
3 1761 04634499 0

BIBLIOTECA
CATALANA

19 vols.

LLIBRE
DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR
ISOP

HISTORIAT Y NOTAT ALS MARGES DEL LLIBRE
Y ARA NOVAMENT CORRETGIT

per

R. MIQUEL Y PLANAS

en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les
posteriorment en català publicades

BARCELONA
MCMVIII

Tiratge de 125 exemplars

HOMENATGE

A

MARIAN AGUILÓ Y FUSTER

ERUDIT AYMADOR DE LA NOSTRA LLENGUA

Y EDITOR DE LA PRIMERA

BIBLIOTECA CATALANA

PRÒLEG

VINTICINCH *anys s'han comptat ja desde que'ls entusiasmes de l'inoblidable En Marian Aguiló (q. a. c. s.) per la nostra antiga literatura començaren a florir en aquella* BIBLIOTECA CATALANA (1), *editada y dirigida per ell ab la cooperació d'altres benemèrits, els noms dels quals es de justicia retreure en una ocasió com aquesta: En Geroni Rosselló, En Miquel Victorià Amer y En Bartomeu Muntaner.*

Dotze foren els volums que, en el transcurs d'uns quants anys, anà donant al públich l'editor de la BIBLIOTECA, *sense que, emperò, pogués vèure-ls del tot terminats abans de la seva mort, com sía que pera un home tan pulcre y meticulós com l'Aguiló, la preparació dels pròlegs ab que havíen d'anar ilustrats molts d'aquells volums no era tasca que pogués ésser enllestida en pochs díes. Per definitivament complets pogueren donar-se no fa molt (en 1905), quan*

---

(1) Barcelona, 1872-1905.

la pietat filial de don Angel Aguiló, unida a l'amor qu'heretà pels estudis d'aquesta mena, el decidiren a fer estampar les portades, taules y pròlegs qui mancaven, aprofitant pera aquests les notes que deixà'l seu ilustre progenitor.

S'ha de dir que, en tot aquest temps, l'exemple de don Marian Aguiló no ha tingut imitadors: si mercès a n'ell poden avuy èsser fruhides de tothòm produccions literaries tan granades com el Tirant lo Blanch *de Mossèn Johanot Martorell y com el* Fèlix de les Maravelles (1) *de Mestre Ramón Lull; de tanta importancia històrica com la* Crònica del Rey En Jacme lo Conqueridor *y com el* Libre dels Feyts Darmes de Catalunya *d'En Bernat Boades; d'un valor folklòrich tan extraordinari com el* Recull d'Eximplis e Miracles, Gestes e Faules ordenades per A. B. C.; *y tan interessants en el concepte de traduccions com el* Genesi de Scriptura *y com el* Boeci de Consolació de Philosophía, *no hi ha hagut propriament un continuador de la magna y utilíssima empresa d'anar formant un «corpus» literari, ab tantes altres obres catalanes importantíssimes com guarden els arxius y les biblioteques públiques y particulars.*

Y es més de doldre això, per quant lo qui vinticinch anys enrera degué èsser empresa heroica, avuy té ja per endavant assegurat el favor del públich, entre'l

(1) D'aquesta obra ne feya una altra edició En Rosselló, la qual fou acabada en 1903 pels continuadors de la seva empresa editorial lulliana.

qual s'es anada desvetllant l'afició a l'estudi dels monuments literaris de la llengua catalana, a favor de l'ideal catalanesch reencarnat en el nostre poble.

Per això ens hem decidit nosaltres a realisar (o a intentar-ho al menys) allò que altres més ben preparats haurien degut fer, y no han fet, pera'l bé comú y pera l'ennobliment de la nostra llengua y literatura. Cal editar les obres encara inèdites dels escriptors y dels pensadors qui són gloria de la nostra niçaga; cal reproduhir aquells llibres capdals de la nostra antiga literatura que sols per raresa se troben encara en alguna afortunada colecció; cal, finalment, restituhir a llur estat primer, aquelles altres produccions qui tan desfigurades ens han pervingut (y encara gracies) per constituhir una mena de literatura tradicional, de caràcter eminentment popular.

A la tercera categoría dintre d'aquesta classificació pertany el llibre qu'hem triat pera formar el primer volúm de la nova «BIBLIOTECA CATALANA». LES FAULES D'ISOP *foren, a Catalunya com en altres països, el llibre popular per excelencia: podríem dir que ho són encara, no havent-se deixat de fer edicions de la traducció catalana, la qual tením per obra del segle XV, encara que les impressions més antigues actualment conegudes no són anteriors al XVI. Aquestes són dues, y fetes a Barcelona respectivament per Joan Carles Amorós y per Sansó Arbús en 1550 y en 1576;*

elles han estat la base del nostre text, particularment la segona, de la qual hem pogut utilisar-ne un exemplar que pertenesqué precisament a l'editor de la primera Biblioteca Catalana *y ha posat a la nostra disposició el seu fill don Angel, ab una generositat qui l'honra y a la qual ens declarèm agrahidíssims.*

Pera suplir dues llacunes qui, malhauradament, descabalen l'exemplar de 1576, hem pogut servir-nos dels restes de la edició de 1550. En realitat la de l'Arbús de 1576 no es més que una reimpressió de aquella altra, en l'accepció més estricta del mot: format igual, lletra gòtica molt semblant, y, sobre tot, els meteixos boixos que havía utilisats En Joan Carles Amorós en 1550.

De l'exemplar d'aytal edició més antiga ne queden un centenar de fulles (de 130 que'n tenía'l volúm) y encara aquestes estàn avuy distribuhides en mans de quatre possessors (1). *Ens han servit de molt, no obstant, pera omplir en gran part les dues llacunes de l'exemplar de 1576 y pera depurar la lliçó d'aquest en molts indrets. Ab tot y això, no hem pogut trobar el text de l'*Eximpli del Sacerdot ignorant *qui tenía*

(1) Al posar fa alguns mesos una noticia preliminar al volúm de Les Faules d'Isop de la nostra colecció d'*Histories d'altre temps,* no teníem encara noticia de les fulles que, en nombre de 44 (entre elles la darrera ab la suscripció final de l'estamper), posseheix el senyor don Joaquím Montaner, al qual agrahím de tot cor, lo meteix que als possessors de les altres fulles, l'haver-les posades a la nostra disposició.

el seu lloch en la nostra pàgina 178; y havent-nos degut servir de una edició posterior y del text castellà pera alguns fragments més qui'ns mancaven. Tot lo qual queda puntualment explicat en els indrets corresponents del present llibre.

Entra en els nostres propòsits que, a l'exemple de les obres publicades en la primera BIBLIOTECA CATALANA *y com reclama la índole d'aquestes edicions, cada una de les nostres vagi acompanyada d'una noticia, lo més completa possible, procurant sempre donar, ja que no informacions noves, un resúm a la darrera hora de l'estat d'erudició sobre quiscún dels temes a tractar.*

Emperò hem de fer una excepció pera'l present volúm de LES FAULES D'ISOP: *es aquest un tema que no podría ésser tractat d'una manera cabal en poques pàgines. Per aquesta rahó hem cregut preferible donar ara'l text sol de* LES FAULES, *y trevallar incessantment en la preparació d'un estudi biblio-iconogràfich sobre les meteixes, qui podrà formar un altre volúm de la* « BIBLIOTECA ».

Una advertencia hem de fer, y es aquesta la de la nostra neutralitat absoluta en quant als materials que anirèm reproduhint: no distingirèm de genres, no suprimirèm res, no farèm de censors, ni tracta-

rèm d'imposar un segell nou a lo qui ja'l té propri y no hauría degut perdre-l ni modificar-lo a travers dels temps, si totes les èpoques haguessin sabut imposar-se la norma de tolerancia que sembla dèu ésser la propria del moment en que vivím. Si alguna vegada ens veyèm en el cas d'exercir la crítica, tractarèm de no fer-ne una subjectivació transitoria, sinó que'ns esforçarèm dintre'ls nostres medis en assolir les serenes altituts d'una exègesis definitiva.

Heusaquí exposats els nostres propòsits: sabèm bé prou que no'ns bastaríen les soles forces propries pera realisar-los.

L'Editor

LES FAULES D'ISOP

(Text de les edicions de 1550 y 1576)

EL

PRIMER FULL O PORTADA

DE L'ISOP DE L'ANY M.D.L.

(BARCELONA, PER JOAN CARLES AMORÓS)

NO HA POGUT ÉSSER

RETROBAT

Libre del saui he clarissim fabulador Ysop ysto riat e notat als marges del libre ara noua-mēt corregit.

Estampat en Barcelona en casa de Sanso Arbus,

Any. M.D.Lxxvj.

ESOPVS

LES

FAULES D'ISOP

* [*f.* 2.]

OMENÇA la vida de l'Isopet, molt clar y agudissim parlador, treta y romançada clara y patentment de llatí en llengua cathalana; la qual fonch tresladada de grech en llatí per Remici, per[a] lo molt reverent senyor Anthoni, Cardenal del títol de Sanct Grisogono; ab ses FAULES, les quals en altre temps Ròmulo d'Athenes, tretes de grech en llatí, envià a son fill Tiberino. Y axí mateix algunes faules de Aviano, y Doligamo, y Alfonso, y d'altres, cadascuna faula ab son títol assignat; no que sien tretes de paraula a paraula, mes collint la substancia real y enteniment de aquelles, segons lo comú estil de interpretadors, per més clar y més evident discurs y clarificació del test. Y encara algunes paraules ajustades y altres foragitades, y apartades en moltes parts per millor ordinació y eloqüencia més honesta y profitosa. Lo qual vulgar y traslació se ordenà per[a] contemplació y servici del molt illustre y excelentíssim[*o*] senyor don Enrich, infant d'Aragó y de Secilia, Duch de Sogorb y Comte de Ampuries, y Senyor de Vall d'Uxó y Virrey de Cathalunya, conegut que la obra no sía reputada per [in]digna per[que de] aquella puga és-

* Folis de la edició gòtica de 1576. (S'han rectificat les moltes errades que presenta la foliació original.)

ser informada y instruhida llur clara senyoría, mes perque de llur superabundant discreció y molt benivolent noblesa prenga auctoritat y sía distribuhida entre los vulgars y persones no tan ensenyades y lletrades, axí com a molt piadós pare a sos fills. Les quals faules són molt profitoses si per lo lector són enteses, segons doctrina de [Sant] Basil[i], usant de la prudencia, o millor, a manera del juhí natural de les abelles, les quals, no molt reputen la color exterior de les flors, mes cerquen la dolçor de la mel y profit de la cera pera composició y benefici de la bresca, o casa, y allò prenen, restant la altra part de la flor no corrompuda. Y axí aquell que vol llegir aquest llibre, de [la color de] la flor, ço es, de la faula, no dèu curar, mes de la doctrina en aquella contenguda y empeltada per atènyer bons costums y virtuts, y pera esquivar y guardarse dels mals usos, ocupant y prenent ací en vianda de la ànima y del cors, perque los que açò no fan, mes tan solament per les faules lligen aquest llibre, per cert aquests nenguna cosa de profit de açò trauràn més que lo gall de la pedra preciosa, la qual trobà en lo femer cercant de menjar. Lo qual, més amara haver trobat un gra de civada o de forment * que pedra preciosa, axí com açò mostra la primera faula de l'Isop. Y com haja a dir de les faules de l'Isop, cosa rahonable es que sía ací primerament posat quína cosa es faula. Y es de notar que los poetes han près aquest nom de *fando,* que vol dir parlar, perque les faules són coses no fetes mes fictes, y foren trobades perque per les paraules fictes dels animals irracionals de uns a altres la imatge y costumes dels hòmens fossen conegudes. Y lo primer trobador d'aquelles faules fonch dit mestre Alemo, cracoviense. Y ha-hi diverses [v.]

faules, perque algunes són dites isòpiques, les quals feu y compongué lo molt clarissim Isop, y són allí hont los animals irracionals que no tenen llengua són introduhits y fingits que parlaven, o les coses que afreturen de sentiment, aixi com arbres, montanyes, pedres, aygües, ciutats y viles. Altres són dites bestials, hont los hòmens ab los animals parlen, o al contrari; y aixi mateix los poetes fingiren les faules perque sien delectables pera ohir; los costums dels hòmens declaren y descriuen per quant de elles són millorades, aixi com Terenci y Plató feren quan [de]scrigueren a Vulcano, déu del foch, geperut y coix[*o*], perque açò convé a la natura del foch, per quant la flama del foch nunca de sa naturalesa puja dreta, mes truncadament. Fingen aixi mateix los poetes una bestia de tres figures, la qual ha nom Chimera, ab lo cap de lleó, lo ventre de cabró y la coha de serpent, perque l'estat de tres maneres de l'home significa, es a saber : de la joventut, y homenía, y de la vellesa, per quant los hòmens ab la joventut són aixi com lleó ufanós, y cruel, y fort; y aixi recordant-se de ses obres en la mijanía de l'estament de sa edat, procuren y cerquen pera si coses profitoses, y fugen les coses dampnoses, per lo qual, per la aspredat y clara vista, són comparades al cabró; mes en la vellesa constituhits, aixi com a serps en diverses maneres se encubren y aixi a ells molts dampnatges los venen. Són aixi mateix fingits dels poetes los semitaurus o centaurus, que són figurats quasi fins al melich aixi com a hòmens, y d'aquí avall aixi com a cavalls, significant la brevitat de la vida de l'home, la qual, aixi com a cos de cavall, tost passa; alguns costums d'aquesta manera aprobats, aixi com par en la faula d'Horaci[*o*], ahont se diu una rata haver

parlat a una altra, y la comare a la rabosa; y foren trobades aquestes faules, no perque la cosa fos axí, mes perque signifiquen l'estament dels hòmens; axí les faules de l'Isop són ordenades sobre la vida y costuma dels hòmens. Semblant cosa havèm en los llibres dels reys, hont los ar*bres demanaven [f. ?.] jutge, y parlaven ab la oliva, figuera, cep [y] çarça; y totes aquestes coses se fan perque de la figura vinga a la veritat. Axí ho feu lo molt clar mestre Demòstenes d'Atenes contra lo rey Felip, quan demanava d'hu dels ciutadans més sabis d'Atenes, perque se alçàs del circuit de la ciutat sobre la qual estava—la qual tal fingía que un llop demanava al pastor que li donàs los mostins en son poder y que axí guardaría la pau ab les ovelles—perque ab aquest dir volgué avisar y dar a entendre als ciutadans d'Atenes allò que'l rey demanava; que aquesta faula en la vida de l'Isop se conté. Car deya Demòstenes: « Axí com lo llop al pastor demanava » los cans perque d'aquí avant sens por se menjàs » les ovelles, axí el rey Felip demanava que li en» viassen los majors y més sabis de vosaltres, perque » axí més llaugerament vos puga subjugar. » Darrerament, es de notar la diferencia entre la faula y la historia y argument: Faules són aquelles coses que ni són fetes ni poden ésser fetes, perque seríen fetes fòra de naturalesa; les Histories són verdaderes, axí fetes com se diu; Arguments són les coses que no són estades fetes, mes poríen ésser fetes, axí com les comedies de Terenci y de Plató, y [a] aquests semblants. Ara vengàm a la vida de Isop, la qual se segueix en aquesta manera:

LA VIDA DEL PRECLARISSIM FILOSOF Y POETA ISOP

En les parts de Frigia, hont es la més antiga ciutat de Troya, havía una vila petita apellada Amenia, en la qual nasqué un infant molt diforme, lleig de cara y de cors més que dengú que se'n trobàs en aquell temps: era de gran cap, d'ulls aguts y de negra color, de galtes llargues y coll curt, espatlles grosses, y de peus grans, gran boca, geperut, gran ventre y grans barres, tartamut, y havía nom Isop. Y com cresqués, per son temps sobrepujava a tots los altres en astucies. Lo qual, a pochs díes, fonch pres y captivat, y portat en terres estranyes, y fonch venut a un ciutadà rich d'Atenes apellat Aristes. Y com aquest senyor lo tingués per inútil y sens nengún profit pera'ls serveys de casa, deputà-lo a llaurar y cavar sos camps y heretats. Y un día com Zenas, a qui era acomanada l'administració de la heretat per son senyor, se llevàs de dormir pera trevallar com solía fer, a sa heretat, a poch espay li fon present lo senyor ab un moço apellat Agathopus, y com Zenas li mostràs la diligencia de son trevall, esdevingués que aplegà a una figuera en la qual havíen madurat unes poques de figues principalment més que en les altres figueres, de les quals lo dit administrador ab gran dili-
[*v.*] gencia collí y ab gran *reverencia a son senyor les presentà dihent: « A tu pertanyen los fruyts pri» mers de la túa heretat. » Y lo senyor, vista la bellesa de les figues, dix: « Grans gracies te fas, Ze» nas, de la bona amor que'm tens. » Y com fos hora, segons havía acostumat, d'anar en tal día banyarse y rentarse en un bany, dix: « ¡Oh, Agatopus!

» pren: guarda ab diligencia aquestes figues perque
» quan tornaré del bany puga començar de men-
» jar ab elles. » Emperò Agatopus, prenent les
figues y mirant aquelles, la cobdicia desordenada
de la gola li cresqué, y així remirant les figues
davant un companyó seu, menjàs les dues y dix:
« Si no hagués por del senyor jo menjaría una
» d'aquestes figues. » Respongué-li son companyó:
« Si tu vols que abdós mengèm jo daré manera com
» no haja mal per aquestes figues. » Dix Agatopus:
« ¿Cóm porà ésser açò que dius? » Dix l'altre: « A
» nosaltres es manifesta cosa que Isop venint de la
» faena demana lo pa que cada día li acostumen de
» dar. Y com lo senyor demanarà les figues dirèm
» que lo Isop venint de sa faena [y] trobant aque-
» lles figues en la dispensa guardades, les se ha
» menjades. Y com lo Isop serà cridat, ab la tardan-
» ça y tartamudesa que té de son parlar no's porà
» defendre ni escusar, y lo senyor tendràns'ho a
» grat y nosaltres haurèm complit nostre desig. » Y
Agatopus, ohit lo consell, ab la cobdicia que tenía
de menjar les figues, sens més pensar començaren
de menjar. Y com les menjassen ab gran plaher y
alegría, dix Agatopus rihent: « Dolor y tristicia serà
» a Isop que sobre ses espatlles furiosament lo se-
» nyor absolrà la nostra culpa. » Y així parlant y
rihent, totes les figues se menjaren. Y venint lo se-
nyor del bany, demanà que li portassen les figues
en lo principi de son menjar, y dix-li lo Agatopus:
« Senyor, lo Isop venint de son trevall, com trobàs
» la dispensa oberta, entrà en ella y, no mirant rahó,
» en plegant les ha menjades. » Ohint açò lo se-
nyor, y mogut de ira, dix: « ¿Quí'm crida aquest
» Isop? » Y com ell, cridat, vingués davant ell, dix-
li lo senyor: « Digues-me, celerat tacany, sens ver-

» gonya, de tal manera me tractes y tan poch me
» temes que les figues qu'estaven en lo rebost
» guardades pera mi, has tengut gosar de menjar-
» les-te? » Lo Isop no podent respondre a les paraules del senyor per tenir la llengua tartamuda, estava temerós, y lo senyor manà-l despullar; mes com en astucies y cavilacions fos agut, pensà que per aquells que present estaven fos falsament acusat de les figues, y ficant los genolls en terra, als

(1)

peus del senyor, ab senyals li demanà un poch de temps ans que'l manàs batre; y pensant que l'Isop no podía satisfer ab paraules a l'engany que li havíen posat aquells falsos acusadors que presents li
[*f. 4.*] * estaven, y que li era necessari defendres ab art y astucia, per tant tirà la vía del foch y pres una olla de aygua calenta que allí trobà, y gità de aquella aygua en un baci y begué d'ella; y a poch espay metés los dits en la boca y gità solament l'aygua que havía beguda, per quant en aquell día altra vianda no havía menjada; y així demanà gracia a son senyor que aquells acusadors beguessen de

aquella aygua calenta, los quals, com per manament del senyor beguessen, per tal que no vomitassen, tenîen les mans a la boca; mes com lo ventrell ab la calor de l'aygua ja fos sollevat, gità defora l'aygua mesclada ab les figues; y vehent lo senyor manifestament l'esperiencia de aquells que havíen menjades les figues, giràs a ells y dix-los: « ¿Y per què havèu mentit contra aquest que par» lar no pot? » Y així manà-ls despullar y publicament açotar, dihent: « Qualsevulla que contra altri » alguna cosa per engany allevarà o acusarà, per » egual guardó serà son cuyre açotat y guarnit. » Y aprés en lo segón jorn se'n anà lo senyor a la ciutat; y com estigués lo Isop en son trevall, cavant en lo camp, aplegàs a ell un sacerdot apellat Isidis, lo qual anava errat en lo camí, y pregà a l'Isop que li amostràs per quín camí poría anar a la ciutat. Y lo Isop, com aquell que era molt piadós, pres-lo per la mà y feu seure al sacerdot debaix d'una ombra d'una figuera, y va-li dar pa, olives, y figues y dàtils, y pregà-l que menjàs; y d'allí anà lo Isop a un pou y tragué aygua, y donà-li a beure; y aprés que Isidis hagué folgat y reposat, lo Isop ab gran amor y diligencia li mostrà lo camí de la ciutat. Y pensant en sí lo sacer*dot que ab pecunia no podía satisfer a tanta caritat que de l'Isop havía rebuda, deliberà pregar als Déus y Deesses per aquell que ab tanta amor y caritat, y tan afectuosament lo havía endreçat. Y com lo Isop fos tornat a la heretat a la hora de la sesta, així com es de costúm als trevalladors en tal hora reposar y dormir-se a la ombra d'un arbre. Y com la Deessa de la pietat y de caritat hagués ohides les pregaries d'Isidis, aparegué a l'Isop, y donà-li en gracia que pogués parlar, distintament y sens nengún impediment, [*v.*]

totes les llengües de les gents y que entengués tots los cantars dels aucells y los senyals dels animals. Y que d'aquí avant fos inventor y recitador de moltes y diverses faules. Lo Isop, despertant-se de la sòn, dix entre sí : « Oh, còm he reposat dolçament, » y par-me que haja somiat un somi de gran mara- » vella, y par que sens trevall algú parle y les coses » que veig nomene per sos noms, y los cantars dels » ocells jo bé'ls entench, y conech los senyals dels

(2)

» animals; per los Déus, totes les coses entench y no » puch pensar d'hónt m'es venguda tan sobtada co- » neixença [*y rebuda*]; pens que per la pietat, caritat y » amor, de la qual moltes vegades he usat vers los » hostes, me han feta aquesta gracia los Déus. Car » qui coses dretes fa, bones esperances reb en son » cor tostemps. » Estant Isop molt alegre de la gran gracia que havía rebuda dels Déus, pres l'arada, y començà altra vegada a cavar la heretat. Mes com Zenas vingués a ell per causa de mirar la obra que feya, mogut d'ira sens tenir alguna rahó, ferí ab una verga cruelment a un companyó de l'Isop, y

lo Isop, restant enujat de allò, dix: «¿Per què aquest » per no res així cruelment lo firs, a cada hora sens » rahó nenguna * ferint nos mates, y tu nenguna [f. 5.] » cosa de bé no fas? per cert jo faré que aquesta » ta crueltat serà manifesta al senyor. » Y com hagués ohit Zenas les paraules de l'Isop, fon molt maravellat com parlava tan distintament, [y] sens nengún trevall contradía, dix entre sí: « A mi es ne» cessari provehir ans que aquest malvat me mal» mescle ab lo senyor y'm lleve de la procuració. » Y tantost se'n anà la vía de la ciutat y començà de parlar a son senyor, fent y mostrant lo gest molt temerós, dihent: « Molta salut hajàu, senyor. » Respòs lo senyor: « ¿Què es la causa perque vens tremo» lant? » Respòs Zenas: « Cosa molt nova de ma» ravella es devenguda en la túa heretat. » « ¿Per » ventura algún arbre, ans de son temps, ha dat » algún fruyt, o es que alguna bestia haja parit algu» na cosa mostruosa? » Y dix: « Senyor, no es » res d'això, mes aquell esclau malvat, criminós, » d'Isop ha començat de parlar clarament y sens » impediment. » Llavors dix lo senyor: « Això bona » cosa es ¿y això't par cosa mostruosa? ¿Aqueixa » cosa no es segons disposició de naturalesa? » Y respòs Zenas: « D'aqueixa manera es. » Dix lo senyor: « Si així es, no es maravella, car vehèm molts » com s'enfelloneixen no poden parlar, y llevada » la fellonía sens empatx o trevall totes les coses » dihen. » Llavors dix Zenas: « Més parla que home; » a mi m'ha dit paraules injurioses; y així als Déus » y Deesses cruelment y sens pietat falsament blas» fema. » Y així lo senyor mogut d'ira dix: « Vés » y fes lo que volràs d'ell. Ferir l'has, vendràs-lo, » jo'l te do y te'n fas donació ab escriptura. » Y Zenas acceptà. Presa la donació tornà-se'n la vía de

la heretat y dix a l'Isop : « Ara es en mon poder; » vine, que lo senyor te ha donat a mi, y perque es » parler y mal del tot, te vull vendre. » Y esdevingué, per sòrt, que un mercader que solía comprar esclaus passava per aquella heretat cercant besties a lloguer per aportar càrregues y esclaus a la fira d'Efeso. Y com aquell mercader encontràs a Zenas, que era conegut, lo saludà, y'l pregà que li digués si sabía algunes besties pera vendre o a lloguer. Dix Zenas : « No pera comprar ni de lloguer » no se'n poden haver ací tals besties, mes jo tinch » un esclau molt sabi y profitós d'edat, lo qual te » vendré si'l voldràs comprar. » Y lo mercader li dix que'l volía veure. Llavors Zenas cridà a l'Isop y va-l mostrar al mercader, lo qual vent-lo de forma molt lletja dix : ¡D'hónt es aquesta fantasma! Per » cert no sembla sinó trompeta de la batalla de les » coses mostruoses; y si veu no tengués jo pensa» ría que fos odre ple. ¿Y per causa d'aquesta sut» zietat me has portat ací del camí dret? Car creya » venir a comprar algún esclau sabi, bell y elegant.» Y dites aquestes paraules giràs pera tirar son camí; y lo Isop seguí al mercader y dix-li : « Espera un
[v.] * poquet. » Lo mercader li dix : « No'm faces tar» dar, car no pots haver negún profit de mi, car » si't comprava, cridar m'han comprador de coses » senyalades y de maravelles, y de coses monstruo» ses. » Y lo Isop li dix : « ¿Y per què es vengut » ací? » Respòs-li: « Per cert jo venía pensant po» der comprar algún gentil esclau; mes tu molt es » sutze y lleig, y de tales mercaderíes no he menes» ter. » Dix lo Isop : « Si'm compres no perdràs » res. » Y llavors lo mercader dix a l'Isop : « ¿En » quína cosa me poràs aprofitar? » Respòs lo Isop: « ¿No tens, en lo lloch hont tens ta casa, alguns in-

» fants regalats o viciats? Compra-m y fes-me mestre » d'ells, que en veritat més por me hauràn que a una » fantasma. » Y ab aquestes paraules de l'Isop lo mercader fon induhit, giràs a Zenas y dix-li: «¿Per » quín preu me donaràs aquest embaràs? » Zenas li respongué : « Per tres lliures d'or o per trenta » diners; perque sé que ningú'l vol comprar y axí'l » te dó quasi per no res. » Y lo mercader, pagat lo preu, portà-l a casa. Y entrant en lo lloch hont estaven dos infants, estant en los braços de sa mare, y vent los infants a l'Isop, espantats de sa vista començaren a plorar y amagar-se les cares en los pits de sa mare; y llavors lo Isop a son senyor : « Ja » tens proba de ço que te he promès. Car ja veus » que com aquests infants me han vist los ha pare- » gut que só algún diable o alguna fantasma. » Y lo mercader se oblidà de la resposta de l'Isop y dix-li : « Vés y saluda tos companyons. » Lo Isop, entrant dedins y vehent los esclaus jóvens, disposts y graciosos, dix : « Guart-vos Déu, mos compa- » nyons. » Y ells, mirant lo Isop digueren axí, per lo sol, escur espant y maravella esperant : « ¿Y » què vol fer nostre senyor que fins al día de vuy no » ha comprat cosa tan diforme? » Y axí entrant ells, lo Isop entrà en lo palau hont estaven plegats. Y dix-los lo senyor : « Ploràu vostra fortuna, que no » he trobades besties per vendre ni lloguer; partíu- » vos aquestes càrregues entre vosaltres y prenèu » viandes per anar a Efeso. » Y com los moços partissen les càrregues de dos en dos, lo Isop dix : « Companyons, ja sabèu com jo só lo menor de » vosaltres y més flach; prech que'm donèu alguna » càrrega llaugera. » Y los companyons respongueren : « Puix que no pots, no portes res. » Y lo Isop dix : « Puix vosaltres trevallàu no es de rahó que

» jo sols reste y sía inútil y sens profit al senyor. » Y llavors li digueren los companyons : « Pren lo » que voldràs. » Y Isop, mirant quànt havía portar pera'l camí, es a saber : los sachs, costals, fardells y còvens, pres un cove carregat de pa que bastava pera dos, y dix-los : « Daume aquesta càrrega. » Y ells digueren : « ¡ No hi ha cosa més folla que es » aquest home : nos prega per càrrega lleugera y » pren-se la més pesada ! » Y dix la un dels esclaus :

(3)

« Posèm'ho per costúm.» Y axí lo Isop pres los pans
f. 6.] al * coll, donà'n en aquests que mengen, y ell donà tant pa a cascú que lo cove estava quasi mig buyt; y com ja se llevassen de menjar, lo Isop, alleujat de la càrrega, abans que los altres plegà a l'altra posada; y a la nit axí mateix partí lo pa als companyons, y axí buydà tot lo cove. Altre día, com matinejassen, lo Isop anave ab lo cove buyt davant los altres que no'l podíen conèixer per lo espay gran del camí; y mirant los esclaus, no sabent que era Isop, deyen los uns als altres : « ¿ Y quí es » aquell que tant va davant? ¿es de nostra compa-

» nyía o es algún pelegrí? » Y un d'ells dix: « ¿No » veu com aquest gasta-pa nos venç a tots y sobre» puja en subtilesa y astucia? car nosaltres pren» guerem càrregues que no's minven per lo camí, y » trevallant, anant y caminant ab elles, y aquest » astuciós se carrega de pans que de cada día se » gasten, y ara se va sens càrrega, buyt y tolgant. » Y com plegassen a Efeso, lo mercader posà los esclaus a vendre en lo mercat; no guanyà poch, ans, tres sols li'n romangueren que no's pogueren vendre; los quals foren: lo gramàtich, y lo músich, y lo Isop. Y un que coneixía lo mercader, li dix: « Si portes aquests esclaus a un lloch apellat Sa» muntany, los vendràs, car allí està un filosof que » ha nom Xantus, al qual concorren y venen molts, » de les illes apellades Cíclades [y] Esporades, per » causa de apendre en lo estudi. » Ohint açò lo mercader, navegà pera Samuntany: a lo gramàtich y lo músich vestí-ls de nou y posà-ls a vendre en lo mercat; y a l'Isop, perque era molt lleig y * sutze de [v.]
sa disposició corporal, posà-l entre dos, vestit d'un cilici; y com los altres dos fossen bells y proporcionats, tots los qui miraven a l'Isop s'espantaven de sa llegesa. « ¿Y d'hónt es portat aquest jutglar » y cosa d'escarn? Per cert aquest cobre tots los » altres de la súa llegesa y lleja faysó. » Mes lo Isop, sentint-se escarnit per paraules injurioses, estava enujat y a tots mirava cruelment. Y com lo filosof Xantus, isqués de sa casa y vingués al mercat, ell anava per allí passejant, y mirant alt [y] baix, veu aquells dos jóvens molt graciosos de llurs persones y en mig a l'Isop; y maravella[nt-se] de la ignorancia del venedor, dix: « ¡Miràu que saber d'home! » Y plegant a hu d'ells, demanà d'hónt era, y ell li respòs que era de Capadocia natural. Ell li dix: « ¿Què

sabs fer? » Y l'esclau dix: « Faré lo que tu volràs. »
Y ohint aquesta resposta lo Isop, se rigué molt di-
solutament. Los escolans qu'eren ab lo filosof, vent
lo Isop riure d'aquella manera y mostrant les dents
defora rihent, los paregué cosa monstruosa y fòra de
la condició humana; y digueren entre sí: « ¿Y per
» què ha lo ventre dents? » Y dix l'altre que'l veu:
« ¿Per què de tan gran gana se va riure? » Y dix
l'altre: « No's riu, mes reganya. Preguèm-lo que'ns

(4)

» diga la causa.» Y aplegant-se la hu d'ells a ell, dix-
li: « Lo Isop, companyó, sabi jove, dígues-me per
» què't rigueres així llargament. » Y lo Isop, estant
ple de ira per quant se veya de tots escarnit, dix-li:
« Vesten en mala hora, mala bestia, cabró de mar. »
Y ab tant, encorregut de vergonya anà-se'n lo estu-
diant d'allí; mes dix lo filosof al mercader: « ¿Per
» quànt donarèu lo músich? » Al qual respongué
lo mercader: « Per tres mil diners. » Lo qual preu,
reputant-lo per demesiat, aplegàs a l'altre esclau y
dix-li de quína terra es, lo qual li respòs que era de
Lidia; y dix-li lo filosof: « ¿Què sabs fer? » Lo es-

clau dix : « Sé fer * lo que tu pensaràs. » Xantus [*f.* 7.] dix al mercader, per quànt preu daría l'esclau gramàtich, y respongué, que per tres mil diners. Ohit açò, callà lo filosof y anà-se'n d'allí. Y llavors digueren los escolans. « Mestre, ¿aquells esclaus per ven» tura vos plahen o no?» Als quals respòs que bé li plahíen, mes «es cosa vedada entre nosaltres de com» prar un esclau per tan gran preu, y cauría lo com» prador en gran pena. » Dix [*a*] hu dels escolans : « Y puix aquells tan gentils no's poden comprar, » per causa de la ordenança, compràu aquell que » no ha qui'l sobrepuge en llegesa, y per cert no » menys te serviràs d'ell que de l'altre, y nosaltres » pagarèm lo preu de aquell. » Respòs lo filosof: « Cosa lleja sería aquesta, car ma muller es dòna » molt delicada y no comportaría ésser servida de » tan lleja persona. » Digueren los estudiants altra vagada : « Mestre, molts manaments nos ha fets y » mostrats, en los quals vostra muller no consentiría, » salvo per contradicció; y axí tu mateix dèus usar » de aquells. » Y axí dix lo filosof : « Sapiàm d'ell » què sab fer, perque no perdàm lo preu per negli» gencia. » Y giràs lo filosof y dix-li : « Déu te salve, » jove. » Respongué lo Isop : « Prech-te que no t'enu» ges per mi. » Xantus li dix : « Jo't salude. » Y respòs-li lo Isop : « Y jo axí a tu. » Y dix lo filosof : « Lléixat d'aqueixes molesties y enuig, y respòn-me » al que't preguntaré : dígues-me ¿de quína terra » es tu. » Respongué lo Isop : « De carn. » Dix Xantus : « No demàn jo axò, mes en quín lloch » es estat engendrat » Respòs lo Isop : « En lo ven» tre de ma mare. » Y dix lo filosof : « Ni tampoch » te demàn axò, mes en quín lloch nasqué[re]s? » A ço [dix] lo Isop. « No'm feu cert ma mare en quína » cambra me parí, o en quín palau, o en la sala. »

Xantus li dix: « Deixèm-nos d'això; dígues-me què » has après. » Respòs lo Isop: « Jo nenguna cosa » no sé fer. » Xantus lo requerí: « ¿De quína mane- » ra dius això? » Lo Isop lo-hi declarà, y així li respòs lo Isop: « Per quant aquests mos companyons » esclaus han dit que sabíen totes les coses, y així » no deixaren pera mi res. » Y llavors los escolans, maravellant-se d'ell, digueren: « Per la divina sa- » piencia, discretament respòs, car qui totes les » coses sab no's troba. Y per aquesta rahó se ri- » gué tan llargament. » Y lo filosof li demanà: « Prech-te que'm digues si vols que't compre. » Dix lo Isop: « Això es en tu; per cert dengú no te'n » costreny, mes si tal voluntat hi tens, obre la bossa » y compta los diners, sinó tanca la bossa. » Ohides estes coses, digueren los escolans: « Per los Déus, » aquest sobrepuja al mestre. » Y lo filosof pregà li digués que, comprant-lo ell, si fugirà d'ell. Respòs lo Isop: « Si això volgués jo fer no demanaría jo
[*v.*] » * consell de tu. » Dix Xantus: « Molt honrada- » ment parles, mes es sens forma, de tot lleig. » Respòn Isop: « No dèu algú mirar la cosa corporal, » mes l'ànima y lo cor de l'home. » Llavors dix lo filosof al mercader: « ¿Quànt vols d'aquesta fantas- » ma? » Lo qual li dix: « Espera-m un poch, que ab » veritat poch sabs de mercadería. » Xantus li dix: « ¿Per què dius aqueixes coses? » Lo mercader li respòs: « Perque deixes al[s] que són *dius* [*per* dignes] a » tu, y al indigne prens; pren hu de aquests y deixa » aqueix. » Replicà Xantus: « Prech-te que'm digues » per quànt lo-m donaràs. » Dix lo mercader: « Per » seixanta diners. » De continent los deixebles contaren lo preu, y d'esta manera comprà lo filosof a l'Isop. Los arrendadors, com saberen aquesta vendició, estretament demanaren quí era estat lo vene-

dor y lo comprador, mes lo filosof y lo mercader concordaren los dos en una, que diguessen que poch havía costat. Dix Isop als arrendadors: « Aquest es lo comprador y aquell es lo venedor, » y si abdós ho neguen, jo só franch y per tal me » aferme. » Y per aquest donayre cavilós somrient-se los arrendador[*e*]s del tribut, lleixàren-lo sens per lo degut. Y com cada hu d'ells se partissen per ahont era menester y lo Isop seguís a son amo Xantus,

 (5)

esdevengué que son senyor orinava anant; lo qual vehent lo Isop, tirà del manto de Xantus y dix-li: « Senyor meu, si no'm vèns a altri, sapies que fugiré » de tu. » Demanà-li Xantus: « ¿Per què dius això? » Y lo Isop dix: « A tal senyor no puch servir. » Lo * filosof li dix: « ¿Per quína rahó? » Respòs lo [*f. 8.*] Isop: « Per quant no has vergonya, essent tan hon- » rat senyor, de orinar anant. No pots dar tanta fol- » gança a natura, a què't basta pera orinar estant: » segons estich, a mi que só ton esclau si m'en- » viasses a fer alguna cosa y lo ventre requerís pur- » gació, convendría que la fes volant, com tu fas

» això, que no es cas tan lleig, anant. » Respòs lo filosof : « Prech-te que per aquesta causa no t'enu-» ges ni't mogues, mes obre les orelles al que't » diré. Jo orine anant, per evitar tres coses empat-» xants : la primera es per que la calor del sol, » com sía mig día, no'm damnificàs al cap; la sego-» na, per que la orina no'm cremàs los peus; la ter-» cera y final, per que la pudor de la orina no'm pu-» jàs al nas; y axí, orinant anant, guarde-m de tres » dampnatges. » Y llavors dix lo Isop : « Satisfet » me has.» Y plegant lo filosof a sa casa, dix a l'Isop: « Resta ací davant la porta un poch, entretant que » vaig a l'estudi y a ta senyora parle de tu. » Dix lo Isop : « No t'esperaré, mes faré lo que'm manes. » Xantus, entrant en sa casa, dix a sa muller: « D'ací » avant cessaràs de remorejar y renyir ab mi, dihent » que cobdicíe tos moços; guarda que t'he comprat » un moço axí sabi, que no n'has vist fins ací altre » més gentil y més elegant. » Les esclaves dés que açò ohiren, crehent que era axí la veritat, comen-çaren a contendre y a barallar-se unes ab altres; di-hent la una: « Lo senyor me ha comprat aquest per » marit. » Y l'altra dix: «Jo somiava esta nit que lo » senyor m'esposava. » Y de mentres que elles axí parlaven, dix la muller a Xantus : « Bon es aquest » que tu tant lloes: fes-lo venir ací.» Y dix lo filosof: « Davant la porta està, cride-lo algú; que puge lo » nou comprat. » Y una de les esclaves, mentre les altres se *variaven* [*per* barallaven] quí'l cridaría, anà vers ell callant, y deya entre sí : « Jo iré allí prime-» ra y'l pendré per marit. » Y axí essent a la por-ta dix : « Y ¿hónt està lo meu nou esposat? » Y lo Isop li respòs : « A qui tu demanes jo só. » Y com ella lo mirà, mudà-se-li la color y dix: « ¡Guay! » ¡Fuja y apartam d'aquesta fantasma! ¿Y hónt es

» la coa? » Dix lo Isop: « Si coa hauràs mester no't » fallirà. » Y com ell volgués entrar en casa, dix la esclava: « Vine ençà y no entres, car per cert » com te veuràn, tots de casa fugiràn. » Y despuys, tornada a ses companyones que estaven desijoses de vèurel, dix-los: « Per molt mal anàu vosaltres; y » miràu-lo. » Y la una d'elles, com ixqués defora y ves lo Isop tan lleig y tan espantable, dix-li: « Batall de *campana fíra la túa boca; no t'acostes [v.]
« a mi. » Y presentàs davant sa senyora lo Isop, mes com ella lo mirà, girant-se tornà atràs y dix a son marit: « ¿Y còm cosa d'espant y cosa tan » mostruosa me havèu comprada per esclau? apar» tàu-lo allà de mi. » Lo filosof respongué: « Muller, » abaixàu vostre cor, car per esclau lo us he com» prat y a mi es prou suficient y de sciencia. » Y ella dix: « No só tan folla que no conega que ja » m'avorriu y cercàu altra muller; y perque llarga» ment no m'ho gosàu dir; ¿per ço me havèu portat » aquest cap de goç? Pensàu que abans me'n iré de » casa que no conversaré ab ell mes puix que així » es, dau-me mon dot y jo anar-me'n-he en pau. » Y Xantus dix a Isop: « Quan anaves per lo camí » molt parlaves; ara que es menester, calles y no » dius res. » Y Isop li respòs: « Senyor, puix que » aquesta ta muller es d'aquesta condició tan su» perba y envejosa, gíta-la en les tenebres. » Y Xantus li dix: « Calla, que es digne d'ésser açotat ¿no » veus que la ame com a mi mateix y no menys? » Respongué Isop: « Prech-te que la ames. » Xantus respòs: « ¿Mes què, altra cosa? » Llavors lo Isop, ferint ab la un peu la sala, ab alta veu cridava dihent: « Aquest filosof es detengut y pres de la muller. » Y giràs a la senyora y començà de parlar d'aquesta manera: « A tu, senyora, jo t'amaré y treballaré per

(6)

» que hajes pau y bé; tu volgueres que ton marit te » hagués comprat un esclau jove d'edat, gentil de » gest, sabi y bé compost y ornat, y que t'esperàs
f. 9.] » en lo bany, y gitàs en lo llit, y * gratàs los peus, » y, com tu volguesses, que envergonyís lo filosof. » ¡Ay dolor! en los perills de la mar, boca de or y no » mentidera en res; y lo millor, com diem: moltes » són les tempestes de la mar, y moltes y grans són » les voltes de les ones. Difícil cosa es soportar la » pobresa, y per cert [infinides] coses [són] males de » soportar y soferir; mes lo que pijor es de compor- » tar y de tollerar es la mala fembra; mes tu, senyo- » ra, no vulles moços gentils que't servesquen, que » en un poch de temps no dónes deshonor ni infamía » a ton marit. » Y com sa senyora ohís estes coses, dix : « No solament es lleig y diforme, mas parler y » cruel, y parla de crueltats; ¡y ab quínes paraules » se burla de mi y m'escarneix! mas jo'm guardaré » y m'esmenaré. » Llavors dix lo filosof : « Isop, » guarda que la senyora està enujada. » Respòs lo Isop : « No s'ha axí lleugerament de amansar a pla- » her a la dòna. » Y llavors manà callar lo senyor

a Isop, dihent-li: « Calla, que prou has parlat. Pren » una cistella y segueix-me, per que comprèm algu- » na verdura. » Y així se'n anaren a un hort; y dix lo filosof a l'ortolà: « Dónans de la verdura. » Y l'ortolà près una part hont havía brots y altres verdures mesclades, y donà-les a Isop. Y com lo senyor pagàs lo preu y començàs d'anar, dix-li l'ortolà: « Prech-te, mestre, que m'esperes un poch, per- » que't volría demanar una qüestió. » Dix lo filosof:

 (7)

« Plau-me: só content d'esperar ton parlar, y di- » gues lo que't plaurà. » Y dix l'ortolà: « Mestre, » les herbes y hortalices que diligentment se sem- » bren, y's llauren ab gran cura ¿per què venen
» més tart que les que per sí naixen y no's * llau- [v.]
» ren? » Y Xantus, com ohís aquesta qüestió filosofal y no pogués respondre a ella, dix: « Estes semblants coses proceheixen de la providencia divi- » na. » De la qual cosa Isop se rigué ab gran gana; y dix-li son senyor: « Orat, ¿rius-te o escarnèixes-me? » Dix Isop: « Escarnesch, no a tu, mas al filosof que » t'ha mostrat. ¿Y quína solució de filosof es, que

» per la divinal providencia proceheixen aquestes » coses tals? això també ho saben los albardes. » Dix-li Xantus: « Donchs solta tu la qüestió. » Respòs Isop: « Si m'ho manes, a mi cosa llaugera es » de fer. » Llavors lo mestre, girant-se a l'ortolà, dixli: « No convé al filosof, que continuament mostre » en los estudis, en les hortes respondre ni soltar les » qüestions: mas aquest, mon moço, es soficient » sabi en aquestes coses, que soltarà la qüestió; així, » pregal-ne. » Y dix l'ortolà: « ¿Aqueix sutze sab de » lletres? ¡Oh quína mala ventura! » Y dix a Isop: « ¿Tu, moço, has coneiximent de aquestes coses? » Al qual dix Isop: « Pense que sí; mes està atent: tu » demanes ¿per què les hortalices que tu sembres y » llaures creixen més a tart que les que de sí ma» teix naixen y no's sembren? Obre les orelles y » ou: Així com la dòna viuda que ha fills, y casa » ab altre marit que té fills, als uns es mare y als » altres madastra, y gran diferencia es entre los fills » y fillastres; car los fills diligentment y ab gran » afecció són criats, los fillastres ab negligencia y » ab gran avorriment a les vegades són tractats. De » aquesta manera la terra es mare a les herbes que » [per] sí naixen, y a les altres que per mà de home » se sembren es madastra. » Y com ohís l'ortolà, li dix: « Gran enuig me has llevat: de gracia te done » totes les verdures, y quant hauràs menester, ven» dràs y pren graciosament qualsevol cosa de la » mía horta. » Despuys de tres díes, com lo filosof se lavàs en lo bany, en una ab altres sos familiars y amichs, manà a Isop: « Ves a casa, y pren la cal» dera y la lentilla; y lo més prest que poràs, cou» la. » Anà-se'n corrent Isop, y entrat en la cambra, près un gra de lentilla solament, y gità-l en la caldera a coure; y aparellà promptament les coses neces-

4

saries y que eren mester. Despuys que foren lavats, dix Xantus als amichs: « Vuy menjarèu ab mi de » la lentilla; y per cert, entre amichs no es de mi- » rar quant a la valor de les viandes, mes conside- » rar la voluntat ab que's dóna. » Y venint ja a dinar, manà son senyor a Isop: « Pòrtans aygua- » mans. » Y ell tantost, prenent lo veixell de peus, apartant-se a lloch secret omplí-l * de aygua y portà-l [*f. 10.* pera son senyor, lo qual sentint la olla, dix: « ¿Què » es açò, cap de malvestats? ¡Està bo! Aparta allà » açò; porta lo bací. » Y Isop prestament portà lo bací sens aygua. Y lo filosof, havent malenconía: « Digas moço: ¿sabs ara més de açò? » Respongué-li: « Per tu me fonch una vegada manat que no » fes sinó lo que tu me manasses: tu no'm digueres posa l'aygua en lo bací, làvans los peus y aparè- » llans los draps y tovalles y les altres coses que són » necessaries; mes tan solament me digueres: por- » ta lo bací; y jo'l t'he portat. » Llavors dix lo filosof als amichs: « No comprí esclau, sinó mestre y ma- » nador. » Y com se seguessen en la taula, demanà lo senyor, si la lentilla era ja cuyta: « Pòrta-la'ns. » Y Isop tragué ab la cullera la lentilla que havía posat a coure, de la caldera, y portà-la a la taula. Y pensant lo senyor que aquella trahía per que vehessen si estaven ja cuytes les lentilles, trencant la lentilla ab los dits: « Cuyta es, pòrta-la y menjarèm. » Y Isop posà en la taula [la] escudella solament per vianda; y digué Xantus: « ¿Què es de la lentilla? » Respongué Isop: « Ara vos *la portaré* [*cal llegir* la he porta- » da] ab la cullera. » Y lo senyor digué: « Veritat es: » un gra de lentilla. ¿Y gra diguí jo? » Digué Isop: « Tu'm manares que't cogués la lentilla, en singular, » y no lentilles, en plural. » Y llavores digué lo filosof als que eren en la taula, torbat de cor: « Per

» cert, aquest me ha de fer tornar orat. » Y de aquí avant, manà a Isop : « Si's vulla per que no's mos- » tre que escarnesch als amichs, vés y compra qua- » tre peus de porch, y cou-los prestament y met-los » en taula. » Y Isop anà, y comprà los peus y po- sà-ls a coure en la olla. Y son senyor, cercant causa pera bàtre-l, mentre que lo Isop entenía en altres negocis, tragué un peu de la olla y va'l amagar. De aquí a poch Isop, regoneixent la olla, no hi trobà sinó tres peus tan solament, y pensant la cosa com era es- tada, baixà a l'estable y tallà la un peu al porch que allí estava, y tornant de dalt posà-l en la olla. Mes Xantus, perque Isop devallà de baix, tornà lo peu en la olla. Y Isop, com los peus foren cuyts, buydant la olla en lo plat, tragué cinch peus; lo qual, com ves Xantus, dix : « ¿ Quína cosa es aquesta ? ¿ Per ventu- » ra un porch ha cinch peus ? » Y dix Isop : « ¿ Y » dos porchs, quànts peus han? » Xantus dix: « Vuyt, » masací són cinch. » Dix Isop : « Y lo porch que » es davall solament ha tres peus. » Y llavors Xan- tus dix als amichs : « Per ventura no he dit ja que
[v.] » aquest * me ha de fer tornar orat y sens seny. » Y

(8)

Isop dix : « ¿Per ventura sabs, senyor, que totes les
» coses que's fan y's diuen en altra manera que lo
» juhí y la rahó dreta, aquelles no són mijanes a vir-
» tut?» Llavors lo filosof, com no vehés causa per la
qual ab rahó pogués açotar-lo, callà y lleixà-ho pas-
sar ab dissimulació. Y altre día, com los escolans fos-
sen en l'auditori hont Xantus llegía, hu d'ells apare-
llà lo sopar; y com sopassen, lo filosof près una ració
de les viandes y donà-la a Isop dihent: « Ves a casa,
» y a la mía benvolent dòna-li açò. » Y Isop, venint
a casa, dix entre sí: « Ara's dóna ocasió per poder-
» se venjar la senyora de mi per les coses que li he
» dit; ara se demostrarà quàla es la benvolguda del
» senyor. » Y aprés, entrant en casa, assegués en un
cantó de casa, y cridant a la senyora per son nom,
posà la escudella davant ab les viandes, y dix: « Se-
» nyora mía: d'estes viandes nenguna cosa no men-
» jaràs. » Y la senyora respòs: « Tostemps has d'és-
» ser orat y fer oradures. » Y Isop dix : « Aquestes
» viandes no mana dar Xantus a tu, mas a sa ben-
» volent. » Y cridant la goceta que continuament
estava en casa, dix: « Vina ací, golosa, y umple ton

(9)

» ventre d'aquestes viandes. » Y la goceta, afalagant-se ab la coa, vingué a la olor de les viandes; a la qual Isop, donant les viandes de òs en òs, dix: « Lo senyor a tu y no a altri aquestes viandes ha » manat que's donassen. » Despuys, com tornàs al filosof, dix-li: « ¿Has donat aquelles viandes a la mía » benvolguda? » Respòs lo Isop: « Jo les hi he do- » nades, y davant los meus ulls les se ha menjades
[*f. 11.*] » totes. » Demanà * Xantus: « ¿Què dix mentre » que les menjava? » Respongué Isop: « No cosa » nenguna, mas paría que se alegrava y te amava. » Mas vehent açò la muller de Xantus, plorant y gemegant entrà en la cambra. Y despuys que los escolans hagueren menjat y begut abundosament, de una part y d'altra, cada hu per sa part han proposat qüestions; y hu d'ells demanà en quín temps fóra major pressa y dificultat als hòmens. Y Isop, prest de ingeni, lo qual estava detràs los altres, respongué: « Quan los morts en la ressurrecció cada » hu cercarà son cors. » Lo qual ohint los escolans, digueren: « Per cert, agut home es aquest moço, y » no es inepte ni orat d'enteniment, mas es ubert y » clarament amostrat de son senyor. » Y despuys, com demanàs un altre: « ¿Per què los animals com » són portats pera matar, calladament venen, y no » donen nengún crit, y lo porch no solament no's » deixa pendre mas de continent crida y gruny? » Y Isop, com tenía gran cap, respongué: « Los ani- » mals, així com vaques y ovelles y altres animals » síen acostumats d'ordenyar-se y trasquilar, se venen » callant perque pensen que venen per allò y així » no han pahor del ferro; mas en lo porch no es » així, del qual ni llet, [ni] llana no prenen, mas so- » lament nos profiten de la carn y de la sanch, y per » tant lo porch crida y gruny. » Llavors los esco-

lans ensemps lloharen aprobant lo dit de Isop; y anàren-se'n, regraciant-se los uns dels altres, pera ses cases; lo mestre, venint a casa, entrà en la cambra y començà de afalagar sa muller que plorava, y ella girant-li la cara, li dix: « A*pàrtat allà y té la mà [v.]
» segura. » Y lo filosof l'amonestà y la persuadí, dihent: « Tu es ma delectació, y no convé que síes » enujosa ni trista a mi que só ton marit. » Ella respòs: « Que l'aviàs de casa[r], perque no era sa » voluntat d'estar ab ell de aquí avant. » Y dix al marit: « Crida la goceta y afalàga-la, a la qual en» viares de les viandes. » Y com ell no sabía la cosa, dix: « ¿Quína cosa aportà Isop del convit » pera tu? » Respòs ella: « Cosa nenguna no'm » portà. » Dix lo filosof: « ¿Per ventura estich em» briach? per cert jo t'envihí ta part ab Isop. » Dix ella: « ¿A mi? » Respòs lo filosof: « A tu. » Respòs ella: « No m'ho enviares a mi, mas a la goceta, » segons que recità Isop. » Llavors dix Xantus: « Cridem algú aquell esclau. » Y com Isop vingués, dix-li tantost son amo: « ¿A quí has donat aquelles » viandes? » Respòs ell: « A la túa benvolent, així » com ho manares. » Dix Xantus a la muller: « ¿Per » ventura ous bé lo que diu Isop? » Respòs ella: « Ohix-ho, mas dich-te que altra vegada ho torne a » dir, que ninguna cosa no portà pera mi, sols a la » goça ho donà. » Y lo senyor dix a Isop: « ¿A quí » donares les viandes, penjat? » Respòs ell: « A « qui tu manares. » Dix lo senyor: « Jo les te » maní donar a la mía benvolguda. » « Jo'l doní se» gons lo manament teu, a la que tant te ama. » Y cridant la goceta, dix a Xantus: « Aquesta es la que » tan intrínsecament te ama, que la dòna may té » amor a qui li'n mostra. Perque si la ofèn sols en » una mínima centilla, súbitament de aquell los se-

» crets crims descobre; mas lo goç, encara que li » pegues, tantost que algún senyal de amor li mos- » tres, ve simplament ab la coa entre les cames. Y » per ço devíes exprimir que'n donàs sols a ta mu- » ller, y no a la qui tant te ama. » Trista y adolorada restà la envergonyida senyora, y cercant forma pera separar-se de son marit Xantus. Un jorn restant tota sola en casa, pren les millors robes que tenía, [y] feu la vía de casa de son pare. Sabé Xantus de sa muller la improvisa fuyta, y entristint-se estremament de aquella, li dix Isop : « Ara tens clara noticia que » no la dòna, mas la goceta te ama. » Y aprés de molts prechs, vanament despesos per Xantus, que tornàs sa muller a la súa posada, a la fí, vehent Isop de Xantus la intensa tristicia, li dix : « Deixa ja la » dolor que tant te crucia, que jo faré que sens és- » ser pregada torne. » Y anant al mercat, comprà molta diversitat de volatería; y aprés, passant dissimuladament per lo carrer hont estava la muller de Xantus, vehent un fadrí a la porta de la súa posada,
f. 12.] li dix * si sabía quí li venés alguns pagos que havía menester pera unes bodes. Y demanant-li lo fadrí

(10)

quí era lo que celebrava bodes, respòs Isop, que lo filosof Xantus. Per hont, ohint lo fadrí que lo filosof Xantus se casava, entrà súbitament en casa y dix-ho a la fugitiva muller de aquell. La qual, entenent una tan trista y adolorada nova, anà ab cuitats passos a la posada de son marit Xantus, dihentli: « ¿Per aquesta causa me perseguíes? No't penses » que vivint jo, comporte que nenguna altra dòna » en lo meu lloch succeheixca. » Convidà poch temps aprés, Xantus, a tots los seus deixebles, y dihent a Isop que'ls portàs una vianda que fos dolça y saborosa, Isop, anant al mercat deya en sí mateix: « Ara's mostrarà la mí[a] admirable doctrina. » Y comprant llengües de porch, les posà en l'olla. Venint Xantus a dinar ab los seus deixebles, dix a Isop que portàs del convit la desijada vianda; y posant Isop les llengües ab vinagre en taula, començaren a gustar de aquella admirable sapiencia. Lloaven los deixebles de Xantus, del scientífich mestre la profundíssima doctrina, dihent: « Aquest delitós » dinar ple es de filosofía. » Manà dins poch temps Xantus a Isop que portàs altra vianda. Y portant més llengües adobades ab all y pebre, deyen los deixebles: « Propriament se pertany una llengua aprés » d'altra llengua. » Mes a la fí, portant Isop altra vegada llengües, enujats los deixebles de Xantus, ensemps ab ell, de tantes llengües, dix Xantus: « No » anèm a menjar sinó llengües; ¿jo no't diguí que » comprasses vianda que fos * dolça y saborosa? » [v.]
Respòs Isop: « Gracies fas als déus que hi haací » hòmens d'alta intelligencia. ¿ Quína vianda hi ha » millor y més dolça que la llengua? Per la llengua » són ordenades totes les arts, tota doctrina y filo- » sofía es ennoblida, tot donar y pendre, tot juhí y » mercadería, tota gloria y sciencia, lo matrimoni,

» les cases y ciutats per la llengua són enriquides, » per la llengua són exalçats los hòmens, en la llen- » gua està quasi tota la humana vida. De forma que » no hi ha cosa més dolça que la llengua, ni dels » immortals als mortals es estada donada altra ma- » jor riquesa que la llengua. » Ab grandissim plaher, alegres tots los deixebles de Xantus de la subtilísima resposta d'Isop, lo abraçaren defensant de aquell contra'l confús mestre la pura innocencia. Mas Xantus,

(11)

treballant en venjar-se, dix l'altre día aprés a Isop davant los seus deixebles : « Puix ahir menjarem a » pler teu, mudèm vuy les viandes. Jo vull que tots » los meus deixebles mengen ab mi: per ço pòrtans » la pijor y més amarga vianda que trobes. » Partí prestament Isop y, comprant altra vegada llengües, les posà en l'olla. Mas, venint tots a l'esperat convit y dihent Xantus a Isop que portàs l'amarga vianda, Isop donà les llengües axí com acostumat havía. Y admirant-se los deixebles de Xantus, ensemps ab ell, que altra vegada tornaven a les llengües, demanaren altra vianda. Emperò, trahent-los

Isop més llengües, indignant-se contra ell lo filosof Xantus, li dix : « Ara no t'he manat portar vianda » dolça, mas amarga. » * Respòs súbitament Isop : [*f. 13.*]
« ¿ Quína cosa hi ha pijor y més amarga que la llen» gua? Per la llengua se perden los hòmens, per la » llengua ve l'home a mísera pobresa, per la llen» gua són destruhides les ciutats, y finalment totes » les coses pereixen. » Dix hu dels deixebles de Xantus: « Si tu estàs atent a les súes paraules, ven» dràs en estrema follía, perque tal qual es lo seu » gest, tal es lo seu ànimo. » Mas Xantus, cercant forma pera executar en Isop la súa crudelíssima ira, li dix : « Cercam un home sens pensament. » Sortí prestament Isop, y discorrent per tota la ciutat veu un home rústich, al qual dix : « Lo filosof » Xantus te prega que['*t*] dines ab ell. » Y lo rústich, no curant d'inquirir la causa per què lo filosof lo convidava no coneixent-lo, no feu sinó seguir-lo. Y arribant a la posada, sense més pensar, se segué en taula. Dix Xantus secretament a sa muller : « Per » que jo puga ferir a Isop ab justa causa, posa[*ho*] en » efecte lo que't diré. » Y aprés li dix ab alta veu : « Senyora: pren la conca ab aygua y lava los peus » al novell hoste. » Pensant que lo rústech, tenint vergonya de tan impertinent misteri, se despidiría, y així Xantus tendría causa, reprenent a Isop, de castigar-lo. La muller de Xantus, prompta a qualsevol cosa que redondàs en dany d'Isop, prenent súbitament la conca ab aygua, començà a lavar los peus al convidat rústich. Mas aquell, pensant en sí mateix que'l filosof, per més honrar-lo, volía que sa muller lo servís en aquella forma, estigué immoble. Vist Xantus que per aquest acte no havía pogut com*moure lo rústech, manà a sa muller que li do- [*v.*]
nàs a beure. Emperò, pensant aquell que lo filosof se

(12)

enujaría si no l'obehía, prestament començà a beure. Fent posar aprés, Xantus, un bellissim peix davant lo inconsiderat rústech, promptament menjà de aquell. Mas vehent Xantus que no podía divertir-lo, per que lo rústech estigués atent al que ell faría, cridant lo coch y increpant-lo que havía mal cuyt lo peix, començà a ferir-lo. Emperò lo profitós rústech, vehent que en lo peix no hi fallía alguna cosa, sens algún pensament menjava. Cridà prestament, Xantus, lo seu panicer, y inculpant-lo de haver mal pastat lo pa, incurí en ell grandíssima terror ab paraules injurioses. Mas aquell, per desenculpar-se, dix que la muller de Xantus lo havía pastat. « Si es veritat lo que'm » dius, respòs Xantus, que ma muller tinga la cul- » pa, jo la faré cremar viva. » Y dihent als qui li estaven entorn que encenguessen grandissim foch per cremar-la, dix prestament lo rústech: « Senyor: » fes-me gracia que't detingues fins que jo porte la » mía. » Les quals paraules essent ohides per Xantus, admirat de la constancia del rústech, se girà a Isop dihent-li : « Jo atorgue ésser vençut. » Volent anar al bany, tres jorns aprés, lo filosof Xantho, dix a

Isop que miràs si hi havía algú en aquell. Per hont, endreçant Isop vers lo bany los seus cuytats passos, li vingué a l'encontre la justicia, y demanant-li hónt anava, respòs Isop que no ho sabía. De hont, indignant-se la justicia, súbitament lo feu pendre. Al qual dix Isop : « Justa era, donchs, la mía resposta, » que no sabía hont anava, puix manes tu ara portar-me al càrcer. » Y axí, manant-lo deixar la justicia, tornà Isop al seu començat camí; y arribant al bany, vist que tots los qui entraven y eixíen en aquell encontraven en una grossa pedra, no'ls tenía per persones. Fins que hu de aquells, llevant-la d'allí hont estava, feu que'ls altres no hi encontrassen. Llavors, anant prestament a Xantus, li dix que no hi havía sinó un home. Anà Xantus al bany, y vist que hi havía molta gent, indignant-se contra Isop, respòs aquell : « Si estàs atent al que't diré, coneixeràs que t'he dit veritat, que no hi ha sinó un » home. Quan jo vinguí, la pedra que veus en » aquella part estava davant lo llindar de la porta, » y tots quants entraven encontraven en aquella; y » no hi hagué algú que la'n llevàs, sinó hu que la » posà allí hont està ara, lo qual sols jutgí jo per » home. » Dix Xantus : « ¡Còm has tengut promp- » * ta la escusa! » Tornant Xantus del bany a la súa [*f. 14.*] posada, volgué evacuar lo ventre, y essent present Isop ab un pitxer a la mà per dar-li aygua, li demanà Xantus: « ¿Per quína causa quan evacúen los hòmens en lloch descubert, miren promptament la » immundicia? » Respòs Isop: « Llig-se que evacuant » lo ventre antiguament un filosof, foragità lo cer- » vell per intèns delit ab la immundicia, per hont, » recelant los hòmens que no'ls seguesca lo mateix » cas, miren súbitament les súes immundicies. Emperò tu no pots perdre lo que no posseheixes. »

(13)

Seguí-s que, assegut Xantus, un jorn aprés, en mig dels seus deixebles, tenint la taça en la mà per beure, torbat de la força del vi no sabía absolre moltes ardues y subtilíssimes qüestions que's proposaven. Per hont, li dix Isop en aquesta forma: « Recita lo famosissim Dionís, que la taça plena de suavissim vi té en sí tres proprietats. La primera, » força y delit; la segona, jucunditat y alegría; la » terça, follía. Per ço humilment, senyor, te supli- » que que begues alegrament, y't deixes de les qües- » tions filosòfiques. » Dix llavors hu dels deixebles: « Mestre: ¿un home tot sol poría beure l'aygua de la » mar? » Respòs Xantus: « No es cosa impossible » que jo tot sol me ofirís a beure-la'm tota. » Replicà lo deixeble: « ¿Y si no la't beus, què vols que't » coste? » Respòs Xantus: «Senyor te faré de la mía » posada, si sols hi deixe una gota. » Y axí, posant los anells per senyal de messions d'aquest impossible acte, lo día següent lavant-se Xantus les mans y no vehent lo anell, dix a Isop si sabía hónt era.
[v.] Respòs * Isop: « No sé hónt es lo anell, mas sé que » prestament serèm hostes de aquesta posada. » Dix

Xantus: « ¿Per què? » Respòs Isop : « Perque ahir, » prometent que't beuríes l'aygua de la mar, restà » lo anell en senyal de les messions pactades. » La qual impossible promesa ohint-se per Xantho, pregà afectadament al sapientissim Isop que ab alguna subtilíssima industria donàs forma que tan bestials messions no's perdessen. Respòs Isop : « Per que » tingues noticia del meu subtil ingeni, jo't promet » delliurar de tan oprobiosa perdua: fes posar a la

 (14)

» vora de la mar una taula plena de diversitat de » veixells, y diràs al qui tens feta la impossible pro- » mesa, que detinga tots los rius que entren en la » mar, y llavors tu daràs compliment al impossible » pacte; y axí restaràs delliure. » Paregué-li bé a Xantus del prudentissim catíu la infallible defensa; y requerint-lo aquell qui pensava ja tenir les messions guanyades, que posàs per obra lo que promès havía, Xantus, seguint lo consell d'Isop, restà, no sols immune, mas pregat de tot lo poble que no procehís més avant per que l'altre no perdés les messions súes. Suplicà lo acutissim Isop a Xantus,

aprés d'aquest admirable acte, que li donàs llibertat, mas no pogué obtenir-la. Ans, dihent-li que miràs si veuría dos corbs per ésser bon auguri, se despedí de la petició súa. Y axí, restant lo pacientissim Isop en lo mateix cativeri, feu lo manament de Xantus. Y venint a la porta de la posada, y vehent dos corbs que estaven en un arbre, prestament ho denuncià a
f. 15.] Xantus. Ixqué Xantus de la posada, y no * vent sinó un corb en l'arbre, perque ja se n'era anat l'al-

(15)

tre, increpant a Isop pensant que'l burlava, lo feu crudelíssimament açotar. Vingué en aquest temps un servent de Xantho a dir-li que'l dinar estava preparat; al qual vehent Isop, dix: «Jo per veu-» re dos corbs só estat crudelíssimament açotat, y » Xantus, per veuren sols hu, a delitós dinar lo cri-» den.» Les quals gracioses paraules, essent ohides per Xantho, manà que més no l'açotassen. Pochs díes aprés, donant càrrech Xantho a Isop que aparellàs un excellentissim dinar, Isop, comprant totes les coses necessaries, dix a la muller de Xantho que les guardàs de les mans dels astuts gats. « Bé

» pots estar descuydat (dix la solícita senyora), que » fins [a] les míes anques tenen potencia visiva. » Per hont, aparellant Isop lo que era menester, y tornant al lloch hont havía deixat sa senyora, ven que dormía, y recordant-li del que havía dit, que les súes anques teníen vista, alçant-li les faldes li descobrí les parts secretes. Arribà dins poch temps Xantho ab los seus deixebles, y vengut al lloch hont estava parada la taula, veu sa muller ab les vergo-

(16)

nyoses parts descubertes. Y cridant a Isop, volgué saber la causa de tan oprobriosa vista; mas Isop, escusant-se, dix en aquesta forma: « Havent portat jo » tot lo que era mester pera'l solemne convit, diguí » a la senyora que guardàs que'ls gats no s'ho » menjassen. Y responent-me ella que fins [a] les súes » anques teníen vista, tornat jo poch temps aprés » allí hont la havía deixada, trobí que dormía; per » hont, sabent que les * súes anques teníen poten- [v.]
» cia visiva, per que'ls gats no furtassen alguna co- » sa, li alcí la roba. » Restà escandalitzat Xantus de aquesta vergonyosa vista, emperò, per no ente-

rrompre lo convit, no volgué executar en Isop la súa intensíssima ira. No passaren molts díes que, havent convidat Xantus tots los filosofs y retòrichs, dix a Isop que no deixàs entrar algún idiota. Seguí-s que, venint hu dels convidats, Isop li començà a dir paraules injurioses, per les quals, indignant-se aquell, no volgué entrar en la posada de Xantus. Y molts altres feren la mateixa vía. Finalment, arribant hu qui era de subtil ingeni, ohides d'Isop les oprobrioses paraules, li respòs axí mateix ab paraules injurioses; al qual promptament deixà entrar Isop en la posada. Y portant-lo davant Xantus, li dix que nengún filosof sinó aquell havía tocat a la porta. Per hont, crehent Xantus ésser burlat dels altres, estretament s'enujà. Mas dins poch temps, encontrant-se aquells ab Xantus, sabé finalment Xantus la causa de la súa vergonyosa fuyta. Y indignant-se contra Isop, respòs aquell ab aquestes paraules : « Jo ohí de tu que no deixàs entrar » sinó filosofs y hòmens de lletres; y essent venguts » aquests, interrogant-los jo, y ells no sabent-me res» pondre, jutgí que no eren ells los que tu demana» ves; fins que, venint aquest, me sabé respondre. Y » per ço, no deixant entrar aquells, estimí que sols » aquest meritava assistir en lo convit solemne. » Lloaren tots d'Isop la justa escusa, y poch aprés,
[*f. 16.*] anant Xantus ensemps ab * Isop, al lloch hont los antichs sepultaven, veu unes entretallades lletres sobre una alta columna a la qual pujaven per grahons, les qual estaven ordenades en aquesta forma, A. G. Q. F. I. T. A. Y demanant-li Isop l'interpretació de aquelles lletres, Xantus jamàs pogué interpretarles. Fins que, pregant a Isop, li foren per aquell declarades, dihent: « ¿Què'm prometràs si't mos» tri ací tresor innumerable? » Respòs prestament

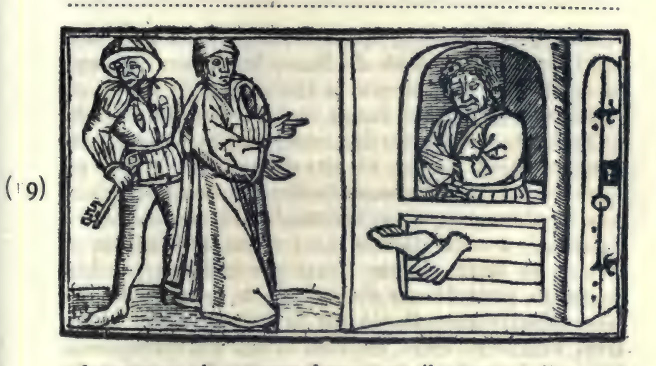
(17)

Xantus: « Dar-te llibertat y la mitat de aquell. » Pujant llavors Isop a quatre grahons de la columna y cavant, trobà gran multitut de tresor, lo qual prestament posà en mans de son senyor, dihent-li que li servàs la promesa. Mas no volent servar, Xantus, lo imposat pacte, dix Isop : « Lo qui amagà lo tre- » sor en aquest lloch lo segellà ab les sobre dites » set escolpides lletres, qu'en llatí volen dir : *As- » cende gradus quatuor, fodias, invenies tesaurum » auri.* Que vol dir : Puja quatre grahons, cava, y » trobaràs tresor. » Respòs Xantus : « Puix es tan » subtil, no aconseguiràs llibertat. » Vista llavors per Isop la iniquitat de Xantus, li dix que aquell tresor no podía ésser d'ell, perque sols al Rey pertanyía. « ¿En quína forma? » dix Xantus. « Per aques- » tes altres lletres (dix Isop), que són T. R. D. Q. I. » T. A., que volen dir en llatí : *Tradito regi Dio- » nisio quem invenisti tesaurum aurei.* Les quals vo- » len dir: Dóna al rey Dionís lo tresor que has tro- » bat. » Trist y adolorat estava Xantus vent-se fugir de les mans la pròspera fortuna; y puix no veya camí pera que pogués possehir lo tresor, * mogué [v.]

partit a Isop que'l dividissen. Al qual respòs Isop : « No'm fas tu mercè de la meytat del tresor, mas » lo qui posà en aquesta columna, segons mostren » les següents lletres E. D. Q. I. T. A., que signifi» quen : *Euntes dividite quem invenistis tesaurum* » *auri*. Que vol dir : Vosaltres que caminàu dividíu » lo tresor que havèu trobat. » Dix llavors Xantho a Isop : « Anèm a la posada y partirèm lo tresor. » Mas essent promptament arribats en aquella, tement Xantho que Isop no divulgàs [lo] secret tresor, manà posar-lo en lo càrcer. Cridava, plorant Isop, altes veus clamant-se de les promeses dels filosofs, vehent que, denegant-li la llibertat, lo posaven en lo càrcer. Però ohint les adolorades clamors de aquell, lo filosof Xantho, fent-lo prestament treure, li dix que si volía acquirir llibertat que refrenàs la súa iniqua llengua. Al qual respòs Isop que, ans de molt temps, contra la súa voluntat l'acquiriría. Seguí-s, poch aprés, un admirable acte en la ciutat de Samo : que estant assentat lo president en lo tribunal, una àguila, volant, li llevà lo anell del dit y'l deixà caure en lo sí d'un servent. Per hont, ajus-

(18)

tant-se ensemps tot lo poble per un tan espantable prodigi, digueren a Xantho, com a hu dels més principals de tota la casa pública, que'ls interpretàs una tan monstruosa rapinya. Per hont, Xantho, vista la dificultosa interpretació de aquella, demanant temps de tres díes, estava en amaríssima tristor sens poder entendre lo que significave. Aco*stàs a ell lo [*f. 17.*]
subtilissim Isop, y vent-lo vexat de tan gravíssima tristicia, li dix aquestes paraules: « Lleva dels teus » dèbils muscles una tan poderosa càrrega, y sobre » mi lo càrrech de respondre imposa. Digues als » de Samo que tu no es intèrprete de monstruosos » senyals, mas que jo'ls declare lo admirable pro» nòstich; y sí jo sabré interpretar-lo, redundar-te'n» ha a tu grandíssima honor y gloria que un servent » teu los haja tret de un tan grandissim dubte; y si no » atench a la interpretació súa, tu restaràs sens in» famia y serà mía la culpa. » Confià Xantus en les discretes paraules del prudentissim Isop, y lo día següent, anant a la pública plaça hont estaven ajustats gran multitut dels de Samo, los dix lo que ell y'l seu Isop concertat havíen. Y vehent aquells que sols en Isop s'enclohía la profunditat d'un tan arduo misteri, lo suplicaren que'l fes venir davant la súa presencia. Y axí, essent vengut Isop davant ells, vista la espantable diformitat súa, no podíen creure que en ell hagués alguna doctrina. Emperò, pujant Isop en lloch avinent, y senyalant-los que callassen, començà a parlar en aquesta forma: « ¡Oh » prudents y virtuosos hòmens de la ínclita ciutat » de Samo! No oprobrièu la mía turpitut y llegesa, » que no's dèu mirar sols lo gest de l'home, mas la » elevació del subtil ingeni. Perque sots espantable » y lleja figura sovint s'es vista profundíssima sa» piencia. Mas natura, de la * qual proceixen totes [*v.*]

(19)

» les coses, ha posat huy entre'l senyor y'l catíu » grandíssima contenció de gloria. Perque si venç » lo catíu, en lloch d'acquirir llibertat, serà posat » en lo profundo càrcer. Per ço, si jo puch atènyer » llibertat y que sens impediment algú puga ex» primir les paraules, siàu certs que jo us desco» briré aquest profondissim secret. » Cridaren tots ensemps, los de la ciutat de Samo, que Isop aconseguís llibertat, mas no volent-la-hi atorgar Xantus, lo president qui allí assistía manà que per servey del poble li donàs llibertat. Y així succehiren les paraules d'Isop, quan dix a Xantus que ans de molt temps, contra la súa voluntat l'acquiriría. Havent acquirit, Isop, llibertat en aquesta forma, tornant a senyalar lo poble que estiguessen en scilenci, començà aquestes scientífiques paraules : « La » volant y velocíssima àguila, que entre'ls ocells es » així com lo rey entre'ls hòmens, la qual llevà lo » anell al president, significa que algún rey volrà » usurpar la llibertat vostra, y subjugar-vos al seu » imperi. » Restà mortificat tot lo poble, ohint d'Isop tan adolorades paraules; y encara no era a

l'ultim fí de aquelles, quan, venint lo secretari del rey Creso, presentà als de Samo les lletres del rey, les quals axí rahonaven. « Creso, rey de Lidia, al » Senat y poble de Samo, salut: Los immortals » Déus, als quals totes les coses són subjectes, han » volgut que'ls baixos als alts se inclinen. Per ço us » mane que, prestant-me obediencia, me siàu tribu- » taris; altrament, si ho recusarèu fer, serèu donats » per mi a total destrucció y ruina. » Llegides y ohides les lletres del rey Creso per lo Senat y poble de Samo, consultaren ab Isop de la imposició del nou tribut y aniquilació de la llibertat súa. Mas Isop, venint al Senat, exprimí lo seu vot en aquesta forma: « La voluble fortuna dues víes ha mostrat als » hòmens: la una de llibertat, lo intròhit de la qual » es aspre y difícil, mas la fí es fàcil y molt plana; » l'altra de servitut, lo principi de la qual es am- » ple y molt fàcil, mas la fí es aspra y dificultosa. » Per ço vosaltres elegíu la vía que us parega. » Ohint lo Senat de Samo lo subtilissim parlar d'Isop, digueren ab altes veus: « Com siàm lliberts, no vo- » lèm ésser servents. » Y ab aquesta resposta despediren l'embaixador de Creso. Sabuda per lo rey Creso la resposta dels de Samo, mogut de intensíssima ira, delliberà imposar-los tribut y manar-los que prom*ptament lo hi pagassen. Emperò l'embai- [*f. 18.*]
xador que'ls havía tramès lo hi prohibí, dihent-li: « Jamés poràs subjugar los de Samo, fins que tin- » gues en poder teu a Isop, per la sapiencia del » qual se regeixen. Y per ço, senyor, te consell » que'ls trametes a dir, que si volen que'ls faces » llíbers del tribut, que't trameten a Isop, del qual » has ohit grandíssimes maravelles. Y ells, per cap- » tar la túa benivolencia, prestament lo trametràn. » Y axí, tenint tu a Isop en la túa potestat, súbita-

» ment los subjugaràs al teu imperi. » Posà en execució lo rey lo prudentissim consell de l'embaixador, y trametent a dir als de Samo, que si volíen ésser immunes del tribut, que li trametessen Isop, perque tenía de aquell necessitat estrema. Los de Samo, per complaure a Creso, volíen que fos presta la súa partida. Emperò, entenent Isop la fraudulosa intenció del rey, vingué al Senat, y exprimí, en presencia de tots, aquestes facundíssimes paraules: « ¡Oh, prudentissim poble de la ciutat de Samo! » La cosa que jo més intensament desige es besar » les reals mans de Creso; emperò, ans que parteix» ca, vos vull recitar una entricada faula. Antigua» ment los llops mogueren crudelíssima guerra a les » ovelles; les quals, no podent-se defendre, demana» ren socors als goços, qui, pugnant estretament, les » defensaven. Mas los llops, pensant un astut engany, » oferiren perpetua pau a les ovelles, ab pacte que'ls » goços vinguessen en poder de aquells. Y així, con-
[*v.*] » sentint les simples *ovelles a la fraudulent decep» ció dels llops, trobant-se aprés sens la defensa dels » goços, foren a la fí per aquell[*e*]s devorades.» Par-

(20)

tí prestament Isop pera'l rey Creso, y essent vist per aquell, admirant-se que un tan diforme home bastàs a perturbar a que'ls de Samo no l'obehissen, li dix Isop: « Molt alt y poderós príncep: suplich-te » que m'inclines les túes piadoses orelles. Un sim- » ple caçador, anant a caçar llagostes, pres una xi- » queta cigala; la qual, vehent que'l caçador sens » alguna causa li volía llevar la vida, li dix en aques- » ta forma: « Puix jo no destroeixsch los fruyts de

 (21)

» la terra, sinó que, batent les ales, entone la mía » suavíssima musica, ab la qual induixch a jucun- » ditat los qui caminen, ¿per què vols que muyra? » Que en mi no hi trobaràs sols la veu y la ohida. » » La qual justa y mèrita reprensió, ohint-se del caça- » dor, lliberalment la deixà. Així, senyor, jo't supli- » que que no vulles que haja de posar fí al meu viu- » re; puix só de tan poca valor, y immune de culpa, » perque ni vull ni puch fer dany a algú, per la de- » bilitat mía, mas prefereixch lo que es útil a la hu- » mana vida. » Per hont, mogut a intensa misericor- dia lo rey Creso, li dix que no sols li atorgava la

vida, més encara qualsevol gracia de que li volgués fer demanda. Per la qual promesa, prostrant-se Isop en terra, lo suplicà que remetés lo trahut als de Samo. A la qual suplicació, consentint prestament lo rey Creso, Isop li feu innumerables gracies. Y component aprés, Isop, totes les súes sub-
[*f 19.*] tilíssimes faules, humilment * les hi presentà. Y aprés, ab patents lletres que lo Rey li manà donar de la remissió del tribut, ensemps ab molts riquíssims donatius, navegant ab pròsper vent, arribà en la ciutat de Samo. Hont, essent rebut ab grandíssima honor y gloria, denuncià, finalment, al Senat y poble de Samo la immunitat del tribut. Partint aprés, Isop, de la ciutat de Samo, cercà diverses regions, donant a tots, en exquisites faules, salutíferes doctrines. Y pervenint a la ciutat de Babilonia, aprés que's descobrí la súa profundíssima sapiencia, fon tengut en gran estima per Lyguro, excellentissim rey de aquella. Seguí-s en aquest temps que, trametent los reys, los uns als altres, subtilíssimes demandes, lo qui no sabía interpretar-les restava tributari a qui les trametía. Per hont, trametent alguns reys a demanar a Lyguro moltes entricades qüestions, y aquell per medi de Isop fàcilment absolent-les, y així mateix trametent-ne Lyguro als altres, y aquells no sabent-les absolre, empleà estretament, Lyguro, lo seu poderosissim regne. Adoptà en fill en lo mateix temps, Isop, a un bellissim jove nomenat Eno, fill natural de un gentil home, lo qual, essent amat per Isop de amor excessiva, un jorn, mogut de concupiscencia, se ajustà carnalment ab una serventa de l'adoptiu pare, la qual tenía Isop en compte de fidelíssima muller. Y tement que no li redundàs algún dany de un tan infidelissim acte, acusà falsament a Isop davant lo Rey ab unes fictes

y dissimulades lletres, fetes en nom d'un al*tre Rey, [v.]
ab les quals se ofería Isop anar a ell per interpetrar les demandes. Per la qual iniqua acusació, mogut Lyguro de gravíssima ira, manà a un esforçat cavaller nomenat Hermipo que súbitament li llevàs la vida. Emperò, Hermipo, tenint de aquell intrínseca misericordia, considerant que poría ser que en algún temps lo Rey tingués necessitat de aquell, no volgué matar-lo, mas amagà-l dins un sepulcre. Passava ja

(22)

gran espay de temps aprés de aquesta oculta lliberació de Isop, quan Neptanabo, rey d'Egypte, vehent que Isop era ja arribat a l'ultim terme de la vida, tramès a demanar a Lyguro un entricat dubte en aquesta forma : « Neptanabo, rey dels egipcians, al » rey Lyguro, salut. Perque jo volría edificar una al» tíssima torre que no tocàs en lo cel ni en la terra, » te pregue que'm trametes mestres qui la'm edifi» quen, y rebràs tribut de mi per dèu anys conti» nuos. » Rebudes per lo rey Lyguro les lletres de Neptanabo, mogut de intensíssima tristicia, convocant tots los filosofs del seu amplissim regne, cercava

la absolució de una tan subtilíssima demanda. Mas aquells, no sabent interpretar-la, recordant se lo Rey del subtilissim Isop, lamentava ab amaríssims plors la inconsiderada mort súa. Mas ohint, Hermipo, les adolorades lamentacions del Rey, acostant se a ell li dix en aquesta forma: « Deixa, senyor, de cruciar la » túa delicada persona, que no executé[*s*] en Isop la » túa crudelíssima ira, *anà* [ans], pronosticant aquest
[*f*. 20.] » esde*venidor infortuni, l'he tengut amagat dins » un sepulcre. » Admirat y ensemps alegre, lo Rey, de un tan senyalat servey, manà que Isop fos portat davant lo seu conspecte; y vent-lo, tot mortificat, destillant dels seus uulls vives llàgrimes, manà que fos vestit de requíssimes vestidures; y referint aprés, Isop al Rey, la causa perque fon acusat de son fill adoptiu, ohida del Rey la iniquitat d'aquell, manà que reportàs la mateixa pena que reportà lo qui al seu propi pare fa perdre la vida. Mas suplicant Isop per aquell, finalment li fon perdonat lo delicte. Donà aprés lo Rey a Isop les lletres de Neptanabo; lo qual, havent les lletres, dix a Lyguro: « Escríu-li, » senyor, que passat lo tempestuós ivern li trame- » tràs qui li edifique la torre, y llavors satisfaràs » complidament a les súes lletres. » Y axí, posant per obra, lo Rey, lo que li consellà Isop, despedí lo embaixador ab aquella resposta. Manant aprés Lyguro que Isop fos restituhit en la prosperitat primera, posà també en poder seu a Eno, per que fes d'aquell lo que li fos accepte. Mas Isop, besant la mà al Rey de una tan inextimable mercè, reprès lo adoptiu fill ab aquestes sapientíssimes persuacions súes: « Està atent, fill, a les míes salutífers paraules, » y enclou-les dins lo secret arxiu de la túa ofusca- » da pensa. No hi ha algún qui en lo exterior no's » consell, mas en lo interior nengú sab consellarse.

(23)

» Recòrdat que essent home es sotsmès als humans
» [f]alliments y caygudes. Ama primer a Nostre Se-
» nyor Déu y aprés al teu Rey. Com síes home, exer-
» ceix los actes de home, perque Déu se venja dels
» qui injustament viuen. Gran iniquitat es ofendre
» algú sens causa. Tollera la fortuna ab egual ànimo.
» Mòstrat cruel a tos enemichs per que no't menys-
» prehen, y mansuet als amichs per que'ls faces au-
» mentar la benivolencia. Desija a tos enemichs
» necessitat y mortífera malaltía per que no't pu-
» guen noure, y a tos amichs fecunda prosperitat y
» abundancia. Rahona a ta muller coses que síen
» útils, per que no cobdicie altre home, que essent
» la dòna varia y mudable, si no la afalagues, presta-
» ment se inclina en illícits actes. Guarde[t] d'algún
» home cruel, que lo mal home, encara que la fortu-
» na li sía pròspera, tostemps es inich y abominable.
» Síes més cobdiciós d'ohir que de parlar; refrena
» la llengua. Parla poch mentre menges, perque en
» taula no es ohit lo prudent, mas lo foll albarda.
» No síes enve*jós als qui afavoreix la fortuna, mas [v.]
» alégrat de les prosperitats súes, perque a l'envejós

» continuament lo rosega la enveja. Síes vigilant
» en la conservació de la túa familia, de forma que,
» no sols com a senyor, mas com a benefactor te
» revereixquen. Guàrdals d'iprobriosa infamia, y ab
» ells de la rahó may te par[t]eixques. No tingues
» vergonya de apendre cascún día. Guàrdat de des-
» cobrir los secrets, y senyaladament a ta muller,
» perque continuament està preparada pera difamar-
» te. Lo que guanyaràs la un día, guàrda-n pera l'al-
» tre, perque millor es, morint, deixar als enemichs,
» que, vivint, demanar als amichs. Revereix als qui't
» vendràn a l'encontre, que lo goç, que es irracio-
» nal, cerca lo pa afalagant ab la coa entre les ca-
» mes. Cosa inica es escarnir al miserable. No ces-
» ses de apendre y d'atendre continuament en la
» doctrina. Si empres res de negú, tòrna-ho lo més
» prest que pugues, perque si ho hauràs mester altra
» vegada, lliberalment t'ho presten. Si pots beneficar
» algú, no deixes de posar-ho per obra. Apàrtet de
» la companyía del maldihent. Acomana los teus
» secrets a amichs fidelíssims, y exerceix tals obres,
» que aprés d'haverles fetes no te'n penides. Quan
» te assaltaren les adversitats no t'esmayes, mas re-
» sesteix-les ab esforçada pensa. No dónes consell
» als inichs y perversos. No imites los costums dels
» mals hòmens. Sía la túa casa misericordia de es-
» pital per peregrins, perque quan seràs peregrí tro-
[f. 21.] » bes qui t'*accepte en sa posada. Lo suavissim
» parlar es excellent metge pera'ls vicis de l'obstinat
» ànimo. Aquell se pot tenir per benaventurat que
» té un fidelissim amich. Y no hi ha cosa tan oculta
» que lo temps no la revele. » Ab aquestes y altres
salutíferes admonicions, despedí Isop al seu adop-
tiu fill, lo qual desesperantse, poch temps aprés, se
llançà d'una altíssima torre. Y axí acabà los seus

(24)

malaventurats díes. Cridà aprés, Isop, los falconers
del Rey, als quals manà que li portassen los fills de
una àguila. Y portant, feu-los lligar als peus uns
sachs de cuiro, y feu posar un xich en cascún sach,
lo[*s*] qual[*s*], alçant y abaixant lo cevador, feya volar
alt y baix les àguiles. Y axí, fent exercir cascún
jorn les àguiles en aquest exercici, passà lo frigi-
dissim ivern, per hont, prenent llicencia Isop del
Rey, navegà ab pròsper vent en Egipte. Y presen-
tant-se davant lo rey Neptanabo, admirat aquell,
ensemps ab tots los seus, de la diformitat de Isop,
estimant-lo un ferocissim monstro, no podíen pen-
sar que en ell hi hagués alguna sapiencia, obli-
dant-se que'l purissim bàlsem està enclòs en veixells
vils y dejectes. Dix Neptanabo a Isop: « ¿A quí't par
» que semblàm jo y los meus cavallers? » Respòs
Isop: « Al resplandent sol y als lluminosos raigs
» d'aquell. » Dix-li llavors Neptanabo: « Lo regne
» de Lyguro acomparat al nostre, què sería? » Res-
pòs Isop ab una dissimulada rialla: « No sols lo reg-
» ne de Lyguro es més pròsper que'l teu, mas enca-
» ra la excedeix en moltes excelencies. » Admirant-

(25)

[v.] se Neptanabo del presumptuós parlar de Isop * li dix: «¿Has-me portat los mestres que m'edifiquen » la torre?» Respòs Isop: «Mostra-m hont vols que » s'edifique.» Llavors Neptanabo li designà hont volía que's fes lo edefici. Mas lo excelentissim Isop senyalant los quatre cantons del lloch hont se havía a edificar la torre, hi posà les àguiles ab los xichs dins los sachs, qui, alçant y abaixant lo cevador, feyen alçar y abaixar les àguiles. Y així volant alt y baix, deyen los xichs: «Dau-nos calç, pedra, y re» jola, per que pugàm edificar la torre.» Lo qual admirable artifici essent vist per Neptanabo, dix a Isop: «Què ¿los hòmens tenen ales?» Respòs Isop: «¿Y tu essent home vols competir ab mi qui » só mig déu?» Dix llavors Neptanabo: «Jo tinch » per absolta la mía difícil demanda, mas jo't prech » que'm respongues a un altre dupte que m'oco» rre. Yo fíu portar egües de Grecia, les quals diuen » que s'emprenyen del relinxar dels cavalls de Babi» lonia.» Emperò demanant-li, Isop, un día d'espay pera respondre, se'n anà a la súa posada, y manà als seus que li portassen un gat. Lo qual essent por-

tat per los servidors de Isop, manà que'l ferissen ab un bastó. Los mortífer[o]s colps del qual, essent sentits per los egipcians, trevallaren en defèndre-l, mas no podent-lo defendre, anaren al Rey. Y perque ells adoraven lo gat, li recitaren de aquell lo nefandissim delicte. Manà Neptanabo que vingués Isop davant ell, y increpant-lo d'un tan abominable crim, respòs Isop : « Senyor, la causa perque jo » feya ferir lo gat es perque esta nit passada matà » un bellissim gall de Lyguro, lo qual cantant li de» nunciava de la tenebrosa nit totes les hores. » Dix Neptanabo : « ¿Còm es possible que un gat vaja y » venga en una nit de ací en Babilonia? » Respòs llavors Isop : « Menys es possible que s'emprenyen » les egües d'Egypte del relinxar dels cavalls de » Babilonia. » Per hont, vehent lo Rey la inaudita prudencia d'Isop, feu convocar tots los filosofs dels seus regnes; y notificant los la venguda d'aquell, los convidà, ensemps ab ell, en un admirable sopar. Seguí-s que, sopant tots ab grandíssima jucunditat y alegría, dix la hu d'aquells a Isop : « Déu avorreix » los hòmens falciosos, y per ço comets tu abomi» nable crim de venerar tan poch la magestat di» vina. » Dix un altre filosof : « Jo he vist un sump» tuós temple, lo qual recolza sobre una columna » que sosté dotze ciutats, cascuna de les quals es » cuber*ta de trenta firmíssimes bigues, per hont [f. 22.] » discorren tostemps dues diformes dònes. » Respòs Isop : « Aqueixa qüestió los ignorants xichs la » saben absolre en Babilonia: perque lo temple es » la rotunditat de la terra; la columna es l'any; les » dotze ciutats són los dotze mesos; y les dues dò» nes són la nit y lo día, que discorrent se seguei» xen, les quals se diuen diformes per la diformitat » y diversitat que tenen. » Dix un altre filosof :

« ¿Quína cosa es la que jamès vem ni ohím? » A la qual dificultosa demanda suplicà Isop al Rey que li donàs temps de respondre, fins a l'altre día. Y essent a la posada, feu un ficte contracte, en lo qual lo rey Neptanabo confessava que'l rey Lyguro li havía prestat dos milia marchs d'argent, los quals se obligava restituhir-li pera un cert temps, lo qual era ja passat. Y venint lo día aprés al real palacio, hont estaven ajustats tots los filosofs, presentà al Rey lo ficte contracte, requerint-lo que restituhís al rey Lyguro l'argent que de aquell rebut havía. De la qual obligació admirant-se lo Rey, demanà a tots los seus prínceps si sabíen que Lyguro li hagués prestat semblant argent. Y respònent-li tots que jamés havíen vist ni ohit tal cosa, dix llavors Isop: « Donchs absolta es la demanda, puix no havèu » vist ni ohit. » Dix llavors lo rey Neptanabo: « Mèritament li deuen ésser tramesos per mi los » tributs a Lyguro, puix que té un tan resplandent » carvoncle en la súa posada. » Y axí, despedint
[v.] dins * poch temps a Isop, tramès alegrament lo tribut a Lyguro. Tornat Isop en Babilonia, recità al rey Lyguro tot lo que li havía seguit en Egypte. Y presentant-li lo tribut de Neptanabo, manà lo Rey que fessen, a semblança d'Isop, d'aquell or una bellíssima imatge. No passà molt temps que, desijant veure Isop lo fèrtil y bellissim imperi, de gracia suplicà al Rey que li donàs llicencia pera fer la peregrinació súa, prometent-li tornar prestament y despendre en servey seu tot lo restant de la súa vida. A la qual suplicació consentint lo Rey, feu lo desijat viatge; y axí, discorrent per totes les bellíssimes ciutats de Grecia, comunicant la súa altíssima intelligencia acquirí grandíssima honor y fama. Y finalment, arribant a la ínclita ciutat de Delfos,

 (26)

vist que era poch reverit dels qui habitaven en aquella, los dix en aquesta forma : « ¡ Oh sapientíssims » hòmens de la famosíssima ciutat de Delfos ! Par» me que siàu semblant a l'albre, que quan està ra» higat en terra sembla gran, mas si es posat en » mar, par una mínima centella. Així, essent jo ab» sent de vosaltres, pensava que excediu en sapien» cia a tots los hòmens, mas ara que us veig, tinch » certitut que excediu en ignorancia a tots los qui » viuen. » Ohides aquestes aprobrioses paraules per los de Delfos, conceberen contra Isop grandíssima ira, dihent : « Aquest, restant ensuperbit de la se» quela que ha tingut en les altres ciutats, se elevarà » ab les súes faules, similituts y metàfores, en tanta » el[ev]ació y superbia, que volrà usurpar entre tots » nosaltres de la nostra excellentíssima ciutat [l'auc» toritat] suprema. » Y per ço, concordant entre ells de matar a Isop, imaginaren un fraudulent engany, imposant-li que era encorregut en crim de sacrilegi; y servada oportunitat y temps, volent partir Isop de la ciutat, li posaren amagadament dins la súa roba una riquíssima copa del temple d'Apollo. Mas Isop,

[*f.* 23.] no sabent lo inich engany d'*aquells, partí pera la ciutat de Fòcida; emperò seguint-lo los delfians, ab grandíssima impetut y furor lo prengueren. Y trobada en la súa roba la bellíssima copa, enculpant-lo d'un tan nefandissim crim, lo condemnaren a ignominiosa mort. Y volent-
(27) lo llançar de la sumitat d'un altissim mont, suplicant-los Isop que un poch l'escoltassen, començà a entonar

ab adolorada veu aquests salutífers exemples: « En » lo temps que'ls irracionals animals estaven en pa» cífica tranquilitat y concordia, confederant-se la » Rata ab la Granota, la convidà a sopar. Y essent » en una secreta cambra hont hi havía pa, mel, » figues y moltes altres delicades viandes, dix la » Rata a la Granota: « Elegeix de totes aquestes de» litoses viandes la que't serà més accepta. » Y així, » menjant ab grandíssima jucunditat y alegría, de» manà aprés, en gracia, la Granota a la Rata, que » puix la havía feta participant del seu solemne con» vit, que vingué[s] a delitar-se ab ella en la súa es» peyosa bassa, y, per que passàs més segura, que lli» gàs lo seu peu al d'ella, de forma que sens algún » recel arribàs a la súa sumptuosa posada. La ig» norant y grossera Rata, donant-se a les enganyoses » paraules de la Granota, lligà lo seu peu al de aque» lla. Mas saltant prestament la Granota en l'aygua, » y nadant ab intentissim delit per la profundíssima

» bassa, trevallava en ofegar-la. Per hont, cridant ab » espantables crits la Rata, clamant-se de la iniqua » decepció de la Granota, fonch sentida del famejant Milà, y vehent les dues en l'aygua, foren finalment per aquell devorades. Axí vosaltres qui » exerciu en mi, sens causa, la vostra crudelíssima » ira, serèu devorat, en venja mía, per los de Grecia y Babilonia. » Los quals, ohint les menaces d'Isop, no's curaren de deixar-lo, ans procuraren de portar-lo a la penya ahont despenyar-lo volíen. Mas Isop, repugnant, fugí de les mans de aquells y anà-se'n al temple de Apollo, y pujà sobre l'altar, pensant salvar-se; y no li aprofità, car los de Delfos per força y cruelment del temple lo se'n portaren, y ab gran impetut y velocíssima furia lo portaren a despenyar. Y Isop, vent-se portar axí ab tanta vergonya y deshonra, dix : « Ciutadans de Delfos, no » mirèu a mi, mas miràu que deshonràu la casa de » Apollo, déu vostre, en la qual me só retret per salvar-me, y vosaltres de aquella me havèu tret, guardant poch la honra de aquell. » Y aquells, no volent escoltar les súes paraules, * molt velocíssimament lo [v.]

portaren a la mort, lo qual los deya estes paraules : « ¡ Oh, (28)
» ferocíssims hòmens de Delfos, atenèu a » les justes admonicions míes! Una púdica y honrada dòna, » tenint una imprudent y folla filla, continuament

» suplicava los déus que li donassen seny y pruden-
» cia. Mas, perseverant la folla y indiscreta donzella
» en les súes impertinents inepcies, vehent un rús-
» tech pagès qui satisfeya al seu libidinós apetit ab
» una diforme somera, volgué saber de aquell lo que
» feya. Y responent-li que posava seny a la somera,
» la bestial donzella, vist que aquell donava a l'irra-
» cional animal lo que la mare suplicava tots jorns
» als déus per ella, li dix que si ell li posava seny
» sería molt ben remunerat de sa mare. La qual
» insensada demanda ohint-se de l'inich pagès, sú-
» bitament la violà. Per hont, vent-se la defallida
» donzella violada y corrumpuda, anà ab inte[n]sa
» leticia a sa mare, dihent-li: « Deixa de importunar
» los déus per lo meu seny, que ja'l me ha infundit
» un jove. » Mas, sabent la entrestida mare lo des-
» astrat cas de sa filla, lamentava ab amaríssims
» plors la follía que per lo seu poch seny en ella
» augmentat havía. Advertíu, donchs, vosaltres de
» Delfos, a les míes sentides metàfores. Un llaura-
» dor, envellint-se en los camps, desijós de veure la
» populosa ciutat, pregà sos parents que lo hi por-
» tassen. Per hont, posant-lo en un carro guiat per
» dos àsens, li mostraren lo camí de la ciutat, di-
» hent que no podía errar-lo. Mas, comovent-se una
» turbulent revolució de vent, ofuscada la terra
» per la comoció de la polç, errà lo camí. Y pen-
f. 24.] » sant anar a la ciutat per am*pla y segura vía,
» fonch portat dels àsens a una perillosa penya.
» En la qual, vent-se ab tan grandissim perill, al-
» çant les mans al cel, exprimí aquestes paraules:
« ¡ Oh, immortal Júpiter! ¡no sé en què he ofès la túa
» magestat, que així has volgut que sía dilacerat
» per ignominiosos àsens! » Atenèu encara, ¡ oh
» crudelíssima gent de Delfos! a esta succinta simi-

» litut mía. Un home, amant libidinosament a sa » filla, tramès sa muller a casa de sa germana. Y res» tant tot sol ab sa filla, li robà sa virginitat súa. Em» però vent-se la adolorada donzella així violada » per son pare, li dix: « Pus prest elegiría reportar » aquest dany de tots quants hòmens són en la uni» versa terra, que de tu qui es mon pare. » Així jo, » dix Isop, elegiría pus prest sotsmetrem a tots los

(29)

» gravíssims perills de la mar, que morir per mans » vostres ab oprobriosa infamia. Y per ço requir als » immortals déus, puix jo muyr immune de culpa » que facen de mi crudelíssima venja. » Mas la ferocíssima gent de Delfos, no volent eixaudir-lo, lo llançaren de l'*altra* [alta] muntanya. Y així finà lo sapientissim Isop los seus benaventurats díes. Emperò tan grandíssima fam y pestilencia aprés de la mort d'aquell assaltà los de Delfos, que jamés pogueren obtenir remey dels immortals déus, fins que feren a Isop una bellíssima imatge, punint ensemps crudelíssimament als qui havíen perpetrat la injusta mort súa.

[v.] LLIBRE PRIMER

DE LES

FAULES D'ISOP

Faula .i. — Del Gall y de la preciosa Margarita

(30)

Llegir y no entendre es menyspreu.

Lo vigilant Gall, cercant ab que pogués satisfer a la súa intollerable fam, trobà una pedra preciosa en un impertinent lloch immunde. A la qual destinà ab alta veu aquestes paraules: « ¡Oh » inestimable pedra! ¿quí t'ha posat entre tanta tur» pitut y llegesa? Si algún sedejant avar te fos ven» gut a l'encontre, ab major jucunditat te rebera; » que pera mi, més me aprofitara un minim gra de » mill que tota la túa incomparable excellencia. » Descriu lo sapientissim Isop aquesta primera faula, contra'ls lectors de aquest scientífich llibre, los quals, no gustant de aquell la interior allegoría, no comprenen la estrema riquesa de una tan admirable y preciosa Margarita.

Faula .ij. — Del Llop y del mansuet Anyell.

Poch aprofita rahó ni veritat ab lo inich.

(31)

Lo simple Anyell y lo ferocissim Llop, venint a un profunde riu per beure, se trobaren impensadament en aquell. Lo humil Anyell bevía un poch més baix que'l famejant Llop. De hont, per damnificar a l'Anyell, li dix lo Llop * ab furioses paraules: «¿Per què maliciosament me has enterbolit l'aygua?» Respòs lo benigne Anyell: «¿Còm te puch jo enterbolir l'aygua que discorre del lloch hont tu beus allà hont jo bevía?» Mas lo inich Llop, no curant de la innocencia del mansuet Anyell, li dix: «¿Per què'm respons ab tan superbioses paraules?» Respòs lo Anyell: «No creya jo enujarte.» Dix llavors lo Llop, mirant lo Anyell ab indignada vista: «Pochs díes ha que fuy axí aprobriat de ton pare.» Respòs lo Anyell: «¿Quàl rahó vol que reporte jo la pena del oprobi de mon pare?» Dix llavors lo Llop, aplicant-li altra nova culpa: «¿Per què m'has destrohit, pasturant, [f. 25.]

» la heretat mía? » Respòs lo Anyell: « Si encara » no tinch dents pera pasturar ¿en què t'he pogut » ofendre? » Dix finalment lo Llop: « Ab tot que » jo tinga alguna resposta pera les túes justes escu» ses, no deixaré per ço de dilacerarte. » Y axí, devorant ab impetuosa furia lo mansuet Anyell, míserament li llevà la vida. Instroeix aquesta faula que en los inichs y perversos no preval alguna rahó, sinó sols la crudelíssima rapinya y violencia.

Faula .iij.—De la Rata y de la Granota

(32)

Molts per fer mal a altre reben dany.

Aquell que pensa mal y coses contraries de bé contra altre, no pot fugir de pena, segons en la present faula clarament se mostra. Volent una Rata passar un riu, demanà remey a la Granota, la
[v.] qual, vista sa petició, ab fictes *paraules li dix que era molt contenta de ajudar-li y posar-la molt segurament, imaginant entre sí de ofegar-la y matarla. Y dix-li: « Per que passes més segurament, lligaràs la túa cama a la mía, per que no cregues que't

» desempare en lo perill. » Y la Rata, crehent ses blanes paraules, deixà-s lligar ab ella; y axí entraren, y plegats al mig del riu, la Granota començà a metres al fons de l'aygua per ofegar a la desventurada Rata, la qual ab les més forces que podía se sostenía demunt l'aygua; y estant en aquesta profidia, sobrevingué un Milà y ab ses ungles prengué arrebatadament la Rata que's mostrava sobre l'aygua y portà-se'n a la Granota que ab ella estava lligada, y axí'ls feu troços y'ls se menjà. La significació de aquesta faula es, que aquells que pensen mal y dany als altres, posant-ho per obra avegades destroeixen a sí mateixos per fer mal als altres. Y axí pereixen los que ab especia de fer bé fan mal.

Faula .iiij.—Del Mostí y de la Ovella

Los mals sovint mouen plets als bons.

(33)

Un ferocissim Mostí, demanant a una mansueta Ovella certa quantitat de pa que pretenía haver-li prestat, la Ovella negava totalment haver-la rebuda. Y alterquant en aquesta forma, vingue-

ren davant lo prudentissim Jutge. En presencia del qual, preposant lo inich Mostí la súa fraudulosa demanda, y essent-li contradit per la simple
[f. 26.] Ovella, lo Mo*stí se oferí probar la súa petició ab autèntichs testimonis. Y encontrant lo Llop, lo Buytre y lo Milà, los pregà que testificassen de fals contra la miserable Ovella. Los quals, assistint davant lo Jutge, afermaren la Ovella haver rebut del Mostí lo pa que aquell pretenía. Per lo testimoni dels quals, condempnant lo decebut Jutge la innocent Ovella, aquella no tenint ab que pagar lo just preu del pa al Mostí, a la fí tresquillant-se la llana pagà ab aquella lo que no devía. Per hont, sofrí intollerable fret, aquell crudelissim ivern la trista. Amonesta aquesta faula, que los hòmens inichs y malívols no pensen sinó en damnificar, ab cavillosos enganys, los mansuets y simples.

Faula .v. — Del Goç y de la Carn

(34)

Qui tot ho vol tot ho pert.

Un famejant Goç, portant un troç de Carn en la boca, passà per un clarissim riu, y vehent la ombra de aquella en la profunditat de l'aygua, semblant-li que la que veya era major que la que ell tenía, mogut de estrema cobdicia la volgué pendre. Y obrint la boca, li caygué la que por*tava; [*v.*] de forma que perdé lo cert por lo incert. Mostra aquesta faula, que l'home no dèu deixar lo que té ab certitut per lo que està en dubte, encara que lo que creu obtenir parega ésser molt més que lo que ell posseheix; sinó seguir-se ha en ell lo comú vulgar, que diu (y així segons lo proverbi comú): « Qui tot ho vol tot ho pert. »

Faula .vj.—Del ferocissim Lleó, de la Cabra, de la Vaca y de la Ovella

Ab ton major no partes peres.

(35)

*La Cabra, la Vaca y la Ovella feren companya [*f. 27.*] ab lo feroç Lleó. Y com, discorrent per les aspres muntanyes, prenguessen un velocissim Cer-

vo, feren d'ell quatre parts. Y volent pendre cascú la súa part, y aprés fer tres de la quarta, dix lo ferocissim Lleó: «La primera part es mía; la segona me » pertany perque só de major fortitut que vosaltres; » la terça me pervé perque correguí ab major velo» citat y furia; y qui tocarà la quarta tinga-m per » capital enemich. » Persuadeix aquesta faula, que l'home no dèu fer companya ab algú de major condició que la súa, perque tota la ponderosa càrrega recolzarà sobre'ls seus dèbils muscles, y portar-se'n ha utilitat lo arrogant superbo.

Faula .vij.—De l'astut Lladre y del radiant Sol

(36)

No dèu lo mal aumentar, sinó desminuir.

Era un famosissim Lladre, y volent-lo casar los seus afectats amichs, dix-los un filosof aquest maravellós exemple: « En temps passat delibe» rant-se casar lo Sol, totes les nacions de la uni» versa terra, volent perturbar semblant matrimoni,

» posaren la súa prejudicial clamor davant l'immor-
» tal Júpiter, dihent: « ¡Oh immens Júpiter! mògat
» a misericordia lo nostre grandissim dany, que ara
» que no es lo Sol sinó únich, som estremament ve-
» xats dels seus ardentíssims raigs, ¿què sería de
» nosaltres si fills procreava? » Denota aquest subtil exemple, que los hòmens no deuen afavorir los inichs y per*versos, mas perturbar que en les súes [v.] enganyoses cavilacions no augmenten.

Faula .viij.—Del Llop y de la Grúa

Lo plaher que fas a l'inich no es remunerat.

(37)

Un famejant Llop, devorant una fera, se li entravessà un òs en la gola. Y prometent grandíssims donatius a la Grúa si ab lo béch lo delliurava d'un tan grandissim perill, la benigne Grúa, moguda a pietat, trahent l'òs de la gola, prestament lo remedià. Mas requerint aprés la Grúa al Llop que la remuneràs del fatigós trevall, respòs aquell: « ¡Oh ingrata y maligna Grúa! ¿no't re-
» cordes que tenint lo cap dins la mía boca te podía

» degollar si volguera? Donchs ¿quína altra remu-
» neració pot ser de major estima que aquesta? »
Descobre aquesta faula que lo servey que's fa a l'inich tostemps resta inremunerat.

Faula .ix. —De les dues Goces

(38)

No aculles a altra en ton colomer.

Una astuta Goça, essent prenyada y no tenint lloch hont pogués parir, pregà a una altra Goça que la acullís en la súa posada. Aprés humils prechs de la qual, consentí [la] altra Goça; y axí, parint en sa casa, satisfeu a la necessitat súa. Emperò aprés d'haver parit la Goça y estant ja pera poder caminar ab sos fills sens algún recel de la vida, essent requesta per l'altra que se'n tornàs a la súa posada,
[f. 28.] respòs la partera que no volía. Y vehent * aquella que ab tanta afabilitat la havía rebuda la súa descortesía, volgué volentment foragitarla. Mas responent-li la partera ab grandíssima furia, li dix en aquesta forma: « Si les túes impetuoses forces bas-
» taran a foragitar-me, [te tornaría lo teu lloch];

» sinó, presta paciencia y cerca altra posada.» Exhorta aquesta faula que per negunes afables paraules devèm acollir a negú ni deixar-li lo que'ns es propri, perque sots la dolçor de la mel se enclou la amaríssima amargura.

Faula .x. — De l'Home y de la Serp

Devêm perdonar a l'ignorant y castigar al mal.

(39)

*Fent crudelissim fret en lo temps de l'espantable ivern, un benigne Home, mogut a pietat, acollí en la súa posada una Serp, alimentant-la dels seus propris béns. Seguí-s que sobrevenint lo calorós estiu, la verinosa Serp se començà a malignar contra'l cortès Home; y volent foragitar aquella de la súa posada, la ingrata y crudelíssima Serp, contrastant-li ab verinosos moços, jamàs volgué obehir-lo. Mostra aquesta faula, que los inichs en lloch de remunerar los que'ls benefiquen, se indignen més contra aquells, de forma que per salutífera triaga los donen mortífer verí, y per incomparable delit, intollerable pena, y per fidelíssima pietat, fraudulós engany. [*v.*]

Faula .xj. — De l'espantable Lleó y de l'insensat Ase

(40)

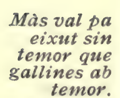
La bona obra feta al mal home no aprofita.

Un presumptuós y insensat Ase, anant per un aspre camí, encontrà un espantable Lleó. Y inclinant-se a ell, lo saludà ab una oprobriosa rialla. Per hont, indignant-se lo ferocissim Lleó, li dix en aquesta forma: « Sinó que mire que ensut» ziaria les míes reals mans en inmunde y turpíssi» ma sanch, jo faría de tu crudelíssima venja. » Amonesta aquesta faula, que als insensats ignorants fàcilment los devèm atorgar venia; mas ja per ço no'ns devèm deixar de resestir a les impertinents inepcies dels qui, volent-se egualar ab los qui són més dignes que ells, volen aprobriar aquells qui, en comparació d'ells, són divinals hòmens.

Faula .xij. — De les dues Rates

Una Rata que habitava en una populosa ciutat, discorrent per l'univers, fonch receptada de una altra Rata que trobà en lo camí. La qual,

10

(41)

portant-la a la súa pobra caseta, la convidà a bellotes y faves, les quals ella tots anys con*servava. Y [*f.* 29] d'allí a poch temps, havent acabat la Rata de la ciutat lo seu peregrinatge, tornant per allí hont la Rata que li havía fet tan bon aculliment tenía la posada, li demanà[*va*] de gracia, per que li pogués satisfer lo servey que de aquella rebut havía, que se'n vingués a la ciutat ab ella. La qual, deliberant complàure-la, voluntariament se'n anà en companyía súa. Y essent arribades a la ciutat, posant la Rata de la ciutat a l'altra en una cambra hont ella habitava, la qual estava plena de exquisites y delicades viandes, li dix que['s] saciàs ab aquelles. Seguí-s que, menjant ell[e]s ab grandissim plaher, vingué súbitament lo dispenser, y obrint la porta de la cambra, sentida la remor, les Rates fugiren. Y ignorant la estrangera Rata los llochs hont se havía de salvar, acampà ab grandissim perill. Mas anant-se'n dins poch temps lo dispenser y tornant elles al seu delitós menjar, dix la Rata de la ciutat a l'altra: « ¿De » quína turbació es estada afligida? No tingues te» mor y menja ab alegría, que res no'ns pot noure. »

Y respòs l'altra Rata: «Tu que no tems aquests gra-» víssims perills per la consuetut en que'ls tems » cascún día, menja sens alguna temor; que jo me'n » vull tornar a la mía pobra posada, hont, sens al-» gún recel, del poch que tinch me contente. » Increpa y reprèn aquesta faula aquells qui s'apropinquen als reys [y] prínceps, pera que aconseguesquen algunes dignitats més del que requir la súa condició y natura, y instrueix apetir la descansada vida de la tranquilla pobresa, perque més val possehir
[*v.*] ab * repòs lo poch que la una mà pot pendre, que [lo que] les dues poden acquerir ab traballosa aflicció de ànimo.

Faula .xiij. — De la Aguila y de la enganyosa Rabosa

(42) *Més val enginy que força.*

La volant y llaugera Aguila, prenent los fills a una astuta Rabosa per alimentar los seus, la Rabosa seguint aquella, la suplicava que'ls hi restituhís. Mas la arrogant y superbíssima Aguila,

menyspreant los prechs de la Rabosa, may la volgué complaure. Per hont, indignant-se la menyspreada Rabosa, presa certa palla y llenya, circuhí l'arbre hont l'Aguila tenía sos fills, y portant foch, encengué en aquella ardentíssimes flames, les quals, aplegant fins a la sumitat de l'arbre, abrasaren lo niu ensemps ab los fills de l'Aguila. De hont la superba Aguila, per estalviar un tan perillós incendi, hagué a restituhir los fills a la adolorada Rabosa. Exhorta aquesta faula, que no devèm damnificar los humils, perque no facen en nosaltres crudelíssima venja, y del seu dany no reportem per Nostre Senyor Déu punició eterna.

Faula .xiiij. — De l'Aguila, del Caragol y del Corb

Més val enginy que força.

(43)

Una velocíssima Aguila, prenent ab les súes crudelíssimes arpes un rich Caragol, no'l se podía menjar perque's posava dins la closca. Seguí-s que, passant per allí *un Corb, vista la neces- [*f. 30.*]

sitat de l'Aguila, li dix: « Si no uses de ingeniosa » astucia jamés obtendràs lo que desiges. » Y prometent-li llavors la velocíssima Aguila part de la presa, lo pregà molt que li consellàs lo que devía fer en la súa necessitat estrema. Als prechs de la qual, consentint lo astut Corb, li consellà que, volant lo més alt que pogués, deixàs caure lo Caragol sobre alguna aspra roqua, per hont, rompent-se la closca, poría saciar-se ensemps ab ell de la súa dificultosa caça. Per lo qual inich consell, perint lo miserable Caragol, fonch devorat dels seus dos crudelíssims enemichs. Demostra aquesta faula, que moltes coses se fan ab industriosa prudencia, que may se poríen acabar ab nenguna corporal força.

Faula .xv. — Del vanagloriós Corb y de la estuta Rabosa

(44)

Qui't lloa del que no tens, te vol enganyar.

Un famejant Corb, prenent un formatge d'una finestra, lo portà sobre un altissim arbre. Y essent vist de una astuta Rabosa, apetint lo format-

ge, començà a lloar lo Corb ab paraules enganyoses, dihent-li en aquesta forma: «¡Oh bellissim ocell, » excedint a tots en resplandent color y bellíssima » forma, no es algú de tots los ocells qui a tu se » acompare! Sols en una cosa te ha prejudicat na» tura, que si així com te ha donat tanta pulcritut y » bellea te hagués donat la veu clara, obteníes per » cert entre tots ells la universal monarquía.» De les quals fictes *y dissimulades llaors gloriejant-se va- [*v.*]
nament lo indiscret Corb, súbitament començà a entonar lo seu acostumat càntich. Per hont, obrint la boca, prestament li caygué lo formatge, lo qual, ans de tocar en terra, fon en les mans de la enganyosa Rabosa. Y menjant-lo davant ell, li feu reportar condigne satisfacció de la súa ensensada vanagloria. Denota aquesta faula que a nengún discret li deuen plaure vanaglorioses paraules, perque de la vanagloria insurt graví[*si*]ssima dolor y tristicia.

Faula .xvj. — Del decrepit Lleó, del Porch, del Thoro y de l'Ase

*Essent ja pervengut lo feroç Lleó en la edat [*f. 31.*]
decrèpita y sens alguna força, arribà allí hont ell habitava un Porch salvatge, lo qual per ésser estat delacerat de aquell en temps passat, feu en lo debilitat Lleó crudelíssima venja. Y dins poch temps, arribant un ferocissim Thoro, feu en lo Lleó lo que havía fet lo Porch; y finalment sobrevenint un pusillanim Ase, li donà en lo front dues amaríssimes coces. Los quals oprobriosos danys essent pacientment rebuts del Lleó, dix aquestes paraules: « Quan excellía en mi tota la mía pulcritut y incom» parable força tots me honraven y reveríen, puix

(45)

Los grans deuen ser benignes perque no sien menyspreats si venen a menys.

» ab aquella doní'ls molt salutífer adjutori, en tant » que la mía gloriosa fama incutía terror en tota la » universa terra; emperò ara que les míes forces són » ja debilitades, essent perduda la mía honor y glo- » ria, aquells a qui jo afavoría me damnifiquen. » Instrueix aquesta faula, que los qui són constituhits en alguna mundana dignitat deuen ésser humils y afables, recordant-se que poden caure de la sumitat de aquella. Y si no acquereixen amichs en lo temps de la prosperitat, seràn perseguits y oprobriats de aquells a qui hauràn vexat ab violencia.

Faula .xvij. — Del dement Ase y de la afable Goceta

Essent vist per un dejectat Ase que son senyor feya grandíssimes festes a una simple Goceta per las caricies que aquella li mostrava, dix en sí
[*v.*] mateix aquestes paraules : « Si * aquest xiquet ani- » mal es amat en tan alt grau de aquest qui'ns se- » nyoreja, quant més li guanyaré jo la voluntat si » li fas algunes enamorades festes, com jo en mol-

Ningú se dèu entremetre en lo que no li pertany.

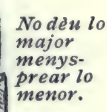
(46)

» tes singularitats a la Goceta excellesca. » Y imaginat per aquell un astut remey, venint un jorn lo senyor a la súa posada, sortí prestament de l'estable, y corrent vers aquell, ab innumerables coces li posà ses mans sobre'ls muscles, començant-lo a llepar com la Goceta. Per hont, ultra la súa poderosa càrrega, li ensutzià tota la roba. Mas cridant lo senyor ab espantables crits y demanant adjutori, fonch per los escuders de aquell ferit de tan crudelíssimes bastonades, que'l deixaren ja quasi mort sobre la terra. Persuadeix aquesta faula, que algú no dèu exercir altre del que requir la natural condició súa, sinó seguir-li ha axí com a l'insensat Ase, que, volent fer altre del que'l seu natural no requerira, passà perill de perdre la vida.

Faula .xviij. — Del misericorde Lleó y de la presumptuosa Rata

Dormint un Lleó en un profundo barranch, les rates que habitaven en aquell concorregueren allí hont ell dormía. Y saltant a cas afortuhit

(47)

No dèu lo major menys-prear lo menor.

una de aquelles sobre'l Lleó, fonch per aquell súbitament presa. Mas la miserable Rata, vent-se en les espantables arpes del ferocissim Lleó, lo suplicà ab humils paraules, puix no havía errat per malicia, que li hagués misericordia; y lo Lleó, vent que de la venja de una mínima Rata no reportaría alguna honor y gloria, puix acquereix major triumfo lo qui
f. 32.] lliberta algú podent-lo matar, que lo qui vens * al seu esforçat enemich, deliberà llibertar-la. De la qual summa llibertat, fent-li la Rata innumerables gracies, tornà alegrament a la súa pobra posada. Seguí-s, poch temps aprés, que enllaçant-se lo ferocissim Lleó en un perillós llaç, fonch sentit de la llibertada Rata. Y socorrent-lo prestament per la mercè que de aquell rebut havía, començà a rosegar lo llaç que'l miserable Lleó detenía; de forma, que dins poch temps lo llibertà. Amonesta aquesta faula, que nengú jamés dèu damnificar als de flaques y dèbils forces, perque algunes vegades los de major condició són subsvenguts dels inferiors y mínims.

Faula .xix. — Del xich Milá y de la discreta Mare

El renegador no es ohit dels sants.

(48)

Un xich Milà, essent vexat per gran temps de una mortífera malaltía, pregà humilment a sa Mare, destillant dels seus ulls vives llàgrimes, que peregrinant per los temples dels Déus fes innumerables vots y promeses perque acquerís sanitat. Al qual respòs l'aflicta Mare: « Més sería que » contenta de adherir al que'm supliques, mas tinch » recel que en res no t'aprofitaría; perque havent » tu destrohit los sumptuosos temples y ensutziat » los altars, no deixant exercir jamés los divinals » sacrificis, tinch per impossible de obtenir lo que » desiges. » Refereix aquesta faula, que los inichs hòmens, quan són punits de la justicia divina, jamés seràn ohits de aquella fins que de les súes iniquitats fassen condigna penitencia.

[v.] *Faula .xx. — De l'astut Caçador y de la mansueta Cadernera

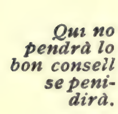

(49) Un astut Caçador, anant un jorn a caçar, près una simple Cadernera; la qual, vent-se així súbitament en les súes mans, li dix aquestes paraules: « Si jo hagués previst los teus inichs paranys, no bas» taves tu a pendrem.» A la qual respòs lo Caçador: « Així prench jo als qui dels meus astuts enganys » no's recelen.» Demostra aquesta faula, que'ls humils y simples se deuen continuament guardar dels inichs y perversos, sinó trobar-se han impensadament presos de les sues enganyoses trampes.

No viu més lo bo de quant lo traydor vol.

Faula .xxj. — De la prudent Oraneta y dels indiscrets Ocells

Vist per tots los Ocells que'ls llauradors cultivaven los camps y sembraven llí en aquells, no recelant algún dany, ho menysprearen. Mes la

Qui no pendrà lo bon consell se penidirà.

(50)

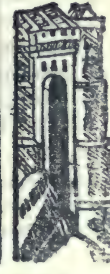
prudent Oraneta, comprenent de aquells lo universal prejuhí, dix-los: « ¡Oh cechs, ignorants que no entenèu lo perill que'ns resulta de aquesta agricul-
» tura: tot aquest artifici se fa en nostre detriment
» y gravissim oprobri! Perque del llí se faràn filats
» y llaços, ab los quals serèm presos artificiosament
» dels hòmens. Y per ço sería de parer, ab lo meu
» pobre consell, que l'erradiquèm ans que pullu-
» *le. » No volgueren creure los indiscrets Ocells a [*f.* 33.]
la prudent Oraneta, per hont, entrant-se'n aquella en les populoses ciutats, elegí viure segurament en aquelles, deixant sotsmesos tots los altres ignorants Ocells als gravíssims perills dels innumerables filats y llaços. Increpa aquesta faula aquells qui, estant pertinaces en les súes propies opinions, no's volen sotsmetre al consell dels prudents hòmens, per hont tots jorns se troben presos en quasi infinits llaços.

LLIBRE SEGÓN

DE LES

FAULES D'ISOP

Faula .j. — DE L'IMMORTAL JÚPITER Y DE LES IMPRUDENTS GRANOTES

(51)

Lo bé no es conegut fins que es perdut.

LES insensades Granotes, vivint ab tranquilitat
en los marjals y basses, suplicaren al Déu Jú-
piter que puix totes les nacions teníen rey, los do-
nàs un prudentisim príncep qui, regint-les, punís
les que delinquissen. La qual rediculosa petició es-
sent ohida per Júpiter, manà que'ls fos llançada
en la ampla y espayosa bassa una grossíssima biga,
de l'impetuós colp de la qual admirant-se les Gra-
notes, fugiren totes alterades. Y poch temps aprés,
alçant lo cap sobre l'aygua la una de aquelles per
[v.] saber la causa de un tan grandissim estrèpit, * vis-
ta la pesada biga, cridà totes les altres; y ajustant-
se ensemps, vingueren a inclinar-se al seu desijat
príncep. Mas acostant-se a ell, vehent que era biga
sens algún esperit de vida, pujaren sobre ell, y con-

cultant-lo ab los peus, lo oprobriaven en tot lo que podíen. Per hont, havent vist la inutilitat del seu infructuós Rey, tornant a suplicar lo Déu Júpiter que'ls ne donàs algú que sabés refrenar los seus illícits actes, Júpiter los tramès una crudelíssima Cegonya, la qual les devorava totes. De hont, vehent les miserables Granotes la total destrucció súa, recorregueren plorant a l'immens Júpiter. A les quals respòs aquell ab aquestes paraules: «Quan me demanareu » rey, vista per mi la vostra innocent demanda, vos » doní la biga, la qual de vosaltres súbitament fou » menyspreada. Ara tolleràu ab paciencia lo gra» vissim dany que, a instancia vostra, ab tanta so» licitut havèu volgut encorrer.» Demostra aquesta faula, que l'ignorant no té coneixença del bé fins que'l mal lo crucía. Perque dèu-se contentar cascú de l'estament en que Déu l'ha constituhit y no permetre que negú tiranament lo subjugue.

Faula .ij. — Dels temerosos Coloms, del velocissim Milá y del crudelissim Falcó

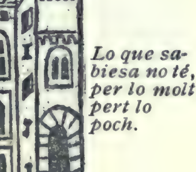

Lo qui al mal se comana, enlloch de defensió troba perdició.

(52)

ESPANTANT-SE los simples Coloms del velocissim Milà, prengueren per protector, per defendres de aquell, al ferocissim Falcó. Mas començant-los a devorar lo Falcó, fengint que ho feya per castigar los qui delinquíen, dix un antich Colom a tots los altres : « Més fàcils eren de comportar los oprobriosos danys del Milà, que los de un tal inich defensor que'ns destrueix y devora. » Exhorta aquesta faula, que l'home dèu obrar los seus
f. 34.] actes ab prudencia, mirant lo succehi*ment de aquells; que millor es sofrir una poca de pena, que per rembre aquella caure en altra més gravíssima.

Faula .iij. — DE L'ASTUT LLADRE Y DEL FIDELISSIM GOÇ

(53)

Lo que sabiesa no té, per lo molt pert lo poch.

UN astut Lladre, anant a furtar de nit, entrà en una rica posada; y trobant en aquella un Goç que lladrava, li donà un poch de pa perque no fos sentit. Al qual dix lo Goç : « ¿Per què'm dónes » aquest pa? ¿Mou-te alguna caritat, o dónes-lo'm

» per enganyar-me? Y si tu lleves la roba y la vida » a qui'm sostenta, ¿hónt trobaré jo quí m'avide? » Per cert més salutífer es pera mi lladrar que ser» var silenci, perque jo no sols lo present temps » contemple, mas lo esdevenidor imagine. » « ¡Oh » fidelissim Goç (respòs lo Lladre), que per conser» var-se en la súa fidelitat no vol adherir a les en» ganyoses persuasions míes! » Consideren aquesta entricada faula, aquells qui sols per un delitós menjar se aconorten de perdre la vida y renòm de gloriosa fama.

*Faula .iiij. — De la Truja partera y del ferocissim Llop [v.]

Qui creu paraules afectades, burlat es moltes vegades.

(54)

Parterejant una bellíssima Truja, per la súa pobra posada vingué a ella un fraudulent Llop, dihent-li: « Germana y amiga mía, pareix ab alegría que jo't ministraré en tot lo que'm serà pos» sible. » Mas la discreta Truja, entenent les enganyoses paraules de l'inich Llop, no volgué acceptar

los seus serveys, ans, dihent-li que s'apartàs de allí perque parís sens vergonya, se despedí de aquell. Y així parí sens algún recel; lo que no haguera fet si creguera al ferocissim Llop, que ensemps ab sos fills la haguera devorada. Instroix aquesta faula, que no deuen atendre sols a la policía de les ornades paraules, mas a la mèdulla, [y] intent de aquelles. Perque sots la dolça y melliflua crosta moltes vegades se enclou una verinosa malicia.

Faula .v. — De la Terra que donant espantables crits parterejava

(55) *Lo qui amenaça molt, fa poch.*

DONANT espantables crits, quasi com a dòna partera, la universa Terra, totes les nacions del món estaven alterades. Y fent innumerables ubertures per moltes parts de aquella, a la fí parí
f. 35.] una xiqueta rata. Del qual * ridiculós part, volant per l'univers súbitament la fama, feu convertir la espantable terror en oprobrioses rialles. Demostra aquesta faula, que'ls qui ab ferocíssims crits expremeixen los seus conceptes, menacen y no firen. De

hont se segueix, que lo que en sí no es res, porta sovint grandíssima temor y espantable furia.

Faula .vj. — Del mansuet Anyell y del famejant Llop

Més val l'estrany en pau que'l parent en guerra.

(56)

Pasturant un simple Anyell entre innumerables cabres, un famejant Llop se acostà a ell dihent-li : « Aquesta ab qui vas no es ta mare. » Y mostrant-li lluny de allí les simples ovelles. Respòs lo mansuet Anyell : « No cerque jo la que'm con» cebé, mas vull seguir com a natural mare aquesta » que m'ha criat y donat la vida. » Dix llavors lo enganyós Llop : « Ans a nos devèm inclinar a la » mare natural que a la adoptiva. » « Veritat es » (respòs lo mansuet Anyell), emperò la mía natu» ral mare per que visqués més quietament me aco» manà a es*ta cabra, y per ço no'm puch sepa- [v.]
» rar de la súa companyía. » Denota aquesta faula que no hi ha cosa més salutífera que lo prudent consell; per hont se dèu elegir més prest viure lluny

dels propinchs parents que de habitar entre aquells ab dissenció y continua pug[n]a.

Faula .vij. — Del decrépit Llebrer y del solícit Caçador

(57)

Lo que a vell vol venir, los vells dèu reverir

Havent servit deligentment en la súa joventut un velocissim Llebrer a un solícit Caçador, fet ja decrèpit y quasi no podent moures, près una bellíssima llebre. Y no podent-la tenir en la boca per la debilitat súa, súbitament li fugí. Per hont, mogut lo Caçador de intensíssima ira, li dix aquestes paraules: « ¡No sé per què't vull alimentar, puix » no pots en res aprofitar-me! » Al qual respòs lo decrèpit Llebrer: « Lo gravissim pes de la cansa» da vellea me fa caminar ab tarditat. Recòrde·t » que en la joventut fíu més del que podía. » Persuadix aquesta faula, que lo qui en la joventut feu virtuosos actes no dèu ésser oprobriat si no'ls pot exercir en la mísera vellea.

Faula .viij. — De les temeroses Llebres y de les espantables Granotes

Les tribulacions se deuen sofrir ab paciencia.

 (58)

Essent perseguides cascún día les temeroses Llebres de grandíssima multitut de goços, deliberaren ans elegir mísera desesperació, que sofrir tan mortíferes penes. Y anant a desesperar-se en un profundissim riu, foren vistes de les Granotes que en aquell habitaven; les quals, espan*tades de [f. 36.] tanta multitut de Llebres, se amagaren súbitament dins la profundíssima aygua. Per hont, havent vist les temeroses Llebres lo espantable cas de les Granotes, pensant que totes se eren ofegades, dix la més antigua de aquelles : « Germanes míes: no muyràm » desesperades, mas segueixcàm la natural condi» ció nostra; que altres animals hi ha que reben al» teració y espant com nosaltres. » Refereix aquesta faula, que quan nos assaltarà alguna adversitat, la devèm tollerar ab paciencia, puix es cert que no pot ser continua.

Faula .ix. — Del crudelissim Llop y del mansuet Cabrit

(59)

Qui es obedient al major, ha profit y honor.

[*v.*] * Anant a pasturar una astuta Cabra, manà a son fill, lo qual restava en la posada, que si sentía algún estrèpit no obrís la porta, per que no fos devorat de alguna crudelíssima fera. Seguí-s que, sobrevenint un famejant Llop, dix al Cabrit, ab dissimulada veu semblant a la de la Cabra, que li obrís la porta. Mas lo prudent Cabrit, mirant per una xica fenella, y descobrint lo espantable Llop, li dix en aquesta forma: « Puix sots enganyosa veu » me vols llevar la vida, no delibere obehir-te. »

Amonesta aquesta faula, que [a] aquell qui obeheix al consell paternal, jamés li segueix algún sinistre; ans viu ab tranquilitat sobre la terra.

Faula .x. — De l'Home pobre y de la Serp

Del familiar enemich te guardes.

(60)

Venint tots jorns una ferocíssima Serp a la posada de un pobre Home per alimentar-se de les xiquetes miques que li cahíen de la taula, totes les coses li succehíen pròsperes a l'Home. Mas aprés, indignant-se aquell contra la Serp y ferint-la un jorn ab una crudelíssima destral, tornà a la súa mísera pobresa. Per hont, vehent que per causa de la Serp tenía pròspera abundancia en totes les súes coses, la suplicà que, havent-li mercè, tornàs al seu acostumat exercici. De hont, vista per la Serp la penitencia del pobre Home, tornà a visitar com acostumava la súa pobra posada. Emperò continuament visqueren ab recel la hu de l'altre. Persuadeix aquesta *faula, que lo qui damnifica algú, en- [f. 37.]
cara que's torne a considerar, [ésser dèu] ab continu recel que per lo semblant no'l damnifique.

Faula .xj. — Del fraudulent Cervo, de la simple Ovella y del crudelissim Llop

(61)

A l'engany, altre engany major.

Un fraudulent Cervo, demanant, davant lo fortissim Llop, una fanequa de forment a una simple Ovella, pretenent haver-la-hi prestada, la miserable Ovella, espantada del crudelissim jutge, lo qual afermava ésser verdadera la evident iniquitat del Cervo, demanà temps de un jorn pera pagar-lo. Y passat lo temps, requerint lo cavillós Cervo a la mansueta Ovella que li pagàs lo preu del forment, respòs la benigna Ovella : « La promesa que jo't » fíu de pagar lo forment fonch per temor de la » presencia del meu capital enemich; ara que'm » veig delliure de aquell, te negue expressament » lo deute. » Demostra aquesta faula, que l'home se dèu defendre ab engany de aquell qui ab engany lo vol decebre.

Faula .xij. — De l'Home calvo y de la anujosa Mosca

Per l'engany que altre te fa no faces mal a tu.

(62)

Una importuna Mosca, anant entorn del front de un Home calvo, continuament lo enujava. Per hont, ferint-se aquell ab la mà en lo front, treballava vanament en matar-la. Mas la cavillosa Mosca, guardant-se de aquell, no pensava sinó en burlarlo; a la qual dix l'home calvo: « Ab tot que » jo ma*teix me fíra en lo front per matar-te, em- [v.]
» però si una vegada caus en les míes mans, súbita-
» ment morràs sens mercè alguna. » Exhorta aquesta faula, que negú se dèu procurar enemichs per causa de alguna caduca delectació, perque la gravíssima injuria poques vegades resta impunida.

Faula .xiij. — De la astuta Rabosa y de la Cegonya

Convidant un jorn la astuta Rabosa a la cavillosa Cegonya, li posà la vianda en un plat. Per hont, no podent menjar de aquella la burlada

(63)

Si'l burlador serà burlat, sufra de bon grat.

Cegonya, se'n tornà ab espantable fam a la súa posada. Seguí-s dins poch temps que, vent-se enganyada la Cegonya, convidà la Rabosa. Y posant la vianda dins un estret veixell de vidre, en lo qual no pogués posar lo cap la Rabosa, començaren a menjar ab alegría. Mes no podent posar lo cap la Rabosa dins aquell estret veixell, li dix la Cegonya aquestes paraules: « Amiga, no t'enuges si » rebs una burla per altra, que aquesta es consem» blant vianda a la túa. » Refereix aquesta faula, que lo qui vol oprobriar algú dèu tollerar ab paciencia si aquell axí mateix lo burla y oprobría.

f. 38.] * Faula .xiiij. — DEL FEROCISSIM LLOP Y DE LA DELICADA IMATGE

DISCORRENT un ferocissim Llop per les aspres montanyes, encontrà una delicada Imatge. Y vent-la ornada de admirable pulcritut y bella, li dix en aquesta forma: « ¡Oh elegant y bellíssima » Imatge! si lo qui t'escolpí te hagués pogut dotar » de discreció y sapiencia ¡quànt sería excelsa en

Bellesa sens bondat no val res.

(64)

» més alt grau la túa inextimable bellesa! » Demostra aquesta faula la estrema imperfecció de aquelles dònes qui, possehint incomparable pulcritut y bellesa, afreturen de afabilitat y gracia. Per hont se poden mèritament dir imatges sens ànima.

Faula .xv. — De la superba Gralla y dels indignats Pagos

Elevada en grandíssima elació y superbia la presumptuosa Gralla, se volgué decorar de les bellíssimes plomes dels Pagos. Y ornada de aquelles, menyspreant los altres ocells, se posà en la companya dels Pagos. Mas los Pagos, vehent que no era de la natural condició de aquells, llevant-li violentment les plomes, la deixaren casi morta. Per hont, vent-se la miserable Gralla en tal forma oprobriada, tornant a la súa natural companya a la qual havía perpetrat * moltes oprobrioses injuries, li dix [*v.*]
una altra Gralla aquestes paraules: « Si't fosses » contentada del teu natural vestir, no't fóra estada

» feta aquesta gravíssima injuria. » Increpa estretament aquesta faula les libidinoses dònes, les quals, no contentant-se de la excelsa perfecció de la qual les ha dotades natura, se volen embellir ab innumerables artificials ornaments, dels quals los resulta escandalosa y oprobriosa infamia.

Faula .xvj. — De la presumptuosa Mosca y de l'esforçat Matxo

(65)

No dèu lo flach amenaçar al fort.

Una presumptuosa Mosca, posant-se sobre la escala d'un carro, dix al Matxo que'l tirava : « Si no camines ab major velocitat jo't picaré amaríssimament en la esquena. » A la qual respòs lo Matxo : « No tinch jo temor de les túes arrogants » paraules, mas de l'esforçat carreter que va sobre'l » carro, perque tu no pots damnificar als qui en » fortitut te excedeixen. » Reprèn aquesta faula als qui, tenint dèbils forces, presumeixen incutir terror en los esforçats y valentíssims.

Faula .xvij. — De la orrogant Mosca y de la superbíssima Formiga

El que massa's lloa se difama.

(66)

* La Mosca y la Formiga altercaven ensemps sobre la súa preminencia, pretenent la una ésser de major excellencia que l'altra. Y començant primer la Mosca, expremí aquestes paraules : « No » sols me ha volgut natura preposar a tu, mas enca» ra [dotar de (?)] excellencies. Perque ¿quí sinó jo » té potestat entre tots los irracionals animals de » acostar-se y tocar lo divinal sacrifici ? Y sens » aquest espiritual privilegi jo, tota sola, menge en » la taula dels reys, prínceps, jo guste primer la súa » exquisita vianda, y tinch lo meu aposento sobre la » súa real corona. Y bese quan vull, de les elegants » y bellíssimes dònes, los delicats llabis. » Respòs la Formiga: « Tu vols ésser lloada del que't procu» ra oprobriosa infamia. Que ab tot que tingues tan » excellents premi[nen]cies de les quals tant te glorie» ges, es cert que es fastigosa a tots aquells ab qui » converses. Y no tens lo teu domini sinó en la fer- [*f*. 39.]

» vor de l'estiu y senyaladament en la calorosa sesta; » mas jo, sent delit en l'estiu, y en l'ivern me con» serve saníssima. Per hont, vivint ab grandíssima » jucunditat y alegría, te excellesch en innumerables » excellencies. » Exhorta aquesta faula, que lo qui vol oprobriar los altres per lloar a sí mateix, reporta de aquells lo mateix oprobriós vituperi.

Faula .xviij. — Del fraudulent Llop, de la astuta Rabosa y de la prudent Moneca

(67)

Lo qui altri inculpa no es sin sospita.

[v.] * Mogut lo fraudulent Llop de gravíssima ira contra la astuta Rabosa, la enculpà de furt davant la prudent Mòneca. Mas negant totalment la Rabosa del Llop la imposada culpa, encriminà aquell de tots los seus fraudulents actes. De forma que'ls dos publicaren los seus crims y delictes; per hont, imaginant lo prudentissim jutge que lo Llop no havía perdut lo que demanava, y crehent que la Rabosa havía perpetrat algún furt, ab tot que negàs, judicialment promulgà la súa difinitiva sentencia,

donant-los als dos per suspectes. De hont los qui cometen inichs fraus continuament venen a fraudulosa sospita.

Faula .xix. — De la astuta Mustela y del Caçador

No solament se ha de mirar la obra mas la voluntat.

 (68)

Essent presa per un Caçador una astuta Mustela, vehent que no podía acampar de les mans de aquell, li dix en aquesta forma: « Jo't demàn de » senyalada mercè que'm llibertes, puix te delliurí » de les importunes rates que't * vexaven dins la [*f. 40.*] » túa posada. » A la qual respòs lo discret Caçador: « Si tu haguesses exercit aqueix acte per servir-me a mi, jo't llibertaría; mas tot redundava en » utilitat túa. » Amonesta aquesta faula, que en les operacions no sols se dèu considerar la persona qui les exerceix, [mas] lo intent y fí de tal obra.

Faula .xx. — De la superba Granota y del ferocissim Thoro

(69)

Lo que molt se vol inflar, per força ha de reventar.

Una arrogant y superbíssima Granota, vehent pasturar un ferocissim Thoro, desijà egualarse ab aquell en la proporció. Y axí, començant a inflar-se tant, que li semblava ésser de tanta magnitut com lo Thoro, demanà a sos fills si era gran com aquell. Y responent-li aquells que no, tornà a més inflar-se Y a la fí, demanant axí mateix a sos fills si era egual en quantitat ab lo Thoro, y sabent de aquells que encara no s'egualava ab aquell, inflant-se la terça vegada, finalment esclatà. Denota aquesta faula, que lo que s'infla més del que basta la natural condició súa, la fí de la súa elació es esclatar y totalment perdres.

LLIBRE TERÇ

DE LES

FAULES D'ISOP

Faula .j. — Del nafrat Lleó y del temerós Pastor

(70)

La bona obra demanda altra bona obra.

Discorrent un ferocissim Lleó per unes aspres montanyes, errà lo camí; y embarzerant-se dins un espès barzer, se posà una espina en la mà.
[v.] Per hont, no podent caminar * per la estrema dolor que li causava la espina, li vingué al encontre un pastor; lo qual, espantat de la ferocitat del Lleó, per captar benivolencia de aquell, li començà a donar del seu bestiar per que's saciàs. Mas lo adolorat Lleó no cercant saboroses menjars sinó salutífera medecina, posà la nafrada mà en los pits del Pastor, quasi demanant-li adjutori. Per hont, entenent lo prudent Pastor la voluntat de l'afligit Lleó, près una aguda alena, y trahent-li industriosament

la espina, lo delliurà de tan mortífer perill. Del qual salutífer remey fent-li lo Lleó condignes gracies, li començà a llepar la mà. Y a la fí, despedintse de aquell y tornant al seu començat camí, fonch près en un perillós llaç y posat entre altres lleons. Seguí-s que, essent près dins poch temps lo Pastor per un nefandissim crim, fon condemnat a ésser devorat per aquells ferocíssims lleons, hont era detengut lo Lleó al qual ell havía tret la verinosa espina. Entre'ls qual essent míserament posat, fonch prestament conegut del Lleó. Per hont, sortint ab impetuosa furia y posant-se al costat de aquell, lo defensà dels altres lleons. En tant que, admirant-se los qui eren presents, sabuda finalment la veritat del condemnat Pastor, foren promptament los dos llibertats. Instroeix aquesta faula, que l'home no dèu ésser ingrat dels rebuts serveys, mas dèu remunerar aquells quan la oportunitat y temps ho requir.

Faula .ij. — De l'astut Cavall y del feroç Lleó

Nengú se dèu lloar ael que sab fer.

(71)

[f. 41.] * Lo feroç Lleó, vehent pasturar en prat un bellissim Cavall, pensà còm poría satisfer ab aquell a la súa intollerable fam. Y deliberant matar-lo ab engany, fengí ésser-li amich y subtil metge. Y acostant-se a ell, lo saludà ab afables paraules. Mes, entenent lo prudent Cavall lo inich engany del Lleó, dissimulà aquell, mostrant alegrar-se de tan bona companyía, majorment per ésser metge. Y imaginant còm li poría acampar fengí tenir una espina en lo peu. Y planyent-se estremament de aquell, dix al feroç Lleó: « Jo crech que l'immens Déu » te ha portat ací per sanar-me; per ço, puix es pru- » dentissim metge, te pregue afecta[da]ment que'm » lleves del peu aquesta dolorosa espina. » Per hont, ab tot que'l ferocissim Lleó delliberàs intrínsecament dilacerar-lo, mostrant enujar-se del seu gravissim dany, se acostà a ell per tràure-[li] del peu la espina. Emperò, donant-li lo Cavall en lo front dues amaríssimes coces, súbitament fugí de aquell; per lo espantable cop de les quals, cahent lo Lleó per terra, estigué un poch d'espay sens algún recort. Mas, alçant-se aprés en peus y no vehent lo Cavall, dix aquestes paraules: « ¡ Oh, quànt mèritament repor- » te aquest gravissim dany, puix sots especia de » amistat volía matar aquell qui no'n tenía culpa! »

Increpa estretament aquesta faula los ignorants presumptuosos, qui fengint-se saber, reporten gravíssims danys, y finalment oprobriosa infamia.

Faula .iij. — De l'ornat Cavall, del cançat Ase y del Temps y de la voluble Fortuna

No's dèu burlar lo rich del pobre.

(72)

Encontrant-se en un estret camí, un bellissim Cavall ornat de xapades guarnicions, ab un dejecte Ase carregat de immunde fem, no vehent en aquell algún senyal de obediencia ni apartant-se per que ell pogués * passar, li dix aquestes super- [*v.*] bíssimes paraules: « Sinó per no derogar a la mía » excellencia, te dilaceraría. » Per hont, espantant-se lo trevallat Ase de la elació de l'arrogant Cavall, endreçà als immortals Déus gravíssimes clamors de aquell. Seguí-s, poch temps aprés, que debilitant-se lo Cavall per antiga vellea, fon dedicat per lo senyor de aquell, a l'ofici de agricultura. Y trevallant per los espayosos camps, fon vist del menyspreat Ase, lo qual, admirat de la súa espantable diformitat, li dix en aquesta forma: « ¿Què » t'han aprofitat les xapades guarnicions per les » quals ab tan superbes paraules me aprobriaves?

» Tots exercim un mateix ofici; y, en lloch de la » daurada cella, te veig la oprobriosa y esquinçada » albarda. ¡Oh, còm te era oblidat aquell vulgar » que diu: No hi ha cavall que flach rocí no torne! » Tot estàs circuhit de afliccions miserables, per les » quals te veig tan diforme, que estich dubtant que » tu síes. » Amonesta aquesta faula, que lo abundant rich en lo temps de la súa prosperitat no dèu menysprear lo miserable pobre, perque si venen adversitats, no sía més aflegit de aquell ab oprobrioses paraules.

Faula .iiij. — De les crudelíssimes Feres y dels velocíssims Ocells

(73)

Qui no fa cas dels seus resta sens favor.

Tenint crudelíssima guerra les espantables Feres ab los velocíssims Ocells, la Rata-penada, tement lo succehiment de les perilloses batalles,
f. 42.] se'n passà a la part * de aquelles. Emperò, venint la ferocíssima Aguila per afavorir los Ocells, y entrant en la batalla ab les crudelíssimes Feres, foren vençudes les Feres. Mas tractant-se aprés entre ells

una tranquille pau y concordia, restaren en fraterna amicicia. Per hont, havent vist los Ocells la maldat y tració de la Rata-penada, per que fos dignament remunerada li llevaren totes les plomes, condempnant-la perpetualment a no volar sinó en les escures tenebres. Exhorta aquesta faula, que lo qui en temps de necessitat contrasta a la súa geneología, y afavoreix los seus enemichs y contraris, es gran rahó que no s'alegre de alguna immunitat de la natural condició súa.

Faula .v. — Del suavissim Rossinyol y del ferocissim Falcó

Dèu pensar lo enganyador que altri lo enganyarà.

(74)

Essent un crudelissim Falcó en lo niu de un Rossinyol, explorant lo temps de la radiant aurora per que pogués excercir la súa natural rapinya, veu los xiquets fills del * Rossinyol. Per hont, [v. venint lo Rossinyol y vehent lo Falcó en lo seu niu, lo suplicà humilment que no fes algún dany als seus xiquets fills. Mas prometent-li lo Falcó que

complauría los seus prech, si entonava la súa suavíssima musica, lo temerós Rossinyol, per recel de perdre sos fills, encara que tingués poch desig de cantar, començà exprimir los seus delitosos càntichs. Emperò lo Falcó, aplicant-li que no [*li*] havía entonat bé la súa dolça armonía, súbitament se menjà la un fill de aquella. Mas passant en aquest temps per allí un caçador, y parant un perillós llaç al Falcó, súbitament fonch près per aquell. Denota aquesta faula, que al qui's delita en defraudar mèritament lo defrauden.

Faula .vj. — De la astuta Rabosa y del fraudulent Llop

(75)

Qui mal farà mal haurà.

Replegant un famejant Llop en la súa profunda cova moltes exquisites viandes, l'astuta Rabosa, moguda de gravíssima enveja, vingué a ell per desfraudar-lo, dihent-li : « Vista la grandíssima » distancia del temps que no havèm exercit la nos» tra fraterna amicicia, estich adolorada, per hont » te pregue intensament que vulles aconsolar-me. »

Mas lo Llop, coneixent la iniquitat de la Rabosa, li dix aquestes paraules : « Lo teu intens enuig no es » de la mía absencia, mas perque ha gran temps » que no m'has decebut ab los teus fraudulents en» ganys. » De hont, vist frustrat la Rabosa lo seu imaginat enginy, se n'anà a un Pastor, dihent-li : « ¿Què'm donaràs si't pose en les mans lo capital » enemich de les túes ovelles ? » Respòs lo Pastor : « Si uses vers mi de tanta cortesía, seràs ben remu» nerada. » Per hont, mostrant-li la Rabosa lo Llop, que estava enclòs dins sa profundíssima cova, fonch mort per lo Pastor ab los seus goços. Y axí l'astuta Rabosa se sacià fraudulentment de les súes delitoses viandes. Emperò, es*sent presa poch temps [*f*. 43.] aprés la Rabosa per lo Pastor y dilacerada dels seus goços, dix aquestes paraules : « ¡ Oh, quànt mèrita» ment reporte aquest gravissim detriment, puix tre» ballí en defraudar lo immun[*d*]e de culpa. »

Faula .vij. — Del velocissim Cervo y de l'astut Caçador

Lo profit se dèu lloar y lo dany vituperar.

(76)

[*v.*] *BEVENT un bellissim Cervo en una lúcida font, veu la ombra dels seus estesos corns en la profunditat de aquella. Per hont, començant a lloar la súa pulcritut y bellea, vistes tan flaques les súes cuixes, les oprobrià. Seguí-s en aquest temps que, discorrent un diligent Caçador per la montanya, fonch sentit del velocissim Cervo; per hont, fugint ab grandíssima furia, acampà de la mort ab la velocitat de les súes cames. Mas embarzerant-se dins una espessa silva ab la magnitut dels seus bellíssims corns, fonch près del Caçador. Per hont, vent-se arribat a l'últim fí de la súa vida, dix aquestes paraules: « Mèritament reporte aquest gravissim dany, » puix [ll]ohí lo que m'era damnós y oprobihí lo » que m'era salutífer. » Instrueix aquesta faula, que l'home no dèu voler lo que es aparent, mes lo existent y més digne.

Faula .viij. — De la Rabosa y del Gall y dels Goços

(77)

Un engany ab altre engany se excludeix.

Lícita cosa es un engany embaraçar ab altre engany, segons se compta en aquesta faula. Una Rabosa que havía gran fam, se n'anà a unes gallines que anaven ab un Gall; vista la Rabosa, pujaren [*en*] lo Gall y les gallines en un arbre molt alt, en lo qual la Rabosa no podía pujar. La qual, vent que estaven damunt en l'arbre, començà de parlar molt blanament. Saludant lo Gall, dix : « ¿Què fas » en aqueixa altura de l'arbre? ¿per ventura has » ohides les noves bones y saludables a tots vosal» tres? » Y lo Gall respòs : « Jo só ignorant de això » que tu parles. » Dix la Rabosa : « Elles són tals » que hauràs plaher de ohir-les, y jo vinchací per » comptar-les-te y comunicar ab tu ab gran goig: y » es celebrat consell general, en lo qual s'es con» firmada la pau perdurable entre tots los animals. » En tal manera, que de vuy en avant, sens por y » recel nengú, viurèm los uns ab los altres en pau, » sens injuria que no's farà dels uns als altres; y » així pots devallar segurament, y honrarèm aquest » día de tanta festa de la pau. » Y coneguda la falsía de la Rabosa, dix lo Gall : « Per cert, bones » y gracioses noves aportes, y a mi molt agrada» bles. » Y alçant lo Gall són coll, y estenent-se, mirave per lo camí lluny; y la Rabosa demanà al Gall: « ¿Què es lo que mires? » Y lo Gall respòs : « Jo » veig venir dos Cans corrent ab les boques uber» tes, y crech que venenací per denunciar-nos » aqueixa pau que tu dius. » Y llavors la Rabosa los dix, ab pahor que tenía : « Romanèu en pau, » car * no convé a mi estar ací, mas metrem al se- [*f. 44.*]
» gur. » A lo qual dix lo Gall : « Y ¿hónt vas així » fugint, puix la pau es confirmada? » Respòs la Rabosa : « Per quant dubte si aquests Cans saben

» aquesta confirmació. » Y axí en aquesta manera fonch exclòs un engany ab àltre.

Faula .viiij. — De la Muller y del Marit mort

(78)

Al mort resulta infamia de la maldat del parent viu.

Aquella dòna es casta, segons pens, que no es vençuda de l'importú y solícit amador, segons proba aquesta faula. Una Dòna, morint son Marit, anà-se'n a un fossar a hont son Marit estava soterrat, per que passàs aquí sos díes del dol y tristesa. Estant aquí ella, cometé un home un crim o malifici, per lo qual [fou] per la justicia penjat; y fonch hi posat en guarda un Cavaller, per que no'l ne llevassen sos parents. Lo qual, fatigat de set, se aplegà en aquell fossar, ahont los pregà que li donàssen una poca d'aygua, la qual trobà[*nt*] per reparament de sa necessitat de la set. Y perque lo Cavaller veu aquella Dòna, tornà al fossar per veure quína Dòna era aquella; y coneixent-la, començà de aconsolarla, y haver pràtica ab ella. Y d'aquí avant la amis-

tat creixía a ella, en tant que un día, mentre que ell anà al fossar, furtàren-li lo penjat; y axí fugint, vench als peus de la Dòna, y ab gran congoixa conmençàs a plànyer. La qual li dix : « Enuig tinch » de vostre mal, mas no sé quín remey te done en » açò. » Respòs lo Cavaller : « Prech-te que m'a- » judes, y a tu mateixa de*màn consell. » Y ella, [v.] havent misericordia d'ell, desoterrà son Marit y posà-l en la forca. Y axí cobrí lo Cavaller de son [d]efecte ab tanta misericordia. Y lo Cavaller, vehent tanta amor en aquella Dòna envers sí, ell la requerí, y finalment ella consentí en ses pregaries. Y encara que fos estada casta fins en aquell temps, cometé furt y estrup, un crim aprés d'altre. Y axí no fall als morts de que se dolguen, ni als vius de que se temen.

Faula .x. — De la Dona y de l'Home jove

La mala dòna de molts amada a ningú ama.

(79)

Les dònes que no han vergonya, ab ingeni injurien los hòmens, segons [se] recompta en aquesta faula. Una mala Dòna qui era perfidiosa,

com enganyàs a molts, trobà hu a qui moltes vegades havía enganyat y injuriat. Y ell saludà-la llaugerament per causa del costúm que havía [*enganyat y injuriat*] [ja ab ella]. Y dix-li la Dòna: «Encara que » molts han qüestió sobre mi, y'm prometen y'm do» nen grans coses, emperò jo ame més a tu que a » ningú altri. » Y lo jove recordant-se de les tantes vegades que l'havía enganyat, emperò benignament, li respòs y dix: «Jo ame a tu més que a mi mateix, » no perque'm guardes la fe, mas perque me ale» gres.» Y així ab paraules gracioses se enganyaren la hu a l'altre, segons que elles enganyaven als altres simples. Car encara que t'haja enganyat la dòna, no deixarà de burlar-te; y encara que ella sía amada, no es de nengú que sía amat d'elles, per quant la dòna, a fretura de amor, sol al diner ella ama.

Faula .xj. — Del Pare y del Fill cruel

(80)

Lo bon camí y lo mal se pren en la joventut.

Alguns convé que síen batuts y castigats mentre són infants, perque fets majors no's poríen castigar, com se mostra en aquest exemple. Un

Pare tenía un fill mal castigat y cruel que cada día romanía defora, y los ser*vidors per causa súa eren ferits. Als quals lo senyor los recomptà d'aquesta manera: « Un llaurador llaurava, y hagué un vedell » y un bou gran; mes lo vedell ab los corns y coces » llançava lo jou de sobre; y així, cabezejant lo vedell » al bou, dix lo llaurador : « No us ajuste per que » llaurèu, mas solament vull amansar los jovenets. » » Car així com ab les coces y corns trencava y enu» java lo bou gran, així algú ab pedres y bastons » serà amansat y castigat. » Y així convé a cada hu castigar sos fills mentre són xichs, y ells deuen pendre doctrina dels majors y cruels en son ofici. [*f.* 45.]

Faula .xij. — De la Serp y de la Llima

Al més fort que tu no vulles rompre.

(81)

Lo mal no enuja al pijor, ni un mal no perturba a un altre son semblant, ni un fort ni dur no's pren ab son semblant, mas ab los qui menys poden, segons se recompta en aquesta faula. En la ferraría de un ferrer *entrà una Serp; y cercant alguna cosa de menjar, [*y*] començà de raure una Llima. Y vehent açò la Llima, dix a la Serp : « ¿Què fas, [*v.*]

» malla? ¿Vols-te llimar y rosegar les túes dents? » No sabs que jo só la Llima, que acostume de » rosegar tots los ferros: mas si alguna cosa as- » pra jo la fas plana y molla; y si nenguna cosa es » grossa, jo la trenque. Y axí no't cal contendre ab » mi, car batallant ab lo més fort tostemps troba » hom pijoría. » Y axí lo menor dèu tembre al major.

Faula .xiij. — Dels Llops y de les Ovelles y Goços

(82)

Ningú sía tal que gose viure sens valedor.

Com no convé deixar ni desemparar al senyor y defensor, segons se demostra en aquesta faula. Les Ovelles y los Llops se fahíen guerra los uns als altres, en tal manera que durava la qüestió entre ells. Cada una de les parts mantenía la guerra; y com elles fossen més per compte, y ab los Goços y Moltons que'ls ajudaven, era clara y manifesta la milloría de les Ovelles. Y coneixent-ho los Llops, enviaren missatges a les Ovelles, dihent que volíen

concordia y pau ab elles, ab tal condició que posassen en son poder los Goços, y que ells posaríen en poder d'elles sos fills. Los quals compliren ab forts contractes. Les Ovelles posades en pau, los fills dels Llops començaren de udular; los Llops, pensant que les Ovelles fahíen mal a sos fills, vingueren de una part y d'altra juntament, [y] digueren que les Ovelles havíen trencat lo jurament y *contracte de la pau; perque, les començaren despedaçar alguns d'ells; y no teníen elles algú que'ls ajudàs ni les defenés. Y axí'ns avisa que no dèu hom posar son defensor y ajudador en poder dels enemichs, perque tant es com metres hom mateix en son poder. [*f. 46.*]

Faula .xiiij. — De l'Home y dels Arbres

Qui son enemich palpa, en ses mans mor.

 (83)

Qui dóna favor y ajuda a l'enemich, causa sa mort, com se demostra en aquesta faula. Com lo instrument de la destral fos fet, los hòmens

demanaren lo bastó o mànech per aquella, dels arbres. Los quals respongueren que era molt bon mànech olivera muntanyesa. Y manaren que'ls fos donat. Y axí, manegada la destral, començaren los hòmens de tallar ab ella les grans rames y tots quants arbres volíen, sens dubte algú. Lo qual vent, dix lo Roure a la Freixa: « Dignament soferím, » perque de nosaltres es eixit lo bo de mànech, y » havèm donat les armes a nostre enemich per en» dreçar la destral. » Significa aquesta faula, que quant l'home es pregat per son enemich, que dèu pensar en no dar-li cosa ab la qual li puga fer algún dany o mal.

Faula .xv. — Del Llop y del Goç

(84)

L'hom se dèu recelar que per cobdicia no li vinga mal.

Com es cosa dolça la llibertat, axí com se prova per aquesta faula. Lo Llop y lo Goç, aplegant en la muntanya, demanà lo Llop al Goç:
[v.] « Germà, ¿de que estàs axí gros y res*plandent? »
Lo qual respongué: « Per quant jo guarde la casa

» dels lladres, que no entren en casa de nit, jo estant » allí; y si per ventura descobre algún lladre, tantost » me donen un pa; y lo senyor me dóna los òssos, y » així mateix tota la companyía de casa'm llancen » quesvulla que'ls sobre, de manera que'm farte de » les viandes que vull. Y jo dorm debaix [de] taula, » ni'm fretura aygua, y així fas vida de repòs. » Dix lo Llop : « Jo desig, germà, que altra tal vida jo » trobàs, que estant ociós y folgant així com tu, me » fartàs de viandes. » Al qual dix lo Goç : « Si tu » vols haver bona vida, víne-t-en ab mi. Y no hi ha » cosa nenguna de que't deixes tembre. » Y caminant lo Llop ab lo Goç, veu lo seu coll trencat y senyalat de la cadena, y dix-li : « Dígues-me, germà, » ¿quín jou portes que així te trenque lo coll? » Respòs lo Goç : « Per que sía més brau, me lliguen de » día, y de nit vaig solt dins en casa y dorm hont » vull. » Ohides aquestes paraules, dix lo Llop al Goç : « No he menester de usar de aqueixes coses » que'm lloes, més vull usar de llibertat, y vínguen» me aquelles coses que'm vinguen; jo vaig ahont » me vull, y no'm té alguna cadena, ni altra cosa no » m'empatxe: los camins són a mi franchs, entrades » y eixides tinch en les muntanyes, no he por algu» na, jo taste los bestiars, y sé enganyar per art y » ingeni los goços. » Per això díu-li ell : « Viu així » com has acostumat, car la llibertat no's » pot comparar ab or ni argent: aquesta » es la que preceheix totes les ri» queses del món. »

[f. 47.] * Faula .xvj. — De les Mans y Peus, y del Ventre

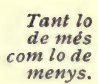
(85)

No pense negú que a altri no hayamenester.

Lo qui desampara follament a sos parents, sapia que a sí mateix enganya, ni val alguna cosa lo home sens los seus, així com se mostra en aquesta figura. Los Peus y Mans, enujosos, acusaven lo Ventre, dihent així: « Tu menges y tens tots nos» tres guanys sol y te alegres d'ells, mes a nosaltres » es lo trevall y a tu lo repòs, car nosaltres prenèm » y trevallàm, y tu ho menges y t'ho golateges folgant » per aquí; y per ço pren una de dues coses: o » pren ofici ab lo qual te mantengues, o passa fam » cruel. » Y així lo desempararen. Y lo Ventre, no sabent ab que mantenir-se, ab gran humilitat demanava ajuda d'elles, per una, dues y moltes vegades; la qual li denegaren per molts díes, per manera, que així estant sens menjar per gran temps, la calor del ventrell morí, y defallí, y la set li entrà en la gola, y així fugiren les virtuts de natura. Y les Mans, encara que tart, vent com lo cos del tot ja anava a la mort, elles mateixes ab ell li portaren

viandes, en diverses maneres abundant, però no li aprofitaven, per quant no les podía pendre ni menjar-les. Morí-s lo Cos del tot, ab les Mans, Peus y Ventrell; y vol dir aquesta faula, que negú no abasta pera sí mateix; y que tothòm ha menester parents y amichs, y que devèm trevallar tots, a cascú en son ofici, y encara que a prima faç nos parega que trevallàm per als altres; perque trevallant pera altres, del profit que ells han en allò nos ne resulte a nosaltres nostra part. Y així que si no ho fem per los altres, al menys que ho façàm per lo bé que pendrèm nosaltres mateixos.

Faula .xvij. — De la Bogía y de la Rabosa

(86)

*Tal faula se diu del rich y del pobre. La Bogía pregava a la Rabosa, que puix ella tenía tan gran coha y veya que ella no'n tenía gens, que li'n donàs un troç, perque portava les anques molt vilment y lleja; car no li aprofitava a ella la desmesía de sa coha, ans li era càrrega y impediment, y li [v.]

rossegava per la terra. La qual se diu haver respost la Rabosa : « Solament per que tu no't cobrisses » per estar més onesta y bella, rebent de mi alguna » cosa, jo desijaría tenir-la més llarga, de manera » que'm rossegàs per la terra y per les roques, es- » pines [y] fanchs.» Aquesta faula ensenya als richs avariciosos que no retinguen lo que'ls sobra y no'ls aprofita, ans ho donen als qui lo han menester.

Faula .xviij. — Del Mercader y de l'Ase

(87)

No desiges la mort per folgar si aprés has penar.

Molts, aprés de la mort, encara se [veuen] vexats y tribulats; perque negú no dèu desijar la mort, segons posa aquesta faula. Un Mercader se'n anà per son camí ab un Asenet, ab gran cuyta per plegar a una fira, tocant sovint la bestia ab son açot, per causa que portàs la càrrega més prest y guanyàs en ella. Y l'Ase, vent-se carregat y açotat, y caminant fort, més que ses forces no bastaven, y desijave la mort pensant ésser segur després de la
f. 48.] mort; y axí, trencat y cansat, morí. * Y aprés de la súa mort, de la súa pell feren tabals, que són tos-

temps batuts y ferits. Vol dir que degú no pense que a la mort serà segur y folgarà, per quant no's guanye lo repòs per la mort, mas per virtut y per mèrits.

Faula .xix. — Del Cervo y del Bou

Lo catiu que fuig no es lli- bert.

(88)

Los que fugen no són *seus* [sauls (?)], mas per la fortuna se salven, com se mostra per aquest exemple. Lo Cervo, torbat y espantat dels Caçadors, fugí a la primera vila per escapar-los, y entrà-se'n en un estable; y recontant al Bou que trobà en l'estable, lo tal cas per què era allí vengut, y ell li respongué en aquesta manera: « ¿ Per què es volgut venir » ací, mesquí, a morir? Millor estaves en la monta- » nya, ahont aniríes a ton plaher; que ací, en perill » estàs. » Y lo Cervo li pregà humilment que'l cobrís allí fins a la nit, per que's pogués anar al segur. Al qual lo Bou li mostrà un lloch escur de l'estable, y com no fos vist dels pastors ni servents que veníen a l'estable ab fenàs y fulles y provisió, lo Cervo estava molt alegre, fent moltes gracies al Bou que així lo havía cubert. En açò lo majordòm de

aquella vila entrà en la casa, d'hont se diu que dix lo Bou al Cervo : « Si aquest que ha cent ulls no't » veu, salvar-t'he; mas si ell te veu, fes compte que » ets mort. » Y acabades aquestes paraules lo majordòm entrà en lo estable. Y perque altres díes abans veu alguns bous que estaven flachs per culpa dels servidors, començà de mirar tots [los] pessebres, y com los veu buyts de la herba, contra ells se enfelloní, per la qual cosa entrà més avant en lo esta-
[v.] ble a dar herba * als bous, y així veu los corns del Cervo qui eixíen entre la herba; perque, lo senyor cridà los pastors y'ls demanà d'hónt havíen portat aquell Cervo. Los quals li respongueren que no sabíen que Cervo hi hagués nengú. « Y donchs (dix » ell) ¡vejàu ací! » Perque tots juraren que no hi sabíen res. Y així fonch alegre lo senyor per trobar allí lo Cervo, puix era seu guanyat encara que negú no l'hagués aquí portat. Y així estigué allí lo Cervo per molts díes. Aquesta faula significa que negú que fuig no es seu, mas viu a la ventura ab los estranys; y que lo senyor dèu ésser atent y sollícit en ses cases.

Faula .xx. — De la conversació enganyosa del Lleó

Com parlar dels tirans es pena y callar es turment, mostra-ho aquesta faula. Lo Lleó, fet Rey dels animals fers, volía, segons que los altres reys, obtenir bona fama no volent usar de les crueltats, segons que en los temps passats, a les quals totes renuncià. Y mostrant son costúm, mudà aquell, y jurà públicament y solemne de no enujar ni damnificar nenguna bestia ni bestiar, salvat tan solament de men-

Davant lo superbo no aprofita parlar ni callar.

(89)

jar sa vianda sens sanch. Y despuys, com no pogués mudar sa costúm, se enujà de açò que havía jurat, y axí començà de pendre y portar-se'n alguns animals en secret, per enganyar-los, als quals demanava si li olía mal la boca; y axí, els qui deyen * que mal li olía, com aquells que díen que no o callaven, per cert lloch los metía y'ls espedaçava. Y aprés demanava a la Bogía si li olía malament la boca, la qual li respongué que no, que ans li n'eixía bona olor, y més que havía en sa boca gran fragancia, la qual li eixía de la boca. Y lo Lleó, havent una poca de vergonya de aquella Bogía que tant lo gabava, li perdonà llavors la mort. Mas a cap de poch temps ell mudà lo propòsit, y ell tingué manera com la poguera enganyar; y fingí que estava malalt y manà cridar los metges, los quals tocant-li los polsos, veren que la alteració era molt poca, y digueren-li, que per lo fàstig de les viandes li causava algún sentiment, mas que prengués algunes viandes que fossen molt llaugeres per causa de la digestió. Y lo Lleó, axí com als reys totes les coses [*f.* 49.]

los paren lícites y'ls són lloables, dix: « La carn » de la Bogía es carn que jo nunca la mengí, y tinch» ne grandissim desig, y axí jo ho volría provar, » car a mi par que axò'm guariría. » Y tan prest fonch-li portada aquella Bogía que allí era, per que la li dassen a menjar per vianda, jatsía que primer ho hagué ben jurat y promès de no menjar carn ab sanch, però per ésser Rey poch aprofità la promesa. Y axí encontinent fonch presa la Bogía, y mesa en ses mans, ell la espedaçà y menjà incontinent de ses carns. Y axí poch aprofita la promesa dels grans senyors y majorment si són tirans, que fan anar la lley allà hont los plau, car ni rey traydor jamés se diu. Y axí vol dir aquesta faula que als grans reys y senyors no hi val parlar ni callar, que tostemps hi troben remey de fer llur voluntat, puix a ells plau. Y axí, sens causa y rahó, moltes de vegades destroheixen y maten los que ells volen.

Ací acaba el tercer llibre de Isop. Y pus següent, ací comença lo quart llibre de Isop.

LLIBRE QUART

DE LES

FAULES D'ISOP

[*v.*] *Faula .j. — De la Rabosa y dels Rahims

(90)

Dissimular no voler la cosa que no's pot haver es sabiesa.

La Rabosa, vehent los rahims madurs, cobejant de menjar de aquells, imaginà y temptava tota manera de pujar al parral per atènyer y menjar d'ells. Mas ab tots sos pensament y temptacions, ella no hi bastà ni li fon res, que no pogué atènyer ni satisfer al seu desig, ans li tornà en tristura; y axí començà a dir tals paraules: « Aquells rahims encara són molt verts y agres, y axí mateix en cas que'ls pogués haver o atènyer no'ls menjaría, y axí no m'hi dón res. » Significa aquesta faula, que es prudencia y gran sabiesa dissimular y mostrar que no ha voluntat hom ni vol algunes coses, encara que les desija en veritat, quan hom coneix que no's poden atènyer.

Faula .ij. — De la Mustela vella y de la Rata

L'enginy fa lo que la natural força no pot. (91)

Aquesta faula mostra que tothòm dèu apendre ofici y art, perque algú pot fer per ingeni que per la força no ho poría fer. La Mustela vella, que no podía ja seguir les rates, embolicà-s en farina y posà-s en lloch escur, volent *sens trevall enganyar y des- [f. 50.] trohir les rates. Y venint una desaventurada de Rata ignorant, pensant que era alguna vianda, aplegà-s a ella, y axí presa per ella, fonch morta y menjada. Y axí meteix altra Rata segona, y fins a la tercera foren enganyades. Despux, vench en aprés una altra Rata de més díes y cautelosa, la qual coneixía totes maneres de arts y de enganys, axí les rateres com les canes, llaços y serps y totes altres maneres de enganys y fraus; y coneixent aquells arts y enganys de l'enemich, diu-se que li dix : « Indueixes y portes a » les Rates ignorants y ignorantes, y menges-les y » tragues-les-te per artería: per cautelosa que síes, a » mi no'm pendràs, que jo conech tots los enginys. »

Faula .iij. — Del Llop y del Vaquer

(92)

Major fe donen les obres que les paraules.

Lo que té paraules blanes [y] es infel y traydor, peca en son cor y serà conegut, segons mostra aquesta figura. Lo Llop, fogint lo Caçador que'l seguía, fon vist per lo Pastor, de hont se amagà, lo qual llevà per pahor. Y de molta por que havía, pregava al Vaquer que no'l descobrís, dihent que'l suplicava per los Déus, en los quals ell tenía sa esperança, que no fos causa de son mal y de sa mort. Respongué, y promès-li, lo Pastor, que ell sería segur, perque mostraría al Caçador la part contraria,
[*v.*] de manera que ell se n'anàs en pau. De * aquí a poch, vench lo Caçador detràs lo Llop, y pregava al Vaquer que li digués del que ell seguía quína vía feya. Respongué lo Pastor : « Jo'l víu venir y passà per » aquella part esquerra, y allí me par que poràs ben » prest trobar-lo, més que per l'altra part. » Y senyalant-li y mostrant-li ab los ulls la part dreta ahont estava lo Llop. Mas com lo Caçador no miràs en lo senyal, ans, cuytat, tirà la mà esquerra. Y axí es-

capà lo Llop. Llavors dix lo Pastor al Llop: «¿Què't » par? ¿Agraeixes-m'ho còm t'he fet escapar?» Respòs lo Llop: « Per cert a la túa llengua fas moltes » gracies, mas als teus ulls enganyosos prech a Déu » que hagen gran ceguera.» Aquest exemple es contra aquells que paren bons y benignes en lo parlar, y perversos en les obres; y acusen les persones que tenen les llengues de tals.

Faula .iiij. — De la Deessa y del Pagó y del Rossinyol

Cascú se dèu contentar del que Déu li dóna.

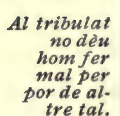
(93)

Que cascú dèu usar de la gracia que li es donada, se prova per aquesta figura. Lo Pagó vench al Déu Juno ab gran ira y poca paciencia, dihent que lo Rossinyol cantava molt dolçament y coneixía moltes coses naturals y humanes, y que ell no sabía fer res d'allò, mas abans si cantava tot lo món se'n reya d'ell. Llavors lo Déu, per llevar-li aquella * fellonía, y per aconsolar-[lo], lo Déu Juno [*f. 51.*]

li parlà dolçament, dihent-li: « Axí la vista túa y » la túa bellesa excelleix y es més que denguna per- » fecció del Rossinyol; no hi ha nengún, semblant a » tu en color, ni resplandor, car rellús com lo esme- » ragde y es pintat de plomes doblades en ton coll » y en la coha, y axí te dèus tenir per content. » Dix lo Pagó al Déu Juno: « Y ¿què són totes aqueixes » coses pera mi, puix só vençut en la veu? » Sobre la qual cosa lo Déu Juno parlà axí: « Pens y » aferme que dels Déus per gran prudencia y arbi- » tre són partides les coses a vosaltres tots: a tu es » donada la bellesa y resplandor major; a la Aguila, » força y virtut; al Rossinyol per son cant y veu sig- » nifica y mostra les coses per venir; la natura del » Corb es fer venir; lo Colom ha pietat del vell; y lo » crit de la Grua tostemps mostra los temps; en la » Oliva apareix a tart; la Ficèdula en les mançanes; » la Oraneta se alegra en lo matí y mostra la llum » del día; lo Mussol més va en la nit; y lo Gall co- » neix les hores de la nit. A tots abaste entendre » en lo que tenen; de aquí avant no has de cercar » sinó allò que los Déus te han dat.

Faula .v. — Del Llop cerval y dels Llauradors

Convé que siam bons y misericordiosos als peregrins y estrangers, y a qualsevol altre, y devèm perdonar als qui poch poden, perque no falleix-
[v.] que la hont se donen les * gracies, axí com nos mostra aquesta faula. Lo Llop cerval, que era sens culpa, caygué en un llaç o fossa; vent los Llauradors com estava près, venen pera ell, y uns lo fíren ab bastons y altres lo escarníen. Dix la hu d'ells:

Al tribulat no dèu hom fer mal per por de altre tal.

(94)

« No li fassàm mal, puix ell no fa mal, y es inno- » cent. » Y per aquestes ses paraules molts que li volíen donar bastonades y ferir-lo, cessaren, altres li daven pa, y altres ploraven per son dany, segons que eren en les voluntats diverses. Plegant la nit, tots se n'anaren a ses cases, pensant que aquella nit moriría. De allí a poch ell s'esforçà y saltà de la fossa o cova, y deslliurat de aquell perill, ab gran pahor se n'anà a sa cova. Despuix de no gayres díes, recordant-se de la injuria, ell se n'anà ab gran ira en aquell lloch, y's va arremetre pera'ls pastors y besties, y'ls matà y'ls destruhí; y així mateix saltà la vía dels Llauradors que llauraven, y'ls ferí y'ls feu molt de dany y mal. Y com veren los de aquell lloch açò, sentint-se'n molts y en especial del dany que feya en los hòmens, pregaren al Llop que'ls asseguràs les vides, y llavors respongué ell mansament, dihent que no faría mal a dengú que l'haja apedregat o ferit ab pedres o bastons, o li fes, o li fes fer qualsevol mal, y menys als qui li donaren lo pa y hagueren misericordia d'ell, mas que no perdonaría, ans sería enemich als qui demanaven que'l matas-

sen. Miren los injuriats de dit y de fet aquesta semblança, y axí cessen de fer mal ne dir.

[*f.* 52.] *Faula .vj. — DELS MOLTONS Y [DEL] CARNICER

(95)

Ab temps se re[me]dia lo que tart no pot.

Los parents y amichs que no's miren ni's fan uns ab altres, mal los està, devers la qual cosa miren aquesta figura. Los Moltons, estant en una companyía en una mateixa ramada, vehent que entrava lo Carnicer entre ells, dissimularen y no curaren d'ell. Y vist com lo Carnicer près un moltó entre ells y'l matà, ni per açò tampoch se sentiren, mas follament deyen: « Aquest toca y a tu [no]; deixèm-lo, » porte se'n a qui volrà. » Finalment ell matà a tots fins a hu tot sol. Y com axí mateix girà-s la mà en aquell per matar-lo, dix al Carnicer: « Dignament » som degollats y spedaçats per tu, tots de hu en » hu, perque al principi no curarem de defensar- » nos de tu, al qual podíem matar y girar nosaltres » ab los corns y ab los caps. » Vol dir aquesta faula

que lo qui no mira per defensar-se ab temps y ajudar a son vehí, que ve a soferir y morir a mala mort.

Faula .vij. — Del Moço y dels Ocells

Lo bon consell no's dèu menys-prear.

(96)

Aquesta faula nos mostra que en denguna manera no devèm escusar de pendre lo consell del sabi. En lo temps de l'estiu, los Ocells ab gran plaher estant a la ombra, y menjant de le fulles, veren un Moço de mals ulls qu'endreçava les canyes y sòns que aportava en son costal. * Los Ocells, [v.]
simples y ignorants, de aquesta manera començaren a dir: « ¡Oh quànt piadós home miràm! Al qual » per la molta bondat y pietat que es en ell, les llà» grimes li corren dels ulls quan nos mira. » Y hu dels més discrets y arterosos que los altres, lo qual havía probades les arts dels caçadors, dix així als altres: « ¡Guardau-vos, Ocells simples y ignorants! » Fugiu y guardau-vos de l'engany de aquest home; » y amoneste-us que sens peresa vos alcèu ben alts » en l'ayre, y si volèu conèixer la veritat, miràu a

» ses obres y prudentment veu que los que de vos» altres pendrà, a mossegades, a bossins o ofegades, » vos metrà en son sach. » Vol dir que sens dubte se poden lliurar molts per consell de hu, y que no es de refusar lo bon consell.

Faula .viij. — De l'Home verdader y de l'enganyós y de la Bogía

(97)

La malicia exalça als mals y deprimeix als bons.

Despuix del temps antich usen los hòmens falços y mals llagotejar, y la gabancia y adulació reb bonament, la veritat, honestat y bondat se solen retraure y reprobar, segons nos significa aquesta faula. Dos Hòmens, la hu falç y l'altre verdader, eren companyons; y anant per lo món, aplegaren en la te-
f. 53.] rra de les bogíes; los quals hò*mens, com los vés lo majoral de les bogíes, manà-ls detenir y portar davant ell. Y ells, davant ell portats, presents totes les companyíes de les bogíes fent grans pompes y aparaments, segut en molt arreada cadira a manere de emperador la Bogía major, segons que ho havíen vist en Roma en altres temps, manà-ls de-

manar què es lo que podíen dir d'ell y de sa companyía, y dihent-li a qui semblava ell. Y lo Home enganyós y falç començà de parlar primer, y dix : « Par-me que tu ets un gran Emperador. » Mas fonch-li demanat què li paría de aquells qui li estaven a l'entorn d'ell: respongué que eren sos cavallers y capitans y altres oficials. Y per tant com la Bogía fonch tan lloada de la mentida de aquell falç, manà que fos per allò remunerat, vistes totes aquelles coses. Lo home verdader dix entre sí mateix : « Aquest mentider qui en totes coses ha men- » tit desmesuradament es acceptat y amat d'ells y » encara remunerat; quànt més seré jo que diré co- » ses verdaderes. » Y ell estant pensant en açò, la Bogía major li demanà : « Dígues-me quí só jo y » aquests que estàn ab mi. » Y aquell que amava la veritat y tostemps acostumava de dir veritat, respongué : « Tu y tots aquests que estàn ací, són » bogíes. » Ohint açò lo Rey de les Bogíes, manà, de gran fellonía, que aquest Home verdader fos mort y espedaçat ab les ungles. De aquesta manera se sol fer dels Hòmens falços que amen la falsía y engany, los quals són remunerats y reputats en aquest món més que los verdaders.

*Faula .viiij. — Del Cavall y del Caçador [v.]

Millor es no posar inimicicies que, despuix de haver enemichs, no podent-se venjar d'ells, apenedir-se y haver dolor de allò, com nos mostra aquesta faula. Lo Cavall y lo Cervo hagueren amistat entre ells; y com lo Cavall ves que lo Cervo era dispost y més llauger en corre, y de gentil cos y or-

(98)

Guarda no faces cosa que aprés te'n penides.

nat de banyes fetes a manera de rama, lo Cavall que fou ferit d'ell anà-se'n a un Caçador y dix-li: « Vull-te mostrar un Cervo molt maravellós de vis- » ta, al qual si poràs ferir ab ton exercici o sageta, » tu hauràs moltes carns y molt bones pera menjar; » y axí la pell y los òssos vendràs per molts di- » ners. » Y lo Caçador, encès de cobdicia, dix-li: « ¿Còm poríem haver y pendre aqueix Cervo? » Dix lo Cavall: « Cavalca tu sobre mi y jo per mon tre- » vall lo't mostraré; y com tu lo hauràs ferit, y mort » lo Cervo ab ta llança dant-li bons colps, y acabada » la caça nos alegrarèm en una. » Y lo Caçador cavalcà en son Cavall, y anà-se'n pera hont estava lo Cervo. Y com lo Cervo sentís venir aquell Caçador ab mal prepòsit contra ell, no oblidant nunca son ingeni natural, corrent per lo camí, fugí pera la serra alta y axí escapà. Mas lo Cavall dés que se veu usat y trocejat, diu-se que dix al Caçador: « No podèm atènyer-lo: descavalca y » cerca vida acostumada. » Lo qual li respòs estant
[f. 54.] damunt ell: « No hauràs poder pera cór*rer sinó » tant com jo't lleixaré, perque tens lo fre en la

» boca; ni per salts, car la sella te té estret; si co» mences de gitar coces, jo tinch un bastó en la » mà ab lo qual te amansaré. » Aquesta faula es contra aquells que volent fer mal a altres, a les vegades fan-lo a sí mateixos.

Faula .x. — De l'Ase y del Lleó

Molt fa de boca y de feis no res.

(99)

Pensen molts que han d'espantar ab sa veu, axí als forts com als flachs y richs, dels quals llegím aquesta faula. Un Ase, venint per una muntanya, encontrà un Lleó, al qual dix : « Pugèm alt en » la altura de la muntanya, y mostrar t'he còm só » temut per molts. » Y lo Lleó, rihent-se de les paraules de l'Ase, dix-li: « Pugèm. » Ells estant ja alt en la muntanya, lo Ase començà de rebusnar molt fortment. Y ohint sa veu les llebres y raboses, fugíen, y axí dix lo Ase : « Veus còm se espanten y han por de mi. » Al qual dix lo Lleó : « Ans poràs » tu haver paor de mi y tembre ma veu, que jo a » tu que sé que es Ase. » Vol dir aquesta faula que es de riure de aquell que no pot ser sinó poch y mostra per demés per paraules que pot molt.

Faula .xj. — Del Buytre y dels altres Ocells

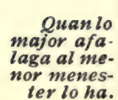
(100)

Bé va qui per mal de altri se castiga.

Lo Buytre, fingint que vol honrar lo día de sa naixença convidà los altres Ocells menors y donà-ls a sopar; y com estiguessen dins en casa, tancà la porta y començà de matar un Ocell y axí a tots los altres. Aquesta figura significa que los poderosos poques vegades conviden als menors, sinó per dany d'ells.

[*v.*] *Faula .xij. — Del Lleó y de les Raboses

Fingía lo Lleó que era molt malalt, y per aquest engany feya venir a sí los animals a visitar-lo com a son Rey, y continuament matava d'elles. Vingueren les Raboses damunt les portes de la cova, y saludaren lo Lleó de fòra, lo qual demanava a una d'elles per què no entrava. Y ella li respongué:

Quan lo major afalaga al menor menester lo ha.

(101)

« Perque veig les petjades de les que entren, mas
» no * de les que ixen. » Significa aquesta faula que [*f.* 55.]
los mals y perills que los altres fan y passen, deuen ésser mostra y espill pera guardar-nos; car en la casa del poderós llaugerament]hi pot entrar qualsevol, mes pot-se fer que isque a tart, o may.

Faula .xiij. — De l'Ase malalt y del Llop

Guàrdat d'aquell qui't dóna bona paraula y mala obra.

(102)

AL mal home nunca se li dèu dar fe, segons mostra aquesta figura. Lo Llop visitava a l'Ase malalt, y començà-l de palpar en lo cos. Y demanà-li lo Llop en quínes parts més li dolía. Respòsli senyer En Ase : « Lo lloch hont palpes me dol » més. » Y així los hòmens mals, encara que amonesten per paraules que aprofiten y fan bé, trevallen y procuren còm faràn mal y dany als hòmens bons.

Faula .xiiij. — Del Moltó major y dels altres menors

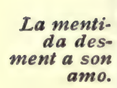
(103)

Propri es dels folls murmurar dels sabis.

[*v.*] *MOLTES vegades murmuren los menors dels majors, sobre lo qual se compta tal faula. Tres Moltons menors, vehent un Moltó major que fugía y temé als altres, [*y*] los tres escarníen-lo y murmuraven d'ell. Lo qual respòs y dix a ells : « ¡Oh desesperats y ignorants! Si vosaltres sabesseu » per quína causa jo fugí y haguí por, no us riuríeu » de mi. » Y així se mostra açò que a les vegades

se mal parla per los menors dels majors, dels fets sens saber les causes, les quals sabudes, cessarían per ventura de murmurar. Y així cauen en ignorancia.

Faula .xv. — De l'Home y del Lleó

La mentida desment a son amo.

(104)

Lo temps de la virtut prova alguna cosa per obra, segons se mostra per aquesta figura. L'Home y lo Lleó tingueren qüestió quàl d'ells fos millor, y cada hu procurava de probar sa intenció. Y així anant, plegaren a un sepulcre, en lo qual estava pintat còm lo home ofegava lo lleó. Vent açò l'Home, mostrà aquella figura per probar sa intenció, al qual respòs lo ferocissim Lleó : « Aquesta obra es estada pintada per lo home; la qual si » fos pintada per algún lleó, tu veres que no fóra » lleó ofegat de l'home, mas lo home del lleó. Empero jo't vull mostrar la esperiencia y probança vertadera. » Y portà a l'Home a l'emfiteatro o lloch de combatre; allí combatent-se ab ell, per experiencia verdadera li mostrà còm lo home es o*fegat del [f. 56.]

lleó, dihent-li que allí no havía lloch de proba de pintura, mas sols de fet verdader. Aquesta faula significa que la mentida composta de colors tantost es vençuda; y en la veritat tostemps hi ha certa proba.

Faula .xvj. — De la Puça y del Camell

(105)

Alguns no són res y s'estimen molt.

Alguns que no són res, ells mateixos se engraneixen, segons mostra aquesta faula. Una Puça que estava en la càrrega del Camell, vent a ell carregat se alegrava, lloant-se que era millor que lo Camell. Y en la fí de la jornada gran que anaren, vingueren a una posada, hont la Puça devallà y metés davant los peus del Camell; y diu-se que dix: « Bé fíu de devallar de ta esquena perque no t'enujàs ni't carregàs més. » A la qual respòs lo Camell: « Gracies fas a Déu, que ni perque tu't poses sobre mi só més carregat, ni per que te'n lleves só descarregat. » Miren en aquesta faula aquells que no poden agreujar ni desagreujar als majors, y volen fer estima de sí; y axí són escarnits y tramesos per orats.

Faula .xvij. — De la Formiga y de la Cigala

Lo peresós tostemps es menesterós.

(106)

En lo temps de l'ivern, la Formiga se estava al sol y treya lo blat que en lo estiu [*li*] havía aplegat; la Cigala, aplegant a ella ab fam, pregàvali que li donàs un poch de aquell forment, per que no morís. A la qual dix la For*miga: «Amiga ¿què » feres en lo estiu? » Respongué la Cigala: « No » hagí espay pera collir lo gra, perque anava per » les montanyes cantant. » La Formiga, rihent-se d'ella y movent son blat en sa caseta, dix-li: « Si » cantares en lo estiu, demana ara en lo ivern. » Aquesta faula mostra al pereós que trevalle quan pot y ha temps, perque aprés, fallint-li que menjar, no demane als altres, los quals ans se enugen d'ell que no li daríen res. [*v.*]

Faula .xviij. — De la Espasa y del Caminant

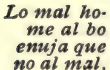
(107)

Lo mal home a molts fa mal y mal li ve.

L'home mal a molts pert, y ell sols pereix, segons demostra aquesta faula. Un Home, caminant, trobà una Espasa que jahía en lo camí, y demanà-li quí la havía perduda. La Espasa respongué axí: « Per cert a mi hu sols me ha perduda, » mas jo he perdut a molts. » Vol significar aquesta faula, que lo home mal, sols se pert; mas ans que's perda, mescla y damnifica a molts.

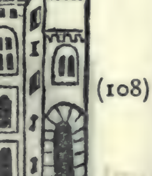
f. 57.] *Faula .xix. — De la Cerva [Gralla] y de la Ovella

De les injuries que's fan als innocents, lo Isop reconta tal faula. Una *Cerva* [Gralla] ociosa y folgasana pujà damunt una Ovella; y allí se estava y folgava sobre ella. Y com moltes vegades usàs de fer aquest enuig a la Ovella, diu-se que ella li dix així:

Lo mal home al bo enuja que no al mal.

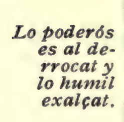

(108)

« Si al goç enujasses y temptasses, segons que a mi » fas, no comportaríes sos lladraments ni la ira de » la súa boca. » La *Cerva* [Gralla] parlà de aquesta manera a la Ovella: « Jo'm sech en lo coll fort y sé » a quí tinch d'enujar; só molt vella: só mala y aspra » als bons, y humil, y molt amiga als mals y corts, y » tal me criaren los Déus. » Aquesta faula increpa aquells que als innocents y bons injurien y provoquen y no gosen solament mirar als mals y més forts.

Faula .xx. — De la Aya y de la Canya

Lo poderós es al derrocat y lo humil exalçat.

(109)

Als que són superbiosos y dus de cor, y no's volen sotsmetre a son senyor, sols los ne pendrà com a la Aya. La qual, venint lo vent, no's volgué abaixar, y una Canya que estava prop d'ella, vent venir lo vent tan fort, abaixave-s, y giràve-la lo vent a la part que volía; y diu-se que li dix la Aya : « ¿Per què no estàs ferma com jo ? » Respongué la
[v.] *Canya : « No es tal ma força com la túa. » Y dix la Aya : « Per ço pots saber que só pus fort que » tu. » Mas de allí a poch se seguí un gran vent, lo qual derrocà l'Aya fort. Y dix la Canya, per què se abaixava. Y de aquesta manera, moltes vegades, los superbiosos són destruhits resistint, y los homils escapen, donant lloch y fugint als més forts.

Ací se acaba lo quart llibre de l'Isop, molt ingeniós y clar parlador; y no's troben més llibres seus, emperò moltes faules súes són trobades en gran nombre, les quals se segueixen en la forma següent.

LES

FAULES EXTRAVAGANTS D'ISOP

COMENCEN EN AQUEST ORDE

Faula .j. — Del Mul y de la Rabosa y del Llop

(110)

Lo foll presumint de sabi es més foll.

Molts hi ha que *demanant* [demanen] qüestions sens compte y que ells no saben ses responsions, y desigen ésser mestres sens que primer síen estats deixebles, segons que['s] recomta en aquesta faula. Lo Mul, pasturant prop de una muntanya, vengué a ell la Rabosa y demanà-li quí era ell. Responguéli: «Sò bestia.» Respongué la Rabosa: «No dich
f. 58.] » això, mas demàn-te quí es *ton pare.» Respongué lo Mul: « Lo Cavall fonch mon avi. » Tornà a dir la Rabosa: « Ni't demàn això, mas dígues-me còm » te diuen. » Al qual dix lo Mul: « Per cert, jo no » sé mon nom perque mon pare morí jo essent petit, » y per causa que no m'oblidàs mon nom, fíu-lo es-

» criure en lo meu peu esquerre, y si vols saber mon » nom llig en aquest meu peu. » La Rabosa entenent lo engany, anà a la muntanya pera un Llop ab lo qual tenía enemistat, y trobà-l jahent davall de una ombra trevallat de fam, al qual començà la Rabosa de increpar y deshonestar, dihent-li: « ¡Oh » foll, sense seny! ¿Per què't mors de fam? Lléva-t, » ací prop ha un prat hont trobaràs una bestia gran » y grossa y soberga: màta-la y fàrta-t d'ella. » Y llavors, venint lo Llop pera'l prat, demanà al Mul quí era. Respongué ell: « Só bestia. » Tornà a dir lo Llop: « No demàn això, mas quí es ton pare. » Y lo Mul li respongué: « Lo Cavall fonch mon avi. » Al qual dix lo Llop: « Ni açò't demàn, digues » còm te dien. » Al qual respòs lo Mul: « Jo no » sé mon nom, per quant mon pare morí jo essent » xich, y per que no s'oblidàs mon nom, lo fíu es- » criure en un cap de aquest meu peu esquerre, y » així, si tu vols saber còm me dien, llig en aquest » meu peu. » Lo Llop, mirant les paraules quant a la cortesa, y no sentint lo engany, près-lo per lo peu del Mul, y començà-l de netejar ab gran diligencia pensant allí trobar son nom. Y ell, estant molt atent prop d'ell, lo Mul li donà una coça ab lo peu dret en lo mig del front ab que li feu saltar los ulls ab lo cervell en terra. * La Rabosa que estava detràs [v.] de una mata amagada, dix llavòrens ab grans rialles, ferint-se la una palma ab l'altra: « ¡Oh foll » sens sentiment, tu no sabíes de lletra y volíes » llegir! Jur-te per la mía mà dreta que ets estat es- » calabrat per judici verdader. » Y així los hòmens ignorants, mentre desigen mostrar-se per sabis, moltes vegades cauen en grans perills y mals.

Faula .ij. — De un Porch y de l'Anyell y del Llop

(111)

Ni en bé ni en mal dèu hom creure a son enemich.

Ha hi gran multitut de gent que no són contents de les honres privades, ans cobegen manar als majors y a sos eguals; y per ço ohiràs la faula següent. Un petit Porch vivía en una gran ramada de porchs, lo qual, indignat y unflat de superbia perque no era principal y major, y que manàs a tots, anava entorn de tot lo ramat fent braveses, y gronyint, y vascant, y aguhant les dents, pensant que espantava als altres; y com vés que no espantava nengú, ell ab gran ira, dix així: « ¿Què » m'aprofita el estar ací? Perque en aquesta com- » panya encara que jo mane dengú no m'obeheix, » ni encara que m'enfellonesca no fugen de mi, y » si amenace no's donen en això res, y així desliber » de no aturar ací. » Mas ans se partí de allí cercant ses ventures; y així anant, plegà en un ramat de Anyells, y com se vés en mig d'ells, ell se girà ab gran furia, grunyint, y vasquant, y aguhant les dents; lo qual vent los Corders, espantats, de mig començaren de fugir tots a una part y altra; y ací es-

tant lo Porch ab espant, dix: « Ací me convé de » aturar, y aquesta honor convé a mi, perque com » * [*no*] me fellonesch tots fugen de mi, y si menace [*f.* 59.] » tots se espanten; ací seré amat y honrat de tots. » Y aquestes semblants coses usant per molts díes, vench allí un Llop ab gran fam, lo qual vingué als Anyells volent menjar d'ells; y ells vent-lo aplegar a ells, fugiren per aquelles roques; mas lo Porch, pensant sería defès per los Anyells, no volgué fugir; y axí'l prengué lo Llop, y'l se'n portà per la muntanya. Y com passassen per cas, plegaren a una ramada de porchs, de hont era eixit lo Porch; lo qual coneixent a ells, començà a grans veus cridar socors, y ells coneixent-lo, llevàren-se tots juntament contra lo Llop y delliuraren son germà, allí constant fets fins a la mort. Y llavors lo Porch, estant en mig de tots ple de dolor y de vergonya, dix: « Ara conech per verdader lo proverbi que » diu, que en les fortunes, y adversitats, y prosperi» tats sempre es bo de tenir ab sa parentela, car per » cert, si jo no fos eixit de mos parents y llinatge, » no haguera jo passat aquestos mals. » Y axí molts hòmens volen manar ab superbia en terra estranya, d'hont cauen en moltes fortunes y mals.

Faula .iij. — De la Rabosa y del Gall

MOLTES persones parlant sens primer pensar lo que han de parlar, dien tals coses que, aprés de haver parlat, se'n peniden, y encara los ve per allò mal y dany; per la qual causa se posa tal figura. La Rabosa, havent fam, se n'anà * a una vila, [*v.*] y plegant davant un Gall, dix: « ¡ Oh mon senyor » Gall, còm graciosa veu tenía ton pare, lo qual era

(112)

No se dèu res parlar sens primer hi pensar.

» molt mon senyor! Y així meteix pens que tu ho » tindràs, y així per la gran amistat que ab ell te- » nía, vinch per conèixer-te. Per lo qual te prech » que vulles cantar, de manera que jo puga conèi- » xer si has tan bona veu o millor. » Lo Gall, crehent a la Rabosa per les paraules, per pregaries d'ella començà de cantar tancats los ulls, y la Rabosa saltà sobre ell y portà-l-se'n a sa cova. Y los hòmens del lloch que [ho] ohiren, aconseguiren la Rabosa, dihent que a son Gall se n'havía portat la Rabosa. Ohint açò lo Gall, dix a la Rabosa: « ¿Ous » lo que diuen aquells pagesos grossers? Dígues-los » tu que jo no só seu, mes tu, y que tu portes ton » Gall y no seu. » Llavors la Rabosa, deixant al Gall de la boca, dix: « Jo porte mon Gall, no lo » vostre. » En tant que la Rabosa dehía aquestes paraules, lo Gall volà en un arbre y respòs a la Rabosa: « Ments, ma senyora, rasament, jo só d'ells y » no teu. » Y la Rabosa, vent-se enganyada, ferint sa boca dehía: « ¡Oh boca, quàntes coses dius y » parles que aprés te'n penits! Perque cert, si ara no

» haguesses parlat, no hagueres perdut lo Gall, lo » qual havíes caçat. » Y axí significa que molts hòmens parlen sens pensar les coses, que despuix se'n peniden per haver-les dites, y encara los ve dany y mal per allò.

Faula .iiij. — Del Drach y del Pagés

Qui torna mal per bé haurà son gualardó.

(113)

*Segueix-se a les voltes que los hòmens tornen [*f.* 6o.] males coses per les bones, y als qui'ls ajuden damnifiquen, segons se mostra per aquesta figura. Lo Drach habitava en un riu, y com cresqués, ell seguí per lo riu a baix, en tant que lo riu minvant lo lleixà en un arenal, d'hont se abaixà, no podent anar sens aygua; y passant per allí un Llaurador, dixli: « ¡Oh Drach, còm estàs aquí de aqueixa mane- » ra! » Respòs lo Drach: « Seguint lo riu que creixía » per l'aygua avall; y ara com s'es minvada l'aygua » ha'm deixat en aquest lloch sèch, y no puch anar » sens aygua: si tu'm lligasses y'm portasses sobre » ton ase pera ma casa, dar-t-ía or y argent, y altres

» molts béns meus. » Y llavors, induhit per cobdicia, lligà lo Drach y posà-l sobre son ase, y portà-l y posà-l en sa cova. Y devallant lo Llaurador de l'ase, posà-l deslligat y així'l meté en sa llibertat. Y així li demanava que li donàs lo que li havía promès. Y llavors dix lo Drach al Pagès : « ¡Còm! » ¿Per lligar-me demanes or y argent? » Lo Pagès li dix : « Tu mateix me digueres que't lligàs. » Al qual dix lo Drach : « No estàm en això, mas ans te » vull menjar, perque he fam. » Y llavors dix lo Llaurador : « Segons això, per lo bé me vols dar » mal. » Y estant ells en aquestes paraules, contengués que estava allí prop una Rabosa, la qual ohí totes aquestes paraules y dix : « ¿Quína cosa es » aqueixa, que havèu entre vosaltres discordia y » sóu diferents? » Dix lo Drach : « Aquest Pagès » me lligà molt fort y posant-me sobre son ase ha'm » portat fins ací, y ara me demana no sé quínes co- » ses. » Dix lo Home : « Ou-me, ma senyora Ra- » bosa : aquest Drach fonch portat per lo riu y fonch » llançat en un arenal sèch, y passant jo per allí, ell » me pregà que'l lligàs y'l portàs sobre lo ase, y'l » portàs a sa casa, prometent-me per allò or y ar- » gent, y altres coses moltes; y ara no solament me » vol complir lo promès, mas ans me vol menjar. » Dix la Rabosa : « Follament feres com lo lligares, » mas mostram ara còm lo lligares y despuix judi- » caré. » Y llavors començà lo Llaurador de lligarlo. Demanà la Rabosa al Drach : « ¡Còm! ¿Tan » fort te lligà lo Pagès? » Respòs lo Drach : « No » solament tant, mas cent vegades tant. » Y la Rabosa dix al Llaurador : « Estreny-lo. » Y com lo Pagès fos valent va'l estrènyer y lligar molt fort, lo més que pogué; y demanà-li la Rabosa al Drach : « ¿Tan fort te lligà? » « Per cert sí ma senyora. »

Ella dix al Pagès : « Núa·l ben fort, puix que així » es, y estreny los llaços, car qui bé lliga bé deslli- » ga, y tórna-l a posar sobre de l'ase y tórna-l al lloch » hont lo prengueres * y lléixa-l allí lligat, així com [v.] » s'estava, y no't porà menjar. » Y complí les coses lo Llaurador, segons judicà la Rabosa. Y així los que tornen del bé mal a les vegades reben son just gualardó.

Faula .v. — De la Rabosa y del Gat

Lo prudent no's dèu burlar de qui tal no es.

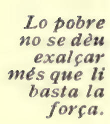
(114)

Parla aquesta faula dels hòmens que's lloen de saber moltes coses, y tenint-se per ingeniosos y sobtils, ríen-se y escarneixen a altres molts. La Rabosa encontrant-se ab un Gat, lo saludà dihentli : « Germà, guardat síes dels mals. » Y lo Gat, responent a ella, li dix : « La salut sía ab » tu. » En aprés, demanà la Rabosa al Gat quínes arts sabía; respòs lo Gat : « No sé de aqueixes arts » denguna, sols sé un poch saltar, y pujar arbres y » parets, y ab açò me escape de alts perills. » Y llavors se diu que li dix la Rabosa: « Per lo meu cap, » no mereixes viure, pus no'n sab[s] pus y es tan

» ignorant. » Y lo Gat li respongué: « Axí es com » tu parles; mas prech-te que'm digues quàntes arts » sabs. » Respongué la Rabosa: « Jo sé cent arts, » y no axí medi[a]nament com qui's vulle, mas per» fetament: cadascuna de les quals me basten pera » viure honradament, y pera escapar-me de molts » perills. » Y lo Gat, ohint açò, dix: « Per cert, tu » mereixes molt llarga vida y salut perdurable, puix » es tan sabuda y scient. » Y parlant de aquesta manera, dix lo Gat a la Rabosa: « Germana: jo veig » venir un home cavalcant ab dos Goços molt llau» gers, grans nostres enemichs. » Dix la Rabosa: « No sabs lo que dius, es ignorant y pauruch, y » per això parles aqueixes coses; encara que això
f. 61.] » sía ¿quí'ns * apressa? » Y plegant molt més prop lo Cavaller, y los Goços vent a la Rabosa y al Gat començaren de córrer contra ells, y la Rabosa vent venir aprop los Goços, dix al Gat: « Germà: ¿fu» giàm? » Respòs lo Gat: « Y no es necessari. » Dix la Rabosa: « Per cert necessari serà de fugir. » Lo Gat respongué: « Pot ésser que sía necessitat, » emperò cadascú trevalle per sí mateix. » Y axí cada hu d'ells començà de fugir; y lo Gat, trobant un arbre alt, pujà-se'n tantost allí y axí se deslliurà; y deixant los Goços al Gat, estrengueren a la Rabosa, la qual peresosament fugí. Y lo Gat la cridava a grans veus, dihent-li axí: « Germana, es hora de » usar alguna de aquelles cent arts, car en retreta » estàs de la muntanya. » Y com los Goços la tenguessen, no valent-li les arts res, axí la mataren.

Amonesta aquesta faula als sabis estuciosos y engeniosos y viciosos, que no maltracten ni's riguen dels ignorants y no sabents.

Faula .vj. — Del Llop y del Cabró

Lo pobre no se dèu exalçar més que li basta la força.

 (115)

Los malalts y pobres se lleven sovint contra los poderosos, los quals lliuren mal en allò, segons conta aquesta faula. Un Llop seguía un Cabró de les cabres pera pèndrel; lo qual se'n pujà en la penya o roqua molt alta, y axí se assegurà; al qual lo llop lo assetià y'l guardà al peu de la montanya. * Mas despuix de tres o quatre díes, lo Llop [*v.*]
per fam y lo Cabró per escapar, apartàren-se y fugiren quiscún per sa part: primer lo Llop, despuix lo Cabró. Y com lo Cabró fos al riu y visqués abundosament de aquella aygua, mirant sa ombra en l'aygua dix entre sí: « ¡ Oh, que bones cuixes y gentil barba y grans corns tinch! ¿Y tenint totes aquestes perfeccions me fa fugir un sol Llop? De ací avant jo vull esperar y resistir, y no fugiré d'ell, ni li daré avantatge. » Y lo Llop, estant detràs d'ell, escoltava calladament tot açò; lo qual, plegant, lo près de la cuixa ab les dents y li dix: « ¿Quína cosa es aquesta? ¿Per què axí parles, germà? » Lo Ca-

bró, lo qual vent-se près en son poder, dix-li: «¡Oh » mon senyor Llop, hagues mercè de mi! Car jo co- » nech ma culpa. » Car lo Cabró, despuix de haver begut, parlà més del que dèu. Emperò lo Llop, no curant de ses paraules, menjà al Cabró. Mòstra-ns aquesta faula que los petits y pobres no's deuen llevar contra los poderosos més del que basten les forces.

Faula .vij. — Del Llop y de l'Ase

(116)

Algú dèu manar que no tinga parents y amichs.

No dèu hom lleugerament pendre consell de aquell a que vol[*s*] mal fer, segons que se prova per aquesta faula. Encontrant lo Llop a un Ase, lo saludà dihent-li: « Germà Ase, jo he gran de- » sig de menjar, perque es necessari que t'haja de
[*f. 62.*] » menjar. » Respòs l'Ase: « Segons te plaurà, * se- » nyor, així sía complit, perque a tu pertany manar » y a mi obehir; y si'm menges, deslliurar-me has de » molts trevalls, per quant jo port lo ví del celler, y » lo blat de les eres, y llenya de la muntanya, y en-

» cara aprés de això porte les pedres pera edificar
» les cases, y lleve a molre lo blat y tórne-l; en suma, jo fas tot açò que se ha de fer, y tot lo trevall
» es pera mi, lo qual moltes vegades malehesch lo
» día en que nasquí, per tan grans trevalls que
» pàs. Sola una cosa te prech: que'm ojes, y demante de gracia que no'm menges en aquest camí,
» perque diríen que es una gran vergonya dels vehins, y de mi, senyor, que diríen: ¡còm se lleixa
» aquest Ase menjar del Llop! Axí, per això, ou
» mon consell: aném a la muntanya y fassàm cordes
» retortes y lliga-m los peus axí com si fos ton esclau—axí com ho só—y jo lligaré a tu en lo coll
» com a senyor que porta ab sí servent, y portarme has a baix a la montanya y menjar-me has en
» pau a ta sabor. » Y lo Llop, que sentí lo engany, dix : « Fassàm axí com dius. » Y axí, anant a la muntanya ab cordes molt forts, lo Llop, torcent-les, y l'Ase, lligà-l molt fortment al Llop per lo coll. Y dix llavors l'Ase: « Aném allà hont volràs. » Y axí començà l'Ase de caminar pera casa de son senyor. Y com lo Llop veu los vehins y poblats, digué : « Guarda que no anàm per camí dret. » L'Ase dix: « Senyor, no digues això, car si't plau ben dret camí
» es. » Y lo Llop, coneixent lo engany, començà de tirar atràs, y lo Ase cuytà de fugir a casa; y plegaren abdós a la porta de son senyor. Y vent açò lo senyor, ixqué ab tota sa companya y feriren lo Llop casi fins a la mort; hu d'ells, volent donar un gran colp en lo cap ab una destral, errà lo colp y trencà la lligadura del Llop, y axí lo soltà y fugí pera la montanya; y entrant lo Ase en lo palau de son senyor, torbat de la pahor que havía passat, y ab gran goig vent-se escapat del poder del Llop, començà de cridar y dar grans veus; lo qual ohint lo Llop en la

muntanya, dix: « Per certes, per moltes veus que » tu dónes no'm pendràs allà. » Mòstra-ns aquesta faula, que no cregàm lleugerament aquells a qui nosaltres mateixos volèm fer mal o dany; y com serèm enganyats, que millor y més diligent d'aquí avant nos guardèm.

Faula .viij. — De la Serp y del Llaurador

(117) *No dèu*[*s*] *creure a qui mal has fet.*

[*v.*] *No convé fiar ni creure a aquell que vol lo home fer o li ha fet mal, que en la fí rebrà mal y dany d'ell, segons se mostra per aquesta figura. Un Llaurador anava a sembrar un camp, y passant per un camí, cruelment *trapigà* [trapitjà] a una Serp, la qual li dix: « ¡Oh, mal amich! ¿Per què me has » així portada y trapitjada? Jo no t'hi meresch algún » mal: guarda que't dich, que no cregues a qui mal » has fet. » Y passà lo Pagès, curant poch de ses paraules. Y lo següent any, lo mateix Llaurador, anant per aquella senda, trobà la Serp, la qual li dix: « ¿Y

» hónt vas, amich? » Lo qual li respòs: « Vaig a » sembrar lo camp. » Y dix-li la Serp: « Guàrda-t no » sembres terres de regadíu, perque en aquest any » hi haurà moltes aygües, y lo que serà sembrat en » lloch de aygües, ofegar-se ha; emperò guarda que » no cregues a qui mal has fet. » Anà-se'n lo Llaurador pensant que parlava de engany, y sembrà en camp humit de regadíu; en lo qual any foren moltes aygües y periren les sements de les terres aygoses, y axí no collí aquell home cosa alguna. Y pensant en lo següent any, lo Llaurador anant per lo mateix camí a sembrar, demanà-li la Serp: « ¿Ahónt » vas, amich? » Dix ell: « A sembrar. » Y ella li dix que no sembràs en lloch de secà, perque en aquest any hi hauría grans calors y secar-le-hie quant fos sembrat en lloch de secà; y dix-li a la fí: « A qui » mal has fet no cregues. » Y lo Llaurador, pensant que'l volía enganyar, no curà ell del que li deya y sembrà en lloch sèch; y contengués aquell any gran estíu y sequedat, de manera que secà tot lo camp, y totes les terres del secà se perderen. * Y lo tercer [f. 63.] any, passant lo Llaurador per allí hont estava la Serp, dix-li ella: « ¿Ahónt vas, home? » Y ell respongué: « Vaig a sembrar mes heretats. » Y dix la Serp: « Si vols collir pa en aquest any, sembra en » terres comunes, que no síen molt humides ni molt » seques, mas temprades; emperò tórne-te a dir: a » qui mal fas no'l cregues. » Y lo Llaurador feu aquell any lo que la Serp li consellà, y açò aconseguint tot segons la Serp li havía dit, y collí molt pa en aquell any. Y girant-se lo home de sa heretat, dix-li la Serp: « Guarda, amich, que't són vengudes » totes les coses segons com jo t'havía dit. » Respòs ell: « Per cert, axí m'han vengut com tu me havíes » dit, per axò te'n fas moltes gracies. » La Serp li

demanà que li fes alguna gracia y remunerar-la per allò, y lo Pagès demanà-li : « ¿Què vols de mi ? » La Serpent dix : « No vull de tu altra cosa sinó que » demà me trametes ton fill tot sol ab un olla de » llet. » Y mostrà-li un lloch hont li posàs la llet; y anant, li dix : « Mira en açò que moltes voltes te » he dit, que al que mal fas no'l cregues. » Y ab tant va-se'n lo bon home pera sa casa, y altre día per lo matí envià-li son fill segons li havía mostrat. Posà la llet en lo forat, y tantost eixint la Serp, saltà sobre lo infant y'l mordé, de manera que morí tantost. Y lo mesquí del pare, venint a la Serp, parlà-li així : « Enganyat m'has y mort mon fill mala» ment. » La Serp, estant en la roqua alta, respongué-li dihent : « Jo't nech lo que tu dius, car jo no » he feta cosa alguna enganyosament, mas tu me » ferires sense rahó y sens causa, y nunca te esme» naves, y jo tostemps te deya que no cregues a qui » mal havíes fet. » Aquesta faula nos mostra que no cregàm aquell a que [*ho*] dany havèm fet.

Faula .ix. — De la Rabosa y del Llop

(118)

Si de altri no vols dir bé no'n digues mal.

*Si algú fóra injuriat o dampnificat, no's dèu venjar per llengua dihent mal, car no es honesta venjança, segons se proba en aquesta faula. La Rabosa, menjant de un peix prop de un riu, aplegant lo Llop allí ab fam, demanà-li part de la vianda. La Rabosa li respongué: « Senyor meu, no'm par- [v.]
» les de això, perque no sería honest ne convendría
» que tu menjasses les sobralles míes ni de ma tau-
» la; no ho vulla Déu de abaixarte en tan baix grau,
» mas dar-t'he un consell: Porta-m ací una cistella
» y mostrar-t'he un art de pescar, de manera que
» quan altres viandes te falliràn, al menys no't falli-
» rà peix de que te fartes. » Y lo Llop fonch al primer lloch y furtà una cistella ben gran, y portà-la a la Rabosa, la qual la-hi lligà molt fortment a la coa y dix-li: « Entra en l'aygua y ves tu al da-
» vant ab ta cistella rossegant, y jo iré detràs cri-
» dant y movent los peixos, y així sabràs pescar com
» tan bé sabs caçar. » Y lo Llop, crehent a la Rabosa, entrà en lo riu ab sa cistella lligada a la coa, y la Rabosa metía en ella pedres; y com la cistella fos plena, dix lo Llop: « No puch moure aquesta
» cistella, ¡tant es plena! » Respòs la Rabosa:
« Gracies te fas Déu que't veig bon pescador y ben
» ensenyat en aquest art; espéra-t un poch mentres
» que cerque qui'ns ajut a traure aquest peix. » Y llavors anà-se'n ella al lloch, y dix als hòmens: « ¿En
» què estàu ara? Sapiàu que lo Llop que us menja
» vostres ovelles y anyells y altres besties, no con-
» tent de allò, encara tràu los peixos del vostre riu. »
Ohit açò, ixqueren tots ab llances, espases y ab goços, pera'l Llop, y aquí fins a la mort lo feriren; y hu, volent-li donar una gran coltellada per acabar-lo, ferí-l en la coa y del tot la-hi llevà, y així escapà

mig mort. En aquest temps escaygué que estava en aquella provincia lo Rey dels animals molt malalt, al qual anaren a visitar totes les besties y animals, entre los quals hi vingué aquell Llop pescador y lligat, lo qual dix al Lleó : « ¡Oh senyor, mon Rey » natural! Jo, ton servidor, he anat cercant medecina alguna pera ta salut y no he trobada altra cosa; » sols he sabut que està en aquesta provincia una » Rabosa arterosa y superbiosa, la qual té gran medecina dintre en sí; y si volrà venir, crida[*u*]-la a » consell y lléva-li la pell de manera que reste viva, » y embolíca-t lo ventre y la boca del ventrell ab » aquella súa pell, y tantost seràs guarit. » La Rabosa
[*f. 64.*] sa tenía cova allí prop ahont es*tava lo Lleó, en una roca, y ohí ab gran diligencia totes aquestes paraules. Y com lo Llop ixqués del Lleó, y la Rabosa embolicà-s tota en un fanch, y vench davant lo Lleó, y dix-li : « ¡Senyor, salva-m! » Respòs lo Lleó : « Salva síes, mas atànsa-t més prop que't vull besar y't » vull dir un secret. » La Rabosa dix-li : « Ja veus » senyor que venint ab gran pressa per visitar-te, » com estich enlodada y plena de fanch, y tinch vergonya de aplegar-me a tu, per que no prengues de » això algún enuig o fàstich; mas aprés que'm sía banyada y netejada, jo vindré davant mon senyor lo » Rey y diràs lo que't plaurà. Mas ans que no vinga, manifestar-te vull la causa de ma venguda tan » queixosament: jo he anat quasi per tot lo món cercant medecina y no he pogut saber més de això » que un metge grech me mostrà en Athenes: en esta » provincia, díen que ha un Llop descoat, gran y » gras, lo qual perdé la coa per altra semblant medecina. Aquest se diu que té medecina pera salut, » en aquesta manera, que tu, cridant-lo davant tu, » gites tes belles mans sobre ell y li lleves lo cuyre

» estant viu — sols li lleixes lo cap y los peus per » desollar-lo, perque's diu que aquelles parts són de » poch profit,—y ab son cuyre calent met-hi ton ven» tre y tantost seràs sà y alegre. » Y dites aquestes paraules, se'n partí. Y de aquí a poch vingué lo Llop pera'l Lleó, cridat a son consell, y estenent ses forts mans segons la orde de la Rabosa, y li llevà la pell, llevat lo cuyro del cap y dels peus. Així ab la pell calda y fresca se emboliquà lo ventre. Y les mosques y vespes y escaravats començaren de picar lo Llop y mórdre-l bravament, y ell fugint d'ells fortment. La Rabosa que estava en una roqua alta, cridàve-l ab grans rialles, dihent: « ¿Quí est tu que vas ab lo » capell de sol en lo cap y guants en les mans en » aquest temps tan calt, y corres per aqueix prat? » Escolta açò que't dich: Quan seràs en casa digues » bé del Senyor, y quan seràs en cort digues bé de » tots; y si no'n vols dir bé ni mal, deixa-ho estar. » Mostra aquesta faula que qualsevol que es injuriat de algú no dèu rebre venjança de llengua ni diga mal, ni blasfemies d'ell en públich ni en amagat. Y lo qui arma llaç contra son germà, pot ésser que ell caygue en lo mateix.

* Faula .x. — Dels quatre Bous [*v.*]

Aquesta faula nos mostra que no devèm creure les paraules enganyoses ni donar fe al hòmens llagoters, ans que-ns apartèm de la llur amistat y companyía. Quatre grans y forts Bous feren companyía y amistat entre ells ab grans consideracions y juraments, anaven a péixer continuament en los prats, y tan gran era la amistat entre ells, que hont

(119)

se vulla que ells fossen a péixer, juncts, sens paor denguna, anaven y tornaven, defenent los uns als altres sens perill ni mal, de manera que encara que lo Llop afamat vingués pera ells, ajudant-se los uns als altres, ab los corns se defeníen y lo feyen fugir, espantat de la llur tanta concordia. Y lo Llop, vent que no bastaven ses forces pera tots quatre, o que no li aprofitava en res, pensà ab sos enganys y falsíes y llagoteríes, en quína manera los poguera apartar de la companyía, per que los pogués matar de hu en hu; y axí apartadament se aplegava a ells dihent a cadascú d'ells com era molt bell y suficient, y com era avorrit dels altres y mal volgut, y encara, que'l volíen perseguir, per que miràs per sí mateix y que's guardàs de sa mala companyía, la qual li falliría ab veritat breument. Y així los Bous, apartadament sobornats del Llop, foren enganyats crehent ses bones paraules. Y com se aplegaren, cascú d'ells mirava a l'altre ab mal ull, y ab recel considerava diligentment del què faríen los altres contra ell. * (1) Y com [*Edició de 1550.*]

(1) Primera llacuna de l'exemplar de 1576. Aquesta

la sospita entre ells cada día cresqués, del continu pensament que teníen crehent a les paraules del Llop, començà de desminuir-se sa amistat y concordia, en tant, que de aquí avant no curaren los uns dels altres, mas se n'anaven sols a péixer. Mes lo Llop, com conegué que foren discors, y que no anaven en companyía, vehent que ses forces bastaven pera cadascú d'ells, matà-ls de hu en hu: lo que no podía fer essent tots junts, ans havía paor d'ells. Y com al quart y darrer Bou vingué lo Llop, dix axí lo Bou, en memoria y doctrina de totes les besties: « Aquell que t'assegura la vida, vol que per nostra » mort síes avisat, que no síes enclinat ni atent de » ohir llagoteríes y paraules enganyoses, ni se apar» te de la amistat y companyía coneguda; perque si » en amistat y companyía nosaltres fossem venguts, » en ninguna manera lo Llop no'ns haguera esco» mès, ni'ns haguera menjats. »

Faula .xj. — Del Llop que's vanta follament

*Molts, cercant coses més altes que a ells convinguen, y presomint, axí que son estat requir, demanen lo que no caygue en aquells, y comunament, quant més pugen, tant major cayguda donen, segons se mostra per aquesta faula. Lo Llop, llevant- [*f. 70 v. de la edició de 1550.*]

part ha estat presa dels full 70, 71, 72, 75, 76, 77 y 78 de la edició gòtica de 1530. Mancant-nos encara una part del text, l'hem presa de la edició de 1682 (Barcelona, per Lacavallería) emperò posant-la de cursiva.

(120)

Ningú dèu presumir de saber més del que entén.

se dematí, extenent-se, llençà un pet detràs, y dix: « ¡Bon senyal es! Gracies ne fas als Déus, que huy en » aquest día seré guarit y complit de dignitats, se- » gons que'm mostra lo cul que m'ha sonat. » Y així, partint-se per ses ventures, trobà en un camí un llart de porch que caygué a uns treginers; y com lo oloràs, giràva-l de una part en altra, y dix: « No » menjaré huy de tu, perque'm sols moure tot lo meu » ventre; cert sé que huy he de ésser fart de dignitat, » segons que al matí me significà mon traser. » Y anant més avant, trobà un porch salat y sèch, lo qual girant-se, dix: « No menjaré de tu, pus só cert » huy que he ésser fart de bones viandes, segons me » denuncià mon traser. » Y, en baixant en una vall, trobà allí una Egua ab son pollí, y dix entre sí: « ¡ Gracies síen fetes a Déu! Ja sabíe jo que huy ha- » vía a ésser fart de dignitats. » Y plegant a la Egua, dix-li: « Germana, jo vinch de camí y he fam; per » això es mester que'm dónes ton fill per que men- » ge. » La Egua li respòs: « Còm a tu plaurà així » sía fet; mas, mon senyor, ahir caminant se'm meté » en lo peu una espina; així prech-te, pus est metge

» y famós cirorgià, que la me'n lleves y que'm cures, » que en aprés totes estàm a ton mana*ment, y men- [*f. 71 de la edició de 1550.*] » jaràs aquest mon fill. » Y crehent açò lo Llop, se acostà al peu de la Egua, volent-li traure la espina, y ella li donà una coça en lo mitg del front, en manera que caygué en terra; y així fugí la Egua llaugerament ab son fill a les muntanyes, y així fonch fóra del perill. Y lo Llop, preses y cobrades ses forces, dix entre sí mateix: « No'm cur de aquesta in» juria, pus sé que huy seré fart. » Y anà-se'n per son camí; anant, trobà dos Moltons que's barallaven en un prat, y dix entre sí mateix: « Ara es cosa » certa que he de ésser fart, a Déu gracies. » Y plegant als Moltons, ell los saludà, y'ls dix: «Germans, » aparellàu-vos que hu de vosaltres me ha de con» vidar a menjar. » Respongué la hu dels Moltons: « Fassa-s com te plaurà; mes pregàm-te que jutges » entre nosaltres dretament, y dóna una sentencia » en aquest prat, que fonch de nostres pares, sobre » lo qual, com no sabèm ni havèm usat de plets ni » de juys, y així tením contessa entre nosaltres; així » fes partició dreta, y aprés mana a ta voluntat fran» ca de nosaltres. » Respòs lo Llop: « Jo faré això » de bon grat, mes voldría que'm diguesseu en quí» na manera volèu que jo partesca. » Y llavors dix l'altre Moltó: « Senyor, pus demanes la manera, a » mi apar que dèus departir de aquesta manera: Tu » dèus estar en lo mig del prat, y nosaltres anirèm » cascú a son cap del prat, y correrèm endosos per » allí hont tu estaràs, y aquell * qui primer seràací, [*v.*] » vaja per lo prat, y l'altre que'l menges tu. » Dix » lo Llop: «Fassa-s així, que això es bona manera. » Y així se n'anaren los Moltons cascú per son cap, y corregueren ab gran cuyta y pressa pera hont estava lo Llop en mig del prat, y juntament plegats

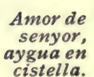
feriren lo Llop un colp doblat, [y] fonch tan gran, que lo Llop caygué tot plegat en terra, trencades les costelles, y mig mort y ensutzat de sa femta; mes de allí a poch, tornant-se'n en sí, dix : « Ni encara » me cur [de] aquesta altra injuria, car jo he de és- » ser fart, segons me ha figurat lo traser. » Y partint-se de allí, trobà en una ribera una Porqua ab sos fills paixent en un prat, y dix: « ¡Gloria sía dada » a Déu! Jo sabía que huy havía de ésser fart de » bones viandes delicades. » Y dix a la Porqua: « Germana, menjar he de tos fill. » Respongué ella: « Senyor, com tu manaràs; mes no estàn encara la- » vats segons mana nostra costuma y secta. Y de » aquí avant te prech, que puix la bona ventura te » ha portat ací, que tu mateix síes lo sacerdot, y'ls » laves segons nostra lley ha ordenat; y aprés pren » d'ells lo que més te agradarà. » Y lo Llop dix que'l mostràs la font; y ella li mostrà una canal de molí, dihent-li : « Vetaquí la font sanctificada. » Y estant en lo més alt de la canal, lo Llop, presumint de sacerdot, près un porcell de aquells pera metre-l en l'aygua y a lavar-lo segons aquella cerimonia. Y la Porca se acostà-s a ell y li donà un gran colp ab los queixals, grunyint y ab gran furia, y llançà-l dins en la canal, y la força de la aygua, que era corrent, fortment portà lo Llop en la canal dintre, ahont anà a l'entorn, dançant un poch, en que passà prou mal en son cos. Y escapant de allí ab molta congoixa, esforçà-s dihent que encara la dolor no era tan gran que pogués a ell de son bon propòsit retraure, y no era a ell injuria gens, puix ab engany li era estat comès, y que tostemps entenía, segons en lo matí li havía soltat lo treser, que havía de ésser fart en aquell día de viandes delicades. Y així, passant prop de un lloch, veu unes cabres que estaven damunt

un forn, y dix : « Gracies síen a Déu ara, que ara » veig vianda que molt he desijat. » Y començà a anar a ells. Veren lo Llop, van-se amagar dintre lo forn, y lo Llop, estant davant lo forn, les saludà, dihent-los : « ¡ Germanes, salut hajàu ! Só vengut » a vos vi*sitar per menjar alguna de vosaltres. » [f. 72 de la edició de 1550.] Digueren elles : « Senyor, siem ohides, y fes de » nosaltres lo que't plaurà : nosaltres no vením » ací per altre sinó per ohir los oficis, pregant-te » que tu nos cantes, y fet lo ofici y sacrifici de lla» hor, y faràs lo que t'agradarà. » Y lo Llop, presumint de gran sacerdot, començà de udular y dar veus altes; los pagesos, ohint les veus y udulaments del Llop, isqueren ab armes y goços, y li donaren tants colps y ferides, fins que quasi mig mort escapà ben mordut dels goços; y així fugint ell, se aplegà, de aquí a un gran troç de camí, debaix de un arbre de moltes rames, y gitant-se a la ombra estès, començà-s de congoixar y malparlar, dihent en aquesta manera : « ¡ Oh Déus, quànts » mals són venguts huy sobre mi ! Mes, ben mi» rant, per la major part es estat per ma culpa. ¿Y » d'hónt me vingué a mi tanta superbiosa voluntat, » que refusàs la carn del porch, y la cansalada » seca lleixar? Y mon pare no fonch metge, y » jo no he après may de medicina ¿y d'hónt me » vingué a mi de ésser metge pera curar y sanar » a la Egua? Y així mon pare no fonch jutge ni » tampoch jo no aprenguí lleys ni drets ¿y quí'm » manava a mi de tenir veus ni lloch de jutge, ni » tampoch jutjar entre los Moltons? Ni tampoch » mon pare no fonch may sacerdot, ni tampoch jo » no aprenguí de lletres, per que hagués de lavar » los porcells en la sancta font. Y així, per lo sem» blant ¿d'hónt me vingué tan folla presumpció ni

» superbia, que'm volgués mostrar per Bisbe o Papa » pera celebrar los divinals oficis? » Y dites aquestes ses desaventures, feu oració axí dihent: « ¡ Oh » Déus Júpiter! Ara caygués de la túa sella de jas» pis un coltell que'm ferís sobre totes coses molt » fortment. » Y en aquest mateix temps escaygué estar un home en un arbre alt, netejant aquell, lo qual ohí ab diligencia totes aquestes paraules. Y acabant lo Llop son plant y ses congoixes, lo Home llançà y tirà la destral, ab que denejava lo arbre, y matà lo pobre Llop per lo bascoll, de manera que li feu dar una volta entorn. Y llevant-se tantost de terra tot estarbuhit, y mirant al cel y a l'arbre ahont era l'Hom, dix: « ¡ Oh Déus Júpiter, que grans re» liquies se contenenací ara, que tan lleugerament
[*v*.] » les * oracions dels qui preguen y supliquen sían » ohides! Ara sabessen aquest tan sagrat lloch tots » los qui són de cor tribulats, per que venint ací fos» sen deslliurats de tribulacions. » Y no esperant de ací avant més, ans ben corrent, y plegant, y humiliant-se, tornà-se'n per les montanyes d'hont isqué ab superbia. Y mòstra-ns aquesta figura que no dèu lo home que li diguen més ne facen d'ell, del que es; ni deuen demanar ni seguir les coses majors y més forts que a son estat se requiren; y que cadascú dèu ésser content de son estat; y que no dèu hom dar fe en fetellaríes.

Eximpli o faula de una Rata y de un Gat

En aquell temps era un senyor de Rates, que envià un Rató per missatger, ab una lletra, a un senyor de Gat, en que tots díes havía qüestions y

Amor de senyor, aygua en cistella.

(121)

plets; prometent al dit Rató donar-li bon salari, y fent-lo principal de sa casa. Y lo Rató, no pensant en lo engany del senyor Rat, pren ses lletres y comença de fer son camí. Y quan lo Rató fonch prop de un bosch, estigué entre sí pensant: « Lo salari » que'm dóna lo senyor, bé es soficient, y la promesa que me ha feta, bé m'agrada. Emperò lo viatge es molt perillós y sospitós. Car allà hont jo » vaig a portar aquestes lletres o **fer la missatgería* [*Edició de 1682.*] » *més amarà[n] a mi que no a les lletres ni missatgeríes; y per tant, si ells han qüestions ni plets entre* » *ells, que'ls se partesquen. Perque aprés que jo reba* » *algún dany o mort, lo dit senyor no m'ho satisfarà:* » *Amor de senyor, aygua en cistella.* » *Aquesta faula nos amonesta que, qui avant no guarda arrera cau* (1).

---

(1) La taula de l'exemplar de 1576 senyala a continuació d'aquesta faula un titulat Eximpli del Sacerdot ignorant del qual no n'hem trobat rastre en cap edició, ni figura en l'Isop d'Ulm, ni en la *editio princeps* castellana.

¶ Faula .xij. — Del Goç envejós

[*Gravat de la edició incunable de Çaragoça.*]

Alguns *són envejosos en tant grau, que encara han enveja dels altres en les coses que ells no poden haver; encara que a ells no'ls aprofiten, empedeixen y embarguen als altres, segons se collegeix de aquesta faula. Lo Goç geya en un pessebre que era ple de fenàs, y venien allí los Bous, al quals no'ls deixava menjar de allò, lladrant y mostrant ses dents ab fellonía; y llavors digueren los Bous: « Guarda, » que fas mal, y perversament mostra que has enveja » a la nostra naturalesa, que no pots tu usar ni apro» fitar-te; això no es de ton llinatge, de menjar fenàs » ni tals coses, y defenses a nosaltres que no'l mengèm, » que es nostre natural vianda. » Y axí mateix, aquest Goç tenía un òs en la boca, lo qual no'l podía rosegar, ni'l deixava rosegar a altre Cà. Aquesta faula vol dir, que la enveja no's pot llevar de lleuger,*

mes que's lleve ab gran trevall, y sa natura es que no sab folgar-se.

Faula .xiij. — Del Llop y del Goç

[*Gravat de la edició incunable de Çaragoça.*]

Si lo qui manté casa y familia no dóna de menjar bé a sos familiars, moltes vegades reb dany per sa avaricia: y axí mateix, lo qui vol forçar sa naturalesa, a les vegades li ve mal per allò, segons se ensenya en aquesta faula. Un hom rich tenía gran ramada de ovelles, y un Goç que les seguía per defensar-les dels Llops; mes perque son amo era avar, no fartava lo Goç; y un jorn, venint lo Llop al Goç, digué-li que estava molt flach, y que entenía que ho causava perque no's fartava, per quant, segons ell coneixía, son senyor era molt escàs, y que si volía li donaría bon consell per allò. Respongué lo Goç: « Necessari es pera mi qualsevol bon consell, segons » me dius, y sé que estich flach. » Y dix lo Llop: « Lo

» que'm par que cumple pera tu es això: Jo entraré » en mig dels anyells, y prenent hu d'ells, fugiré, y tu » seguir-me has; y desprès, fingint que ests cansat, » cauràs com de flaquesa abans no me conseguesques; » y los pastors vehent això, tantost diràn: per cert » aquest nostre Goç, si's fartava de viandes, de mane- » ra que estigués més gros, no se'n portaría lo Llop lo » Anyell; y crech jo, llavors te millorarán la racció y » te afartaràn. » Y digué lo Goç: « Fassas com tu » voldràs. » Aprés un poch fonch près un Anyell del Llop, y començà de fugir ab ell; y lo Goç se'n anà seguint detràs ell, y abans que l'atengués, caygué en terra com a desmayat de fam; y vehent això los Pastors y la familia, deyen: « Aquest Goç no es fart » de viandes, y així no pot córrer, ni ateny lo Llop: si » ell estigués més fart y més gros, segons lo cos que té, » no se'n portaría lo anyell ab la súa pell; y de això » lo senyor té culpa, per quant no'l proveheix ni'l » farta així com dèu. » Ohint lo senyor aquestes coses, y mostrant que estava torbat y ple de confusió, digué a sí mateix: « Malehisca los Déus en aquell » que dóna a menjar en aquest Goç, perque jo man » que'l farten y ell està mort de fam. » Y així atribuhí la súa culpa a la familia, emperò, digué: « De » aquí avant sia-li donada vianda en abundancia. » Y així donàren-li aprés sopes de brou de carn y del segó de forment, de modo que lo Goç començava recobrar. Y de aquí a pochs dies, vingué altra vegada lo Llop al Goç, al qual digué: « Germà, guarda que't » doní bon consell. » Y respongué lo Goç: « Per cert, » bo y necessari pera mi. » Digué lo Llop: « ¿ Vols » ohir un altre millor consell? » Respongué: « Molt » volent lo ohiré. » « Y lo consell es tal (digué lo » Llop): Entrèm entre los moltons, y jo arrebatant » hu de aquells, començaré a fugir ab aquell, y tu

» atenyent-me, ferir-me has dels pits, de manera que » lo colp no sía gran; y del colp llençar-te has en te- » rra, així com qui no's pot tenir de flaquesa y fort » de ton cos; tantost los Pastors diràn: Verdadera- » ment si aquest Goç fos fart y ple de viandes, no ha- » guera fugit lo Llop ab lo moltó, ni fóra escapat » viu. » Respongué lo Goç: « Jo he gran por del » senyor, lo qual me dóna a menjar, encara que no » me'n dóna fins que sía fart; emperò consent en això » que dius. » Y llavors, entrant lo Llop, près un Moltó gros, y començà de fugir ab ell; al qual lo Goç lo seguí, segons era concertat entre ells, fins que atenyent-lo, lo ferí ab los pits fortament, y així se deixà caure en terra, com aquell que no's podía tenir de fam y flaquesa. Vist això, los Pastors, y tots, cridaven dihent: « Per cert, si lo Goç fos pro- » vehit fins que fos content, no se n'haguera por- » tat lo Llop nostre Moltó gros ni fóra escapat lo » Llop viu. » Ohint açò lo senyor, ab ira y dolor los digué: « Guardàu que us mane que afartèu bé de » ací avant aquest Goç. » Y així de aquí avant li donaven lo cuynat de carn ab bon pa de forment, y ab això dins de poch temps près en sí complidament la força ab dany *de son senyor. Y en aprés vengué lo Llop, y dix-li: « Molt bon consell te doní aques- » ta darrera vegada, germà. » Respòs lo Goç: « Co- » nech que fonch bon consell, y necessari, y con- » gru pera tu. » Y dix lo Llop: « Vull entrar a pen- » dre un Moltó ab ta llicencia, en paga y guardó del » que t'he merescut. » Respòs lo Goç: « Ja [tens] » ton jornal y paga, per quant ja't menjares dos » moltons de mon amo y senyor. » Tornà-li a de- manar lo Llop: « Si a tu plau, pendré un Moltó. » Dix lo Goç: « No'm plau això, y si ho fas, per ma » vida te jur que no escaparàs viu. » Y com lo Llop [*f. 75 de la edició de 1550.*]

vés açò, dix-li : « Pus axí ho vols, dona-m consell, » que'm muyr de fam. » Al qual dix lo Goç: « Ahir » en aquell día caygué una paret de la casa de mon » senyor, ahont ha molt pa, y axí mateix carns en » sal y vi en abundancia, y si tu vas allà esta nit, » poràs-te contentar de viandes. » Dix lo Llop : « Dius-me axò enganyosament, per que si entre » aquí me descobriràs, y'm certificaràs a ton senyor » y a sa companyía, per que'm maten. » Respòs lo Goç : « Per ma fe te jur tal cosa no fassa, perque no » es a mon càrrech negú de les riqueses de mon se» nyor, llevat de aquestes Ovelles. Y axí jo no't des» cobriré. » Y ab aquest segur, lo Llop, com fos ja de nit escura, ell se n'anà la vía de aquella cambra, hont se fartà de pa y de carn grassa; y encara begué del ví, ab que s'embriegà; y dix axí, estant content entre sí mateix : « Aquests pagesos farts de pa, » de ví y de carn, canten ses cançons. ¿Y jo per » què no cantaré, pus só ben content? » Y axí començà de cantar; y los Goços, ohint son cant, començaren de lladrar, y ell continuament sonant y tanyent la veu. Ohint açò los hòmens, digueren : « Prop està lo Llop. » Y encara digueren tots: « Cer» tament, en la despensa de les viandes canta lo » Llop. » Y allà anaren tots, y trobant-lo cantant de bon espay, allí fonch mort y acabat per mans d'ells. Consella aquesta faula als richs y poderosos, que donen a menjar abundosament a ses companyíes, perque fallint-los lo necessari, no prenguen ells molt més, de manera que los senyors senten lo dany de cada día; y axí amonesta a cascú que no excedesque sa propria naturalesa, per que no incórrega en perill, com lo Llop ací; lo qual, bevent ví que no pertanyía a son llinatge, fonch embriach y morí per allò.

*La .xiij. — Del Pare y dels tres Fills [*v.*]

Plet es plaga y gran perdua.

(125)

Contra aquells que per vanitats y coses de no res prenen plehits y van davant los jutges contenent, parla aquesta figura. Un home lleixà tres Fills en sa fí; als quals deixà totes ses possessions, es a saber: un mançaner, un cabró y un molí. Y soterrat lo Pare, digueren los Fills: « Aném al » Jutge y demanèm-li que'ns partesca aquesta nos» tra heretat. » Davant lo qual, per ells fonch proposat en manera: « Senyor Jutge, nostre Pare » quan morí, nos lleixà a tots tresos totes ses pos» sessions per eguals parts, y que les partissem. » Lo Jutge los demanà quíns béns y possessions eren. Diguéren-li, que un arbre que ha nom mançaner, y una cabra y un molí. Lo Jutge dix: « Y pus còm » vos deixà lo mançaner? » Respongueren: « Així » ho manà partir que no hi hague més pera l'hu » que pera l'altre. » Dix lo Jutge: « ¿Còm se porà » partir lo mançaner? » Dix lo major germà: « Jo » pendré lo que serà [dret y tòrt. » Dix lo segón:

» Y jo lo que serà] vert y sèch. » Lo tercer dix: « Jo ellegesch les raels ab lo tronch y rames. » Ohides aquestes paraules, dix lo Jutge: « ¿Y quí haurà » més de això? Certament, ni jo ni altri no porà » entendre quàl de vosaltres haja de haver més o » menys. Y puix axí es, qualsevol de vosaltres que
[*f. 76 de la edició de 1550.*] » porà declarar qui haja * millor elegit entre vos» altres, haja aquell lo arbre tot íntegrament. » Més dix lo Jutge: «¿Lo Cabró, còm lo lleixà vostre pare?» Respongueren: « Açò fonch lo que disposà del Ca» bró: Que aquell lo heretàs, lo qual de nosaltres lo » sabés fer major per paraules oratories. » Y llavors lo Germà major feu oració, així dihent: « Plagués » ara als Déus que aquest Cabró fos tan gran, que » de una vegada pogués beure tota l'aygua de la mar » y tota l'altra restant que es debaix lo cel, y encara » no li bastàs pera ésser fart. » Lo segón Germà, dix: « Segons pens, ab mi se'n vendrà lo Cabró, car jo'l » faré major, dihent y orant en aquesta manera: Ara » fos en una justada tota manera de fusta, y arbre, » y canem, y lli y tota especia de llana, y feta una » corda de tot açò, y aquest Cabró fos tan gran que » no bastàs a pendre aquesta corda la súa cuixa. » Dix lo tercer Germà: « Encara que parle tart y da» rrer, jo crech que lo Cabró se'n vendrà ab mi, per» que jo'l faré major, dihent en aquesta manera: Oh, » hagués plagut als Déus que hi hagués una gran » àguila que volàs fins al cel, y miràs totes les quatre » parts del món, y que tan gran quantitat hagués en » aquest Cabró en ample, y llarch, y altura, quant » aqueixa àguila pogués veure. » Acabades aquestes ses oracions, dix lo Jutge: « Demàn-vos quàl de » vosaltres ha fet major lo Cabró per oració, perque » us dich que jo ni altre jutge no poría determenar » ni declarar açò; per aqueixa rahó sía aquest Ca-

» bró de aquell qui verdaderament sabrà determinar
» açò. » Més dix lo Jutge: « ¿Lo Molí, còm manà
» vostre pare que fos partit? » Respongueren ells:
« Del Molí ordenà en aquesta manera: Que aquell
» lo hagués, que fos hagut per major mentider vés
» los vehins y parents. » Y començà de dir lo major,
que ell lo devía haver, com aquell qui era més mentirós entre ells; lo qual probà en aquesta manera, dihent: « Molts anys ha que jo jach en una casa gran:
» per un sol forat caygué sobre [mi] una gotera, la
» qual així me ha danyat y tallades les venes del meu
» cap, y minvats y gastats me ha los membres, y me
» ha trencat los òssos, y podrit lo cervell de manera,
» que ja me ix correguent per l'altra orella; y així só
» fet sèch, que no'm puch llevar del llit, ni girar-me
» a l'altra part, ni abaixar lo cap per gran força de
» mentir. » Y lo segón Germà dix: « Segons jo pens,
» lo Molí serà meu, perque jo só molt * més menti- [v.]
» der; perque encara que dejune quinze díes o un mes
» complit, si m'aplech a una taula plena y abundant
» de viandes molt bones, no poré metre en la mía
» boca alguna cosa, per la gran manera de mentir
» que tinch, sinó que per força altres me fassen obrir
» la boca. » Dix lo tercer: « Crech per cert que a mi
» romandrà lo Molí, perque es manifest que jo só lo
» major mentider; perque jo encara que soferís la set
» fins a la mort y estigués en l'aygua fins a la boca,
» abans me lleixaría morir, que abaixar lo cap pera
» beure sola una gota de aygua, si altre algú per for-
» ça obrint-me la boca no la'm llençàs dedins. » Y
llavors dix lo Jutge: « ¿Vosaltres no sabèu que jo no
» entench ni ha en lo món home qui puga entendre
» quàl de vosaltres sía més gran mentider? Y per això,
» sospench per ara la sentencia. » Y així se n'anaren
sens sentencia. Amonésta-ns aquesta figura que no

anèm en plets ni juys vanament ni per coses tan lleugeres, y en especial per coses tan difícils y obscures, que per judici no's poden difinir, per que no siàm escarnits y no depengàm çò del nostre sens efecte.

Faula .xv. — De la Rabosa y del Llop

(126)

Cuydar saber no ès saber.

Com los que volen ans ésser maestres que deixebles, y primer procuren de ensenyar ans de ésser ensenyats, volent-se egualar ab altres més sabis, y majors y més forts, caen en grans mals y errades, nos mostra y significa aquesta faula. La Rabosa, ab son fill anant al Llop, lo pregà de aquesta manera: « Mon senyor Llop, de molta gracia te demane, » que tu vulles lavar en la font sagrada aquest mon » fill, y ésser son padrí. » Y lo Llop respòs: « Jo ho » faré volenters això. » Y així ho posà per obra. Y despuix que fou lo Raboset lavat, posàren-li nom Benetillo. A poch de temps dix lo Llop a la Rabosa, sa comare: « Prech-te germana, que'm lleixes a ton » fill, mon afillat Benetillo per que se crie ab mi, y

» ell serà avisat y doctrinat de aquelles arts que jo » sé; y millor se criarà ab mi, per que tu tens abun» dancia de fills y no'ls pots criar sinó ab gran tre» vall. » Respòs la Rabosa : « Mon *senyor, fasse-s » com te plaurà, y moltes gracies te dó per que així » te recordes de mi. » Y llavors, romanent lo Benetillo ab lo Llop, tornàs la mare als altres fills. Y un jorn, prenent a son criat Benetillo, lo Llop se'n fou pera un corral ahont estava una ramada de ovelles, per pendre alguna d'elles, emperò perque fonch sentit dels goços y dels pastors, no pogué pendre res. Y en l'alba pujà-se'n en la montanya alt, la qual estava sobre un lloch, y dix a son criat Benetillo: « Ja » sabs com esta nit fuy a les ovelles y só ara cansat: » y vetlla mentre jo dormiré un poch, y mira quàn » eixiràn les besties del lloch a pasturar, y desper» ta-m quan veuràs que n'eixiràn, per que'n prengàm » alguna cosa pera menjar. » Y com hagués dormit lo Llop, al matí despertà-l son afillat, cridant-lo: « ¡Senyor! » Lo padrí li dix: « ¿Què vols, afillat? » « Jo ixen los porch. » Dix lo Llop: « No curèm d'ells, » que són animals sutzes y envejosos; quan los menge » torçó me fan: les súes sedes o cerdes me gasten los » paladars, de manera que moltes vegades se'm fi» quen en los paladars. » De aquí cercà Benetillo son padrí, y lo Llop respongué: « ¿Què es, afillat? » « Guardàu que eixíen les vaques a péixer. » Dix lo Llop: « No cur d'elles, car los pastors les guarden que són » forts y cruels, y porten mostins malts y braus; los » quals tantost com me senten lladren, y'm persegue» xen fins a la mort. » Despuys, a la hora de tercia, Benetillo *cridà al Llop, dihent: « Senyor, ja ixen les » egües. » Y li manà que miràs hónt anaven; y lo raboset mirà hónt, y tornà dihent-li que eren entrades en un prat, prop de la muntanya hont ha moltes

[*f. 77 de la edició de 1550.*]

[*v.*]

oliveres. Ohit açò lo Llop, se llevà, anà-se'n sa vía, y sabiament se n'entrà en la montanya, de manera que no fos vist per algú, y se n'anà y arribà amagadament al prat ahont estaven les egües, y saltà y près una de les més grosses per les narills, y ofegant-la la matà; y axí's fartaren d'ella ell y son criat Benetillo. Y com se veu fart lo raboset, arribà al Llop saludant-lo, y dix-li: « Senyor pare, si alguna cosa vols, » jo la compliré de bon grat, y seré a ton manament; » y per quant jo'm sent ja suficient, y sé lo que m'es » mester pera cercar ma vida, demàn-te llicencia per » anar-me'n a ma mare, car no he més apendre, pus » sé que sé prou. » Y lo Llop li respòs: « Fill, no vull » que te'n vajes, car jo sé que te'n penediríes si te n'a- » naves tan prest, y te'n vendríe dany de la anada. » Y respòs lo fillol: « Pus jo sé lo que m'es mester, no » aturaríe més ací. » Y com lo Llop vés que totalment era sa voluntat de anar-se'n, dix li: « Ves-te-n » en bonhora, mes tórne-t a dir, que te'n penediràs » ans de molt temps; emperò, pus així ho vols, salu- » da-m ma comare. » Y lo raboset se n'anà pera sa mare, la qual, com lo vés, li dix : « ¿Còm vens tan » prest de ta escola? » Respòs lo raboset: « Jo vinch » perque só bé y complidament instruhit, y tan he » après, que jo poré mantenir no solament a tu y a » mi, mes encara a tos fills, sens trevall algú. » Demanà-li la mare: « ¿Y ahónt has après tan presta- » ment? » « No cures de demanar, ni de saber això, » mes lléva-t y segueix-me, y sabràs com só bon mes- » tre. » La mare, encara que no sía, emperò per complàure-l, seguí al fill; lo qual, com ho vés fer al Llop, aná-se'n de nit a les ovelles per pendre d'elles; y com no pogués pendre, pujà en una muntanya alta, prop de un lloch, y dix a sa mare: « Ja sabs com esta nit » fuy als corrals de les ovelles; estich cansat y fati-

» gat, dormiré un poch y tu vetllaràs; y mira quàn » eixiràn les besties a péixer, y com les veuràs des» perta·m, y tu veuràs llavors lo que jo sé; y aprés » llavors te vull mostrar mes arts y mon saber. » Y prop del matí començà de cridar la Rabosa a son fill Benetillo, lo qual li respongué: « ¿Què volèu, mare?» Ella li dix: « Guarda, que ixen los *porchs a péixer.» [*f. 78 de la edició de 1550.*] Respòs lo fill: « No curèm d'ells, perque son sutzes » y fastijosos, y plens de cerdes, y fan torçons als » qui'ls mengen, y danyen los paladars. » De aquí a » la hora prima cridà la mare: « Fill Benetillo. » Lo qual li dix: « ¿Per què no'm deixes dormir un poch, » pus sabs que estich cansat? » Y ella li dix: «Les va» ques ixen del lloch. » Dix lo fill: « No cur d'elles » perque són molt guardades dels pastors ab forts » mostins, los quals tantost lladren y'm persegueixen » fins a no poder pus. » Despuix, a la hora de tercia, cridà la mare al fill, dihent·li que's llevàs lo raboset. Dix la mare: «Les egües ixen a péixer. » Açò respòs Benetillo, mostrant alegría: « Mira, mare, ahónt iràn. » Girant-se la mare, dix que eren entrades en un prat prop de una montanya. Y llavors se llevà Benetillo, y dix a sa mare: «Està tu ací en la altura de la mon» tanya y mira lo que faré, y veuràs verdaderament » ma sabiesa y enginy. » Y axí se n'anà, y entrà en la montanya amagadament, de manera que no fos vist per algú, y aplegà al lloch ahont les egües peixíen, y saltà a una de les més grosses y près-la de les narills, pensant-la ofegar y matar sens mal que de aquí li pogués venir, com a son amo lo Llop. Mes la Egua, com aquella qui no sentía càrrega denguna per ell, començà de córrer envers los pastors, portant-se'n penjat a Benetillo, lo raboset, en ses narills, ahont tenía ses dents ben ficades y imprimides. Y vent la mare de la altura de la montanya, començà

de cridar: «¡Oh fill Benetillo, solta la Egua y tórna-» te-n ací al segur!» Mes ell no pogué lleixar-la, perque tenía ses dents ficades en lo nas, fonch llevat de ella per força. Y com la Rabosa vés venir corrent los pastors, entenent que veníen a matar a son fill, ferintse la una palma ab l'altra, començà a plorar y cridar, dihent: «¡Guay de tu, mon fill Benetillo! ¿Per què tan » prest te'n vingueres de l'estudi? Ja veig que't ma-» taràn ara, y així deixaràs a ta mare mesquina; y de-» gueres creure a les paraules del Llop, ton bon pa-» drí.» Y així fonch près y mort lo Benetillo dels pastors, y llevada la pell. Aquesta figura demostra que ningú no dèu presumir de mestre, ans que sía deixeble, ni vulla primer amostrar que apendre, ni's dèu egualar ab altres majors y més sabis de sí.

[v.] * La .xv. — Del Llop, del Goç y del Moltó

(127)

Lo foll no dèu presumir de enganyar al sabi.

Moltes vegades los enganyadors simples y que poch poden, estudiant y trevallant pera enganyar als sabis y poderosos, se enganyen y fan

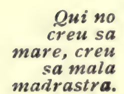
mal a sí mateixos, segons que significa aquesta figura. Havíe un hom que tenía grans ramades de ovelles, y de altres besties, ahont guardava un gran y espantable Mostí, per que espantàs als Llops, fentlos fugir de son espant; y així per aquest Goç tan fer nengún Llop no's gosava acostar a les ovelles. Y com molts anys visqués, finalment morí. Los pastors, torbats per açò, deyen : « ¿Què farèm ara » que'ns es faltat aquell gran Mostí? Ell nos asse- » gurava lo camp. Deací avant vendràn los Llops » y destroyr-nos han les ovelles. » Ohit açò, un Moltó superbiós dix als pastors : « Ohiu un bon con- » sell (1): * llevàu a mi los corns, y llevàu-me la lla- [*f.* 73.] » na, y vestiu-me la pell de aqueix mateix Goç mort, » y jo espantaré tots los llops ab ma vista, perque » ells pensaràn que só aquell Goç. » Los pastors prengueren son consell y posàren-lo per obra, de manera que lo Moltó fonch vestit de la pell del Goç. De aquí, venint los llops a les dites ovelles, segons que havíen acostumat, vent aquell Moltó vestit ab la pell del Goç, tots fugiren de gran por. Mes un día, aplegant allí un Llop ab gran fam, y prenent un corder, començà de fugir ab ell. Lo Moltó, vent açò, seguía lo Llop ab gran cuyta; lo qual, vehent lo Moltó en figura de goç, y crehent que era lo Goç, lo Llop se sullava de por, y així començà de fugir ab major cuyta, al qual lo Moltó seguía-l fortment; y vent açò lo Llop, estant en congoixa, altra vegada se sullà de sa fempta ab gran por del Moltó que's feya goç. Finalment, coneixent lo Llop que no podía més fugir ni escapar, doblàva-se-li la por, y així's sullava a la tercera vegada molt llejament,

(1) Salvada la primera llacuna de l'exemplar, reprenèm aquí el text de 1576.

sembrant mala sement per aquell camí; y així ab gran cuyta per salvar la vida, corría lo Llop seguint-lo de ben prop lo Moltó; y corrent los dos de aquesta manera, escaygué que les espines [que] estaven prop del camí, romperen la pell del goç de que era vestit lo Moltó; y lo Llop vent açò, entenent lo engany, y així tornat pera ell, lo près y li demanà quí era ell. Y lo Moltó no podent negar lo que era, dix: « Jo só Moltó. » Al qual dix lo Llop : « ¿Y per què » m'has espantat així? » Respòs ell: « Per mostrar- » te aquest jòch. » Y portant-lo al primer lloch ahont per pahor s'era sullat, y mostrant-lo-hi, dix: «¿Y par- » te bon jòch aquest?» Y per lo semblant lo portà al segón y al tercer lloch hont se sullà per por, y demanà-li: «¿Par-te bon jòch que un Llop per por y espant » de un Moltó se haja de sullar tres vegades?» Per lo qual, castigant-lo per aquell jòch, lo degollà y'l se menjà. Vol dir aquesta faula que los ignorants y xichs no deuen presumir de enganyar los sabis y poderosos per que a la fí no enganyen a sí mateixos.

Faula .xvij. — De l'Homenet y del Lleó y de son Fill

Los qui no volen ohir a sos parents ni prenen ses doctrines [y] ensenyaments, caen en molts trevalls y perills, segons que'ns amostra aquesta faula. Estava un petit Home * en un desert, vivint de
[v.] son trevall y afany de ses mans, tallant arbres y sembrant ses terres y camps; y un Lleó que anava en aquell desert, destruhía-li los blats y esplets, y arrancàva-li les plantes y fruyts, fahent-li altres molts danys; y l'Home aquest, vehent tots aquests mals que lo Lleó li feya, pensà contra ell quant mal

Qui no creu sa mare, creu sa mala madrastra.

(128)

pogué, y parà-li filats y llaços, y quantes maneres de paranys ne de arts pogué pensar. Y lo Lleó, coneixent que no podía escapar de tants arts y llaços, pren un fill seu Lleonet que tenía, passà-l en altra part y regió, hont més volía estar segurament, que hont primer estava ab recel y por. Despuix de gran espay de temps lo Lleonet fet gran y fort, demanà a son pare un día si eren naturals de aquella regió hont estaven, o de altra part estrangera. Respòs lo pare : « No som de aquest regne, car en aquesta » terra vinguerem fugint les arts y paranys de un » Home petit. » Respòs lo fill: « ¿Y quí es aquest Ho- » menet qui espanta los Lleons? » Respòs lo pare : « No es tan gran ni tan fort com nosaltes, mes es » molt ginyós y arterós. » Dix lo Lleonet : » « Jo » me'n iré a ell y venjaré nostres injuries. » Lo pare pregà al fill que en nenguna manera no volgués anar allà, perque sabía molts arts aquell Homenet, per que no'l prengués per algún enginy o llaç y que no'l matàs. « Per lo meu cap y per la mía ànima no » faré menys del que dich y jo venjaré nostres en- » juries. » Dix lo pare : « Fill no vajes allà, sinó » creu-me que te n'has a penedir. » Mes lo Lleonet no curant de res del que deya y li aconsellava lo

pare anà-se'n la vía de l'Home, y anant son camí,
[f. 74.] trobà un Cavall peixent en un prat * ab la esquena pelada y les costelles trencades, al qual li demanà: « Dígues-me ¿quí t'ha injuriat axí tan llejament? » Respòs lo Cavall: « Lo Homenet me lligà ab di» versos llaços y lligaments de ferro y de fust, y de » correges, y cavalca sobre mi, y fa-m anar y córrer » allí hont ell vol, y axí m'ha pelada la esquena, y » trencades les costelles, fent-me trevallar fins a mo» rir. » Dix lo Lleó: « ¿Tu eres bestia de mon » pare? » Respòs lo Cavall: « Encara de tu com » de ton pare. » Al qual parlà lo Lleó de aquesta manera mostrant feresa: « Per lo meu cap jo ven» jaré tes injuries. » Y caminant, més avant trobà un Bou, molt ferit y agullonat, en un prat peixent; demanà-li: « Amich, ¿quí t'ha axí tan cruelment » injuriat? » Respòs lo Bou: « Lo Homenet me lli» gà ab moltes y forts correges y fa-m rompre la » terra, y'm porta a carregar les pedres, batent-me » fins a la mort. » Dix lo Lleó: « ¿Y tu eres bes» tia de mon pare? » Dix lo Bou: « No solament » de ton pare, mes encara, senyor, túa. » Però lo Lleonet renegava entre sí, dihent: « ¡Oh, quànts » mals ha comesos aquest Homenet, no solament » contra mi, mes encara, contra los meus! ¡Per la » mía barba, jo'm venjaré d'ell! » Y mirant la terra, veu les pitjades de l'Homenet, y demana al Bou: « ¿De quí són aquestes pitjades? » Lo qual respongué: « Aquestes pitjades són de l'Homenet. » Y llavors lo Lleó estenent sa palma sobra la pitjada dix: « ¿Còm, tan xich peu té l'Homenet y tants mals » fa? » Y axí dix al Bou que li mostràs aquest Homenet, lo qual dix « Allí està », senyalant ab lo peu. Y com mirà lo Lleó, veu a l'Homenet que estava en la montanya alta, y tenint en la mà una erada ab la

qual cavava la terra; y aplegant se més a ell, dix lo Llop: « ¡Oh Homenet, quàntes maldats has comès » contra mon pare y contra nostres besties, de les » quals reys nosaltres som! Ja es rahó que fasses » esmena y jo'm venje de tu. » Y lo Homenet mostrà-li un bastó, y una destral y un coltell: « Y així » jo't jure a Déu que m'ha fet, y a l'ànima de mon » pare, que si ací puges, que ab aquest bastó jo't » mataré, y les túes carns [*y que*] ab aquesta destral » te faré troços, y te degollaré ab aquest coltell ton » cuyro. » Respòs lo Lleó, ab temor que hagué del gran gosar de l'Homenet: « Pus que tu no vols que » jo puge, tu fes justicia de tu mateix: anèm tu y jo » a mon pare y judique ell entre tu y mi, quàl de » nosaltres serà Rey. » Respòs lo Homenet: « Jura » solemnament que no cometràs mal contra mi mentres allí anèm, jo jurar-to he així mateix, y així plau» me que anèm. » Y així lo Lleonet li jurà de no enujar-lo en aqueix temps y lo Homenet de no tocar-lo. * Feta aquesta concordia entre ells, començaren son camí; mes lo Homenet, deixant lo camí dret, anava per la sendera hont tenía parats sos llaços, y dix-li lo Lleó: « Vull-te seguir per lo camí » que tu vas. » Respòs l'Homenet: « Així com tu » volràs. » Y així, anant lo Lleó darrera ell molt cuytat, caygué en un llaç en lo qual fonch près y lligat abdosos los peus fortment, lo qual ab gran veu cridà a l'Homenet que li ajudàs; ell li demanà què havía; respòs ell: « No sé quína cosa es que » m'ha lligat abdosos los peus; per això te prech » que m'ajuts. » Dix lo Homenet: « Ja sabs com » jurí de no tocar-te en tot aquest camí fins ohida » sentencia de ton pare, y així no't puch ajudar. » Y llavors, anant lo Lleó com podía travat dels peus, de aquí caygué en altre llaç, en lo qual fonch tan [*v.*]

fortment lligat en les mans, de manera que no's podía moure; y axí començà a cridar a l'Homenet demanant ajuda d'ell, lo qual, en lloch de ajudar-li, prengué un bastó que feu de un arbre que trobà caygut en terra y ferí-l cruelment. Y deya lo Lleó: « ¡Oh Homenet, hajes pietat de mi y perdona-m! » No'm fires en lo cap, ni en la esquena, ni en lo » ventre, mes dóna-m en les orelles que no ohiren » lo consell de mon pare, y en lo cor, lo qual no » volgué creure'n sa bona doctrina, en lo que'm deya » que sabíe[s] molts arts, y que m'havía de penedir.» Y axí lo ferí l'Homenet per les orelles y en lo cor, fins que'l matà. Mòstra-ns aquesta faula que siàm obedients a nostres pares y guardèm sos manaments y ensenyaments y amonestaments.

La .xviij. — Del Cavaller y de la Rabosa y de l'Escuder

Aquesta faula nos mostra aquells que se estenen en mentir tan llargament, que coneixent ells mateixos com no'ls crehen los hòmens, se desdiuen poch a poch del que han parlat. Caminant un Cavaller ab un Escuder, veu una Rabosa y dix: « ¡Oh Déus, què gran Rabosa veig! » Y mirantla son Escuder, dix: « ¿Maravelles-te, senyor, de » aquesta Rabosa? Per la fe que te dech, jo só es- » tat a una regió hont viu una Rabosa que era ma- » jor que un Bou. » Dix lo Cavaller: « ¡Còm se » poríen forrar lleugerament les robes de tals pells » y cuyros, pus que són tan grans! » Y axí anant son camí, com allargassen les regnes en moltes faules, dix lo Cavaller: « ¡Oh Déu Júpiter, en totes
[f. 75.] » coses poderós! Su*plich-te que'm guardes aquest

La falta prestament se descobre. (129)

» día de tota mentida, y fes-nos passar aquest riu » perillós sens lesió de nostres coses, y pòrta-ns se» gurs al lloch y posada per nosaltres desijada. » Y lo Escuder, ohint aquestes paraules, demanà al Cavaller : « Senyor, suplich-te que'm digues quína » cosa te mou a tan devotament pregar y suplicar.» Respòs lo Cavaller : « ¿Còm? ¿No sabs tu lo que » es a tots manifest? Ara havèm de passar un riu » de gran virtut y maravella, en lo qual, si algú en» trara que en aquell día haje mentit, no pot eixir » viu, mes ans serà en ell ofegat. » Ohint açò lo Escuder, de gran por fonch torbat y espantat; y anant més avant, com aplegassen a un barranch de aygua, dix lo Escuder : « Senyor, ¿es aquest lo riu » tan perillós del qual parlaves? » Respòs ell : « No » es aquest encara, no som tan prop d'ell. » Y dix lo Escuder : « Per açò ho demane, per quant la » Rabosa de qui vuy parlava no era major que un » ase. » Respòs-li lo senyor : « Jo no'm cure de la » granesa de la Rabosa. » Y caminant son viatge arribaren a altre riu, y demanà lo Escuder : « Se» nyor, aquest dèu ésser lo riu del qual vuy deyes.»

Dix lo Cavaller : « Encara no plegàm [a] ell. » Parlà lo Escuder, dihent: «Per açò t'ho demane, perque
[v.] » m'acort de la Rabosa que diguí que * era tan » gran com ase, y jo'm vull esmenar, que no era » major que una vedella. » Dix lo Cavaller : « Jo » no tinch pressa de ta Rabosa, si es gran o xica. » De aquí, ells arribaren en un altre riu, y lo Escuder, ab la cuyta que portava, començà a dir : « Aquest » dèu ésser lo riu del perill. » Respòs lo Cavaller : « Encara no arribàm allà. » Y lo Escuder tornà a dir : « Per causa del que diguí de la Rabosa de vuy, » dich açò; per cert no era major que un moltó. » Y lo senyor, mirant en tot lo que lo Escuder havía dit, dix-li : « Lléixa-m ja de ta Rabosa; parla de altra » cosa. » Y com arriben ja a la nit al gran riu, dix lo Escuder : « Ja pense que es aquest lo riu de que » havèm parlat » La Cavaller dix : « Sí, veritat es » que aquell es lo riu de grans maravelles. » Y lo Escuder ab gran por y ple de vergonya, dix així : « Senyor, jo'm confesse ací la falcía que he dita en » lo fet de la Rabosa; que jo't jur per lo meu cap » que la Rabosa que jo víu en aquella altra regió, no » era major que la *de* [que] vuy verem. » Y llavors lo Cavaller, ab goig y rialles increpant-lo, dix-li així: « Jo't jur així mateix que aquesta aygua de aquest » riu no es pijor ni més perillosa que altres aygües. » Aquesta faula reprèn y amonesta les falcíes que sens mesura menten, que s'esmenen, perque moltes vegades ells mateixos són apartats y retrets dels prudents, per que se contradiguen a sí mateixes, revocant les falcíes per ses boques mateixes.

Ací se acaben les faules Extravagants antigues de l'Isop, no sé si són atribuhides a ell verdaderament o fictament.

[illegible]

SEGUEIXEN-SE ALGUNES

FAULES D'ISOP

DE LA

TRANSLATIÓ NOVA DE REMICI

[*f.* 76.] *La primera faula. — De la Aguila y del Corb

(130)

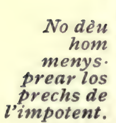

No acometes de fer lo que no te basta la força.

La Aguila, volant de una roca alta, près ab sí un Anyell de una ramada de ovelles, llevant-lo en alt; y vent açò lo Corb, mogut de enveja, va-se'n volant contra un Moltó ab gran remor, pensant de pèndre-l y portar ab sí lo Moltó com la Aguila. Lo qual se ambolicà y mès[*es*] ses ungles en la llana del Moltó, de manera que no pogué, per molt que batés les ales, descabollir-se del velló del Moltó. Y com lo vés lo Pastor així estar travat en la llana, corré pera'l Corb, y prenent-lo, y llevant-li les ales, va'l donar als minyons pera jugar ab ell. Y com hu li demanàs quín ocell era, respòs ell: « Primer, » quant al cor, Aguila; ara conech que só Corb. »

Significa aquesta faula que lo qui gosa y acomet més que ses forces basten, que moltes vegades cau en fortunes grans y fa riure lo poble de sí.

La .ij. — De la Aguila y de l'Escarabat

No dèu hom menys-prear los prechs de l'impotent.

(131)

La Aguila anava seguint detràs una Llebre per pèndre-la; la qual, vent que no podía escapar, per no veure hónt se pogués metre per ésser defesa, y aprés veu un Escarabat, del qual demanà socors y ajuda, comanànt-se-li *molt com afreturant de [v.] defensor. Y lo Escarabat la rebé emparant-la, prometent-li que ell la defensaría. Y en aquest instant veu com l'Aguila se acostava, a la qual ell pregà molt afectuosament que no volgués enujar ni matar la Llebre que s'era acomanada a ell. L'Aguila, menyspreant la poquedat de l'Escarabat, no curà de ohir-lo, mas davant ell mateix, près y matà la Llebre. Lo qual, sentint-se per injuriat, segueix-la y procurà de saber hónt feya la Aguila son niu. Per

temps la Aguila pongué sos òus, y com açò hagué sabut lo Escarabat, pujà y volà al niu de la Aguila, de hont gità y llançà sos òus en terra. La Aguila, moguda y incitada de enuig y congoixa que havía dels òus perduts, pujà alt pera Júpiter perque es ella a ell molt sagrada, y demanà-li que li manàs donar un lloch cert y segur pera pondre sos òus; ell li atorgà que com vés que fos temps de abril, que'ls posàs en lo sí del mateix Júpiter. Y l'Escarabat com ohís tot açò, guardà en quín temps pondría la Aguila los òus; y sabut quan los posà, ell pujà volant ab una pilota de fems allí hont estava Júpiter y lleixà caure la pilota sobre lo mateix sí de Júpiter; y volent llevar de son sí los fems, ensemps ab los fems gità los òus. Y de allí avant se diu que la Aguila no pon òus mentre hi ha escarabats. Vol dir aquesta faula que no es de injuriar algú per rich que síe, perque no hi ha dengú que síe injuriat que no vulla venjança com ve lo temps.

[*f*. 77.] * La .iij. — De la Rabosa y del Cabró

(132)

Primer se dèu pensar la fi que començar la obra.

Los hòmens de bon consell primerament miren la fí abans que comencen les coses que volen fer, segons se collegès de aquesta faula. La Rabosa y lo Cabró, per causa de beure, devallaren a una font o pou, y despuix que hagueren satisfet a la set, miraren la eixida del pou que era difícil y mala; sobre la qual considerant, dix la Rabosa: « Germà, » ou mon consell, que jo he pensat quína cosa con- » vé pera que iscàm deací ab salut: si tu vols estar » dret sobre tos peus y acostar-te a la paret ab los » corns, jo pujaré per tes espatlles y corns, y axí ei- » xida, com seré dalt, pèndre-t ab la mà y ab la mía » ajuda eixiràs. » Y lo Cabró, seguint lo consell de la Rabosa, feu-ho de la manera que ella li persuadí. Y eixida la Rabosa de la font, estant en segur, escarnía lo Cabró. Com acusàs a la Rabosa de la concordia y contracte, y que ella no volía complir segons que entre ells havía passat, requirint-la que tingués y servàs la concordia, respòn-li ella: « ¡Oh » Cabró cortès! Si tu fosses provehit de sabiesa y » prudencia com ets abundant de barbes, no fores » devallat al pou abans que mirasses y pensasses la » eixida. » Y axí significa aquesta faula que lo prudent y entès, primer dèu pensar a la fí ans que comence la obra.

*La .iiij. — Del Gat y del Gall [v.]

Dels hòmens de mala natura y condició, se posa tal faula. Com lo Gat prengués un Gall, cercava ocasió de matar-lo y de menjar-lo, y començà-l de acusar, dihent que era hu que enujava y torbava a tots, no lleixant-los dormir de nit. Lo

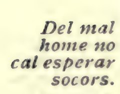
(133)

Qui acostumat ha mal fer, no se'n pot deixar.

Gall se escusava que allò feya per profit de tots, perque los despertava per que fessen lo que mester hauríen. Dix més lo Gat al Gall: « Cruel es y molt » malvat y facinarós, car tu cometeres contra lo » orde natural, luxuriant ab ta mare y german[e]s, » no guardant deute ni parent ni algú. » Açò, respòs lo Gall, que ho feya per donar guany a son senyor, per quant, sens compte, mijençant aquell coyt y acostament seu, les gallines poníen los òus. Y llavors lo Gat dix: « Encara que tingues moltes escusacions, » per això jo no entench de dejunar. » Vol dir aquesta faula que lo mal y pervers per natura, com proposa de fer mal en son cor, que no haurà causes compatents perque si moga, ni per això deixa de complir sa intenció.

La .v. — De la Rabosa y de la Mata o Romaguera

Follía es demanar favor ne ajuda de aquelles que de sa natural los ve enujar, y no aprofitar a d'algú, de que parla aquest breu exemple.

Del mal home no cal esperar socors.

(134)

Com la Rabosa pujàs en una montanya per escapar-se del perill en que estava, per * quant la seguíen los goços, abraçà-s ab una Mata o arbre espinós; així ses mans ab les espines se lesià y rompé; y despuix que's veu greument rompuda de aquelles espines de l'espinar, dix : « Jo venguí a tu per que » m'ajudasses, y tu pitjor fas que mon enemich. » A la qual dix la Mata o arbre : « Amiga, tu errares, » car per engany pensares de pèndre-m com sols » pendre altres coses. » Vol dir aquesta faula que follament se demana ajuda y favor de aquell que més inclinat y natural es fer mal y dany que ajudar. [*f. 78.*]

La .vj. — De l'Home y del Déu de fust

Tròba-s per aquesta faula que lo mal, si en algún temps aprofita, no fa allò sinó per força y constret. Un Home que tenía en sa casa un Déu de fust, pregava en aquell * que li donàs algún bé. Emperò quant ell més pregava y més orava a ell, tant menys de bé ni profit havía en sa casa, y encara cada día [*v.*]

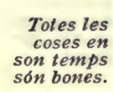
(135)

Lo mal home no es bo sinó per força.

se li aumentava la pobresa y angustia. Finalment, mogut de gran ira, près a son Déu de fust per les cuixes y donà ab ell de cap en les parets; y així, trencant son cap, isqué-n molt or de ell. Y lo Home, collint son or, dix a son Déu: «Molt pervers y » cruel es y perfidiós que no m'has volgut fer algún » bé, mes quan t'he ferit y deshonrat m'has fet molt » de bé.» Vol dir aquesta faula que lo mal home no fa bé ni profit sinó per força.

Faula .vij. — De un Pescador

Totes les coses se fan bé, les quals en son degut temps se fan, segons significa aquesta faula. Un Pescador que no era avisat ni espert en la art de pescar, ab flautes, trompetes y filats se acostà a la ribera de la mar, y sehent-se en una roca, [sonà] la trompeta y flauta lo més alt que podía, pensant que així pendría més llaugerament los peixos coneixent los cants. Y coneixent que [ab] los sòns de flautes y trompetes no aconseguía dengún profit, deixades les flautes, llançà lo filat en la mar, y près

Totes les coses en son temps són bones.

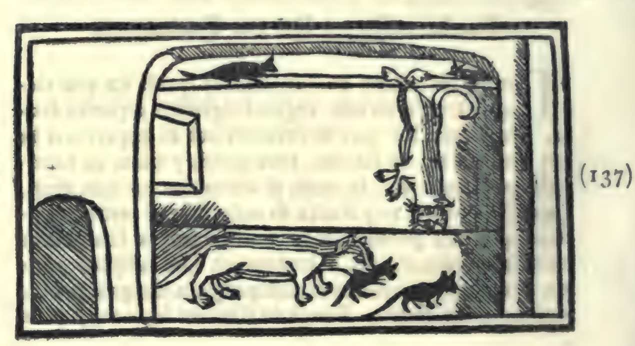

(136)

molts peixos; y com saltaven, dix lo Pescador cortesament: « ¡Oh ignorants folls animals! Quàn jo » cantava ab la flauta y trompava, no vulgués dançar; » ara que no cante ¿pera què començàu de dançar » y de saltar? » Y axí totes les coses se fan bé, en son temps convenients.

* La .viij. — De les Rates y del Gat [*f.* 79.]

Lo enganyat nunca pus dèu fiar de l'enganyador.

(137)

Com lo prudent y sabi, si una vegada es enganyat de algú, despuix no creu als fictes y falsos hòmens, pròva-ho aquesta faula. Sentint lo Gat que en una casa havía moltes Rates, anà a elles y près-ne moltes d'elles, prenent les unes aprés de altres. Mes les Rates, sentint que de día en día se acabassen y se apoquissen, acostàren-se y digueren que no'ls vením bé d'aquí avant de tirar al baix, y acordàren-se estar y habitar alt, en lloch hont lo Gat no pogués pujar, per que no's perdessen totes. Lo qual, entenent aquest consell de les Rates, fingí y dissimulà que era mort; y penjà-s per los peus per una barra que estava ajuntada a una paret. Y una de les Rates que estave alt, mirant-lo agudament, dix: « ¡ Ay amigues! Encara per algún cas jo no » abaixaría de ací. » Significa aquesta faula que lo qui es enganyat una vegada no dèu creure als falsos simuladors.

La .ix. — Del Llaurador y de la Avicarda

(138)

Qui ab los mals se acompanya es tengut per mal.

Lo qui ab los mals en companyía es près, per egual pena es punit ab ells, segons nos mostra aquesta faula. Un Llaurador parà sos llaços pera pendre les grúes y oques, perque li destruhíen sos blats y sements; y prengué ab elles una Avicarda, la qual, vehent-se presa, pregà al Llaura*dor que la [v.] soltàs y la enviàs, puix ella no era grúa ne de generació de oques, per quant li destruhíen sos forments y sements; que la soltàs, que ella era tan piadosa entre tots los ocells, per que no desemparàs a son pare en sa vellesa, mes en tots temps los servi. Y lo Llaurador, sosrihent-se, dix-li : « Lo que par» les bé'n só cert, però puix ab les altres es presa, » convé que de igual pena muyres ab elles. » Vol dir aquesta faula que'ns guardèm de mala companyía.

La .x. — Del Moço que guardava les Ovelles

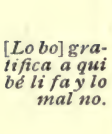
Lo falsiós encara que diga veritat no es cregut.

 (139)

[f. 80.] * Lo qui es infamat per mentider, encara que diga veritats no es cregut, sobre lo qual es de mirar en aquesta faula. Pasturant un Pastor ses Ovelles en lloch eminent, bo y alt, moltes voltes cridava socors per burlar-se dels que a l'entorn trevallaven terres, dihent: « ¡Ay dels Llops! » Y ohint la exclamació los que eren en la comarca, deixant sos trevalls, veníen per socórrer-lo, y no trobant nengún llop, tornàven-se'n pera sos trevalls, y lo Pastor posava algunes escuses, dihent que los llops eren fugits per parts amagades. Y com aquell Moço hagués feta aquesta burla per jòch moltes vegades, un día verdaderament lo Llop entrà en ses Ovelles, y així començà de cridar lo fadrí com altres vegades, demanant socors y dihent: « ¡Ay dels » Llops! » Mas los trevalladors, pensant que's burlava com les altres vegades, no curaren de socórrer-lo, y així lo Llop destruhí y matà quantes Ovelles volgué. Y axò li seguí a d'aquell Pastor mentider: perque altres vegades havía mentit, no'l cregueren quan deya veritat y demanà ajuda.

La .xj. — De la Formiga y de la Coloma

Aquesta faula significa que, puix los animals bruts són agradables y fan gracies als qui'ls fan bé, que molt més deuen agrahir los hòmens que tenen rahó natural en aquells de qui reben beneficis. Stant una Formiga ab gran set, devallà a una font a beure, ahont per cas caygué dins en l'aygua; y escaygué-s en aquest temps estar en un arbre una
v.] * Coloma, la qual, vehent que la Formiga se ofega-

[*Lo bo*] *gratifica a qui bé li fa y lo mal no.*

(140)

va, trencà una rameta ab sa boca, y axí la gità en la font molt prestament; a la qual rama, prenent-se la Formiga, se escapà y isqué. Y elles estant axí, arribà de camí un Caçador de coloms, y començà de aparellar sos filats y aparaments per pendre aquella Coloma; y la Formiga vehent [açò, mordé a la cama del Caçador, per lo qual, sentint]-se dolor en la cama, deixats sos aparells, se n'anà pensant fos aldre. Y la Coloma vehent açò y lo moviment del Caçador, volà de aquell arbre, y axí escapà. Vol dir aquesta faula que no dèu ésser dengú ingrat contra aquell de qui reb bé.

La .xij. — De la Abella y del Déu Júpiter

Algunes vegades esdevé, segons se conté en aquesta faula, que pregant nos per algún mal que vinga a nostres enemichs, torna en nosaltres mateixos aquell que suplicàm contra ells. La Abella, que es mare de la cera, fonch un temps a sacrificar als Déus, la qual oferí a Júpiter mel; y ell, molt alegre de son sacrifici, manà que li fos atorgada

(141)

Lo bo gratifica a qui bé li fa y lo mal no.

qualsevol cosa que a Déu demanàs. La Abella, coneixent que Júpiter estava molt alegre y benigne envés ella, suplicà de aquesta manera: «¡Oh molt » clar, y excellent, y illustrissim Déu dels Déus! Su- » plich davant ta excellencia y magestat que m'ator- » gues, a la túa * serventa, aquesta gracia y mercè: [*f. 81.*] » que qualsevol que's plegarà a la abella per furtar » o forçar la mel [y] jo'l mordré, que muyra lo tal » tantost. » Y lo Déu Júpiter que amava lo llinatge dels hòmens, delliberant sobre aquesta suplicació madurament, en la fí manà en aquesta manera: « Prou es que qualsevulla que't furtarà la mel de » la arna, y al tal mordràs; en la mordedura lleixa- » ràs lo fibló, que tantost te muyres tu mateixa, y » lo teu fibló sía a tu ta vida. » Y axí tornà sobre la Abella lo mal que volía pera'ls altres. Significa aquesta faula que cascú se guart de no soplicar mal per altre, perque lo mal que li ix per la boca en sos pits lo's trobe.

La .xiij. — De un Fuster

(142)

Quant més piadós es Déu als bons, tant es cruel als mals, segons significa aquesta faula. En la ribera de un riu dedicat y atribuhit al Déu Mercuri, tallant fusta un Fuster, caygué la destral ab que tallava dins en lo riu; y lo Fuster, pobre, vehent-se sens sa destral ab la qual guanyava sa vida, començà de plorar, y plànyer-se gemegant ab gran angustia en la mateixa ribera, demanant ésser recorregut en sa necessitat dels Déus. Ohint açò lo Déu Mercuri, mogut de misericordia de ell, aparegué al Fuster demanant-li de la causa, y ohida per lo Déu Mercuri, ell li aportà una destral de or, y de*manà [v.] al Fuster si era aquella la súa destral; lo qual li respòs que per cert aquella destral no era aquella que a ell era cayguda en lo riu. Aprés, la segona vegada, li mostrà una destral d'argent, la qual, lo Fuster negà així mateix ésser súa. A la tercera vegada li oferí la súa propria destral de ferro, y lo Fuster, co-

neixent aquella per súa, atorgà aquella ésser la súa destral. Y lo Déu Mercuri, vehent aquell home així pobre tan verdader y just, donà-li totes les tres destrals, així la de l'or com la d'argent y la propria súa; ab les quals tres destrals, anant lo Fuster ben alegre pera los companyons, contà-ls la súa bona sòrt. Y hu de aquells companyons, mogut de cobdicia, pensant de haver alguna bona fortuna, anà-se'n per aquell riu, y gità una destral que tenía ab ell, y segué-s plorant y complanyent-se a la ribera del riu, donant grans veus; al qual no menys aparegué lo Déu Mercuri ab una destral de or, dihent-li si era aquella la súa destral que ell havía perduda. Lo qual, ab gran cobdicia, [respòs] sens dubte algú que aquella era la súa destral; y coneixent lo Déu Mercuri sa imprudencia y poca vergonya, y mentida ab desordenat apetit, ni la de or ni la súa mateixa que havía llançada en lo riu, no la hagué. Y així la bondat dels hòmens es remunerada y pagada dels Déus, y la maldat es punida.

La .xiiij. — Del jove Lladre y de sa Mare

[*f. 82.*] *Qui no es castigat en lo principi, quan comença delinquir y fer mal, de día en día se'n torna pijor, segons proba aquesta faula. Mig burlant, un jove que aprenía de lletra, furtà un llibre en que llegía son companyó, y portà-l a sa Mare, la qual, en lloch de castigar-lo y repèndre-l de allò, rebé-l ab gran alegría; de aquí a poch lo jove furtà un manto, y un robo a un altre companyó, lo qual no menys ho portà a sa Mare, la qual ho rebé bonament; y lo jove mal castigat, cada día furtava,

(143)

prenent-ho per ofici, en manera que com furtàs moltes coses, y grans, un día ell fonch près en un furt manifest; y près y turmentat, que fos penjat com a lladre que era. Y com lo portassen al lloch de la justicia, la Mare lo seguía plorant y planyent, lo qual demanà llicencia pera parlar una paraula ab sa Mare secretament; y girant-se pera parlar ab ella, y acostant sa boca a la orella d'ella [com si] li parlàs en secret, llevà-li tota la orella ab les dents a sa Mare. Y ella, congoixant-se molt de la dolor, malahía la mare. Aquells qui'l portaven, prenent allò per gran desobediencia y fòra de orde, inculpàven-lo, no solament del furt, mas per la crueltat que cometé contra sa Mare. Y lo Lladre, sens vergonya alguna, dix : « No us maravellèu perque jo he tallat la ore-
» lla a ma Mare, per quant ella fonch causa de
» aquest mal que jo pas, y de tots mos mals, per-
» que si ella me hagués castigat com jo furtí lo lli-
» bre a l'estudiant, jo'm fóra deixat de furtar y no
» fóra vengut a ésser penjat per lladre. » Y així amonesta aquesta faula, que al principi s'han de castigar y de rependre los infants quan cometen algún crim o delicte, per que no procehisquen a majors pecats.

La .xv. — De la Puça y de l'Home

(144)

No dèu hom perdonar a qui continuament fa mal.

Que dels mals que per costúm pequen y no cessen, no es de haver misericordia, encara que sa error o pecat sía petit, significa aquesta faula: Que, mordent una Puça a un Home, fonch presa d'ell; y ella, estant axí presa, fonch-li demanat per ell: «¿Quí eres qui axí me mordíes en les cuixes?» Dix ella: «Jo só del llinatge dels animals als quals » de sa natura los es donat de mordre les persones
[v.] » y viure de aquesta manera. * Y per ço te prech » que'm perdones, y no'm mates pus sabs que lo » mal per mi comès es poch, y jo no puch molt mal » fer. » Y l'Home, sotsrient-se, li respongué: « Per » axò morràs per mes mans, perque ta natura no » es inclinada a algunes coses bones ni convé que » poch ni molt enuges nengú. » Y axí'ns mostra aquesta faula que no es de perdonar als mals encara que son delicte y crim sía xich, pus que són acostumats de fer mal, y tant se dèu, y encara més, considerar la voluntat y ús, com lo fet y crim comès.

La .xvj. — Del Marit y de les dues Mullers

Bo es casar-se ab son egual.

(145)

*No hi ha major salut pera'ls vells que no tenir dònes, y majorment dònes joves, segons se manifesta per aquesta faula. Era temps de estiu en lo qual los membres genitals més se mouen; y un Home criat y usat en plahers y delits, com fos posat en mija edat y ja mig blanch, près dues Mullers ensemps, la una vella y l'altra jove; les quals, totes plegades en una casa estant, la dòna vella per portar al Marit a la súa amor, esplugàva-li lo cap cada día, y llevà-li los cabells negres per que semblàs més vell y participàs més en lo parer ab ella, que era més vella. L'altra Muller, jove, pensà també com lo apartàs de la conversació de l'altra Muller, portant-lo a sa amor, perque no menys li començà de llevar los cabells blanchs, desijant-lo tornar més semblant a ella en joventut. Finalment, de tal manera fonch pelat entre les dues, que era cosa de [*f. 83.*]

riure y jòch entre lo poble. Y així par que es gran salut als vells no tenir mullers, en especial que no síen jóvens, si no volen viure en continua pena y turment, y ésser soterrats vius; perque guàrda-t que no't contengue tal.

La .xvij. — Del Pagés y de sos Fills

(146) *Del trevall ix lo bé.*

[v.] *Lo trevall continu pareix tresor y porta aquell, segons se mostra en aquesta faula. Un Llaurador, coneixent que estava en fí de sos díes, desijant que sos Fills fossen avisats y instruhits en lo conreu de ses heretats, cridà-ls davant sí, y dix-los: « Fills: jo lleixe tots mos béns mobles en nostra vi» nya; d'aquí avant, com los volrèu, anàu-los allí a » cercar, y partiu-los entre vosaltres, que allí los » trobarèu. » Y aprés, mort lo Pare, a cap de poch temps, ells se n'anaren a la vinya a sacar los béns, dihent que creyen allí trobar algún tresor en la vinya; y així cavaren la vinya, fonda, ab arades y al-

tres instruments. Emperò no trobaren tresor nengú, segons se pensaven. Mes com la vinya fos molt bé cavada, donà més fruyt en quell any que en altres dos; y axí guanyaren molt en allò, de manera que foren richs. Y axí vol dir aquesta faula que lo trevall de cada díe es tresor.

Ací se acaben les Faules de l'Isop, tretes de Remici componedor de aquelles, de la nova traslació de les faules gregues; les quals no són compreses en lo quart llibre dites de Ròmulo.

LES
FAULES DE AVIANO

La primera faula. — Del Pagés y del Llop

(147)

[*f. 84.*] *Los qui a les paraules de les dònes volen creure, moltes vegades són enganyats, segons significa aquesta faula. Lo Llop, ab gran fam que'l constrenyía, una vegada, eixint de la muntanya, cercava que menjar pera sí y per sa muller y a sos fills; lo qual, més secretament que podía, acostà-s a una casa ab esperança de pendre allí alguna vianda, lo qual ohí la veu de la Mare, y del Minyó que plorava dolorosament, dihent-li sa Mare : « Si no calles jo't » llançaré al Llop rabiós per que't menge. » Y lo Llop, crehent aquestes paraules, tota la nit estigué ab esperança que li donaría la Mare son fill, segons li havía promès. Mes lo jove, despuix que plo-

ıà molt, cansat adormí-s; per la qual causa, tota sa esperança perdé lo Llop; y la fam lo feu tornar a la montanya pera sa muller y fills. Al qual, com la Lloba conegué venir a tornar, afamat, y smayat, dixli: « ¿Còm te acontentes, que no portes nenguna » cosa o furt, segons havíes acostumat, mes ans » vens ab la boca uberta, y trist? » A la qual dix lo Llop: « No't maravelles com no porte algún robo » o cosa, car só estat detès per una dòna tota esta » nit, esperant per ses paraules, y axí me ha près » lo día; y com fuy sentit dels pagesos y goços, ab » pena y gran trevall só escapat; per quant, men» tre anava cercant alguna vianda pera nosaltres, » fonch-me promès un infant per[*a*] la mare, emperò » no me fonch donat, y per ço ab aquesta esperan» ça perillosament fins ara he tardat. » Per la qual cosa se conclou que lo qui no vol ésser enganyat no dèu dar crehença a la fe y instancia de les dònes.

La .ij. — Del Calápet o Tartuga y dels Ocells

De gran pujada gran cayguda.

(148)

Sens gran trevall no pot algú pujar a les coses altes, y quant més alt puja de sa natura, tant més greument cau baix, segons significa aquesta faula. Estant tots los Aucells aplegats en una, vingué lo Calàpet entre ells, dihent així: « Si algú de vosal» tres me volàs en alt, per cert jo li amostraríe les » *cuixes* [conxes], en les quals se críen moltes pedres » precioses; lo qual jo no puch per mi acabar, encara » que continuament *hois* [anàs], perque jo vaig molt » poch; de manera que, segons mon anar pesat, en » un día complit caminaría ben poch. » Los Aucells, ohint aquest oferiment y prometiment enganyós, ale-
[*v.*] gres molt per * allò, deputàven-li la Aguila, que es la que més alt y més prest entre elles vola, per que lo alçàs segons son desig del Calàpet; la qual, prenent-lo en les ungles, lo pujà fins a l'alt per los ayres, d'hont li demanà que li mostràs, segons havía promès, les paixines criants les pedres precioses; y com lo Calàpet això no pogués complir, la Aguila lo començà de estrènyer ab ses ungles; aprés ell, gemegant, dix així: « Aquest turment no haguera » jo passat si no hagués demanat ésser alçat alt en » lo ayre. » Y ohides aquestes paraules, la Aguila desamparà lo Calàpet, y caent en terra fonch mort y despedaçat, al qual la natura tan fortment havía armat. Significa aquesta faula que cadascú sía content de son estat que la natura li dóna, perque la superbia poques voltes va o plega a bona fí, mas ans engendra cayguda.

La .iij. — De les dos Llangostes

Nengú dêu rependre a altres son mal mateix.

(149)

Dengú no dèu redarguir a l'altre de la culpa o vici que té, sens primer corregir a sí mateix, segons se mostra per aquesta faula. Una Llangosta, mirant sa filla, que anava tortament, y que no portava drets los peus perque se plegava en les pedres males y camins aspres sens carrera, y per causa que an[à]s dretament y sens lesió, dix-li la mare així : « Filla amada, no us placia de anar per estos » camins *aspres y sens carrera, y també miràu [*f. 85.*] » per que no anàu així a tortes y a traves ab los peus, » ans anàu dreta y graciosament y no us lesiarèu » tant. » Respòs la filla : « Mare, anàu vós primera » bonicament davant y mirar-vos he com vos mo» vèu, y seguiré lo mellor que poré vostres petjades.» La mare, començant de anar, veu la filla que anava tan torta y llejament com ella mateixa, y així li respongué : « Maravell-me com me redarguiu de » l'anar: no sabèu vós mateixa millor caminar.» Y així demostra aquesta faula que lleja cosa es repen-

dre a l'altre home, puix en sí mateix [es] digne de reprensió.

La .iiij. — De l'Ase y de la pell del Lleó

(150) *Nengú se dèu lloar de gloria agena.*

Cascú dèu ajudar-se de ses coses propries y no usurpar-se les estranyes, per que no's veja escarnit quan seràn d'ell llevades les coses estranyes que presumptuosament, y com no li convenía, usurpà, com significa aquesta faula. Un Ase, trobant un cuyro de un lleó, se vestí de aquell, encobrint sos membres ab aquell quant podía; y com se vés en hàbit de lleó, honrat y decorat més que sa naturalesa requería, espantava y causava por als altres bestiars. Y ab la presumptió que tenía, trapijava les viandes a les ovelles, y no menys espantava los animals mansos, axí com cervos y llebres, en les
[*v.*] montanyes. Y ell anant en aquesta pompa, *lo Pagès qui l'havía perdut y de qui era lo Ase, per cas passà per aquella montanya, ahont lo trobà vestit

de la pell del lleó; y près-lo per les orelles llongues, les quals no podía cobrir; y donant-li de colps cruelment, li llevà la pell del lleó, dihent-li: « Llau-
» gerament aquests que no't coneixen espantes, mas
» als que't coneixen no'ls pots espantar, perque, com
» fores y es, romandràs per Ase; y vis-te de les robes
» y vestidures de ton pare, y no cobdicies les hon-
» res estranyes que no pertanyen a tu, per que no
» síes menyspreat quan les te llevaràn, de que te
» pensaves no degudament honrar. »

La .v. — De la Granota metgesa y de la Rabosa

Presumir sens saber, es follia.

(151)

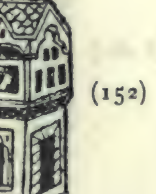
Com dengú no's dèu lloar de saber les coses que no sab ni pot complir, si vol no ésser encorregut ni caure en vituperi y dany, segons significa aquesta faula. La Granota, nada en los abismes de les aygües, y criada estant en les aygües y llachs per tota sa vida, isqué al prat vert y florit ahont les

besties y animals estaven, dihent y fent-se gran metgesa, y natural en l'art de la medecina; oferint-se a guarir qualsevol malalties, encara preservar y conservar la vida, més que per lo millor metge lo qual se nomenava Peoni, qui's deya haver fets los Déus immortals ésser. Mas les simples besties, cre-
[*f. 86.*] hent les paraules folles, * dàven-se a la jactancia y vana eloqüencia de la Granota. Lo qual, com vingués a les orelles de la Rabosa que es més arterosa que les altres, dix-los: « ¡Oh, què gran follía » es aquesta! Jo estich maravellada de vosaltres. » ¿Còm tan follament podèu pensar que aqueixa » Granota puga curar alguna malaltía per poca que » sía, puix ella mateixa es groga y hitròpiga? Y si ella » fos tal metge com diu, ans haguera curat a sí mateixa, y son rugall de que està tota plena haguera » llançat de sí mateixa, de manera que fos de creure; y com la llegesa súa sía molt apartada del saber, del que ella desija ésser lloada, y molt desemblants síen ses obres de ses paraules, no curèu » de ses faules blanes, perque la llaor de sí mateixa » no par bé en la súa boca. » Les quals coses ohides, la Granota envergonyida y escarnida de son saber, del qual se lloava, partí-s de aquí. Aquesta faula nos demostra que no es de creure llaugerament aquelles persones que's lloen y díen que saben moltes coses, ans es de guardar-se d'elles així com dels alquimistes, los quals comunament, ells anant famolenchs y sens facultat, volen enrequir als altres, y pera sí mateixos no saben guanyar de menjar; car no ho fan per altra cosa sinó per evitar la ociositat, girant los carbons o'l foch y bufen dihent que han de fer coses de maravella.

La .vj. — Dels dos Goços

Lo catiu no porta'l ferro per sa honra.

(152)

*Defícil y mal es de conèixer aquells que són de pervers cor; si alguna cosa los escàu, si aquella es reputada a aquells, ha honra o deshonra, segons se conté en aquesta faula. Era un home que tenía un Goç, lo qual, sens lladrar ni moure, mes la coa posada entre les cuixes, a molts mordía a traició. Coneguda aquesta condició del Goç, son amo, per que nengú no pretengués ignorancia, mas fossen avisats de la falcía de aquell Goç y se guardassen de ell, penjà-li un sancerro al coll per que sa malicia fos manifesta a tots. Mas lo Goç, no sabent la causa de aquest fet, creya que la esquella que li era posada en lo coll, que era per causa de honra y de bellesa especial, per la qual menyspreava als altres Goços. Y un Goç viciós, coneixent açò, y mirant lo que estava així superbiós y altiu, contradía-li per aquestes paraules redarguint-lo: « ¡Oh foll y » desaventurat! ¿Còm es tan foll y ignorant, que » penses que la campana que tens en lo coll, la » qual te fonch posada per deshonor y per vitupe- [v.]

» ri, creus que la portes per honra y per llaor túa; » per la qual resistisques y menysprehes als altres? » Per cert en pública error estàs ofuscat. Y aques- » ta esquelleta t'es testimoni de ta malicia, per la » qual los hòmens falsament y folla mords. Y sapies » que per aquesta causa te han penjat al coll la » campaneta, per que los hòmens se puguen guar- » dar de ta malicia, y de ta follía y falcía y astucia, » la qual si mirasses, en nenguna manera ton cor » contra nosaltres no exalçasses. » Y ohides aquestes paraules, tornant en gran estupor y vermellor, sentint-se culpable de vergonya, se n'anà de la companyía.

La .vij. — Del Camell y [del] déu Júpiter

(r53)

Al que cobdicia lo d'altri que li lleven lo seu.

[*f. 87.*] *Lo sabi content dèu ésser de allò que natura li ha donat, no desijant les coses estranyes, per que la fortuna no contradiga a ell, llevant-li lo que té; per la qual rahó, segons nos significa aquesta faula. Lo Camell, venint en uns camps y vehent una gran ramada de Toros molt ben armats de

corns, malament ho soportava, y murmurava perque no li paría prou la força que natura li havía donada. Y així, anant al Déu Júpiter, de aquesta manera començà a querellar-se y plànyer-se: « ¡Oh » quànt vergonyosa cosa es a tan gran bestia de » cos com jo, anar sens arma y defensió! Car los » toros són armats de corns, los porchs de dents, » encara los ariçons de espines, y així totes les bes» ties segons son estat; jo sols vaig sens armes per » aquests camps y camins en escarn y derrisió de » tots los animals. Per tant, oh Júpiter, lo més su» biràn Déu dels Déus, prech y demàn-te que així » com als toros has mesos corns, me'n poses a mi, » ab los quals me puga defendre, y no sea menys» preat dels altres animals. » Júpiter, vent son desagrahiment del benefici de la granesa que havía rebut, llevà-li quasi del tot les orelles grans y belles que'l decoraven. Y sotsrihent-se d'ell, dix: « Per» que no fores content de aquelles coses que natura » y fortuna te havíen dades, te lleve ara les orelles, » per que te recorde pera tostemps de aquesta co» rrecció, y així ab por gemegant vages tot lo temps » de ta vida. » Aquesta faula demostra que no dèu algú desijar les coses de altri, per que no perda les que pacíficament tenía.

*La .viij. — Dels dos Companyons [v.]

Aquesta faula nos mostra que no'ns mesclèm en les companyíes no conegudes, majorment ab aquelles en les quals s'es trobat, segons nos mostra aquesta faula. Una vegada dos Companyons caminaven en una per monts y per valls y camins plans y aspres, en tanta concordia y unitat, que's prome-

(154)

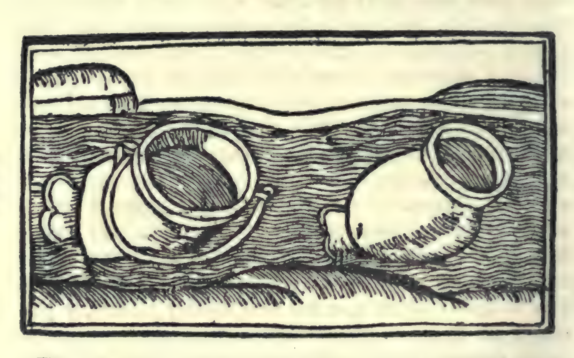
Mes val a soles que mal acompanyat.

tíen y s'oferíen la hu a l'altre de no apartar-se per gran y diversa fortuna que'ls vingués al davant. Y ells, no havent acabat de parlar ses ofertes, veusaquí hont aparagué un Onso que venía dret pera ells; lo qual, vist per la hu d'ells, lo més prest que pogué comença de fugir y pujà en un arbre alt; mas l'altre Companyó, coneixent que no podía fugint escapar, gità-s estès en terra com a mort, en tal manera que no espirava ni's movía. Y com l'Onso lo giràs, de la una part a l'altra portant, aplicant son morro a la súa boca y orelles, com ell restrenyía lo alè sens espirar ni moure-s en part alguna, l'Onso, sentint que lo home era mort y sens vida, per quant los membres d'ell eren refredats y la calor natural era apartada de sos òssos per la gran por y espant; y així cregué l'Onso que fos cos mort y podrit, y per quant no es de sa naturalesa menjar de semblants carns mortes, y així lo lleixà sens fer-li mal ni lesió, tornant-se a sa cova. Despuix que lo Onso se n'anà, devallà l'altre Companyó del arbre y dix a son Companyó: «Prech-te que'm vulles dir quínes coses
[*f. 88.*] » * tant secretament lo Onso te deya a la orella

» quan tan fortment estaves posat en gran espant » y angustia de la mort. » Lo qual li respongué: « Per cert, moltes y diverses doctrines m'ha ense- » nyades, en especial una, la qual serà a mi més ne- » cessariament de comendar a la memoria, y es » aquesta: Que tant com pogués me gardàs de » mala companyía, o de qui, una volta me sentís » enganyat o defraudat, que de aquí en avant no'm » curàs ni entràs en sa companyía. » Y dites aquestes paraules, se n'anà y apartà-s de son Companyó; y se n'anà a soles, dihent que més val anar sols que mal acompanyat. Significa aquesta faula que no devèm fer companyía ab hòmens flagiciosos.

La .ix. — De les dos Olles

Ab ton major no partes peres.

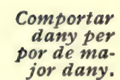
(155)

Que lo pobre y més baix no dèu haver companyía ab lo rich y poderós, nos mostra aquesta faula. Creixent un riu súbitament, dues Olles que estaven en una ribera les portava una darrera de

la altra: la una era de coure y l'altra de terra; mas lo moviment d'elles no era egual, perque la de terra, com era més llaugera, anava davant, y la de coure detràs, axí com era més pesada; la qual pregava a la primera que la esperàs per que anassen en companyía, jurant-se de no fer mal ni dany. Emperò la Olla de terra, coneixent que la cosa pesada fa mal
[v.] * y empeny a la lleugera, y que no's fa bona companyía entre los grans y los xichs, respòn-li: « Encara que'm fas segura de paraules y ab jurament, » no'm pot eixir la por del cor per que ara me façа » la ona de la aygua tocar a tu, o la aygua en mi, » tostemps seré jo en perill, y sobrepujarà a tu y a » la aygua; en totes maneres ve lo dany sobre mi, » y axí no'm ve bé ta companyía. » Vol dir aquesta faula que convé al pobre de no tenir companyía ab més poderosos de sí, perque tot lo bé de la cosa comuna ha de ésser del major, y lo dany y trevall pera'l menor.

La .x. — Del Lleó, del Toro y del Cabró

Qualsevulla que reba alguna injuria o dany, no's dèu venjar en temps en que ell mateix està en perill de haver altre major dany y injuria, mes dèu esperar temps en lo qual sens desprofit seu se puga venjar, axí com nos demostra aquesta faula. Lo Lleó que anava cercant de menjar, trobant en un prat un gran Toro paixent, y com lo Toro vés venir al Lleó contra sí, començà de fugir, per camins aspres y terres no llaurades, pera'l desert contra la serra, cercant lloch hont se amagàs. Finalment, ell, plegant en una cova ahónt habitava

Comportar dany per por de major dany.

(156)

un Cabró, volent-se amagar de dins, lo qual, vent com lo Toro volía allí entrar, abaixà lo cap y alçà los corns, y parà-s davant *ell per que no entràs allí. [*f.* 89] Per la qual cosa, vista per lo Toro, per temor del Lleó, passà avant sens venjar-se del Cabró, dihent així : « Ara jo sofresch aquesta injuria no venjant-» me de tu. Mes no cregues que fuja per tu, ans » tem al Lleó que'm segueix, al qual, *y* [si] no'l te-» més o si ell se apartàs, jo mostraría a tu, Cabró » pudent, sutze, quína diferencia ha entre les forces » del Toro y del sutze Cabró. Mes, que jo veig que » m'està aparellat major dany y perill, no cur per » ara de la vergonya fins que sens perill la puga » executar. » Significa aquesta faula, que les injuries y danys, fins en lo temps convenient algunes vegades les devèm sofrir, per que, com nos voldrèm venjar, altres majors injuries no'ns sobrevinguen.

La .xj. — De la Bogía y del Fill

(157)

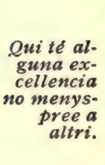
Cascú pense que sos fills són molt gentils.

La llaor y agabament en la boca de cascú lo enllegeix y'l fa vil, mes a cascú plaen ses coses, encara que síen més vils que'ls dels altres, per lo qual se significa per aquesta faula. Lo déu Júpiter, lo major dels Déus, en un temps volgué veure quàls dels animals engendrava y havía més gentils fills. Y manà a totes les besties, aucells, peixos, que's presentassen davant ell ab sos fills. Complint son manament, totes les mares de tots los llinatges de
[v.] besties, aucells, *peixos y feres, ab sos fills, se presentaren davant Júpiter; entre les quals, vingué la Bogía ab son Fill, més diforme y lleig que tots los altres; y presentant-lo abans que tots los altres, dix així : « ¡Oh Júpiter molt alt! Tu sabs que jo porte » la millor ía y venciment en açò, encara que algú » crega en altra manera de sos fills, emperò, segons » mon juhí, te dich que aquest mon Fill es més gen» til de forma y bellesa de quants davant tu estàn.» Ohides aquestes paraules de la Bogía, lo déu Júpi-

ter començà molt estesament de riure-s, y tots los de la companyía juntament ab ell; y digué: « No » vulles alguna cosa de les túes lloar, sinó que pri- » mer sía aprovada ab testimoni digne de fe, y si » això no obeixes, tostemps escarnida y menysprea- » da seràs de tots. » Significa aquesta faula que molts hòmens lloen ses coses més que les estranyes, encara que síen vils y de poch preu y de molt poca valor.

La .xij. — De la Grúa y del Pago

Qui té alguna excellencia no menyspree a altri.

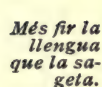
(158)

No dèu algú, encara que tinga alguna virtut y excellencia major que altre, menysprear y vituperar als altres; encara que ells afreturegen de aquella, pot-se fer que'n tinguen altra millor que la que ell té, segons se mostra per aquesta faula. La Grúa fonch pregada per lo Pago que sopàs ab ell; y estant en una en lo sopar, sobre moltes paraules y rahons que departíen, fonch qüestió entre ells sobre les virtuts y béns naturals de que eren dotades; y començà lo Pago de lloar-se y exalçar a sí mateix

[*f. 90.*] per rahó de les plomes que eren molt * belles, varies y resplandents com l'espill; eixamplant la coa y alçant-la sobre sí, y sobre la Grúa, dix : « Guarda » que tu mateixa pots considerar ma bellesa y quant » te sobrepuja, mirant a ton cos, y a tes plomes, com » són sens alguna color lluhents, solament de color » grises y sens disposició agradable. » Y llavors responent la Grúa, dix axí : « Jo conech y no contra» dich que tu'm sobrepuges en bellesa de plomes, » mes encara que natura te haja donat aquelles més » belles y excellents que les míes, per això tu no pots » volar alt en los ayres, mes estàs baix en la terra, » perque no basten les túes ales per exalçar-te y » sostenir-te, y les míes plomes, encara que no res» plandesquen y síen indispostes y lleges, me bas» ten per alçar-me y sustenir en l'ayre, de manera » que les maravelles de aquest món jo puch ab goig » y alegría de cor contemplar, y en tant que tu ab » ta superbia restes baix en terra podrint-te; per » això no dèus menysprear algú per la túa bellesa » que Déu te ha donada, perque no sabs tu de quí» nes ne de quals virtuts són tots los altres. »

La .xiij. — De l'animal apellat Tigris y del Caçador

Que de la amagada murmuració y secreta de la falsa llengua més fir que la segeta, segons nos mostra aquesta faula. Un Caçador era tan espert y avisat en la art de la ballesta, que poques vegades o may sos trets perdía sens que no ferís, de manera que tots los animals lo temíen y no gosaven anar segurament per la montanya; mas lo ani-
[*v.*] mal Tigris * sentint açò, pensava en quína manera

Més fir la llengua que la sageta.

(159)

se poría ajudar y delliurar-se a ell y als altres animals y besties de aquest perill, als quals dix: « No » vullàu haver pahor, per quant, y quant jo poré, jo » us ajudaré y us defendré ab la mía fortalesa, y no » hajàu por de ningú, car jo us deslliuraré de tots » los perills. » Y com aquestes coses se parlassen així, lo Caçador estava ben prop amagat, y ohint açò, parà sa ballesta, y ab una sageta ferí molt fortment al Tigris, dihent: « Aquest meu mensager » envíe a tu per que't mostre quí só jo. » Y com lo Tigris se volgués traure la sageta, vench a ell la Rabosa y dix-li: « Prech-te que'm digues qui tan » fortment t'ha ferit y hónt estava amagada aquesta » sageta que així t'es aplegada. » A la qual, lo Tigris, ab gran ira que tenía per la dolor que passava, no podent perfectament parlar mas segons podía gemegant y suspirant, dix: « De una part y de l'al» tra mire a l'entorn, y jo més cosa víu que'm fos » de tembre, emperò lo escampament de la sanch y » la sageta ab que só ferit me mostren algú estar » amagat, lo qual se pot pensar quant greument los » darts y sagetes amagades poden plagar la perso» na. » Vol dir que cascú se dèu tembre dels hò-

mens falsos y mals, que detraen y murmuren falsament per ses males paraules; axí volen sens empediment com la segeta de la ballesta, y més fortment y pijor feren que los darts y sagetes.

La .xiiij. — Del Pi y del Roure

(160)

[*f. 91.*] *No dèu algú per sa bellesa molt exalçar-se ni als altres menysprear y escarnir, perque moltes vegades los més bells solen caure ahont los lleigs y diformes escapen y romanen en son estat, segons que's mostra per aquesta faula. Un Pi molt bell y de maravillosa altesa, estant prop de un Roure, escarnint li deya : « ¡Oh, còm es aspre, y sense bellesa y disposició! No es digne que estigues prop » de mi, ni dèus participar en cosa alguna ab mi, » perque jo tinch lo cos alt y gran y axí dret que » quasi me acoste a les muralles, y ma altura fins a » les esteles se extén. Encara tinch lloch en lo mig » de les grans naus, y a mi lliguen les veles pera pen- » dre lo ayre y fer anar y governar y regir la nau

» per la mar, y moltes y innumerables virtuts jo tinch » de les quals tu afretureges. Mes tu es lleig y difor» me, y menyspreat dels que't deuen escarnir y avo» rrir. » Mes lo Roure respongué humilment y ab rahó : « Fins ara tu es estat alegre y content de ta » bellesa, a tots nosaltres menyspreant per la nostra » llegesa. Emperò com te tallaràn les rames [y] » lo tronch, ab la destral tu seràs arrencat; quant te » plauríen les nostres espines més que les rames ab » les quals ara te alegres! » Perque algú no dèu presumir de sa bellesa y gentilesa, car moltes vegades la bellesa pareix tristura y gemechs, y los diformes y lleigs passen ab pau y segurament.

La .xv. — Del Pescador y del Peixet

Més val un ocellet en la mà que'l buytre volant.

(161)

*Lo home no dèu lleixar lo que segurament y pacífica posseheix, per la cosa que ha de venir que no es certa, car pot ésser que aprés cerque y no trobe res, així com demostra aquesta faula. Un Pescador de la ribera de la mar, pescava ab un [*v.*]

am, ab lo qual près y tragué un Peixet petit. Y com li llevàs lo am de la boca, dix-li lo Peixet ab gran gemech : « Prech-te que m'hajes misericordia de » mi y'm vulles lleixar, pus veus que de mi no pots » haver sinó poch profit, perque só xiquet, ara me » ha parit ma mare, y no has tu en açò algún dany; » y com jo seré gran y gros jo'm tornaré en aques- » ta ribera y de grat me deixaré pendre a tu, de » manera que tu y tota ta companyía vos fartèu de » mi. » Mes lo Pescador responent, dix axí : « Per » cert gran follía sería soltar lo peix près, en treva- » llar per pendre-n altre. » Per ço dengú no dèu desemparar ne lleixar lleugerament lo que es guanyat ab trevall, perque aprés poría venir temps en lo qual ell ho voldría tenir y no [ho] trobaría. Y axí no devèm lleixar lo cert per lo dubtós, com diu lo proverbi : Més val un moixó en la mà que un buytre volant.

La .xvj. — Del Sol, y de l'Avariciós y de l'Envejós

Quant gran es la enveja de alguns, que bonament volen sofrir alguns danys per que los altres los reben y soporten majors danys, sobre que's reconta una tal faula. Lo subiràn Júpiter envià de
[f. 92.] sa gran sella alta * al Sol, a conèixer les voluntats dubtoses dels hòmens. En lo qual temps vingueren davant lo Sol dos que eren molt diferents en condicions, perque la hu era avareciós y l'altre envejós. Als quals dix lo Sol : « ¿Què es lo que volèu y de- » manàu? Declaràu-ho ab fiança, que us serà ator- » gat allò que demanarèu: el primer, segons que de- » manarà, y al segón, doblat. » Ohint açò, lo Avari-

La enveja fa mal a l'envejós.

(162)

ciós volía que lo Envejós demanàs primer, per que ell aconseguís lo doble, perque ell creya que demanería algunes riqueses. Mes lo Envejós, entenent açò, considerant que lo Avariciós havía de haver y rebre lo doble que ell, no pogué-s encobrir sa enveja. Y així demanà que li fos tret la un ull, per que a l'altre li llevassen los dos. Y lo Sol, vehent açò, sotsrient-se contra lo altre, pujà pera'l Déu Júpiter y recontà-li en quant la enveja entre los hòmens regna, de manera que molts se volíen exposar a perills per que a sos prohismes vinguessen majors mals y dany. Així com se diu que goig es als mesquins y atribulats haver companyons en sos mals y penes.

La .xvij. — Del Moço plorador y del Lladre

*Aquells que cobegen les coses de altri, a les vegades perden les propies y no les cobren, segons nos demostra aquesta faula. Un temps, estant prop de un pou fondo, fingía que plorava un [*v.*]

(163)

Qui vol fer mal, mereix lo tal.

Jove, de manera que's feu produhir llàgrimes de fingida y simulada tristesa. Al qual vehent un Lladre arterós, demanà-li de la causa de sa tristicia diligentment, dihent-li: « Dígues-me, Jove graciós, » ¿per què estàs ab tan plorosos ulls, que tan fort » plores? » Respòs lo Jove ab grans gemechs: « Ací » vinguí ab una caldera de or per traure aygua, y » trahent la aygua es-se-me escapada la corda, y per » aquesta causa só ple de tristor y estich plorant. » Ohint aquestes paraules lo Lladre estuciós y cobdiciós, llevà-s la capa, y posant-la prop del Jove devallà en lo pou per cercar la caldera o poal. Y tantost com ell fonch entrat y devallat en lo pou, lo Jove près la súa capa, ab la qual fugí a la montanya, y allí se amagà. Y lo Lladre tardà molt pensant trobar la caldera de or, mes coneixent que no podía haver-[la] perque no hi era en lo pou, y que són temps passave endebades trevallant, isqué del pou y començà de cercar sa capa de una part y d'altra, la qual, com no la trobàs, caygué en terra dihent així ab gran tristesa y angustia: « ¡ Oh Déu, senyor » de totes les gents! ¡ Quín juhí tan just y egual ha-

» vèu jutjat! Per gran rahó deuen perdre sos man-
» tos tots aquells que cobdicien, y són en avaricia
» inclinats, y a drets crehen que han de trobar la
» caldera de or en lo pou, segons que jo, com a foll
» y desaventurat, he cregut. » Significa aquesta faula que no sièm així cobdiciosos que desijèm les coses estranyes, per que no perdàm les nostres propies cercant les dels altres; que sobre nosaltres no diga, que los perills dels altres los fan estar avisats y cautelosos.

La .xviij. — Del Lleó y de la Cabra

Del que't consellaràn mira la fi perque ho diràn.

(164)

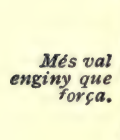
Que no creguèm llaugerament a les paraules blanes y enganyoses, nos ho demostra aquesta faula. Lo Lleó afamat, ***entrant*** [mirant] per lo camp si pogués sentir nenguna cosa que pogués arrapar, hi veu una Cabra que menjava en una alta roca. Lo qual, com desijàs menjar, no vehent manera com pogués pujar a la Cabra, hi començà de parlar per paraules enganyoses, blanes y falses, dihent així: « Dígues-me germana, * ¿per què estàs en aqueixos [*f.* 93.]

» llochs tan sèchs y sens fruyt, cercant de menjar » en aqueixes roques tan altes? Lleixa aquesta te- » rra no conreada, despoblada y estèrill, y abàixa-t » als prats verts, ahont poràs usar y menjar moltes » bones herbes y de diverses especies y flors, ab que » pendràs alegría. » La Cabra, ohint lo consell, ab gran gemech considerava com era aquest consell molt bo pera ella. Emperò la gran enemistat y contrarietat que ere entre lo Lleó y ella, causava que no creya que lo Lleó li consellava de bon cor; per lo qual, responent a ell, dix així: « Prech-te que no » entengues més en açò que has començat, per » quant, encara que fossen verdaderes totes tes pa- » raules, mes lo teu consell es fals, y tu me vols en- » ganyar ab tes llegoteríes y falses paraules ben » ordenades, a les quals si crehía, no escaparía de » morir en tes mans. Per això apàrta-t de mi, per » quant més segur es estar ací sens por, que, usant » de ta dotrina y consell, abaixar-me als prats » ahont poría ésser morta y menjada. » Aquesta faula nos mostra que no cregàm de llauger les paraules blanes y enganyoses, encara que a prima faç semblen verdaderes; mes ans devèm diligentment considerar a quína fí, y de quína manera, y per què són dites.

La .xix. — Del Corb assedagat

[v.] *Com la prudencia y industria moltes vegades supleixen y cumplen la veu y defectes de les forces, nos mostra la present faula. La Corba, ab set gran, vingué a un pou, ahont trobà una canada en lo fons, ahont havía una poca d'aygua, en tan poca quantitat, que l'aucell no podía beure d'ella

Més val enginy que força.

(165)

sinó trabucant-la, y no bastava per allò la súa força, perque era molt pesada. Y axí, moguda la *Corneja* [Corba] de impaciencia, pensant tota manera de inginy que podía considerar pera poder satisfer a la set, la qual quasi volía morir, plegà de les pedres que podía traure ab sa boca, ab les quals, gitant-les dins, feu crèixer la aygua; y axí trobà manera ab la qual llaugerament pogués beure de la aygua y satisfer a sa set. Significa aquesta faula, que per art y inginy pot l'home fer moltes coses, les quals per força no poría complir.

La .xx. — Del Pagés y del Toro

A tart se castiguen per paraules ni per açots los que són rebelles y de mala naturalesa, sobre los quals se posa tal faula. Tenía un Llaurador un Bou jove brau y no domat, y volent-se servir d'ell, començà-l de junyir ab altre Bou manso, y gitar-li lo jou sobre lo coll. Lo Bou, axí com era jove, sentint açò, començà a bravejar. Y gitantse de sobre d'ell lo jou y les correjes, y encara vo-

(166)

Nunca bon ase per bastonades

lía ferir y espedeçar ab los corns a tots los qui li
[*f. 94.*] estaven entorn. Y per molt que li fessen, jamés *lo podíen amansar: tant era vil y traydor. Y vehent lo Llaurador la gran bravura del Bou, mès-li grans traves als peus y a les mans, y encara li serrà los corns, pensant que así se amansaríe y no poría fer mal ni dany. Y com de nou li posàs lo jou damunt, començà-l de fer trevallar. Y lo Bou jove tirava coces y pernades, y cavava la terra ab los peus y mans, en manera que omplíe a l'amo los ulls y lo cap de terra y de arena, lo qual, torçant-se la pols ab gran cor, dix: « Per cert, jo'm conech per vençut de » aquest Toro, perque sa malicia es contraria a tota » bondat, de manera que ni per paraules ni per » açots pot ésser portat al bé, mes lo carnicer lo » castigarà breument. » Significa aquesta faula que los hòmens de mala naturalesa o criança, semblants són toros braus, que jamés se volen castigar per diciplines ni paraules, fins que'l maten les justicies penjant-los, o en altra malaventura són acabats.

La .xxj. — Del Sátiro y del Caminant

No fies de home de dos cares.

(167)

Aquesta faula nos mostra que devèm fugir y apartar-nos dels hòmens de dos llengües. En lo temps de l'ivern, com fos molt fort tempestat, ara de neus y pluges, y de vents, y de gelades, un Pelegrí o Romeu, caminant en regions llunyetes y apartades, arribà a una montanya ahont * havía [v.] grans neus y cruels vents, en tant grau, que no's paría lo camí, ni ell sabía ahónt albergar-se. Y seguí-s que estant axí lo Caminant, un Sàtiro venía a ell. Es de saber que aquests són hòmens de poca estatura, los quals són en les parts de Libia en la montanya de *Arles* [Atlas], los quals tenen uns petits corns en los fronts y han los peus semblants als de les cabres. Lo qual Sàtiro, havent misericordia del Pelegrí, rebé-l en sa casa; y molt se maravellava de la tanta força com tenía aquest Pelegrí, perque bufant-se les mans gelades, de les quals no's podía ajudar, les escalfava y les tornava a son estat primer. Y com ja hagués llançada la fredor de defora, lo Sàtiro lo feu seure, y li donà de les millors viandes que te-

nía. De aquí a poch portà-li una taça de vi calent per que escalfàs les parts de dintre. Y com lo Caminant, prenent lo vi, sentís, plegant-lo a la boca, demesiada calor del vi, no menys altra vegada començà de bufar ab la boca per refredar-lo. Lo qual com ho vés lo Sàtiro, dix : « Jo he conegut per cert » que has obrat coses contraries ab la túa mateixa » boca, perque les coses fredes escalfes y les caldes » refredes. Puix axí es, ix-te sus ara de la montanya » y no tornes jamés ací. » Per quant la operació contraria de la boca y llengua doblada en ningún lloch no fonch de soportar, mes tantost y lluny són de llançar, y majorment de aquelles que lloen y afalaguen los presents y redarguixen y blasfemen los absents, dels quals se diu aquest proverbi: No es cosa de riure tenir cara de dos cares: ab la una mal dir y ab l'altra posar pau.

[*f.* 95.] * La .xxij. — Del Toro y de la Rata

(168)

Lo poderós sens lo pobre no té poder.

Lo poder y manament dels poderosos y richs no es més sinó quan se conformen per voluntat y favor ab los inferiors y sos súbdits, com de-

clara aquesta figura. Lo Toro, fort y gran, estant gitat per donar repòs a sos membres, una petita Rata començà ab ses dents xiques a mòrdre-l. Y com lo Toro moltes vegades se giràs a una part y altra per gitar la Rata, ella fogía a un forat. Ella tornà pera'l Toro altra vegada; y açò feya tantes de vegades que lo Toro se n'enujava molt de allò; mes, encara que era molt gran y robust, no's podía venjar de la Rata que apenes la podía veure. Y la dita Rata sofería ab pasciencia sa ira, perque sabía que era ben segura d'ell. Y axí dix aquestes paraules al Toro : « Encara que la natura te haja donat » gran cos, ni per axò pots fer a mi alguna cosa de » mal, car encara que jo só xica de cos, torbe a tu » que est gran, y tu no't pots venjar de mi. Per çò » aprèn, en poques paraules, per que conegues tes » forces, conformant ab la voluntat dels súbdits; y » no menysprees a algú, y axí poràs usar de ton » poder francament. » Vol dir que los senyors y poderosos que's deuen conformar ab los súbdits y no'ls deuen menysprear per petits que síen si volen guardar son estat y honra.

La .xxiij. — De la Oca y de son Amo

*Qualsevulla que té lo que ha menester suficientment y no's contenta de allò, ans cobdicia de l'altri més que no dèu justament, pert lo que té, sobre lo qual se diu aquesta faula. Tenía un Home una Oca que cada día li ponía un òu de or en son niu; mes aquest Home, no solament deixava de ésser content ab açò, mas cobdiciava que ponés cada día dos òus. Mes la Oca, no podent saciar la cobdicia de son senyor, quant més podía ponía son òu, [v.

(169)

La cobdicia desordenada romp lo sach.

segons que ho havía de costúm. Emperò, lo Home, pensant de hónt vinía aquest òu de or, considerà y pensà que algún tresor tenía en sí la Oca amagat, del qual ponía aquest òu axí. Y per tant, ab sa gran cobdicia, per que pogués pendre tot aquell tresor en una vegada tot justat, matà la Oca; y obrint-la, cercà lo tresor per totes parts, y com no trobàs cosa nenguna, y fos morta la Oca, perdé tota sa esperança; y coneixent tota sa colpa gran, despuix que pensà bé en sí la follía en que era caygut, ab sospir y gemechs usà de comportar son mal y pena, perque cosa egual era y conforme a la rahó, que pus era rich y cobejava de més, perdre lo que tenía, que ho soportàs ab pasciencia, imputant-ho a sí mateix. Per tant convé a cada hu que síe content del que Déu li ha dat y que no tinga per poch lo que es rahonable pera ell, mes abans dón gracies a Déu per allò, y no perda lo que té per alcançar altres coses majors.

La .xxiiij. — De la Bogía y sos Fills

A vegades lo més estimat val menys.

(170)

*Moltes vegades se esdevé que les coses que [*f. 96.*] menyspreàm y pensàm que són de menys valor, són amades de nosaltres, y, al contrari, les que més amàm són perdudes y desemparades, segons diu aquesta faula. En un temps, una Bogía parí dos fills justats, los quals no's creaven egualment de la mare, perque per inclinació natural amava més a l'hu que a l'altre; de manera que a l'hu, de tostemps lo afalagava y complàure-l, y a l'altre avorría y nigún bé ni afalach li fehía, salvant allò que per natural amor de mare no li podía denegar per que sustentàs la vida. Y escaygué que la Bogía, anant per una montanya ab goços, per lo qual, torbada de esperit per temor que hagué, pensava còm poguera eixir de allí sens perill, y près al fill que més amava en los braços abraçat amorosament; y a l'altre que avorría feu que pujàs sobre ella a la esquena; y de aquesta manera, lo millor que pogué, començà de fugir. Mes quan fugís y la estrenguessen molt los goços, no podent fugir de altra manera,

pera escusar sa mort, lleixà lo fill que portava en los braços; y no menys volguera lleixar lo altre que tenía en la esquena, mes perque ell se abraçà molt fortment al coll de la mare, escapà ab ella sens lesió dels goços. Y així, la Bogía, com hagué perdut lo fill que més amava, començà de amar a l'altre, al qual tots los béns que al primer fill donava dava a ell, de manera que totes les riqueses de pare y de mare sols ell possehía. Vol dir que a les vegades la fortuna torna algú que es menyspreat a ésser més amat que altre, lo qual es estat més car *es* [y] preat en altre temps.

[*v.*] * La .xxv. — De la Tempestat y de la Olla

(171)

La presumpció sin rahó no es bona.

Per cert, desaventurat es y no porà escapar dels escàndols y perills del món, aquell que per superbia o vanagloria se mostra per major y millor de que son estat requir, segons se mostra per aquest exemple. Par, per comuna experiencia, lo oller fabricà, en un temps, una Olla, posant-hi molt de son

poder y saber y sa art; en la factura de la qual, per que més breument y millor se cogués, posà-la a secar en lo ayre. Y en aquest mateix temps, llevà-s una gran tempestat de vent y de pluja, y acostant-se allí a ella, demanà-li : « ¿Quína cosa es tu o quín nom » has? » Ella, no recordant-se de allò que era, mes oblidant-se com ella era terra y fanch vil, respòs la Olla : « Per quant per art y inginy de mon mestre » y de sa mà ben usada y pràtica, s'es feta y forma» da per continua revolució, de tal manera que reste » ja Olla ab bona disposició. » La Tempestat li dix llavors de aquesta manera : « Encara que te tingues » per Olla ben formada en ta presumpció, sapies de » ací a poch te tornaràs allò que eres, destruyda de » aquesta aygua, per que conegues que no est altra » cosa sinó sols terra vil y aygua. » Y dites aquestes paraules, plogué molta aygua y estava núul sobre ella: sens ésser cuyta en lo forn, fonch tornada en terra y aygua. Amostra aquesta faula que devèm conèixer lo estat de cascú es. Perque cosa lleugera es de posar-se en estima de noble y generós y gentil home, * mes es greu y difícil mantenir la noblesa y gentilesa. [f. 97.] Y més per estès de aquesta materia parlar o escriure, causaría detracció y enveja; perque deixme de continuar més en ella.

La .xxvj. — Del Llop y del Cabrit

Encara que totes les coses hagen apetit e inclinació al bé, emperò representades per la rahó a la voluntat, de dos mals lo menor es de elegir, segons se declara per aquesta figura. Lo Cabrit peixía lluny de sa casa en un prat, al qual, vent lo un Llop, s'hi aplegà per matar-lo y menjar-lo; mas

(172)

De dos mals forçats lo menor es de elegir.

tantost com veu lo Cabrit al Llop, començà de fugir y acollí-s pera sa casa, ahont estaven los moltons. Y lo Llop, vent que sa voluntat no podía complir per força prenent lo Cabrit, delliberà de temptar-lo per paraules blanes, dihent axí : « ¡Oh animal foll, sens providencia! ¿Què cerques tu en aquest lloch entre los moltons? ¿Per ventura no mires com en lo temple, per totes parts, està la terra sangonosa y mullada de sanch, dels animals que cada jorn se maten y se sacrifiquen als Déus? Prech-te que no vulles aquí morir, ahont no pots esperar altra cosa sinó la mort, mes víne-te-n en lo prat ahont estaràs sens perill y por del viure. » Mes, responent-li lo Cabrit al Llop, dix-li : « Prech-te, mon senyor, que no vulles haver congoixa sobre aquesta causa, car per ta faheltat ni per ton mal consell podríes acabar que jo me'n vaja de ací, per quant, encara que continuament me convinga y haja de tembre la mort y que ma sanch sía espargida, emperò més val que tot açò haja de soportar: ésser sacrificat als Déus, que no vull ésser tragat ni menjat del Llop rabiós. » Y açò significa que de dos mals presents lo menor mal dèu hom elegir.

[*v.*] ACÍ COMENÇEN

LES FAULES COLLECTES

DE ALFONSO Y DE POGIO, Y DE ALTRES

EN LA FORMA Y ORDE SEGUENT

La primera faula. — EN QUE ALFONSO AMONESTA LES PERSONES A LA SABIESA Y VERDADERA AMISTAT

(173)

Més val lo bon amich que or ni argent.

Lo sabi Lucinia de *Avaria* [Arabia], dix a son fill: « No dèus soportar que sía la formiga » més sabia que tu, la qual aplega en lo estiu ab que » visca en lo ivern. Y no sía lo gall millor vetllador » que tu, lo qual vetlla en los matins y tu dorms; y no » síe més fort que tu, lo qual regeix nou taules, per» que si's vulla tu pugues regir una. Y no síe més no» ble de cor lo goç que tu, que tostemps se recorda » del bé que reb y tu no't recordes d'ell. No menys» prees a degú enemich per xich que sía; ni't pa» rega molt tenir molts amichs. » Encara lo sabi

mateix de Arabia, quasi estant a la mort, cridà a son fill, al qual demanà quànts amichs havía adquirits fins en aquell día. Respòs lo Fill: « Segons pens, » jo tinch més de cent amichs. » Dix lo Pare: « Guarda que no tingues per amich a negú fins que » hajes provat, perque primer nasquí jo que tu y » apenes he adquirit un mig amich, y encara aquest » tal ab gran trevall, y maravell-me com tu poguist » haver tants amichs. Per ço dèus-los probar, per » que verdaderament conegues quàls d'ells te són » amichs. » Respòs lo Fill: « Pare ¿còm los dech » probar? » Dix lo Pare: « Pròba-ls de aquesta » manera. * Mata un vedell y mèt-lo en un costal [*f. 98.*] » que sía ensangonat de defora, pòrta-l a algú de » tos amichs, y dígues-li com es un home mort, al » qual per ta mala sòrt tu l'has mort, y per ço que'l » pregues, com especial amich, qu'ell ho vulla co- » brir, y'l te ajut a soterrar per que aquest ton mal » no sía sabut, puix ell ho pot fer sens sospita y tu » per sa amistat te pots salvar de aquest perill. » Lo Fill posà per obra quant lo Pare li consellà y lo hi manà. Y lo primer amich a qui fonch lo cors donat per ell, en la manera y forma que lo Pare li havía consellat, respòs així lo amich: « Pòrta-t allà » ton home mort, no'l metes en casa; si mal has » comès, pàra-t a la pena. » Y despuix va-se'n a l'altre amich, y altres molts de hu en hu, requerint-los per lo mateix orde y paraules. Tots li respongueren per una manera, dihent: « Amich, lo cars es gran » y perillós, y tal, que no convé que entres en nos- » tres cases ab tal cosa com aqueixa; així dóna-t lo » millor remey que poràs; pus mal has comès tu tot » sol, no metes en perill a nosaltres. » Y lo Fill, vista y coneguda la poca amistat y fidelitat que trobà entre sos amichs, tornà-s pera son Pare y con-

tà-li tot lo que li era esdevengut. Lo qual dix a son Fill: «Has esprimentat per ventura lo dit del Filosof, » lo qual diu que molts són los amichs de nom, mes » pochs se'n troben per obra en la necessitat. Mes, » ves, aportà-l en aquell mig mon amich, y pròva-l y » veges què't dirà. » Lo Fill se n'anà a ell y recontà-li lo cars per part de son Pare, segons que a sos amichs havía dit, dihent que era home mort; lo qual li dix: « Entra en casa: està secret, no ho convé » manifestar als vehins. » Y despuix feu eixir de casa a sa muller y a tota sa companyía; y així secretament cavà un lloch en casa, més convenient que havía en sa casa, pera soterrar aquell cors. Y així estant prest y dispost pera soterrar-lo allí, y lo Fill descobrí tot lo fet verdaderament a aquell mig amich de son Pare, al qual donant moltes gracies, se'n tornà pera son Pare, a qui per estès manifestà les paraules y obres de son mig amich. Y llavors dix lo Pare: «De aquest tal amich parla lo Filosof: Aquell » es bon amich, lo qual te ajuda quan tot lo món » te defall. » Y demanà lo Fill al Pare: « ¿Havèu » vist per ventura algú que atengués amich com- » plit? » Respòs lo Pare: « No ho he vist, mas he » ho ohit dir; y lo que ohí fonch de dos Mercaders, » dels quals la hu estava en Egipte, l'altre vivía en » Baldach, que's coneixíen solament per ohida, per
[v.] » diver*sos missatgers y lletres que enviava la hu a » l'altre, per los quals contractaven, venent, com- » prant, y en altres diverses maneres. Y així disco- » rrent lo temps, escaygué-s que aquell Mercader » de Baldach, ab gran alegría, se'n anà per negociar » en Egipte. Ohint lo egipcià com son amich venía, » ab gran alegría li isqué al camí, y'l recebé ab tan » gran alegría en sa casa, servint-lo com es costúm » entre amichs per set díes, y mostrant-li en aquest

» temps tots sos béns, riqueses y secrets. Los quals
» passats, escaygué-s que caygué en malaltía gran lo
» Mercader de Baldach, lo qual, havent gran enuig
» y sentiment de son amich, cercà quants metges
» havía en la provincia, y triant los millors d'entre
» ells, feu-los venir a sa casa per que socorregues-
» sen a son amich, sanant-lo de sa malaltía. Mes los
» metges, tocant-li lo pols, vista y examinada sa
» orina, no pogueren entendre que hagués deguna
» malaltía en son cors, sols que era aquella súa ma-
» laltía de la part intellectual de la ànima, perque
» son mal era de enteniment de amor y de cobdi-
» cia. Y coneixent açò son amich, se n'anà a ell y
» dix-li y pregà-l ab ferma fiança, que li digués si
» havía en sa casa deguna dòna per la amor de la
» qual ell fos així encès y malalt. En aquest respòs
» lo malalt : « Mòstra-m totes les dònes de ta casa,
» y veuré entre elles alguna dòna que tant la mía
» ànima ha captivada, y jo dir-t'he la veritat. » Y
» tantost feu posar davant ell totes les dònes de sa
» casa, mas no li plagué a ell deguna d'elles; y des-
» puix li portà ses filles, emperò no era deguna
» d'elles. Era en sa casa una moça que lo Mercader
» havía criat de gran temps per que conegués sa
» costúm, la qual tenía pera pèndre-la per muller; y
» aquesta fonch en fí portada per que la vés lo ma-
» lalt; la qual vista, dix : « De aquesta devalla la
» mía vida o mort. » Ohides aquestes paraules, sens
» dilació tantost la-hi donà per muller aquella don-
» zella, que era noble y molt bella, y ab gran dot,
» la qual tenía per pèndre-la pera ell per muller lo
» mateix Mercader egipcià. Y així fonch tantost sà;
» y acabada sa negociació tornà-se'n pera sa terra
» ab sa muller. De altre temps seguí-s que aquell
» Mercader de Egipte perdé sos béns per moltes y

» varies fortunes, y axí caygut en pobretat, deslli-
» berà de anar-se'n en aquell amich que tenía en
» Baldach, per que ell, havent misericordia de ell li
» fes ajuda o reparament. Y axí se n'anà a ell mig
[f. 99.] » desnú y afa*mat, lo qual plegà en la nit en Bal-
» dach ab grandíssima vergonya per anar tantost a
» la casa de son amich, y axí desnú y nèt. Y no
» menys se recelava de no anar a ell a tal hora per
» que no'l deixàs de rebre-l per no conèixer-lo, per
» lo qual delliberà de entrar en lo temple y passar
» la nit allí; d'hont pensant en sí moltes coses, se
» enujà de estar allí, y isqué de allí per causa de
» perdre sos pensaments anant defora. Y eixint del
» temple, ell encontrà-s ab dos hòmens en la carre-
» tera en una, la hu dels quals matà a l'altre y fugí
» amagant-se per la ciutat. Los ciutadans, ohint la
» remor y colps, isqueren a veure que era; y troba-
» ren un home mort; y ells cercant per una part y
» per altra per pendre lo homicida de aquest home,
» no trobaren a altri sinó a aquell egipcià; lo qual
» près per ells, fonch-li demanat si havía mort aquell
» home. Aquest home axí caygut en pobresa, desi-
» jant que sa vergonya y adversa fortuna fos cuberta
» y si's vulla per mort morís, dix : « Jo'l matí. » Y
» axí fonch près y mès en la presó aquella nit. Y
» altre día següent fonch aprés portat davant los jut-
» ges, y sentenciat que fos penjat. Y molta gent, se-
» gons que es costúm, se n'anà per veure la execució
» de la justicia al lloch hont lo havíen de penjar;
» entre los quals vench aquell son amich de Baldach
» per qual causa el sentenciat era vengut en aque-
» lla ciutat; y com lo vés, mirant-lo més agudament
» lo Mercader son amich, lo conegué, y veu com
» aquell era estranger y son amich de Egipte, del
» qual havía haguda molta honor y li donà sa muller

» ab gran dot y altres beneficis y béns molts que li
» havía fets; y recordant-se de tot allò y considerant
» com lo home es tengut y obligat a regraciar y re-
» munerar per los beneficis rebuts en aquesta vida a
» son amich com no'ls puga pagar aprés de la mort,
» delliberà y determinà de pendre la mort per aquell
» son amich; y començà de cridar ab grans clamors
» y veus : « ¡Oh mals jutges, per què volèu matar
» aquest que volèu penjar! No mereix la mort car jo
» só lo qui mereix la pena, car jo matí aquest home, lo
» qual se diu aqueix haver-lo mort.» Los jutges, ohi-
» des aquestes paraules, prenguéren-lo y condemnà-
» ren-lo a mort; y soltaren a l'egipcià que fonch pri-
» mer condempnat. Y lo homicida verdader, ohint y
» vehent totes aquestes coses, y pensant en son cor
» lo mal y crim que havía comès, y considerant lo
» amor y fe de aquells * dos amichs, com la hu per [*v.*]
» l'altre volíen ab tan bon cor morir, pensant axí
» mateix que era justicia y més rahonable que ell
» estant culpable y mereixedor morís, que no nin-
» gú dels altres, los quals eren sens culpa y igno-
» cents, començà de cridar ab gran instancia y veus,
» dihent axí : « ¡Ohíu jutges y executors de la jus-
» ticia! Verdaderament Déu es just jutge, lo qual no
» deixa degún mal ni delicte sens punició. Y per que
» Déus aquest meu pecat no mane punir y castigar
» més durament en mi en l'altre món, jo regonech
» y confesse que só lo verdader matador de l'home,
» y per lo mal que jo cometí jo só prest de passar
» la pena. Per això deixàu aqueix que no té culpa,
» y condempnàu a mi que só lo culpant. » Los jut-
» ges, no poch maravellant-se de açò, demanaren
» en aquest; y dubtant què devíen judicar en aquest
» cars, enviaren y remeteren dos o tres hòmens al
» Rey ab verdadera relació de quína manera y for-

» ma tot era passat. Y no menys dubtava lo Rey en » lo tal cas. Y finalment, lo crim de l'homicidi, lo » qual de mera y llíbera voluntat fonch confessat, » per concort consell y determinació de tots los sa- » bis, foren perdonats tots tres; y axí perdonaren y » lleixàren-los a tots, declarades les causes y rahons » per què la hu per l'altre volía pendre la mort; y » axí se n'anaren deslliures cascú a sa casa. Y lo » Mercader de Baldach portà a sa casa lo egipcià, » y vent sa pobresa y fortuna, lo començà de con- » fortar de aquesta manera: « Si tu vols estar en ma » companyía, totes les coses que jo tinch seràn túes » axí com míes, y comunes entre endós. Y si de » aquesta manera no ho vols, partàm quant jo tinch » en parts eguals, y pendràs tu la una part y jo só » content ab l'altra. Y lo Mercader de Egipte in- » duhit y mogut per la inclinació y dolçor de la te- » rra de sa naixença, près la part dels béns que li » donà son amich y axí se n'anà a sa terra.» Y contades totes aquestes coses, dix lo Fill al Pare: «Tal » amich com aqueix apenes o jamés pens ni esper » haver ni atènyer. »

La .ij. faula. — Dels diners acomanats

Com un Espanyol passàs pera Meca, arribà en Egipte, y coneixent que havía de caminar per terres despoblades y desertes, tement los perills del camí y roberíes, delliberà de deixar comanada la
f. 100.] pecunia que te*nía més avant del que per lo camí havía de mester per anar y tornar. Y trobà en Egipte un Home que era de bona fe y lleal y de grans perfeccions, segons a fama de tots, al qual encomanà vint marchs de argent, y axí se n'anà a Meca.

L'engany, ab engany es vençut.

(174)

Y acabats tots sos fets y tornant de allà, demanà son argent de aquell a qui lo havía acomanat. Lo guardia y depositari, ple d'engany, negà lo depòsit, dihent que nunca havía solament vist tal home. Y lo Espanyol, ohint açò, se n'anà molt trist pera sos companyons ab qui vengué, dels quals demanà consell, per quant li era negat lo depòsit de l'argent per lo bon Home y molt lleal comendatari. Ohint açò los vehins y los companyons, en nenguna manera no ho volíen creure, dihent que aquell Home era de moltes bondats y virtuts y molt verdader, y que en ninguna manera ell no negaría tal cosa. Per la qual rahó lo Espanyol se n'anà altra vegada per aquell ab molta humilitat y reverencia, crehent que així lo induhiría a tornar-li son argent. Mes lo enganyador, quant més li pregava, tant més li negava, menaçant-lo y dihent-li que de allí avant no l'infamàs de tal manera. Lo qual vehent lo Espanyol, se tornava més trist; y s'encontrà ab una Vella vestida en hàbit de religiosa, la qual anava sobre un bordó. Aquella, vehent aquell estranger torbat y gemegant, moguda de misericordia, li demanà quín mal havía

y per què estava axí atribulat; lo qual li recon-
[v.] tà tota sa fortuna per estès, segons com * li havía escaygut ab aquell Home de gran fama y lleal. La bona Vella lo començà de esforçar, dihent-li que tingués bona esperança perque, ab la ajuda de Déu, si veritat era lo que ell deya, ella entenía de dar remey. Y lo Espanyol li demanà: « ¿Còm se pot fer » axò? » Respòs ella de aquesta manera: « Aportant » un home de ta terra de qui tu fíes. » Y ell li portà un son Companyó, al qual dix la Vella que fes fer quatre caixetes pintades y per defora ben adressades y ordenades de seda y de argent, y les omplís dedins de pedretes petites, y que les fes portar per alguns a la casa de aquell que negava los marchs de argent; les quals fes portar de una en una, donant a entendre que les volía posar en son poder en guarda. « Y quan ells entraràn en casa ab » aquelles caixetes, tu iràs allà y demanar-li has ton » argent, lo qual, mijençant Déu, aconseguiràs. » Y lo Espanyol se n'anà y ordenà y complí totes les coses axí com la Vella li havía consellat. Y entre tant son Companyó, ab los que portaven les caixes en la casa de aquell qui negà lo depòsit, en una ab aquella Vella, digueren en aquell enganyador: « Senyor, » ací estàn uns mercaders espanyols que porten » tresors de pedres precioses, de or y de argent, » los quals volen passar pera Meca, hont, ohint de » tanta honestat, y llealtat, y bona diligencia, pre- » guen-vos que'ls guardèu aquestes quatre caixes » fins que tornen, perque no les gosen passar ab ells » per por de ésser robats en lo desert. Y no menys » te'n pregàm que, per respecte nostre, los vulles » atorgar aquesta gracia, y açò síe secret entre nos- » altres mateixos, perque ells son hòmens que no's » voldríen descobrir de tan gran tresor com por-

» ten. » Y ells estant en aquest parlament, pujant les caixes dedalt a una cambra, sobvingué que lo primer Espanyol vingué a demanar son argent negat, segons que la Vella li havía dit. Y lo depositari y guarda que havía negat lo argent, vent a l'Espanyol, temé que no'ls fes mala relació de ell als que portaven les caixes, y que's clamàs davant ells, lo qual de son propri moviment li dix: « Amich, » ¿còm havèu tant tardat no demanant lo argent » que tinch de vós en guarda? Jo só ja fart de guar- » dar-lo tant de temps. » Y així manà que tantost li fos tornat, perque hagué por que si negàs lo que de ell havía rebut en guarda, que les caixes del tresor no les fiaríen d'ell, ni les hi acomanaríen. Y com veu la Vella que havía reparat aquell * pobre hom, [*f.* 101. comanà a l'enganyador les caixes, y no curà pus de tornar per elles. Y de aquesta manera, per altre engany y subtilesa, feu recobrar a l'Espanyol son argent.

La .iij. — Sobtil invenció de sentencia en una causa escura de l'oli acomanat

En sa fí y mort un home deixà una casa sola, sens més béns altres a son fill. Lo qual, cercant sa vida ab trevall de ses mans, moltes vegades passava gran fam; per quant, per que se hagués memoria de son pare, ans volgué passar grans càrrechs y trevalls que vendre la casa. Y un vehí seu que era rich, ab cobdicia desordenada procurà de haver-la de ell aquella casa pera sí, movent-li molts partits injusts en aquell Jove, lo qual sentint-ho ell fogía de sa companyía lo més que podía per no ésser enganyat, perque lo coneixía per ingeniós y ar-

(175) *Lo bo venç la malicia.*

terós. Y lo Rich, coneixent que ell no volía vendre la casa, acostà-s a ell, dihent-li per paraules dolces, que pus ell no volía vendre aquella casa, lo qual en alguna manera li reputava a virtut, que almenys li llogàs un troç o part de la casa, pera tenir dèu tonells de oli, los quals estaríen en comanda súa, y que de allò hauría profit y no dany nengú. Y per aquestes paraules induhit lo Jove, llogà-li una cambra de sa casa, y encara que contra sa voluntat, no pensant que ab aquella estucia lo enganyàs. Y com
[v.] lo * Jove anàs a negociar lo que mester havía, lo Rich feu cavar la terra, ahont mès cinch tonells plens de oli y altres cinch mig plens. Y així, vengut lo Jove, près d'ell les claus de aquella cambra y dels tonells, les quals lo Jove primer havía donat al Rich, y dix-li: « Bon Jove, a vós comane mos tonells ab » lo oli, y en ta guarda los pose. » Y així se'n partí de ell saludant-lo. Y lo Jove, no sospitant de nengún engany, cregué que tots los dèu tonells fossen plens, los quals près en sa guarda. Y de aquí a poch de temps, com lo oli valgués bon preu, dix lo Rich al

Jove: «Tragàm a vendre lo oli que tens en ta guar» da, y, com es justicia, pendràs ta remuneració per » ton trevall y lloguer.» Y lo Jove anà ab ell, y cridats los compradors, trobaren cinch tonells plens y cinch mig plens; la qual cosa, vista per lo Rich enganyador, dix-li: «Amich, ¿còm m'has axí fraudat en la guarda de l'oli que't comaní? Prech-te » que'm tornes o m'esmenes lo que hi falta. » Y lo Jove negava lo engany o frau haver comès en allò. Per la qual causa ell fonch acusat de aquell crim davant lo jutge; y lo Jove, responent a la acusació, dix que no negava haver près lo oli encomanat, mes que ell era sens culpa del crim que era acusat. Y demanà temps pera delliberar, y respondre y defendre son dret; lo qual, dins lo termini per lo jutge assignat, se fonch per consellar-se de un Filosof que era virtuós home y advocat dels pobres, lo qual humilment li demanà favor y ajuda de son consell, declarant-li tota la veritat del fet ab jurament com ell era falsament acusat del crim. Y lo Filosof, ohida la veritat y netesa del Jove, dix-li: «Fill, pren » bon cor, jo t'ajudaré per que la veritat sía prefe» rida a l'engany.» Y axí lo primer día següent se n'anà al judici ab lo Filosof, lo qual era posat per asessor del consell y judici del Rey; y com fossen ohides les rahons de la una part y de l'altra, dix lo Rey al Filosof: «Jo't comet aquesta causa per que » ab justa sentencia determines açò.» Lo Filosof, obehint al manament del Rey, dix en aquesta manera: «Aquell home Rich es de bona fama y no » es de pensar que demane sinó lo que li fall ver» aderament; y no menys es de presumir del Jove, » que es tan jove, y fins ací no es corrumput de » mala fama, que haja furtat lo oli. Mes, per que sía » mostrada la veritat, síe mesurat primer lo oli dels

» cinch tonells plens y la morca a son depart, y
» aprés sía mogut l'oli dels tonells mig plens y ses
[f. 102.] » * morques cascuns per sí, y sía vist y considerat
» si les morques dels tonells mig plens y dels de tot
» plens sien eguals en quantitat de pes, que's prova-
» rà suficientment ésser furtat lo oli; mes si en los
» mig plens no haurà sinó la mitat de la morca
» que serà trobada en los del tot plens, en tal cars
» lo Jove dèu ésser deslliurat de la falsa acusació. »
Y en aquesta manera fonch deslliurat de la falsa
acusació del Rich, y així se n'anà ab pau pera sa
casa.

La .iiij. — Sentencia de la pecunia trobada

(176)

Los sabis hòmens són sanitat del món.

Un Mercader rich, anant per una ciutat, perdé un sach ab mil florins en un carrer, los quals trobà un Home pobre, y'ls se'n portà a sa casa, y'ls donà a guardar a sa muller, la qual dix : « Lo que » a mi vendrà no ho gitaré defora; si lo Senyor nos » ha volgut donar aquests béns, guardem-los. » Y

l'altre día següent cridà-s per la ciutat com un home havía perduts mil florins y donaven cent florins de trobadures a qui los tornaría. Y lo Home qui trobà los diners, dix a sa muller : « Tornèm aquests » mil florins, y haurèm cent florins sens pecat ni cà» rrech, los quals ben guardats nos aprofitaràn més » que tots los mil ab mal títol. » Y encara que sa muller bé'ls volguera retenir, mes a despit de ella lo marit restituhí los mil florins y demanà, les trobadures dels cent florins. Mes lo Rich, dés que veu sos mil florins en son poder, dix al Pobre : « Enca» ra no m'has tornat tot lo que has trobat, per quant » hi fallen quatre cents florins, y portànt-me-los tu, » jo só prest de pagar-te dos cents florins. » Mes dix lo Pobre que no havía trobat més de aquells mil florins. Sobre la qual qüestió contenents de açò, se n'anaren * davant lo Rey, en poder del qual de- [v.] posaren tots los mil florins; y fonch manat per lo Rey que fos examinada y determinada per un Filosof aquesta qüestió, lo qual se deya ajuda dels pobres. Davant del qual fonch proposada la petició y resposta de la causa. Lo jutge, mogut de pietat, dix al Pobre: « Dígues-me la veritat: si alguna cosa » tens que pertanga en aquest Rich home, o si li » has tornat tot açò que era seu. » Dix ell : « Sab » Déu que he restituhit quant trobí. » Y llavors dix lo Filosof : « Aquest home es rich y de gran crè» dit, y molts testimonis porta; no es de creure sinó » que demana lo que es just y allò que realment » haja perdut, y puix dix ab jurament que ha perduts » mil y quatre cents florins, de creure es que diu la » veritat. Y més aquest home pobre, encara que sía » pobre, es de ornar fama, al qual no menys fe se » dèu donar, y majorment havent restituhits los mil » florins los quals poguera haver retesos vers sí, si

» se hagués volgut encarregar la súa ànima, y ho » aferma també ab jurament haver restituhit tot lo » que ha trobat. De aquí avant, molt alt Rey, mon » judici es que tal sentencia dèu ésser pronunciada: » que síen guardats en depòsit los mil florins, dels » quals ne síen donats [cent] en aquest Pobre, perque » bé's demostra que aquestos mil florins no són los » que ha perduts aquest home de bé, puix jura que » n'ha perduts mil y quatre cents; y mostrant-se » aquell que'ls ha perduts síen pera ell guardats. Y » si per ventura se mostrarà algú que'ls haja trobats » los mil y quatre cents florins que dèu haver per- » duts aquest home Rich, aquells manarèm restituhir » en aquest. » Y aquesta sentencia plagué molt al Rey y a tots los que allí eren presents. Ohida aquesta sentencia, lo Rich ab gran repenidiment de l'engany que havía comès, demanà y soplicà: « Miseri- » cordia y mercè de mi, car jo conech mon pecat y » engany que he comès, y vull conèixer la veritat: » per cert aquestos mil florins són meus, mas jo vo- » lía defraudar aquest Pobre, per no donar-li los cent » florins que li prometí. » Y lo Rey, usant de clemencia, manà que li fossen tornats los mil florins, dels quals ne donà cent al qui'ls se trobà. Y així fonch deslliurat de la falça demanda del Rich aquest Pobre, ab ajuda del jutge just y bo.

La .v. — De la fe y engany dels tres Companyons

f. 103.] *Moltes vegades cau lo home en lo llaç que parà contra altri, segons se conté en aquesta faula. Tres Companyons, dels quals los dos eren mercaders y ciutadans, y lo tercer era pagès de un

Si l'enganyador es enganyat no's maravelle.

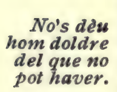
(177)

llogaret, y per causa de devoció anaven en romería a la casa de Mequa. Als quals fallí la vianda en lo camí, de manera que no teníen altra cosa de menjar, sinó una poca de farina, que solament se podía fer d'ella sols un petit pa. Los burgesos enganyadors, vehent açò, digueren entre sí: « Poch pa tením, y aquest nostre Companyó es gran menjador: » de aquí avant es necessari que pensèm com sens » ell menjarèm aquest pa. » Y pastat lo pa y posat a coure, los Mercaders cercaren manera pera enganyar lo Pagès, y diguèren-li: « Germans, tots » durmàm y aquell que dirà més maravellós somni » entre tots tres, menge-s lo pa. » Y feta esta concordia entre ells, gitaren-se a dormir. Y lo Pagès, entenent lo engany dels Companyons, tragué lo pa mig cuyt y així'l se menjà tot sol, y tornà-s a dormir. De aquí a poch, hu dels Mercaders, ab espant de un maravellós somni, se començà de llevar, al qual demanà lo Companyó: « ¿Per què t'espantes? » Respòs ell: « Jo só espantat y espahorit de un » maravellós somni: semblava-m que dos Angels, » obrint les portes del cel, me portaven davant lo

» tro de Nostre Senyor Déu, ab gran goig. » Dihentli lo Companyó: « Maravellós somni es aqueix, » mas jo he vist altre més maravellós, perque jo víu
[*v.*] » dos Angels que'm portaven * per terra ferma a » l'infern. » Mas lo Pagès, ohint tot açò, feya lo adormit. Mas los ciutadans, volent acabar son engany, despertaren al Pagès; arterosament y com a espantat, respòs: «¿Quí són aquests que'm criden?» Ells digueren: « Tos Companyons són. » Y ell los demanà: « ¿Còm vos ne tornareu? » Respongueren: « No'ns som may partits de ací, ¡còm parles » de nostra tornada! » Dix lo Pagès: « Paregué-m » que dos Angels, obrint les portes del cel, se'n por» taren a l'hu de vosaltres davant a Nostre Senyor » Déu, y a l'altre, per la terra rossegant, a l'infern; y » pensí que nunca tornasseu, com fins ací no haja » jamés ohit dir que algú sía tornat de paradís ne » d'infern. Y així lleví-m y mengí-m lo pa tot sol. » Mostra aquesta faula que a les vegades, pensant de enganyar a altri ignorant, del tal es ell mateix enganyat.

La .vj. — De l'Aucell y del Pagés

Tenía un Pagès un hort ab ses fonts corrents nètes y molt bé ordenades de herbes y de flors, perque moltes vegades veníen allí molts ocells. Y allí se n'anà, com havía acostumat, a descansar-se y recrear-se, y segué-s debaix de un arbre, sobre lo qual cantava un Moixó molt suaument; lo qual cant tan delitós ohint lo Pagès, parà-li un llaç, en lo qual lo près. Lo Moixó, vehent-se així près, dix-li: « ¿Per » què tant trevallares a pendre-m? No pots aconse» guir [de mi] profit nengú. » Respòs lo Pagès: « Jo

No's dèu hom doldre del que no pot haver.

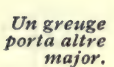

(178)

» t'he presa per que ton cant dolç alegre mon cor. » Dix lo Moixó: «En va has trevallat, car no't cantaré » ni per paga ni per pregaria. » Y lo Pagès li diu: « Si no cantes, jo't mataré y menjaré. » Respòs lo Moixó : « ¿En quína manera me menjaràs? Si cuyta » en aygua, lo bocí serà ben xich, de manera que » no'm sentiràs en ta boca; mas si'm cous en l'ast, » molt menor serà; mas deixa-m volar, y seguir t'ha » de mi gran profit, perque't daré tres doctrines de » saber, les quals * amaràs més que tres vedells pera [f. 104 » menjar. » Y com lo Moixó aquestes coses li prometés, ell lo lleixà volar, y posada ella en sa llibertat, dix : « Aquesta es la primera paraula: Que no » cregues a totes paraules que ohiràs y senyaladament que no pareguen verdaderes. La segona » doctrina: [que't guardes ço] que es teu. La tercera » y final: que no't dolgues de les coses perdudes, les » quals no pots tu recobrar. » Y acabades aquestes paraules, lo Moixó se'n pujà en un arbre y cantà molt dolçament aquella oració : « Beneyt sía lo Senyor » Déu, que lo sentit de aquest caçador ha cubert y » l'ha cegat, y li ha llevada la prudencia, per que no'm » tocàs ni'm miràs ab los seus ulls, ni entengués son

» enteniment la pedra preciosa apellada jacint, del » pes de una onça, que jo tinch en mes entramenes, » perque si ell hagués sabut això, que jo portava tal » cosa, jo moría en ses mans, y ell fóra molt rich.» Y lo Pagès, com hagués ohit açò, torbat, en sí mateix pensant, y desplahent-li molt fortment perque havía deixat lo Moixó, ab gran dolor plorant, dix així: « ¡ Oh desaventurat de mi! ¿Per què creguí a » les paraules del Moixó enganyós y no *fuy* [fíu] pera » guardar lo que tenía? » Al qual respòs lo Moixó: « ¡ Oh foll! ¿Per què't turmentes? ¿Tantost has oblidada la doctrina que t'he donada? ¿Penses que » un aucell tan xich com só jo, que tota justada no » pese una drachma, que no es tant com un diner, » puch jo tenir en mes entramenes una onça de ja» cint? ¿No't membra que t'he dit que no cregues» ses a totes paraules? ¿Y si túa era, per què no'm » guardares? Y si has perduda tal pedra, pus no la » pots cobrar, ¿per què te'n dols, contra les tres » doctrines que t'he donades? » Y dites aquestes coses, escarnint lo Pagès, se n'anà lo Aucell.

La .vij. — Del Metreficador y del Geperut

Dix un sabi a son fill: « Quan en alguna cosa » seràs agreujat y poràs desagreujar-te ab » poca cosa, no entres sobre això en qüestió ni ho » deixes allargar, mas lo més prest que poràs te des-
[*v.*] » *lliura y't desagrauja, per que no't vinga altre » enuig o agreuge major.» Sobre lo qual se reconta tal faula. Davant un excellent Rey, foren presentats per un retòrich y metreficador uns metres continents grans llaors y profecíes de aquell Rey, lo

(179)

qual, volent remunerar lo Retòrich de son servey, dix-li : « Demana lo que volràs, ab fiança que't se» rà atorgat. » Y lo Metrificador suplicà al Rey què'l fes porter de la súa ciutat pera un mes, ab aquesta condició : que qualsevulla que tingués algún defecte corporal y passàs per aquella porta, que li pagàs per cada defecte y taqua un diner, ara fos ronyós o tinyós o potrós, o tingués defecte en los ulls o en altra manera qualsevulla. Y lo Rey, estant molt content de sos metres, li atorgà tot quant li soplicà. Sobre lo qual li manà donar son previlegi sagellat. Y com lo Retòrich, usant de son nou ofici de porter, estigués segut a la porta passat lo pont, vench a la porta un Geperut ben cubert de sa capa ab una canyeta en la mà, volent entrar per la porta, del qual lo porter li demanà un diner, dihent-li que era geperut. Lo qual no volent pagar lo diner, lo Metrificador li llevà la capa, y, mirant-lo més diligentment, veu com era tòrt, y així li dix : « Dos di» ners has de pagar, perque no tens més de un ull, » pus no volgueres pagar un diner. » Y lo caminant, no menys refusant de pagar los dos diners, lo porter li prengué lo barret del cap, per lo qual li

paría la tinya. Y axí li dix : « Tres diners dèus, » perque encara es tinyós. » Y ell, no volent-los pagar, axí com lo porter volía pendre d'ell los tres diners per força, lo gipó alçant-se y arremangant-se les mànegues pera defendre-s, amostrà los braços ronyosos, y axí li digué : « Quatre diners has de » pagar. » Y sobre açò, lo porter volent-lo fer pagar, per virtut del privilegi, los diners, y lo Geperut refusant la paga, dihent que li feya injuria, vingueren a les mans, y com lo Geperut caygués en terra, li paregué y descobrí una potra, al qual dix lo porter : « Cinch diners dèus, per quant encara es po» trós entre les altres malaltíes o defectes. » Y axí, finalment, vench a pagar cinch diners, perque no volgué pagar al principi un diner pacíficament. Per çò, quan algún perill pots escusar per poca cosa, no dubtes de donar-ho, per escusar qüestions y porfidies en que poríes molt més perdre.

La faula .viij. -- De les Ovelles

[*Edició de 1682.*] * *Un Deixeble que se delitava en ohir faules, demanà a son Mestre que li recontàs una llarga faula, al qual dix lo Mestre : « Guarda que no » te'n prenga, segons que feu a un Rey un fabula» dor. » Dix lo Deixeble : « Bon Mestre, declarau» me axò còm fonch. » Lo qual lo hi contà en aquesta manera : « Un Rey tenía un componedor de exem-*

* Segona llacuna de l'exemplar de 1576. Pera omplirla utilisèm els fulls 114, 115, 116, 117, 118, 119 y 121 de la edició gòtica de 1550; posant *de cursiva* lo poch qu'encara ens mancava y hem emprat a la edició de 1682 y al text castellà incunable.

[*Gravat de la edició incunble de Çaragoça.*]

» ples y faules que cada jorn que lo Rey volía reposar » li havía de contar cinch faules, ab les quals ell se » recreàs y se alegràs. Esdevingut-s que una nit lo » Rey estava molt imaginatiu y enujat, de manera » que no podía dormir. Manà al sabi que li contàs » més faules de les cinch acostumades, lo qual inven- » tor li'n dix tres molt bones. Y lo Rey dix : « Molt » bones són aquestes faules; cóntame-n alguna que » sía gran, y dormiràs aprés de molt espay. » Y lo » Fabulador començà de contar de aquesta manera : » « Era un Pagès que replegà mil lliures de diners, lo » qual anava a una fira y comprà dos milia ovelles; » y tornant ab les ovelles pera sa casa, tant cresque- » ren los rius, que no podíen passar les ovelles per lo » pont, ni menys per l'aygua, [per] lo qual estava molt » congoixat còm passaríe aquelles ovelles. Finalment, » ell trobà una barqueta en que podía passar ell ab » una ovella o dues ab gran estretura, y axí comen- » çà de passar les ovelles de dues en dues. » Y dihent

» aquestes paraules, començà-s de dormir lo Faulador. » Mes lo Rey, despertant-lo de la sòn, lo pregà que » acabàs. Respòn ell: « Molt alt Rey; aquest riu es » gran y la barca es xica; y les ovelles són moltes en » nombre, y tu, Rey de innumerables ovelles, deixa » passar [a] aquest Pagès les súes ovelles y aprés aca- » baré la faula començada. » Y axí ab aquestes pa- » raules donoses contentà al Rey [que] estava cobdi- » ciós de faules. » De aquí dix lo Mestre al Deixe- ble: « Fill: si de ací avant me enujaràs de moltes » faules, jo't faré recordar aquest exemple, per que't » contentes de les que't diré y contaré. »

f. 114 de la edició de 1550.]

La .ix. — Del Llop, del Pagés, de la Rabosa y del Formatge *

(181)

Més val lo poch, cert, que'l molt, incert.

Les coses certes no són de deixar per esperança de les no certes, com lo Llop feu. Y així mateix no dèu hom metre ses faenes en poder de jutge fals, perque los majors jutges ab poca cosa

són corromputs, com la Rabosa ací de [que] parla aquest exemple. Era un Llaurador que tenía uns bous, los quals ab gran trevall feya llaurar dretament, y moltes vegades deya: « Ara vos menjassen los llops, » perque no volèu anar sinó tòrts. » Un Llop, ohint açò, estava tot un díe esperant quàn los hi daría lo Llaurador; mas com vingué en la nit, veu lo Llop que endebades havía esperat, car lo Llaurador desjunyí los bous y los envià pera sa casa; y axí dix al Llaurador: « Puix tantes vegades me has promès » los bous, aquest día cumple lo que has promès, y » jo só prest per pèndre-ls. » Respòs lo Llaurador: « Per paraula general los te prometíe, la qual no » m'obliga, puix no ho jurí ab jurament. » Al qual dix lo Llop: « No't partiràs de ací si la fe no'm » guardes. » Sobre la qual cosa contengueren llargament; mes en la fí concordaren que sa qüestió fos vista per arbitre y jutges de egual composició. Ells, anant a cercar sos arbitres, encontraren ab una Rabosa, la qual los demanà: « ¿Hónt anàu, amichs, » y feu vostre bon viatge y camí? » Per los quals li fonch tot lo fet y qüestió recontada per extès. Y ella los dix: « Per açò no devèu *cercar altres jutges ni [v.]
» arbitres, per quant jo mateix judicaré entre vosaltres molt bé. Y per que jo *sía* [sapia] millor y més » breument la qüestió vostra, vull parlar ab quiscú » de vosaltres apartadament, y si açò vos plau, atorgàu-ho, sinó ja teniu lo camí ubert per anar y cercar altres arbitres. » Respongueren que ells eren contents. Y llavors la Rabosa començà de parlar primer ab lo Llaurador a sa part, al qual li dix: « Tu me daràs un parell de gallines pera mi y a mon » companyó, y jo faré que tos bous seràn segurs, y » tu restes franch de la promesa. » Y com lo Llaurador consentís açò, dix al Llop a sa part: « Ou-

» me, amich: perque jo só en càrrech contra tu per
» les bones obres que he de tu rebudes en lo temps
» passat, jo he trevallat ab lo Llaurador y l'he molt
» pregat e induhit a que te donàs un bon format-
» ge, per que renuncies tot ton dret y acció que
» has sobre los bous, y los lleixes anar en pau. »
Al qual no menys lo hi atorgà lo Llop, regraciànt-
lo-hi molt. Y la Rabosa, manant al Llaurador anar-
se'n ab sos bous, dix al Llop : « Vendràs ab mi, y
» portar-t'he a un lloch ahont trobaràs lo formatge
» triat. » Y axí lo portà al Llop per una part y per
diversos llochs, en tant que la lluna lo portà a un
pou, ahont lo amostrà la ombra de la lluna dins en
l'aygua, y dix-li : « Amich, vetací un bon format-
» ge gran y triat; devalla per ell y trau-lo ab tu. »
Respòs lo Llop : « Oh germana, tu me dèus presen-
» tar lo formatge en mon poder: per tant devalla tu,
» que si sola no'n pots eixir jò te ajudaré. » La Ra-
bosa consentí en açò ab engany: estaven sobre lo
pou dos ferrades en una corda ab que trahíen ay-
gua, en tal manera, que quan la una se abaixava,
[l'altra pujava]. Y com la Rabosa entrà en la una
ferrada, devallà en aquella dins en lo pou, y allí esti-
gué per gran espay; a la qual demanà lo Llop: «Dí-
» gues-me amiga, ¿per què tardes tant, que no traus
» lo formatge? » Y sospitava que la Rabosa lo's vol-
gués menjar lo formatge. Al qual ella respongué :
« Tan gran es, que no'l puch traure; mes es neces-
» sari que tu entres en l'altra ferrada y devallesací
» per ajudar-me. » Y lo Llop, entrant en l'altra fe-
rrada, començà de baixar; y perque ell era més pe-
sat que la Rabosa, feu pujar la altra ferrada ab la
Rabosa; y des que se veu ella a la boca del pou, sal-
[. 115 de 'a edició le 1550.] tà defora, romanent * lo Llop dins en lo pou. Y ai-
xí, perque lo Llop deixà lo bé present per lo esdeve-

nidor e incert, crehent a falç mijancer, perdé los bous y no atengué lo formatge. Per tant, no vulles deixar lo cert per lo incert, y no poses tos fets en poder de mal jutge o mijancers.

La .x. — De la Dona jove, y de son Marit, de sa Sogra, y de l'Adúlter

Los mals de la dòna són sin compte.

(182)

Que los enganys de les dònes síen sens compte, se proba per aquestes faules següents. Un Mercader, partint pera una fira, deixà en guarda sa Muller ab sa Sogra, per que la hi tingués sa mare honestament y casta. Mes, aquesta Muller del mercader, consentint en allò sa mare, près per enamorat no honestament un Jove; y pera contractar sa amistat, vench lo Jove a la casa de ella convidat. Y despuix que fonch aparellat lo menjar, estant aquest Jove, y la mare y la filla menjant ab gran plaher, veusaquí hont vingué lo Mercader de la fira y tocà a la porta; y com no hagués lloch hont metres ni fogir, es-

tava lo Jove y no menys la Dòna en gran congoixa, no sabent lo que devíen fer. Mes la Sogra, que era vella arterosa, per reparar lo perill, dix prestament al Jove que prengués una espasa treta y que's me-
[v.] tés baix a la porta, allí hont cridava lo Marit, *mostrant gran ferocitat y bravor, y que no respongués cosa deguna, sols que fes esdemesa que'l volía ferir al qui cridava a la porta. La qual cosa tot ho feu lo Jove, segons que la vella li havía aconsellat. Entant, la Muller tirà de un cordell que estava lligat ab la tancadura de la porta y obrí lo postich de manera que lo Marit pogués entrar. Lo qual, començant de entrar per lo pòrtich, veu estar aquell home ab la espasa nua en la mà, y així cessà la entrada, demanant-li : « ¿Quí sou vós? » Y ell no responent-li denguna cosa, per la qual cosa mès en sí més por. La Sogra vehent açò, dix-li: « Calla, mon amat fill. » Mes, maravellant-se lo Mercader de aquesta tal cosa: « ¡Oh, ma amada senyora mare! ¿què es açò? » Respòs ella : « Fill honrat, lo cars es aquest: Ací » vingueren tres hòmens derrere aquest home que » està a la porta, volent-lo matar; y nosaltres lo dei» xarem ací entrar ab la espasa en la mà així, per» que llavors estava la porta uberta; y ell pensava » ara que tu est algú de aquells, y per por que ha » no respòn. » A la qual respòs lo Mercader: « Oh, » còm havèu ben obrat de escapar aquest home de » la mort. » Y així, segurament entrant en casa, saludant aquell Jove, lo feu seure ab ell, y parlant de gran amistat ab ell; y envía-lo ab bona amor, tenint-lo per amich de aquí avant.

La .xj. — De la Vella que enganyá la Dona jove ab la Goceta

(183)

Se diu que un noble tenía una dòna molt casta y honesta y bella, y ell, volent anar a Roma a vesitar les sanctes reliquies, no volgué metre a sa Muller altra guarda sinó a sí mateixa, confiant en ses bones y aprobades costumes. Aquesta dòna, aprés que son Marit partí, vivía casta y honestament en totes les coses; la qual, venint de certa negociació pera sa casa, fonch vista per un home jove, y en tant grau començà de caure en ses amors aquell, que lo día que no la veya paría-li que no estava en sí; y ella, essent requerida per ell, per moltes mijances ab moltes joyes que li enviava, jamés volgué consentir a ses pregaries. Per lo qual, vehent-se lo Jove del tot menyspreat d'ella, tan gran anxietat y dolor li près, que caygué en grandíssima malaltía. Emperò, així malalt y com podía, * moltes vegades anava prop de la casa de sa enamorada, mostrant-se molt trist y dolorós en tant grau, que algunes vegades plorava de sos ulls. Lo qual, anant [*f. 116 a la edició de 1550.*]

així, encontrà una Vella, honesta de cara, ab hàbit de religiosa, [que li demanà] de la causa de sa tristicia y plor; y ell, no volent descobrir lo secret a la Vella, ella li dix: « Lo malalt que no vol mostrar sa » malaltía [al metge, pitjor serà]. » Ohint açò, y considerant que era persona de grandíssima gravitat, ell li descobrí la causa de son mal extesament, demanant d'ella consell y ajuda; la Vella lo consellà, dihent-li: « Confòrta-t y consòla-t, car si no m'engany en breu » temps hauràs les coses per tu desijades. » Ella se partí d'ell lleixant-lo ab esperança; y així, tornada en sa casa, tancà una Goceta dins la súa cambra y la feu estar tres díes sens menjar, [y aprés li donà] de un pa pastat ab mostalla. Y com la Goceta menjàs a la fam de aquell pa, començàren-li a córrer les llàgrimes dels ulls ab la cohiçor y agudesa, y amargor de la mostalla; y la Vella portà aquesta Goceta, així plorant, a la casa de la Dòna, la qual rebé aquesta religiosa ab cara alegra y honradament, tenint-se per molt contenta de ésser vesitada de ella, perque era reputada per persona de bona y religiosa vida. Y, parlant entre elles, veu aquella casta Dòna còm plo-
[*v.*] rava aquella Goceta, y demanà la cau*sa de son plor. La Vella, agudament y enganyosa, li dix: « ¡Oh amiga, molt amada! No vulles renovar mes » dolors fent-me contar la causa de les llàgrimes » de aquesta Goceta, perque en allò hauría mon cor » tanta dolor, que poría ésser que abans que ho acabàs de comptar finàs ma vida. » Y com la Dòna casta la pregàs molt caldament, començà la Vella malvada de recomptar, ab un gest de plor y trist, de aquesta manera: « Aquesta Goceta que ací està » plorant, fonch ma filla propria, la qual en altre » temps fonch dòna molt gentil y casta, y fonch » amada y procurada per un home jove, més del

» que dir-se pot. Y lo jove, vehent-se d'ella desem» parat, perque ella presumía molt de sa conciencia, » caygué en malaltía incurable per la dolor y afic» ció que havía de ses amors; per lo qual los Déus, » havent misericordia de aquest home, per la culpa » que ma filla hagué en no consentir en ses pre» garies, la tornaren en goça, segons ara veus; car » tan acceptable prech y soplicació *y* [feu] lo jove, » plorant davant los Déus, que compliren tot allò » que de ella pregà y suplicà. » Y de aquesta manera recontà la Vella, son parlar demostrant en lo gran enuig y tristor, de manera, que envides podía acabar les paraules. Respòs sobre açò la honesta Dòna : « ¡Oh molt amada! Paor m'has mesa » en mon cor, y torbació, sobre lo qual no puch sa» ber què'm diga; per quant jo mateixa he incorre» gut en lo semblant crim y delicte, car un home » Jove ab tanta afictió y amor me requiría, y tantes » vegades, que'm par que per la mía amor se vol » morir; mas per amor de la mía castedat y per la » amor que tinch a mon marit jo he menyspresat » del tot ses pregaries. » Dix la Vella : « Amiga » amada, jo't consell que lo més prest que pugues » ojes ses pregaries, per que't pugues salvar y no te » hajes a tornar en altra figura, axí com ma filla » fonch tornada en Goceta. » Y dix la Dòna: «Jo'm » guardaré per que no sía contraria als Déus, car » si ell me vol, no li denegaré lo ofici de amor. Y si » cars serà que no m'ho demane, jo mateixa lo hi » oferiré si'l puch trobar. » Y ab tant, la Vella se regracià de la Dòna honesta, y tornant-se pera sa casa, portà al Jove noves y a son apetit concordes; y axí ajustà lo amant ab la amada y adquerí y guanyà la gracia de endosos.

[f. 117 de la edició de 1550.]

*La .xij. — Del Cego y de l'Adolescent adúlter

(184)

La mala dòna fa del negre blanch.

De un Cego, lo qual tenía una muller molt bella, aquest guardava ab gran diligencia la castedat de ella, ab gran celosía que'n tenía; y seguí-s que un día, estant los dos en una horta, debaix de un perer, que ella ab son consentiment pujà desus en lo perer. Mes lo Cego, com fos molt sospitós, per que no hi pujàs altri algú dedalt, en tant que la muller estava dalt, y abraçava-s ab lo tronch de la perera. Mes com lo fruyter fos de moltes rames, estàva-hi amagat un Jove que era pujat abans en lo perer esperant la dòna del Cego, de que se acostà ab ella ab gran alegría, de manera que vingueren a jugar lo jòch de Venus. Ells en açò ocupant-se, lo Cego ohí lo sò y remor del fet, y ab gran dolor començà de cridar: « ¡Oh molt malvada » dòna! Encara que jo afretur de vista, ni per això » cesse de sentir y ohir, mas los altres sentits són en » mi més estesos y esforçats, de manera que jo sent » que tens aquí ab tu algún adulterant, y de açò me

» querelle al subiràn déus Júpiter, lo qual pot re» meyar ab goig los cors dels trists y dar vista als » cegos. » Y dites aquestes paraules, fonch tantost restituhida la vista al Cego y donada llum natural. Y mirant * alt lo Cego, veu estar aquell Jove adul- [*v.*] terant ab sa Muller, per la qual cridà sobtosament: « ¡Oh muller falsa o molt enganyosa! ¿Per què me » has comesos aquests enganys y fraus, com jo't » tinga per casta y bona? ¡Y guany de mi, que no » espere de ací avant ab tu haver dengún día bo! » Mas ella, ohint com la increpava lo marit, encara que de primer se espantava, ab una cara alegre, pensant prestament una malicia enganyosa, respòs al marit, veu alta y sonant: « Gracies fas als Déus » que han ohit les míes oracions y han tornada la » vista a mon amat marit. Car sapies, mon car se» nyor, que la vista que has cobrada t'es donada » per pregaries y bones obres; per quant, com fins » ara jo haja despès en va moltes coses, axí ab » metges com en altres moltes maneres, finalment » jo torní a pregar y fer infundir pregaries y oracions » per ta *vida* [vista], als Déus. Y lo déus Mercuri, » per ordinació del subiràn Júpiter, aparegué-m » en somni, me dix que pujàs en un arbre apellat » perer, ahont jugàs lo jòch de Venus ab un jove, y » axí fóra restituhida a tu la llum de tos ulls, la » qual cosa jo he complida per ton bé y salut. Per» que dèus dar gracies als Déus, y en especial ho » dèus regraciar a mi, pus has a causa mía reco» brada ta vista. » Y lo Cego, donant fe y crehença a les paraules enganyoses de sa Muller, se reconcilià ab ella, y près aquella per bona, coneixent que sa reprehensió fonch injusta. Per la qual cosa li donà moltes gracies y la remunerà ab grans donatius, axí com per servey senyalat.

La .xiij. — De la astucia y art de la Dona contra son Marit venader

(185)

Les males arts cubren molt mal.

La dòna enganyosa molt prestament troba rahons fraudulent y enganyoses ab que cubra ses maleses, segons declara aquesta faula. Un Pagès, com fos a veremar sa vinya, la Muller súa, pensant que tardaría allà molt, segons que altres vegades solía, envià a cridar a son Amich. Lo qual venint, y estant ells menjant y prenent gran plaher, ab desig illícit de'l transferir y com apetit y de*sig, sobrevingué lo Marit sobtosament de la vinya, ab la un ull trencat de una rama, cridant a la porta. Lo qual sentint la Muller, espantada de por, amaga lo Amich en una cambra, y així obrí al Marit la porta. Y ell, entrant en sa casa trist y ab gran dol de l'ull, manà a sa Muller que li aparellàs lo llit en aquella cambra pera reposar. Mes ella, tement que entrant en la cambra no vés son enamorat que estava allí, dix al Marit: «¿Per què't vols tan » cuytadament gitar en lo llit? Dígues-me primer la » causa de ta turbació y quín mal has hagut.» Y lo

f. 118 de la edició de 1550.]

Marit li recomptà tot lo cars de sa desaventura. Dix ella : « Deixa-m, mon amat senyor, que repare » y confirme lo teu ull; sapies una manera y art que » jo sé, de manera que de aqueix altre ull trencat » y enujat no síe torbat y danyat, segons que mol- » tes vegades se esdevé; y per que, així mateix, los » meus ulls no n'hajen algún dany, del qual sé que » no menys te enujaríes que dels teus propris, com » a tu y a mi totes les coses síen comunes. » Y de aquesta cosa, ella dissimulant y dant-li a entendre que'l benehía, ab la boca li cobrí lo ull sà, escalfànt-lo-hi y recreànt-lo-hi ab lo alent; en tant que lo Amich isqué de la cambra y se n'anà segurament, sens que no * fonch sentit per lo Marit. Y [v.] com ell fos posat en segur, dix la Muller : « Segur » seràs, de ací avant, del dany que't poguera venir » a l'ull sà de l'altre lesiat y trencat. Y així quan te » plaurà, te poràs passar a la cambra. » Y ab aquesta fraudulesa art, molt prestament trobada, enganyà al Marit y tramès son enamorat sens perill.

La .xiiij. — De la Dona y del Mercader, y de sa Sogra vella

De una Vella molt enganyosa que no volía que sa filla guardàs castedat, se diu aquesta faula. Un Mercader que anava de terra en terra a negociar, deixà sa Muller en guarda a sa Sogra. Ella, com era molt jove, caygué en amor de un Jove, y descobrí son secret a la mare; la qual consentint a la filla en totes ses illícites amors, fonch cridat lo Jove per que vingués a ésser convidat d'elles; y lo Jove, coneixent que la mare consentía a son mal propòsit y apetit, prenent en sí gran plaher, se n'a-

(186)

No hi ha mala dòna sens alcavota.

nà pera elles, y elles lo prengueren ab gran alegría en sa casa, y començaren tots tres ab molt plaher de menjar y de beure, pensant de executar lo llur apetit y desig. Y estant ells menjant, veusaquí hont ve lo marit cridant a la porta. La muller, amagant lo amich, molt espantada se n'anà a * obrir la porta. Y lo marit, tantost que entrà, manà que li aparellassen lo llit pera que reposàs, perque venía cansat. Mas la muller, torbada de açò, perque sabía que lo amich era prop de la cambra amagat, no sabía que's fes; mas la mare, vehent a la filla estar torbada, dixli: « Filla: lleixàu de fer lo llit fins tant que mostrèm » a ton marit lo llançol que fem.» Y tantost devallà la Vella un llançol de la barra y, alçant-lo ella per un cap, manà a la filla que l'alçàs per l'altre. Y de aquesta manera posant lo llançol, feren eixir lo amich al millor que pogueren que no fos sentit lo engany per lo Mercader. Y així dix la Vella: « Ara pots es» tendre sobre lo llit lo llançol, que es ben nèt, y » teixit y cosit ab nostres mans. » Y lo marit, regraciànt-los-ho, los dix: « Beneytes siàu vosaltres que » tan sabies y ensenyades sóu en aquest art.» Y di-

[f. 119 de la edició de 1550.]

gueren elles : « Altres coses sabèm fer millors que » aquestes, les quals, si les vols veure, prestament te » les mostrarèm.» Y de aquesta manera fonch burlat lo Mercader, lo qual se n'anà a gitar a la cambra.

La .xv. — De Pogio: de la Muller y del Marit tancat en lo colomer

Més pot la mala dòna que la bona.

(187)

*La astucia y la agudesa de les dònes fa gosats als temerosos, segons se conta en aquesta faula. Un home que havía nom Pedro, tenía tracte de adulteri ab la Muller de un molt bon hom, Llaurador ignorant, essent tots de una parentela. Y aquest bon Llaurador, per paor de la justicia que'l volía executar per cert deute, dormía moltes vegades en lo camp. Y com una vegade lo Pedro entràs ab sa Muller, segons que altres vegades, lo Marit vench aquella nit pera sa casa; y ella, vehent açò, posat lo amich davall lo llit, començà de traure al Marit, dihent-li que bé mereixía que fos près y posat en la presó, perque en aquell instant partíen los [*v.*]

executors de la justicia de casa, guardant la casa tota per pèndre-l; y que no menys deyen que devíen tornar allí, fins que'l trobassen. Y lo Llaurador, ohides aquestes paraules, espantat, cercà manera còm isqués de casa defora en lo camp; mas com les portes de la vila eren tancades, cessà de allò. Y deya la Muller: « ¡Desaventurat, què fas! Si't prenen, » clar es que nunca eixiràs de la presó. » Y com lo mesquí del pagès demanàs consell de sa Muller, ella, presta y ab engany, dix-li: « Púja-te'n en aquest » colomer d'hont poràs estar segur esta nit, perque » jo tancaré les portes y llevaré les escales per que » no hi puguen pujar, y estigues tu allí. » Y aquest home feu com la Muller li consellà; y així se n'entrà en lo colomer, tancat de defora, de manera que no pogués eixir al menys que la Muller no li obrís. Y fet açò, ella tragué son amich de baix lo llit, lo qual, fingint com que fos algún executor y algutzir, de aquí a poch començà de parlar ab gran pressa y veus ab la Muller, demanant del Marit y cercant per la casa; y de tal manera, que lo mesquí de Marit, que estava amagat y tancat, romàs ben espantat; mas com cessassen les veus, y aprés anàren-se'n abdós a dormir de espay, segons que ho havíen a desig; y així romàs aquell bon home enganyat de sa Muller, tenint-se per content de dormir en lo fém dels coloms, pus escapava de la justicia.

La .xvj. — De la Dona que parí un infant per la gracia de Déu essent lo Marit absent

Com los qui estàn en la ciutat de Gayeta cerquen la vida navegant per les mars, un mestre de naus que era vehí de aquesta ciutat, com fos

pobre, partí de allí, deixada la muller jove en sa casa, vehent en altres partits pera cercar sa vida, ahont retardà per molts díes; * *y passat lo cinquèn any se'n tornà pera sa casa a veure la súa muller. La qual, com hagués tardat tant temps, desesperant de sa tornada, havía costúm de tenir conversa ab altre home. Lo marit, entrant en sa casa, trobà-la molt* [*Del text castellà de 1489.*]

[*Grabat de la edició incunable de Çaragoça.*]

bé reparada y millor que no la havía deixada en la súa partida, y maravellava-s molt, perque havía deixat a sa muller poch eixòvar, com aquella súa casa mal reparada havía ella així endreçada y ornada. Respòs la dòna d'esta manera: « Marit, no't mara-» velles d'açò, perque la gracia de Déu m'ha ajuda-

* Lo qui ara segueix en lletra cursiva ho hem degut traduhir del castellà, per no haver aparegut el full 120 de la edició gòtica de 1550, ni quedar rastre de tot aquest material en les edicions catalanes d'època posterior.

» *da, com fa a molts grans mercès.»* *Dix lo marit : « Benehit sía Déu, que així nos ha ajudat.»* *Vehent així mateix la cambra y lo llit més adornat, y tot en sa casa molt nèt y endreçat, demanà a sa muller hónt tant de bé havía adquirit y obtengut. Ella respòs que la gracia y misericordia de Déu li ho havía donat. Y així altra vegada lo marit fa grans llaors de Déu, perque tan lliberal es estat envers ells; y no menys per totes les altres millores que trobava en sa casa llohà la magnificencia de Déu. Finalment, paregué en sa casa un molt bell infant y molt graciós, que passava de tres anys y afalagava sa mare. Vist lo infant, preguntà lo marit quín infant era aquell. La dòna dix : « Es meu.»* *Ell maravellà-s d'açò, y dix: « ¿Y d'ahónt vingué aquest infant, essent jo au- » sent?»* *Afermà la dòna, molt ardidament, que la mateixa gracia y misericordia de Déu lo hi havía donat. Aleshores dix lo marit ab gran enuig: « ¿Còm » la gracia de Déu entén de procrear y de fer fills a » ma muller? ¿No bastava que m'ajudàs en altres » coses? Mas en fer fills en la mía ausencia, no es » cosa de creure.»*

La .xvij. — Del Diable y de la Vella mala

Aquell *qui bé y en pau desija acabar sos díes guardes de la companyía y conversa de les malvades y falces velles, car sots lo cel apenes fou creada cosa més vil y enganyosa que les dites velles. Emperò no vulla Déu que per alguna cosa que en esta faula se conté, entenga jo de rependre la condició de les dònes honestes y castes, les quals són dignes de tota honor y reverencia; mes en lloança d'elles, y per*

[*Grabat de la edició incunble de Çaragoça.*]

*que's guarden de semblants velles del diable, que per la llur conversa no sien tornades en maldat, enganyades per elles, fou ordenada la present faula d'esta manera. Un Home molt bo y de preclara vida, de honestes costumes y bones, près una dòna ab la qual molts anys visqué en pau y amor, de manera que may entre ells fou discordia alguna: tant, que los vehins tots eren maravellats de llur gran pau y concordia. Mes lo Diable, qui sab moltes arts y infinides, y es enemich de totes les bones obres, vehent esta tan bona companyía entre marit y muller, se dolía més de lo que's pot pensar, y de nit y de día, sembrant molta zizanía, ab totes les súes forces insistía per que l'amor y unitat y concordia ab que s'amaven la hu a l'altre pogués destruhir y pervertir; mes, com per molt temps, aixi per ell com per sos fautors y mijancers, atentàs esta concordia pera tornar-la en dis**cordia, y no'ls aprofitàs ni acabàs son propòsit; ja fòra sa esperança tota, manifestà aquesta cosa a una [*f. 121* la edició de 1550.]

Vella barbuda, pregant que li ajudàs en alguna cosa. La qual dix : « Això es a mi cosa industriosa y lleu-
» gera de fer molt breument, y per poca cosa ho
» compliré si't plau, perque tals fahenes [y] zizanies
» posaré entre [ells], los quals fins avuy no han hagu-
» des ni passades entre marit y muller, de manera que
» serà major la malvolença entre ells que l'amor nun-
» ca era estada. » A la qual dix lo Diable : « Donchs
» ¿què vols que't done per aquest trevall? » Y ella dix : « Per cert a mi serà poch trevall, y per això
» no't demàn sinó un parell de çabates que'm
» dons. » A la qual dix lo Diable : « No solament
» un parell de çabates, mas enans quants ne hages
» de mester pera un any les te donaré. » Y llavors se n'anà la Vella per aquesta bona Dòna; y despuix que ab ella hagués parlat moltes coses, li dix: «Per
» cert, ab tanta tribulació y pena he passat aquesta
» nit, que envides ho poríes creure. » Y demanada, per la honesta muller, quína causa era aquella de que havía estat tan tribulada, respòs la Vella :
« Prech-te que no'n digues res a ton marit, del que't
» vull dir, y del que't diré no't mostres a ell trista
» ni torbada, mas alegrament lo reb. La causa de
» ma tribulació fonch aquesta: ell té una amiga, lo
» nom de la qual callaré per honor y reverencia
» súa, la qual es cada día visitada per ell, y açò es
» cosa molt secreta; y si no temés que ell per ven-
» tura no't tractàs la mort, per no molestar-te y per-
» turbar-te, no t'haguera dit aquesta cosa. Emperò,
» si tu vols usar de mon consell, jo't daré orde y
» modo que no ame altra alguna sinó a tu. » Respòs la bona Dòna, torbada de cor y de esperit, dihent així : « Fins ara alguna cosa de mal o que fos des-
» honra d'ell no he trobat en mon marit, mas si
» jo sé que síen verdaderes coses les que dius en

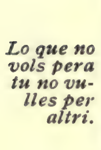
» això, poràs a mi congoixa ajudar, y m'hauràs per
» avant per cosa túa en tot quant manaràs de mi. »
Dix la Vella llavors : « Ton marit té un pèl en la
» gola, lo qual, si com dormirà lo hi poràs tallar,
» sens dubte no porà anar a altra alguna sinó a tu. »
La qual, com la bona Dòna li atorgàs de complir
son consell, despuix de fetes moltes gracies, partí-s
d'ella. Y la Vella va-se'n anar prestament per allà
hont era lo marit, * tractant y fent sos fets, y entre [v.]
altres moltes coses dix-li aquestes paraules : « ¡Oh
» Home de bona condició y criança! Jo he miseri-
» cordia y compassió de tu, perque ta muller que es
» de bona y honrada parentela, y sé que la ames
» així com a tu mateix, no solament ama a altri més
» que a tu, mes té concertat còm te porà matar per
» anar-se'n a l'altre; y jo sé que es conclòs entre ells
» que ella te talle la gola ab un rahor. Y si per ven-
» tura no creus a mi, fingeix que dorms entre día y
» veuràs per experiencia ço que jo te parle ab la
» veritat, mas guàrda-t diligentment de la sòn y tu
» poràs venjar a ton plaher. » Y lo marit, espantat
de aquesta cosa tan horrible, gemegant dix : « Per
» cert, de ma muller no sentí fins ahuy en día cosa
» neguna illícita, ne tal cosa nunca me fon dita per
» persona alguna; mas si veritat es lo que m'avises,
» molt hauré que agrahir-te, y de ton consell dili-
» gentment usaré. » Y així, tornat lo marit a sa casa,
y despuix que menjà, començà com qui dormía, y
estava gitat, abaixat lo cap sobre un banch, segons
lo consell de la dòna, mostrava que dormís fort-
ment. La bona Dòna, crehent que ell dormía, ab
lo rahor que tenía aparellat y volía-li tallar lo pèl
del coll; mas lo marit, pensant que'l volía degollar,
llevà-li lo rahor per força y ab lo mateix matà a sa
muller. Despuix que la Vella ab son engany y astu-

cia acabà aquest fet tan mal, dix al Diable : « Dona-m les çabates que m'has promeses. ¿ Par-te que » les haja merescudes ? » A la qual respòs : « Molt » més que les çabates. Mas puix excedeix y sobre» puges a tots nosaltres per malicia y engany y en» giny, no vull ni es rahó que te acostes més prop » de mi del que estàs, y no'm toques o palpes ab » tes mans. » Y dites aquestes paraules, lo Diable, per por que hagué de la mateixa Vella, que no l'enganyàs o'l fes perir ab sa malicia, en un bastó lligades les çabates, tenint entremig una cistella, les hi va donar, dihent així : « ¡ Oh Vella mala y vil ! » Pren ton lloguer o preu, y apàrta-t allà quant més » poràs de nosaltres, que tant més te amarèm. Car » encara que siàm mals o mesquins y avorrits de tots, » encara no't volèm pendre en companyía, perque » est plena de engany y de malvestat y no poríes fer » sinó mal. » Y així perí aquell honrat Home ab sa [*f. 122 de la edició de 1550.*] muller, per lo fals consell de la Vella. * Perque cascú dèu fogir de no crèure-les de lleuger a les paraules: car són inclinades a mal més que a bé; mas ans devèm creure aquelles les quals la fama, fiança y bones obres havèm probades y experimentades.

La .xviij. — Del Sastre mestre del Rey y de sos criats

[*f. 113.*] * Retribuhir un engany per altre, comuna cosa es: lo que no voldríes que't fessen, no ho fasses a altri; sobre que se conta una tal faula. Un Rey tenía un mestre sastre molt bo, lo qual sabía

* Salvada la segona llacuna de l'exemplar, reprenèm aquí el text de 1576.

Lo que no vols pera tu no vulles per altri.

(190)

ben tallar les robes y vestidures a qualsevulla temps y persones convenibles, y de totes maneres; tenía molts deixebles de sa art, entre los quals ne tenía hu que havía nom Nedio; aquest excellía a tots en cosir. Y acostant-se la festa, el Rey cridà lo Mestre y manà que li fes vestidures precioses y convenibles pera sí y pera'ls seus. Y per que açò fes més prestament, deputà y manà a un son cambrer apellat Emicus, que administràs y donàs les coses necessaries al Mestre ab sos deixebles, manant-los provehir de viandes abundosament. Un jorn, com los fes donar pa calent ab mel, manà que guardassen de aquella mel pera Nedio que era absent. Y dix lo Mestre: «No menja esse Nedio mel.» Y aixi menjaren tota la mel. Y despuix del menjar, vench aquell deixeble, y demanà-li: «¿Per què menjares sens » mi? Y encara ¿per què no'm guardes ma part? » Respòs lo cambrer: «Ton Mestre dix que no menja» ves mel y per tant no la t'he guardada.» Y ell callà, pensant entre sí còm faría al Mestre altra semblant burla. Y un día, estant lo amo absent, demanà lo cambrer al Nedio, que si en algún temps havía vist

millor tallador que son Mestre. Respòs ell: «Senyor,
» molt bon mestre sería si aquesta sa mala malaltía
» no li impedís y [no]'l turmentàs.» Lo cambrer de-
[v.] manà-li *quína malaltía tenía. Nedio respòs: «Mon
» amo es frenètich en tant grau, que quants estàn pre-
» sents quan los pren, los vol ferir y matar.» Dix lo
cambrer: «Si jo sabés quàn lo prengués lo mal jo'l
» faría lligar per que no fes dany ni mal.» Dix Nedio:
«Quan tu veuràs que ell mira lo taulell y a una part
» y altra, ferint en lo taulell *una part y altra* [ab les
» mans], sapies que llavors està ab lo mal y frene-
» sía, perque, si no te guardes, no menys te ferirà
» que [a] nosaltres.» Y en lo día següent amagà les
tesores de son Mestre secretament. Y cercant ses
tesores, y no trobant-les, començà de ferir en lo taulell, mirant de una part y de altra; y llevà-s de son
lloch, donant colps ab les mans. Y com vés açò lo
cambrer, tantost manà a sos criats que li dassen
de bastonades per que no fes mal a degú. Y lo
Mestre, vehent lo mal que li cometíen, no sabent
la causa, a grans veus se congoixava, dihent: «¿Per
» què['m] feríu sense rahó y sens culpa?» Y ells no
deixaven de ferir-lo y dar-li entenent que estava
orat, per reduhir-lo a son sentit; despuix que foren
cansats de abastonejar-lo, deslligàren-lo. Lo qual,
ab grans sospirs y congoixes, començà de demanar
al cambrer per què ell tan cruelment lo havía fet ferir. Fonch-li per ell respòs, que per son gran bé ho
havía manat: per quant Nedio, son deixeble, los
havía informats, «com algunes vegades vos venía
» frenesía, de manera que si no us lligaven no cessaríeu de fer mal y ferir los que allí eren presents;
» y que no guaríeu de aquell mal que almenys no
» fosseu lligat, y açotat y castigat; y que per tant ho
» havía axí manat, per que guarisseu.» Y llavors

dix lo Mestre al deixeble: «¡Oh molt malvat y cruel! » ¿Quàn me veres tu a mi enfollir?» Y respongué lo deixeble: « Llavors te víu que't feyes foll, quan tu » coneguist que jo no menjava mel.» Y lo cambrer y tots los qui eren presents, qui ohiren aquestes paraules, ab gran rialla jutjaren que ab soficient rahó lo mestre havía soportat tot lo mal, perque, qui se burla de altri, espera de ésser enganyat y burlat. Y [que] qui no vol pendre mal ni engany, no'n vulla fer a altri lo que no volría que fessen a ell mateix.

La .xix. — Del Foll y del Caçador

Qui gasta més del que guanya es orat.

(191)

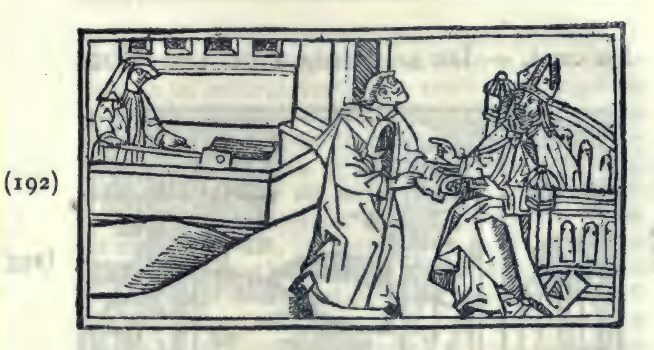
Com usar y exercir ofici o art en que majors són los gasts que los guanys es de reprobar y deixar, segons se proba per aquesta figura. En la ciutat de Milà havía, en un temps, un famós metge; lo qual tenía càr*rech de guarir y reparar qualsevol follía e insanía. Ell tenía tal manera en guarir los folls: Havía en sa casa un corral, ahont havía una lleguna de bassa de molt pudent [y vis]cosa [*o*] [*f. 114.*

aygua, ahont lligava a un pilar cascún orat que volía curar, despullant-lo y metent-lo en aquell llach fins als genolls, o més alt, segons que convenía a sa manera y qualitat de la follía; y fèya-ls estar ab gran dieta fins que ell sentía que eren sans. A aquest metge fonch portat un foll entre altres molts, lo qual mès en aquella bassa fins als muscles. Aquell sandio, com estigués aquí per quinze díes, y axí fonch restituhit en son estat, sentiment y sanitat, axí començà de pregar al metge que['l] llevàs de allí, pus que era ben sà; y lo mestre lo llevà de aquella aygua y turment en que estava, mas vedà-li que no ixqués del corral; y ell, estant obedient per alguns díes, segons que li era manat, lo metge, havent-li pietat, lo deixà eixir; y de aquí li manà que se metés dintre sa casa, en tal manera que no isqués de la porta. Y aquest foll, axí sanat, ab gran goig anava per tota la casa guardant bé lo manament de son mestre. Y estant una vegada lo sandio a la porta, veu venir un home a cavall ab un falcó y dos o tres cans y podenchs; al qual cridant, mogut de aquell moviment que veya, perque no's recordava de allò que en altre temps abans havía vist. Y plegant allí lo de cavall a ell, demanà lo Foll: « ¿Tu » quí est? Seu-te un poch si't plaurà. Dígues-me,
[*v.*] » ¿aque*sta cosa en que tu vens, quína cosa es? ¿Per » què ho portes? » Respòs-li: « Cavall es, y pòrte-l » per causa de caçar. » Item li demanà: «¿Y aquest » altre que portes en la mà, què es y per què ho » portes? » Respòs lo Cavaller: « Es falcó, y es bo » pera caçar perdius y garces. » Y més li demanà dels goços, y no menys li dix com eren coses necessaries pera l'ús de la caça: « Ab aquestos se troben » llebres y conills y aucells y altres coses. » Y més li demanà lo Foll: « ¿Què pot valer quant tu caces

» ab tots tos goços y aucells en un any? » Respòs lo Cavaller: « No't poría respondre de cosa certa, » mas pens que [no] menys valdrà de quatre o cinch » lliures de or. » Y demanà-li lo Foll: « ¿Quànt pots » tu gastar ab ton cavall, y falcons y goços en un » any? » Lo Cavaller li diu: « Més de cinquanta » lliures, gastant arregladament. » Y llavors, maravellant-se de la follía del Cavaller, diu lo Foll: « Prech-te que te'n vajes prestament de aci y enca» ra volant si pots, per que no't veja lo metge nos» tre, car si ell te troba acf y sab de aquesta túa » gran follía, ell te metrà en la bassa de la aygua ab » los altres orats; y encara voldría més tenir a tu » que a aquests altres, perque la follía es major. » Significa aquesta faula que lo ús y exercici de la caça o de altres oficis en que major es lo gast que lo guanyat són de desesperar, si vol ésser hagut per hom discret y reputat per sabi.

La .xx. — Del Sacerdot y de son goç y del Bisbe

*Los dons y servicis dativosos, encara en los llochs violats sens cerimonia, reconcilien, segons se pot mostrar per aquesta faula. En *Tuscia* [Toscana] havía un Sacerdot ignorant y ben rich. Aquest soterrà un gocet molt preat que tenía, en lo cementiri. Y com aquest son excés vingué a noticia del Bisbe, sentint que lo capellà era rich, agraujant molt lo delicte seu, feu-lo cridar davant ell personalment per que fos punit. Y lo Sacerdot que coneixía que més mirava lo Bisbe en pendre de les pecunies, que corrigir ni punir corporalment per penitencia saludable, fonch ab ells davant lo Bisbe. [*f. 115.*

(192)

Lo avar no mira dret ni envers.

Y com lo capellà fos molt redarguit y increpat per aquesta sepultura del goç, y finalment manà que fos portat a la presó per ésser castigat y punit. Vehent-se lo Sacerdot en aquesta rigor, dix al Bisbe: « ¡Oh senyor Pare! Si coneguesses de què prudencia era aquell goç, no't maravellares per jo haverlo soterrat entre los hòmens. Car per cert ell excedía en agudesa tot enginy humanal, axí en la vida com en lo article de la mort. » Y lo Bisbe, maravellant-se de açò, li demanà: « ¿Què es axò que dius? » Respòs lo capellà: « Ell feu testament en sa fí, y considerat com estaves en necessitat de diners per los grans gastos que fas per la esglesia de Déu, cent peces de or manà que fossen donades al senyor Bisbe pera ta cambra, les quals te porte ací ab mi. » Y de fet les li donà. Y lo Bisbe, aprovant lo testament y la sepultura, manà que fossen guardats los diners pera les coses necessaries, y donà per delliure y quiti de tot crim y excés al capellà. Significa clarament que la pecunia es gran mijancera per impetrar perdó y venia de molts y grans delictes.

La .xxj. — De la Bugía y de les Nous

No hi ha tall sens trevall.

(193)

Per lo gran y continu trevall moltes vegades se guanya y s'ateny molt guardó, si de la obra començada no desisteix lo home per la gravitat y trevall que hi trobava en ella, mes continúa fins a la fí, segons que aquesta faula nos mostra. Una Bugía estava debaix de un noguer, demanà de la valor y del nombre del fruyt d'ell; y com li fonch dit que aquell fruyt produhía y dava les nous molt saboroses de dins, començà de haver plaher, pensant entre sí en quína manera poría usar de aquelles nous a sa talent. Mas com l'arbre fos gran y alt, sens rames fins a la meytat, de manera que aquella Bugía no podía * cercar ni saltar dalt en l'arbre, [*v.*]
ella se n'anà en una casa que era prop de aquell noguer, ahont pregà a un home que li prestàs una escala per que mijançant aquella pogués pujar en l'arbre a menjar de les nous. La qual, com li fonch prestada, ell la portà ab gran trevall fins en lo fruyter y allí ab cercades maneres y enginys la posà y

la endreçà de tal manera, que pogué pujar alt. Y axí ab alegría pujà: prenent una nou la mordé sancera ab sa escorça vert; com sentí la amargor de la escorça, llançà-la a mal; y probades altres tres o quatre, no trobant-les de millor sabor sinó amargues com la primera, ell les llançava ab gran enuig; y no curà més de cercar el millor que dedins teníen; per lo qual, ple de dolor y de tristicia, aprés de molts gemechs, [y] sospirs, dix : « Malehits síen » aquells que me han mostrades aquestes nous o les » me lloaren, o'm donaren favor o ajuda o consell » que menjàs d'elles, perque en tots los díes de ma » vida tan grans trevalls prenguí ni soportí, y no he » fet altra cosa en açò sinó despendre mon temps » en và, sens profit, car la dolçor del fruyt que'm » deyen que era, en amargor es tornat. » Y axí, dites aquestes paraules, gemegant y sospirant se partí de allí. Significa açò que dengú no dèu desemparar la obra començada per trevallosa que sía, mas dèu pensar la fí, que es remuneració del trevall, lo qual si diligentment vol mirar, la obra sens gran dolor acabarà, segons se diu en lo proverbi: *Dulcia non mervit qui amara non gustavit*, que vol dir: No me-
f. 116.] reix les * coses dolces lo qui la amargura no volgué gustar.

La .xxij. — Del Pare y Fill que van a vendre lo ase

Lo qui a tots vol complaure y seguir los consells y dits de totes les persones, no pot fugir dany ni menyspreu, ni conservar son estat per llonch temps, segons se collegeix de aquesta figura. Un Pare y Fill que anaven a una fira a vendre un ase,

De molts consells pren lo millor.

(194)

menàven-lo davant sí, buyt sens càrrega, los quals encontraren ab una gran companyía de hòmens parlant sobre ells així: « ¡Oh, còm són folls e igno- » rants aquestos! Per que donen a menjar a l'ase pus » no se aprofiten de ell; poríen anar cavalcant a ve- » gades en ell y així daríen recreació a sos mem- » bres y escusaríen també de rompre les çabates, y » lo ase no sentiríe en allò trevall, segons que se » demostra y es fort y gros, quant més que es en » açò son ofici y sa naturalesa y no es per altra cosa » sinó pera fer-lo trevallar. » Y lo Pare, ohides aquestes paraules, feu cavalcar lo Fill en lo ase, caminant lo Pare a peu. Y anant ells així, plegaren altres que veníen de la ciutat prop de ells, dihent de aquesta manera: « ¡Oh què manifesta oradura » es aquesta! Aquest home es vell en tant grau, que » de flaquesa y cançament no pot moure los peus per » ell, deixant de venir cavalcant en lo ase a son fill » que poría tras ell córrer com un gam y lo aporta » en lo ase. ¡Oh què mala * criança y costúm li [*v.*] » dóna! Aquesta pot ésser causa que se faça pereós » y folgançà. » Y lo home vell, coneixent que era bon

consell, feu descavalcar a son Fill y cavalcà ell en lo ase; y axí començà de anar sa vía, seguint lo Fill detràs a peu. Y ell fonch, per son cap, vist per altres caminants, los quals no menys començaren de repèndre-l per aquesta manera: « ¡Oh còm es cruel » y fort de cor aquest pare contra son fill! Lo ase » es prou bastant per portar lo pare y lo fill, y par » que major pietat ha de l'ase que de son fill, al » qual farà trevallar en demasía anant a peu; ab » aquesta calor porà ésser que se debilitarà y s'en- » flaquirà en son cors y membres, de manera que » se torne foll, per que ell vaja en sa vellesa per los » espitals. » Y lo Pare, sentint-se molt de aquestes paraules, tantost feu cavalcar lo Fill a les anques de l'ase, y axí anava lo ase carregat [d']abdosos. Y ells, anant axí, encontraren ab altres caminants dels quals foren molt més represos que de altres alguns, dihent: «¡Miràu ací! Dos hòmens sobre un someret; » bé poden dir que estàn dos àsens sobre un ase; » lo mesquí no's pot tenir sobre les cames, de can- » çat, y ells no miren en açò; per cert millor los se- » ría que ells abdosos portassen lo ase a la esque- » na, si no'l volen veure mort tantost. » Y lo Pare, percebent aquestes coses entre sí, dix al Fill: « Bé'm par que han rahonat aquestos hòmens: per » que no'ns muyre aquest ase, mas que se retorne » en sí, lliguem-lo en los peus y mans ab una corda » y metàm un pal en ella y portar-lo hem entre en- » dós a la esquena fins en la ciutat, lo qual podèm » fer sens gran trevall; y en açò atenyerèm llaor del » poble comú, de piadosos que som encara als ani- » mals irracionals, y axí descansarà y vendrèm-lo » rebent lo preu d'ell. » Y ells, portant lo ase lligat de peus y de mans a la esquena, y de hont sobrevenen molts viandants que se començaren de riure

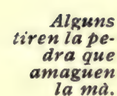
d'ells, dihent que jamés ohiren que un ase conseguís tanta industria que ordenàs contra sí altres besties que'l portassen al coll, essent ell bastant de portar-los abdosos ab tot son eixòvar: « Ells porten » a ell, el porten y li donen de menjar; millor los » sería, pus que no's serveixen d'ell, segons que » deuen fer, que ell no es fet per altra cosa sinó » pera servir als hòmens, que'l deslligassen, y dei» xant sa carnaça que se aprofitassen del cuyro, que » no anar carregats d'ell, sofrint tan gran vergonya, » perque tot lo món se riurà d'ells. » Y lo Pare, entenent tot açò, mogut de gran ira, prenent * lo bastó ab que lo portaven a la esquena, donà li un gran colp a l'ase en lo cap, de manera que'l gità en terra mort; y axí lo començà escorxar, dihent: «¡Oh » quàntes injuries havèm sofertes huy per aquest » ase! Ara crech hauràn fí nostres deshonres y in» juries. » Acabant de escorxar, y ell près son cuyro, ell se mès en lo muscle pera portar-lo a la ciutat si's vol per ajudar de les despeses y guasts. Y entrant en la ciutat, anà-se'n al mercat hont se posà a vendre lo cuyro; los rapaços, vehent com estava aquell vell ab lo cuyro del ase sangonós y mullat a la esquena, segons son mal criament y costúm, que sempre han vesat tostemps fer mal que bé, començaren de pendre de la pell, uns per una part y altres per altra, portant-lo per lo fanch, sullant la pell y al vell en sa cara, de tal manera, que semblava una fantasma; y axí escapà aquest bon home mig mort y ab dany de sos béns, perque volía complaure a tots. Y mòstra-ns aquesta paraula que no hi ha home en lo món, gran o xich o de qualsevol estat o condició, que no sía reprès, detragut y injuriat en sos fets y actes, y lo que los uns lloen los altres ho reprenen en una mateixa persona, mas per açò no [*f. 117.*]

dèu hom lleixar de seguir la rahó per complaure a tots, car dèu considerar quína serà la reprensió o detractació, si es injusta o justa y bona, y no curar d'ella, perque com tots siàm diferents en les voluntats y inclinacions, a uns par bé y agrada una cosa y als altres aquella mateixa desplau y desagrada; perque se apar que no pot algú a tots complaure. Y per això crech de no escapar sens reprensió, en aquesta translació de aquest llibre en llengua plana catalana, per la obra no ésser tan elegant com palpable pera'ls vulgars y no doctes, pera sola [*y*] doctrina dels quals fou la intenció de ella, perque comunament tots són més inclinats a corregir los fets dels altres y desijosos de propria llahor, que a defendre y soportar-ho tollerablement y defensible [lo] no propri. Soplich als prudents y lletrats ojen lo tractat ab ànimo benívolo, inclinats a defensió mas que a reprensió y ofensió, perque al jutge que judica sens testimonis síen jutjats ab misericordia o pietat.

Aquí se acaben les faules Collectes

AQUÍ'S COMENCEN LES FÀBULES AFEGIDES (1)

* La .xxiij. — De la Dona viuda y de l'Hipócrit [v.]

Alguns tiren la pedra que amaguen la mà.

(195)

De la generació dels hipòcrits es entre los altres pijor, així com se mostra per aquesta faula, que Pogio diu que ohí contar estant en una honesta companyía. Y diu primer, que tots los béns d'aquest món, del qual tots los hipòcrits la posseixen; car encara que un hipòcrit haja voluntat de ajudar a algún pobre y lo voldría confortar, no gosa si no es en presencia de tot lo món. Y majorment consiste hipocresía que es mostrar-se als altres benefactors y almoyners. Y quan preposa per lo contrari entre algún mal, va de magatons y en fengides rahons de mal que ha fet, y vol metre en obra ses es-

(1) Aquesta rúbrica qui apareix en la edició de 1550 no consta en la de 1576, emperò en abdúes la numeració d'aquestes faules afegides es continuació de les Collectes; si bé ab freqüents errades, com en tot el llibre.

cuses dissimulant, com per exemple se segueix. Acostumaven los pobres, en lo temps passat, anar a les portes dels senyors, sens dir nenguna cosa per haver la almoyna; entre los altres havía un molt gentil hom, encara que fos molt vell y pobre, el qual, així com los altres, vingué a la porta de una Dòna viuda que altres vegades li donava almoyna; y quan lo veu a la porta tantost li aportava la almoyna, y donant-li la almoyna, començà més a mirar-lo del que solíe; y quan lo veu tan gentil y de bona disposició, fonch encesa de amor desordenada. Y començà a dir: « Tornàu, lo meu amat, de aquí a tres
[*f. 118.*] » díes, així com has acostumat; y apa*rellaré un bon » dinar y soparàs ab mi si't plau. » En aquestes noves y paraules, el bon hom fonch molt content, prometent-li que no faltaríe a la hora ni jornada assignada. Y vengut lo temps que ell esperava, ell hi vengué sens més tardar, així com eren restats y dada la hora. Y ella que sabía bé la hora, així com aquella que desijava sa venguda, corregué dihent-li: « Bé siàu vengut: entràu dins y dinarèu. » Y ell, que no volíe que li rompés la roba, entrà sens pus tardar, y segué-s a la taula ahont era prest lo dinar. Y despuix que acabaren de dinar, ella lo començà de besar y abraçar, dihent-li que la amasse, pus que tant lo amava. Mes el bon hom encara ab vergonya deya: « Bona senyora; no sabría... » encara que era lo que ell demanava. Mes ella inflamada se acostà a ell y lo estrenyía. Y quan lo pobre home hipòcrita veu que així anava la cosa, començà a dir a la senyora en aquesta manera: « Ma senyora; » pus que tant ho desijàu a fer-me tant de mal, jo » prench a Déu per testimoni que aquest cas no es » complit per mi, car jo no hi consent. » Y dihent les tals paraules consentía.

Exemple de un Sacerdot confessor indiscret

Qui mal cerca y mal li ve no pert res.

(196)

Trobe-s y llig-se: Era un home de molt bon estament, y vingué un malissim home de mala vida, y matà-l, en tant que nunca sos parents trobaven quí ho havíe fet, ni *mort, en tant, que vingueren a prometre que, qualsevulla que ho denunciàs ni quí sabrà dar noves d'aquell que fet ho hauríe, de donar-los cent timbres a cascú. En tant que lo qui havíe fet lo cas nunca's partíe de la ciutat, la qual, per anar moltes voltes ohir sermons, vengué a convertir-se de aquell pecat, que no l'havíe may volgut confessar. En tant, que confessà dita mort a son confessor, [lo qual] se alegrà molt per guanyar dits cent timbres. Y lo capellà anà-se'n als parents acusar dita mort. Y lo dit home decontinent fonch près y lligat y portat en presó. Y tantost donaren sentencia que fos penjat, lo qual esforçadament començà de dir: «¡Jo'm clam de Déu! ¡De Déu me clam!» [v.]

En tant, que li demanaren per què deya això. Y ell dix, que per cert negún hom del món ho sabía sinó un sol Déu y son confessor, lo qual lo havía confessat: « Y ell es estat lo qui m'ha acusat. » Y aqui lo dit home fonch detengut. Y lo dit confessor fonch per la justicia estret y turmentat, y deixellà y dix com era veritat. Y per ço fonch lo Sacerdot desagreduat y penjat en lloch del dit home. Y l'home fonch, present lo poble, francament aviat. Y açò fonch en temps que encara en dita ciutat no hi havía Bisbe, sinó Rector.

La .xxiiij. — De una Dona que acusava a son Marit

(197) *No es axi la cosa com l'orat judica.*

Pogio, florentí, diu que en altre temps un que's deya Enero de Facis, fonch entre los altres florentins de sos díes, sabi y prudent y rich. Aquest Enero havía una filla gentil y hermosa, la qual ell la donà a un hom no manco gentil y dispost de ella, y rich y de bon llinatge; el qual, despuix

de les bodes la se'n portà ab ell a un castell que era seu prop de Florença; y despuix a poch temps lo noble novençà aportà sa novençana a casa del pare, així com se acostuma de fer a .viij. díes aprés de les bodes. Y quan aquesta novençana vengué a casa de son pare y mare, no mostrava alegría, mes quan la miraven enclinava la vista en terra, molt trista, ab gran malenconía y plena de pensaments. Y quan la mare veu la filla en tan gran pensament y dolenta, demanà-li la causa de sa dolor, dihent-li: « ¿Còm estàu així, la mía filla? ¿Què us » manca? ¿No havèu les coses a vostra voluntat y » plaher? ¿Per què sóu tan malenconiosa? » La filla respongué, plorant molt estretament: « ¡ Ay mare! » Vós no me * havèu casada ab home, car lo que [*f. 119.*]
» home dèu haver, aquest no ho té, car ell ha molt » petita part del membre de engendrar per que se » fa lo casament. » Y de açò fonch molt trista la mare e irada per haver haguda tal fortuna, y va-se'n al matremonier y li començà de contar-li lo fet com sa filla li havía dit, el qual fonch molt mal content. Y encara aquestes noves y paraules foren manifestes per tota la casa dels amichs de la novençana, de que ells ne foren molt maravellats, com un tan dispost home era en la tal part del cos de l'engendrar manco. En aquest instant estaven los parents y amichs de *Nerus* [*o* Enero] y se assegueren en taula tot entorn d'ell, acompanyant-lo molt alegrament, no obstant que los parents d'ella estaven molt trists y pensatius. Y quan lo esposat o novençà va veure que sos parents y amichs estaven alegres, y los parents de sa esposada o novençana estaven tots trists, y los pregà que li diguessen per quína causa estaven tan trists; y nengú no li respongué, y encara los tornà demanar què era la causa de llur tristesa. Y

respongué un dels més lliberals, y digué-li en secret: « Cert, amich: ta esposa o novençana nos ha dit » que tu no eres home pera complir matrimoni. » Y quan açò ohí lo esposat o novençà, començà de riure ab alta veu, y digué a tots: « Feu tots » bona cara y prenèu plaher, car prest serà la causa » de vostra dolor passada. » Y ell se va vestir una roba curta y destirà sa bragueta debaix de la taula,
[v.] mostrà davant tota la companyía —¡feu * compte!— un palm y mig de membre y gros rahonablement per engendrar. De manera que tots foren molts alegres y contents; y los hòmens desijàven-ne tenir tant com ell ne tenía, y les dònes deyen que elles seríen bé contentes que llur marit ne fos tan bé fornit y que'n tengués tant. Y vist açò per los parents de la novençana, entraren a ella y li digueren: «Tu » has gran tòrt de te clamar de un tal hom y dis» post y tan bé fornit de membre, com es del que » tu lo acusaves, de hont deuríes ésser ben conten» ta. » Y així la reprenien de la deshonra súa y oradura. Respongué la novençana: « ¿Per què me re» prenèu vosaltres? Car jo no me clam debades ni » sens causa; jo us diré: nostre ase petit, que es una » bestia bruta, ha un membre, tan gros y llarch com » lo meu braç, y mon marit, que es home gran [y] » apenes ha la meytat o poch més. » Y per açò pensava la simpla que los hòmens que ne tenguessen tant com l'ase. Y per açò se diu comunament: a molts manca del que l'orat pensa.

La .xxv. — De alguns Mostruos[*os*] que foren en aquest temps

No hi ha cosa més mala que es lo pecat.

(198)

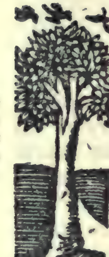
Pogio, florentí, conta, en son temps, un hom que havía nom Hugo, principi dels metges, véu un gat ab dos caps y un bou ab dobles peus devant y detràs, y no manco ab doble cap; y molta altra gent que ho veren. Y diu que en les parts de Italia, en un gran prat, era una vaca que parí una serp molt maravellosa, gran y molt fera y terribla, y molt espantable. Car ella havía lo cap tan gran més que un bou y lo coll llonch com un ase y havía el cors com un goç y la coa molt grossa y maravellosa, llonga sens comparació; y quan la * vaca va [*f. 120.*]
veure que havía parit tan terrible bestia, fonch espantada y se llevà, y caminant començà de fugir. Mes, aquella serp ab la súa grandíssima coa li lligà les cames de darrera. Y començà de mamar-la de modo y manera que jamés la vaca se pogué desembolicar d'ella y fogir allà al prat ab les altres; y tantost ses mamelles y peus darrere foren ennegrits y tot lo que la serp tocà, per un espay de temps. Y

despuix d'açò la vaca parí un molt bell vedell. La qual maravella fonch contada al dit Pogio estant en la ciutat de Ferrara. Y de aquí a poch temps fonch trobat un peix marino de la forma que's segueix: del llombrígol en amunt tenía forma de home, y del llombrígol en avall havía forma de peix molt noble y de dos mig peixos. Y havía una barba molt gran, feta per maravella; y havía grans corns sobre lo front y molt grans mamelles; y la boca llarga; y les mans y braços curts fins al ventre; y en los colzos havía ales de peix pera nadar, grans y llargues; y no havía sinó lo cap fòra de l'aygua. Esdevengué-s que moltes mosses aportaven los draps prop de aquella ribera per rentar; y aquella bestia vingué molt estreta de fam contra una de les mosses, prenent-la per la mà, volent-la-se'n portar dedins lo riu, mes ella que fonch més fort y bé avisada, resistí y començà de cridar: « ¡Ajudau-me! » en altes veus, y vingueren altres dos per ajudar-li molt fortment. Ab força de bones pedrades mataren al terrible, car ell era vengut tan prop de terra que no se'n podía tornar, per la qual causa no podía nadar. Y quan ell acabà de morir, ell va fer un crit petit, molt gentil y dolç, encara que ell era disforme y cruel. Y diu que era de major cos que un home. Encara més diu Pogio, que ell estant en Ferrara va veure aquesta bestia molt terrible y espantosa. Y los minyons acostumaven de venir a nadar aquí en aquell riu, mes no eixíen tots defora. Y les mosses que hi eren pera rentar sos draps, se deixaren de rentar, car pensaven que aquella bestia tan ferosa se menjàs los minyons, perque veyen que adés mancava hu, adés mancava altre. Y aprés poch temps, en les Marques o terra de Italia, fonch una dòna que parí un fill de forma humana, el qual havía dos caps, y

la cara se miraven la una a l'altra, y los braços que abraçaven la hu al cos de l'altre. Aquests dos cossos del *pex* [pit] en amunt, ajuntats en hu, y de aquí avall, distincts o apartats la * hu de l'altre. Així que los membres genitius se mostraven manifestament y apartats de la hu a l'altre, manco les cames y los peus. Les quals noves vengueren al Papa. [*v.*]

La .xxvj. — De la deesa Venus y de sa Gallina

Qui no's contenta de hu que'n prenga cent.

(199)

La castedat es de lloar, y dèu cada hu contentar-se del seu, sens més cercar. Y cada hu se dèu contentar de una y una contentar-se de hu. Venus, la deesa de amors, per se alegrar y saber la causa de l'apetit desmasiat de les dònes, demanà a una Gallina que tenía: «¿Què es la causa que » quinze de vosaltres, gallines, vos contentàu de un » gall, y una de nosaltres no's contenta de quinze » hòmens? » Y digué la Gallina: « Si no fos per » entretenir el honor de les dònes jo ho diría, ec. » Mes cada hu es obligat de ho guardar tant com

» fer-se puga. Per al present no ho vull declarar, » mes tu que'm demanes la qüestió (dix la Gallina) » que prengues eximple de ésser contenta ab lo » teu, car cosa es molt plasent a Déu quan viuen » dos en una carn, així com ell ho manà. »

FINIS

(Colofó de la edició de 1550)

[Fonch estampada la present obra apellada del clarissim Isop, istoriat. Aplicades les faules de Remici, y de Aviano, Dolimo *(sic)*, y de Alfonço, y Pogio ab altres extravagants. Y ara novament afegides. En la molt nobla Ciutat de Barcelona, per Joan Carles Amorós. Y a despeses de Joan Gordiola llibreter. En l'any M.D.L. a .x. de juny.]

[*f.* *121*.] # TAULA DEL PRESENT LLIBRE

DEL CLARISSIM FILOSOF Y POETA ISOP

ARA NOVAMENT AFEGIDA (1)

[LLIBRE PRIMER]

(1) Reproduhím puntualment la taula qui apareix afegida a la edició de 1576; si bé ables referencies a la paginació de la present.

LLIBRE SEGÓN DE LES FAULES DE ISOP

LLIBRE TERCER DE LES FAULES DE ISOP

LO QUART LLIBRE

Ací se acaba lo quart llibre

LES FAULES EXTRAVAGANTS DE ISOP

(1) Perdut el text d'aquest *eximpli.*

Pàgina

SEGUEIXEN-SE ALGUNES FAULES DE L'ISOP DE LA TRANSLACIO NOVA DE REMICI

Ací acaben les faules de Isop tretes de Remici

[LES FAULES DE ÁVIANO]

ACÍ COMENCEN LES FAULES COLLECTES DE ALFONSO Y DE POGIO, Y DE ALTRES EN LA FORMA Y ORDE SEGUENT

FINIS

(Colofó de la edició de 1576)

Fonch estampada la present obra apellada del preclarissim Isop historiat, aplicades les faules de Remici y de Aviano, Dolimo, y de Alfonso y Pogio, ab altres extravagants, y ara novament afegides, en la molt noble Ciutat de Barcelona, per Sansó Arbús, en l'any M. D. Lxxvj.

Faulas añigides nouament.

La castedat es de loar: y deu cadahu contentar se del seu sens mes sercar. E cada hu se deu contentar de vna: e vna contenta de hu. Venus la deessa de amors per se alegrar: e saber la causa del apetit desmasiat delas dones. Demana a vna gallina que tenia. Que es la causa que quinze de vosaltres gallines vos contentau de vn gall. E vna de nosaltras nos contenta de quinze homens. E digue la gallina. Si no fos per entretenir el honor d'las donas: yo ho diria ꝛc. Mes cada hu es obligat de ho guardar tant com fer se puga: per al present no ho vull d'clarar. Mes tu que m d'manes la questio: dix la gallina que prengues eximple de esser contenta ab lo teu. Car cosa es molt plasent a deu quant viuen dos en vna carn: axi com ell ho mana.

Finis.

Fonch estampada la present obra appellada del clarissim Ysop: ystoriat. Aplicades les faules de Remici: y de auiano: Dolimo: y de Alfonço: y Pogio ab altres extrauagants. E ara nouament afegides. En la molt nobla Ciutat de Barcelona. Per Joan Carles amoros. Y a despeses de Joan Gordiola libreter. En lany. M. D. L. A. x. de Juny.

¶ Fonch estampada la present obra appellada del preclarissim Ysop ystoriat: aplicades les faules de Remici: y de Auiano: Dolsmo: y de Alfonso: y Pogio ab altres extrauagants. Y ara nouament afegides. En la molt noble Ciutat de Barcelona. Per Sanso Arbus en lany. M.D.Lxxvi.

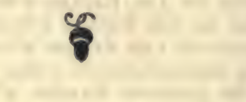

TAULA GENERAL

REGISTRE:

a, b, (1), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41 y 42.
Tots són duerns.

Aquestes Faules d'Isop
foren acabades d'estampar en la ciutat de Barcelona
per Mestre Fidel Giró
als primers díes de maig de l'any MCMVIII
coincidint ab les festes del Cin-
quantenari de la Restauració
dels Jochs Florals de
dita Ciutat.

C

I.

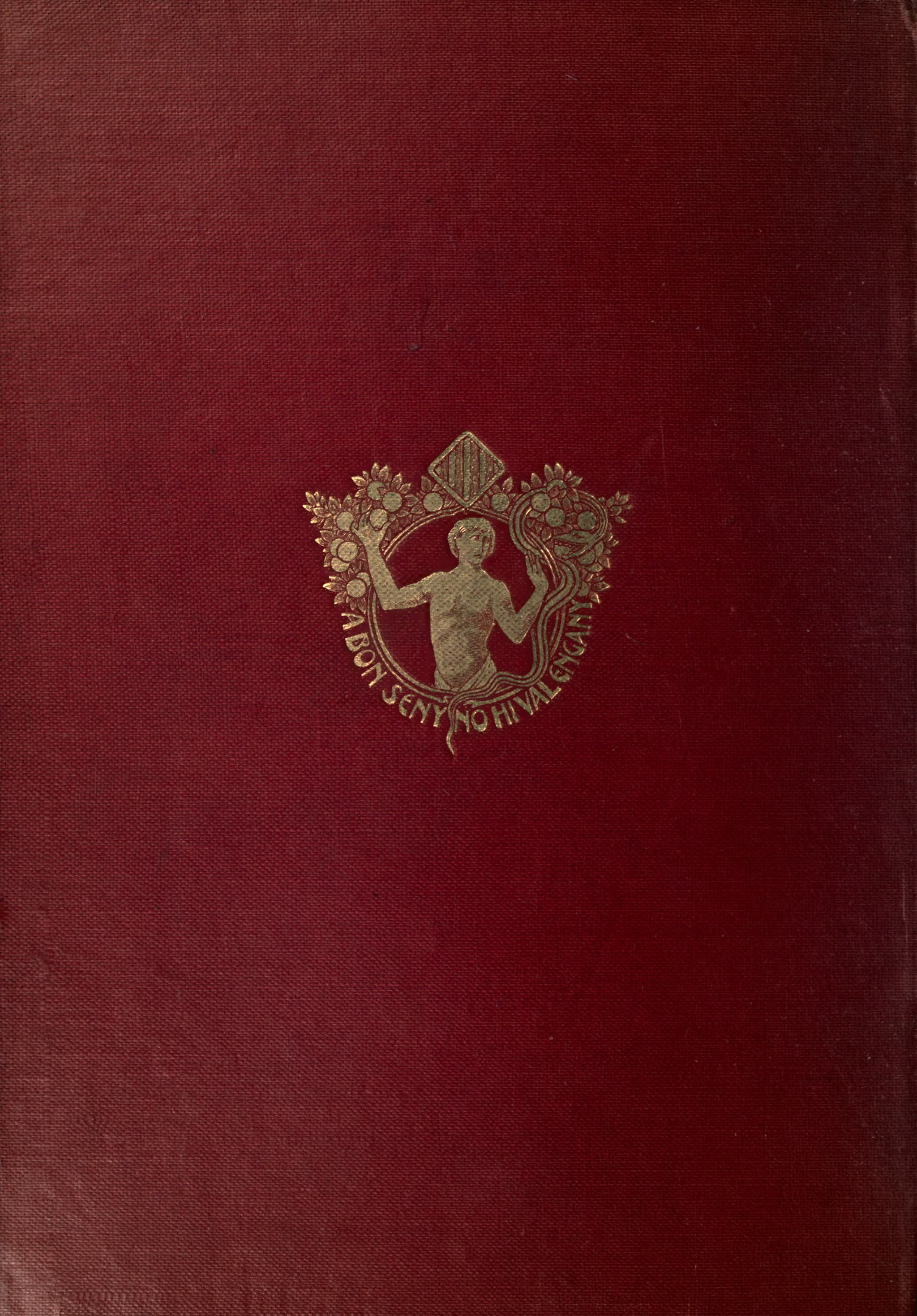
II
II
IV

V
V
V

H
H
C
L

bl
gu
ne
m
ne
so
gu

sa
lú
qu
m

A BON SENY NO HI VAL ENGANY